

77

~~1/3 2 p. 138~~

907

ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ Α' ΔΚΟΥΣ ΣΤΡΑΤΟΔΙΚΕΙΟΥ

ΣΤΥΛ. Α. ΚΟΛΟΚΥΘΑ

ΚΑΤΑ

ΤΟΥ ΤΕΩΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ

ΔΟΥΣΜΑΝΗ Β., ΜΕΤΑΞΑ ΙΩΑΝ., ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Ξ. ΚΑΙ

ΕΞΑΔΑΚΤΥΛΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΩΝ ΕΠΙ ΕΣΧΑΤΗ ΠΡΟΔΟΣΙΑΙ



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

1919

Ἀθήναι τῆ 26 Ἰουλίου 1919

Ὁ

Εἰσηγητὴς τοῦ Α' Διαρκοῦς Στρατοδικείου

Πρὸς τὸν

παρὰ τῷ αὐτῷ Στρατοδικεῖῳ κ. Βασιλικὸν Ἐπίτροπον

Ἐ ν τ α ὕ θ α

Περαιώσας τὴν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 18968 τῆς 20 Μαρτίου 1919 διαταγῆς τῆς Ἀναπληρωματικῆς Διοικήσεως Π Στρατ. Περιφερείας διαταχθεῖσαν τακτικὴν ἀνάκρισιν κατὰ τῶν Βί- κτωρος Δούσμανη, Ἰωάννου Μεταξᾶ, Ξενοφῶντος Στρατηγοῦ καὶ Ἀθανασίου Ἐξαδακτύλου μνησομένων ἐπὶ ἐσχάτη προ- δοσίᾳ, ὡς καὶ πάση ἄλλῃ πράξει λαθούση γώραν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαγῷ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1915 καὶ ἐφεξῆς, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ἅπασαν τὴν σχηματισθεῖσαν δικογραφίαν, ἐξ ἧς προκύπτει ὅτι:

Α'

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Ἡ χρονικὴ περίοδος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 1915 μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1917 ὑπῆρξε διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐποχὴ βαθείας πολι- τειακῆς συνταράξεως.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ τέως βασιλέως Κωνσταντίνου εἰς τὸν Ἑλληνικὸν θρόνον ἀρξαμένη νὰ περατηρῆται ἀντί- θεσις μεταξὺ τῆς μοναρχικῆς, τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας καὶ τῆς δημοκρατικῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, ἐπωφελεῖται τῆς Εὐρωπαϊκῆς συρράξεως, ἵνα μεταφερομένη ἀπὸ τοῦ θεω- ρητικοῦ πεδίου ἐν τῇ πολιτικῇ κόνιστρᾳ, ἐκραγῆ εἰς ἀγῶνα ἐμπαθῆ καὶ σφοδρὸν, ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως.

Ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ταύτῃ συρράξει τὸ κείμενον συνταγματικὸν πολίτευμα σείεται: ἐκ Θεμελίων, τὸ δόγμα τοῦ ἐλέφ θεοῦ βασιλεύειν ἀνακηρύσσεται, αἱ συντεταγμένοι νόμιμοι ἐξουσία: τοῦ Κράτους καταρρέουσιν ἢ ἐξουδετεροῦνται, νέαι δυνάμεις ἐμφανίζονται, αἵτινες περιστοιχίσασαι τὸν τότε βασιλέα ἀντιποιοῦνται ἅπασαν τὴν κρατικὴν ἐξουσίαν, ἐπιβάλλουσαι παντὶ μέσῳ τὴν θέλησίν των ἐπὶ τε τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ ζητήματος.

Ἐν τῇ συνωμοσίᾳ ταύτῃ, ἥτις οὕτω ἐξεργάγη πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος καὶ ἥτις ἐξεδηλώθη διὰ τῶν ἐπανεληγμένων διαλύσεων τῆς Βουλῆς (ἄρθρα Συντάγματος 27 καὶ 37), διὰ τῆς καταργήσεως τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας (ἄρθρ. 21 Συντάγματος), διὰ τῆς καταργήσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν (ἄρθρ. 3—14 Συντάγματος), διὰ τῆς διοικήσεως τοῦ τόπου διὰ Κυβερνήσεων μὴ προερχομένων ἐκ τῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ (Κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα), ἐν τῇ συνωμοσίᾳ ταύτῃ συγκεντροῦνται περὶ τὸν ἐστεμμένον Ἀρχισυνωμότην πολιτικοὶ ἄνδρες, οἵτινες πρὸς ἐκμηδένησιν πολιτικῶν ἀντιπάλων των ἐγκολποῦνται ἀπολυταρχικὰς ἀρχάς, ἄνθρωποι τῶν παρασκηνίων, οἵτινες ἐπωφελοῦνται τῶν περιστάσεων, ἵνα ἀνακύψωσιν ἐκ τῆς ἀφανείας, εἰς ἣν καταδικάζει αὐτοὺς τὸ νομίμως λειτουργῶν πολιτικὸν καθεστῶς, ξένη προπαγάνδα, εἰς ἣν ἡ ἐπικράτησις τῶν ἀπολυταρχικῶν ἀρχῶν ἦτο πρόσφορος πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδίων συμφερόντων, στρατιωτικοὶ τέλος παράγοντες, οἵτινες τὰ ἐν τῷ στρατιωτικῷ ὀργανισμῷ ἐφαρμοζόμενα δόγματα μεταφέρουσιν εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν καὶ ἐκ τῆς ἐν Γερμανίᾳ παραμονῆς των ἀντλοῦσι ξένας πρὸς τε τὸ πολιτικὸν καὶ τὸ κοινωνικὸν ἡμῶν πνεῦμα ἀντιλήψεις.

Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν στρατιωτικῶν τούτων κύκλων τυγχάνουσιν οἱ κατηγορούμενοι, οὓς ἡ βασιλικὴ εὐνοια ἔθεσεν εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Πολὸν πρὸ τῶν γεγονότων ὁ κατηγορούμενος Β. Δούσμανης, χαρρακτῆρ φιλόδοξος καὶ ἀνεπιφύλακτος, ἀπετέλεσε μετὰ τῶν συγκατηγορουμένων του στρατιωτικὴν ὁμάδα, ἥς πρῶτος μὲν ἐμφανῆς σκοπὸς ἦτο νὰ διευθύνωσιν ἀπολυταρχικῶς τὰ τοῦ Στρατοῦ, ὁ δ' ἀπώτερος νὰ διευθύνωσιν ἀπολυταρχικῶς

τὰ τοῦ Κράτους. Ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1906 ἤρξαντο παρασκευάζοντες τὰ πράγματα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, προσεταιριζόμενοι ἀξίωματικούς προσχωροῦντας εἰς τὰς ἀντιλήψεις των καὶ καταδιώκοντες τοὺς ἀντιφρονοῦντας, διαρρυθμίζοντες δὲ καὶ τὴν ισχύουσαν νομοθεσίαν (κατάθεσις Λαπαθιώτη) κατὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω φορᾶν. Οὕτω τὸ 1906 προσπαθῶν (ὁ Δούσμανης) νὰ κατηχήσῃ τὸν ἤδη ἀντιστράτηγον Λαπαθιώτην ἔλεγεν: «Ἡμεῖς θὰ περιτριγυρίζωμεν τὸν διάδοχον, σεῖς θὰ μᾶς ὑποστηρίξῃτε ἐν τῇ Βουλῇ καὶ διὰ τοῦ τύπου, διὰ νὰ κάμωμεν ὅ,τι θέλομεν, νὰ γίνωμεν στρατηγοί, νὰ διευθύνωμεν ἡμεῖς». Σαφεῖς ἔκτοτε διεφαίνοντο αἱ τάσεις αὗται—χαρακτηριστικαὶ τῆς μελλούσης ἐξελίξεως—ἀνεκόπησαν ὁμῶς διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Γουδί, ἣτις ἀπευθυνομένη κατὰ τοῦ τότε Διαδόχου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν κλίμας ἐθίξε καιρίως τοὺς κατηγορουμένους. Δι' ὃ καὶ ὁ συνταγματάρχης Ἰ. Μεταξᾶς κατὰ τὸ 1909 προσεπάθησεν ἐν Λαρίσῃ νὰ ὀργανώσῃ ἀντεπανάστασιν μὴ σταματῶν πρὸ οὐδενὸς ἠθικοῦ ἢ ἀνηθικοῦ μέσου (ἴδε κατάθεσιν Ὀρφανίδου).

Μετὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ἡ ὅλοῦν αὐξουσα ἰσχὺς τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς κατηγορουμένους νὰ καταλάβωσι καὶ πάλιν τὴν προτέραν αὐτῶν θέσιν, συγκεντροῦντες ἤδη ἐν ἔτι προτὸν τὸ τῆς Γερμανικῆς στρατιωτικῆς σοφίας, εἰς ἣν—κατὰ τὰς περιφήμους ἐν Βερολίῳ δηλώσεις τοῦ ἐκπτώτου ὠφείλετο ἡ Ἑλληνικὴ νίκη (ἴδε ἀρθρογραφίαν Ξενοφώντος Στρατηγοῦ ἐν Πολιτικῇ Ἐπιθεωρήσει ἐτῶν 1915 καὶ 1916).

Αἱ ἀπολυταρχικαὶ τάσεις τῶν κατηγορουμένων κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐτῶν 1914—1917 ἦσαν πλέον κοινὸν μυστικόν. «Περὶ τοῦ Δούσμανη εἶμαι εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσω—καταθέτει ὁ τότε Διευθυντῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Ν. Πολίτης—ὅτι ἐνεφορεῖτο ἀπὸ ἀπολυταρχικὰς τάσεις, πολλάκις ἐν ταῖς πρὸς ἐμὲ ὁμιλίαις του τόσον ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Ἐπιτελάρχου ὅσον καὶ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ ἀληθὴς ἄρχων τῆς χώρας ὁ συγκεντρῶνων ὅλην τὴν πολιτικὴν δύναμιν ἦτο καὶ ὠφείλε νὰ εἶνε ὁ Βασιλεὺς, ὅτι τὸ πρακτικώτερον πολίτευμα ἦτο τὸ τῆς Γερμανίας, ὅπου πᾶσα ἐξουσία ἐπήγαζεν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, συμπράττοντα μετὰ τοῦ

Ἐπιτελείου, ὅτι διὰ τῆς παγιώσεως τῆς ἐξουσίας τοῦ βασιλέως θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῶσι ταχεῖαι καὶ πραγματικαὶ πρόοδοι. Οὐδεμίαν δὲ ἀμφιβολίαν ἔχω, ὅτι αἱ πολιτικαὶ γνώμαι τοῦ Γούναρη ἦσαν ἀπήχησις τῶν ἰδεῶν καὶ τάσεων τοῦ Ἐπιτελείου». «Ὁ Βασιλεὺς εἶναι ὁ κυρίαρχος, ὁ στρατὸς ἀνήκει εἰς τὸν Βασιλέα, τὸ σύνταγμα πρέπει νὰ καταργηθῆ» ἰδοὺ πῶς ὁ τότε I. Μεταξᾶς καὶ ὁ Β. Δούσμανης ἐξεφράζοντο ἐν ταῖς ἰδιαιτέραις αὐτῶν ὁμιλίαις (ἴδε κατάθεσιν Ὀρφανίδου).

Τὴν καταβαλλομένην ἐνέργειαν μεταξὺ τῶν Ἀξιωματικῶν πρὸς προπαγάνδισιν ἀπολυταρχικῶν ἰδεῶν ἀποδεικνύει ἡ πρὸς τὸν λοχαγὸν Μπασδέκην ἐπιστολὴ τοῦ Β. Δούσμανη δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ ἀπὸ 28 Ἰανουαρίου 1915 φύλλῳ τῆς ἐφημερίδος «Ἀθῆναι» (ἴδε φάκελλον ἐγγράφων Π') ἐν ἣ οὐ μόνον ἡ ἀπολυταρχία ἐν τῇ στρατεύματι ἀνακηρύσσεται ὡς ἡ ἐκπροσώπησις τοῦ Δικαίου καὶ τῆς ἀμεροληψίας, ἀλλὰ καὶ ὁ Βασιλεὺς—ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἐνδιαφερόμενος διὰ τὸν Στρατὸν—ἀντιδιαστέλλεται πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Βενιζέλου—τὴν μηδὲν πράξασαν—ἵνα καταδειχθῆ ὅτι τὸ κακὸν μόνον διὰ τῆς ἐν χειρὶ τοῦ Βασιλέως συγκεντρώσεως πάσης ἐξουσίας δύναται νὰ θεραπευθῆ.

Ὑπὸ τοιούτων ἰδεῶν καὶ τάσεων ἐμφορούμενοι οἱ κατηγορούμενοι κατώρθωσαν βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως ἐπωφελοῦμενοι καὶ τῆς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ τότε βασιλέως θέσεώς των νὰ συγκεντρώσωσιν εἰς χεῖράς των ἅπασαν σχεδὸν τὴν κρατικὴν δύναμιν. Οὕτω:

1) Ὁλὴ ἡ ἐξουσία τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον (ἴδε Παπαζαφειρόπουλον). Ὁ Ἐπιτελάρχης Δούσμανης ἔστειλε πληθὺν διαταγῶν πρὸς τὰ Στρατιωτικὰ Σώματα μὲ τὴν ὑπογραφήν του, ἅς διαταγὰς μόνον ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἡ Κυβέρνησις ἠδύνατο νὰ ἐκδώσῃ (ἴδε καταθέσεις Παπαζαφειροπούλου, Μοσχοπούλου, Ζυμπρακάκη, Καστέλλη, π.θ.λ. τὸ δεύτερον μέρος τῆς γνωματεύσεως περὶ Ρυῦπελ κλπ.) Πλείστατι ἐκ τῶν διαταγῶν τούτων ἦσαν ἐκδεδομένα: «κατ' ἐντολήν» ἢ κατ' ἐπιθυμίαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως καταργουμένου οὕτω τοῦ ὑπευθύνου Ὑπουργοῦ (ἴδε καταθέσεις Καστέλλη καὶ Γεννάδη). Αἱ παράνομοι αὗται διαταγαὶ κατὰ κανόνα οὐδέποτε ἐγένοντο ἀντικείμενον συζητήσεως.

ἐκτελούμεναι παράυτα. Ἐξαιρετικῶς ὁ ἀντιστράτηγος Μοσχόπουλος διεμαρτυρήθη ἐντονώτατα ἀρνηθεὶς ἐφεξῆς νὰ ἐκτελῇ τοιαύτας διαταγὰς καὶ ἐπισπασάμενος τὰς εὐχαριστίας τοῦ Ὑπουργοῦ Γιαννακίτσα. «Σὲ εὐχαριστῶ ὅπου μὲ ἔβαλες εἰς τὴν θέσιν μου ἀπέναντι τοῦ ἀπαισίου αὐτοῦ ἀνθρώπου». (ἦτοι τοῦ Δούσμανη). Αὐτὸς οὗτος ὁ Γιαννακίτσας ὁμολογεῖ ὅτι πληροφορηθεὶς ἐκ τηλεγραφικῆς ἀναφορᾶς τοῦ Μοσχοπούλου ὅτι ἐστάλη εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Δούσμανη διαταγὴ ἄνευ τῆς ἐγκρίσεώς του καὶ ὅτι εἰς τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ ἐστάλη παρομοίᾳ διαταγὴ διὰ τὴν ἀνατίναξιν τῆς γεφύρας τοῦ Δεμίρ-Ἰσάρ, ἐνῶ ἡ Κυβέρνησις εἶχε δώσει διαταγὴν περὶ μὴ ἀντιστάσεως—διεμαρτυρήθη ἐντόνως πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ οὕτω ἔπαυσαν πρὸς καιρὸν νὰ στέλωνται τοιαῦται διαταγαί.

Ὅμοιως ἡ περὶ παραδόσεως τοῦ Ρουπέλ 1484 διαταγὴ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου ἀγνοίᾳ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ (ἴδε κατάθεσιν Γιαννακίτσα). «Ἡ πρώτη μου ἐντύπωσις —καταθέτει ὁ Γιαννακίτσας— ὑπῆρξεν ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν προώριστα διὰ τὰ ζητήματα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ Στρατεύματος καὶ τῆς συμπληρώσεως αὐτοῦ ἐν γένει εἰς στελέχη, ἀνδρας καὶ ὑλικόν, εἰς πάντα τὰ ἄλλα ζητήματα ἀρμόδιον ἐφαίνετο τὸ Ἐπιτελεῖον, ὅπερ ἐξεδήλου τάσεις χειραφετήσεως ἀπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ, ἐπὶ τῷ ἰσχυρισμῷ ὅτι ἀπετέλει τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Βασιλέως. Παρετήρησα τὸ ἀνώμαλον καὶ ἀντισυνταγματικὸν τῶν ἀντιλήψεων τούτων εἰς τὸν τότε βασιλέα. Ἡ ὀρθότης τῶν σκέψεών μου ἀνεγνωρίσθη, φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἐγκατελείφθη ἡ καθιερωθεῖσα ἀρχὴ ὅπως τὸ Ἐπιτελεῖον συνεννοῖται πρῶτον μετὰ τοῦ βασιλέως, λαμβάνη τὴν γνώμην του καὶ κατόπιν μοὶ εἰσηγῆται τὰς σχετικὰς διαταγὰς». Καὶ ὁ ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Καλλάρης ἀναγνωρίζει τὰς ἐμπράκτως ἐκδηλωθείσας ταύτας τάσεις τοῦ Ἐπιτελείου, τάσεις σφετερισμοῦ ἀπάσης τῆς ἐξουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ, αἵτινες κατ' Αὐγούστον 1916 ἀπέληξαν εἰς τὴν ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου ἀπομάκρυνσιν τῶν Β. Δούσμανη καὶ Ι. Μεταξᾶ.

2) Οὐ μόνον ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Στρατιωτικῶν ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ καθόλου ἐσωτερικῇ καὶ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τῆς Ἑλλάδος, τὸ Ἐπιτελεῖον συνεχέντρον ἄπασαν τὴν ἐξουσίαν. «Τὸ

Ἐπιτελείον καὶ ἰδίᾳ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ ἐπεχείρησαν νὰ συγκεν-
 τρώσουν εἰς χεῖράς των ὅλας τὰς ἐξουσίας τοῦ Κράτους ἐκμη-
 δεινίζοντες τὰς κατὰ καιρὸν Κυβερνήσεις» (ἴδε κατάθεσιν Μο-
 σχοποῦλου). «Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἐπιτελείου
 ἐμφαίνεται ὅτι οἱ κατηγορούμενοι ἐξήρχοντο τῆς ἀρμοδιότητος
 των ὑπαισερχόμενοι εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξω-
 τερικῶν» (ἴδε κατάθεσιν Καράμπελα). «Οἱ Πρεσβευταὶ καὶ
 Στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι ἀπηυθύνοντο διὰ πᾶν ζήτημα εἰς τὸ
 Ἐπιτελείον» καταθέτει ὁ Ὑπουργὸς Γιαννακίτσας. Ὅντως δέ,
 ὡς ἐκ τῆς ὑποθέσεως Ροῦπελ καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδο-
 νίας ἐμφαίνεται, αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορικαὶ βλέπουσαι τὴν
 ἐξαιρετικὴν ταύτην θέσιν τοῦ Ἐπιτελείου, ἤλθον μετὰ τούτου
 καὶ οὐχὶ τῶν νομίμων Κυβερνητῶν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰς
 περὶ παραδόσεως τῶν Ἑλληνικῶν ἐδαφῶν διαπραγματεύσεις
 (ἴδε σχετικὸν μέρος γνωματεύσεως). Εἰς τὰ συμβούλια τοῦ
 Στέμματος καλούμενοι οἱ Δούσμανης καὶ Μεταξᾶς ἐγνώριζον
 νὰ ἐπιβάλλωσι τὰς γνώμας των, ἅς ἄλλως τε περιέβαλον διὰ
 τοῦ κύρους τοῦ τότε βασιλέως, ἐφ' οὗ ἐξήσκουν μεγίστην ἐπιρ-
 ροήν, ἐκμεταλλεῦμενοι ὁ μὲν πρῶτος τὰς ἀπολυτρηχικὰς τά-
 σεως του, ὁ δὲ δεύτερος τὴν Γερμανοφιλίαν του. Ἀκριβῶς δὲ
 ὡς ἐκ τῆς μυστικῆς καὶ ἀποκρύφου δυνάμεως τοῦ Ἐπιτελείου
 ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει τῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους, καθί-
 στατο ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῇ ἄλλη τις πολιτικὴ πλὴν τῆς
 Γερμανοφίλου καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ Κυβέρνησις Ζαίμη ἀνέλαβε
 τὴν ἀρχὴν μὲ πρόγραμμα εὐμενοῦς διὰ τὴν Ἀντάντ οὐδετερό-
 τητος. Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως ἐκείνης καταθέτει «εἰ-
 χον πράγματι πληροφορίας ὅτι τὸ Ἐπιτελείον ἀνεμυγνύετο εἰς
 τε τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν πολιτικὴν. Λαμβάνων ἀφορ-
 μὴν ἐκ διαφόρων παραστάσεων τῶν ξένων, πολλάκις ἔκαμα
 παρατηρήσεις. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1916 τῆς πί-
 σεως καθισταμένης ὁσημέραι μεγαλειτέρας, ἀπεμακρύνθησαν ἐκ
 τοῦ Ἐπιτελείου οἱ Δούσμανης καὶ Μεταξᾶς». (ἴδε κατάθεσιν
 Ζαίμη).

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν των ἐκ τῆς Ἐπιτελικῆς
 Ὑπηρεσίας ἐξηκολούθησαν ἀμφότεροι μεγίστην ἀσκούντες ἐπιρ-
 ροὴν ἐπὶ τε τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, καλού-
 μενοι εἰς τὰ Συμβούλια τοῦ Στέμματος, (ἴδε κατάθ. Ζαίμη),

μετέχοντες εἰς ἀποπείρας ὀργανώσεως Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου, ὅστις θὰ ἀνελάμβανε τὴν Διοίκησιν τῆς χώρας (ἴδε κατάθεσιν Γιαννακίτσα), συνεργαζόμενοι ἐν παντὶ ζητήματι μὲ τοὺς ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ παραμεινάντας δύο συγκατηγορουμένους των, ὡς καὶ μὲ τοὺς πολιτικούς ἐκείνους οἵτινες ἀπετέλουν τὴν κρυφίαν Κυβέρνησιν τοῦ τόπου Γούναρης, Στρέϊτ, Μπαλτατζής, Πεσμαζόγλου, Γούδας (ἴδε καταθέσεις Κοτζαμάνη, Παπαζαφειροπούλου, Πάσχου).

3) Ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει τῆς χώρας οἱ κατηγορούμενοι ἀντεποιήθησαν μεγίστην ἐξουσίαν διὰ σκανδαλωδῶν ἐπεμβάσεων εἰς τὰ τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τῆς Δικαιοσύνης. Ἄπαντες οἱ ὑπηρετοῦντες παρὰ τῇ Διευθύνσει τῆς Ἀστυνομίας Ἀξιωματικοὶ πλὴν εὐαρίθμων ἐνήργουν τὰ καθήκοντά των καθ' ὑπόδειξιν τοῦ τότε Ἐπιτελείου καὶ τῶν Προέδρων τῶν Ἐπιστράτων ἐνεργούντων καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Μεταξᾶ. (Καταθέτει ὁ Συνταγματάρχης Παπασικονόμου). Μεταθέσεις, τοποθετήσεις ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν τῆς Χωροφυλακῆς ἐνεργεῖ ἀπ' εὐθείας ὁ Β. Δούσμανης. Οὕτω τῇ διαταγῇ του, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Τρουπάκης μετὰ τοῦ ταγματάρχου Νιδριώτη παραμένουσιν εἰς Αἰκατερίνην ἀναμένοντες περαιτέρω ὁδηγίας (ἴδε τηλ. 1311 22-V-16 μὲ ὑπογραφὴν Δούσμανης ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων Θ'). Τῇ διαταγῇ του ἐπίσης μετατίθεται ὁ Παπασικονόμου ἐκ Θεσσαλονίκης εἰς Ἄρταν, διότι δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ ὄργανον τῆς πολιτικῆς τῶν κατηγορουμένων (ἴδε κατάθεσιν Παπασικονόμου).

Ἡ ἐπὶ τῆς Δικαστικῆς ἐξουσίας ἐπιβολὴ τοῦ Ἐπιτελείου ἐξεδηλώθη εἴτε διὰ μεταθέσεων καὶ ἀντικαταστάσεων δικαστικῶν λειτουργῶν διὰ τοιούτων προσκειμένων τῇ κρατούσῃ πολιτικῇ. Οὕτω ὁ Εἰσαγγελεὺς Μελισσοῦργος μετετέθη ἐξ Ἀθηνῶν ἐπιστρατευθεὶς ὡς Στρατιωτικὸς Δικαστικὸς Σύμβουλος, ἄνθρωποι δ' ὡς ὁ Λιθιεράτος, ὁ Ξυνόπουλος καὶ ὁ Μειντάνης «τὸ παιδί τοῦ Δούσμανη» ἐτοποθετήθησαν εἰς τὰ ἀνακριτικὰ καὶ εἰσαγγελικὰ γραφεῖα τοῦ Κέντρου. Εἴτε δι' ἐπεμβάσεων εἰς τὰς δικαστικὰς ὑποθέσεις ὡς ἐν τῇ κατὰ τοῦ Βίλλυ Κνὸς ἀνακρίσει ἐπὶ κατασκοπεῖα (ἴδε κατὰθ. Γεωργιάδου, Γεννάδη, Ἄγκᾶ, Κιουρτσάκη), καθ' ἣν ὁ Γεννάδης ἐπεμβαίνων κατὰ διαταγὴν τοῦ Δούσμανη ὅπως ζητήσῃ τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ κατασκόπου εἶπεν εἰς τὸν ἀποροῦντα ἀνακριτὴν «Δὲν γνωρίζετε

τὸν Δούσημανη; Αὐτὸς κυβερνᾷ σήμερον τὴν 'Ελλάδα».

Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ τότε Ἀνώτατον Δικαστικὸν Συμβούλιον καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Εἰσαγγελεὺς Χατζᾶκος ἤσκησαν πολλαπλῶς τὰ καθήκοντά των ὡς τυφλὰ ὄργανα τοῦ Ἐπιτελείου.

Τοιαύτην συγκεντρώσαντες οἱ κατηγορούμενοι ἐξουσίαν καὶ θέλοντες νὰ μεταβάλωσι τὸ πολίτευμα διὰ βιαίων μέσων, ἐχρησιμοποίησαν ὡς ὄργανα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰς ἐκ τῶν νόμων ἐνεργούσας νομίμους ἀρχὰς τοῦ Κράτους, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰδικὰς μυστικὰς ὑπηρεσίας μὴ προβλεπομένας ὑπὸ τῶν νόμων καὶ τῶν κανονισμῶν, ἐπὶ τούτῳ δ' ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων ὀργανωθείσας.

Αον) Ἡ Χωροφυλακὴ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων εὐρύτατα. Ἐκτὸς τοῦ ἰδιαίτερου ρόλου, ὃν ἔπαιξαν ὄργανα τῆς Ἀστυνομίας εἰς τὸ Σῶμα Ἀσφαλείας—περὶ οὗ κατωτέρω λόγος—ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τῆς Χωροφυλακῆς ἀσκουμένης κατασκοπείας εἰς βάρος τῶν Ἀγγλογάλλων—ἴδε περὶ ταύτης εἰς τὸ Β' μέρος τῆς γνωματεύσεως—τὸ Ἐπιτελεῖον μετεχειρίσθη τούτῳ τε ἀξιωματικῶς καὶ τὰ κατώτερα ὄργανα τῆς Χωροφυλακῆς πρὸς τρομοκράτησιν τῶν ἀντιφρονούντων αὐτῷ. Ἰδιαίτερος διεκρίθη ἐν τῇ ἀποστολῇ ταύτῃ ὁ Ἀνώτερος Διοικητὴς Χωροφυλακῆς Μακεδονίας Τρουπάκης ἀπολαύων τῆς πλήρους ἐμπιστοσύνης τοῦ Δούσημανη, ὅστις εἶχε σχηματίσει ἴδιον σῶμα κατασκοπείας κατὰ τῶν Βενιζελικῶν ἀδρὰ πληρωνόμενον καὶ οὗτινος οἱ ἄνδρες ἦσαν ἐφοδιασμένοι μὲ δελτία ταυτότητος. (ἴδε κατάθ. Κοτζαμάνη, Παπασοικονόμου). Διὰ τῶν Ἀστυνομικῶν Διευθύνσεων, ὡς ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Ἐπιτελείου ἀποδεικνύεται, παρηκολούθουν οἱ κατηγορούμενοι πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῶν φιλελευθέρων φρονημάτων, πᾶσαν συγκέντρωσιν φιλελευθέρων πολιτῶν, πᾶσαν κίνησιν ἐπιφανοῦς φιλελευθέρου (πβλ. 157/22-1-16 Δις Δ' περὶ τοιχοκολληθεισῶν προκηρύξεις, 863/28-3-16 περὶ ἐνεργειῶν συλλόγου Φιλελευθέρων 1087/18-4-16 περὶ διαλέξεως ἐν Λευκῷ Πύργῳ, 1196/25-4-16 περὶ γενομένης διαλέξεως Φιλελευθέρων 764/5-4-16 περὶ ὑποβολῆς καταλόγου φανατικωτάτων Βενιζελικῶν καὶ Φιλανταντικῶν.—ἴδε φάκελλον ἐγγράφων Θ).

Διὰ τῶν Ἀστυνομικῶν ὀργάνων ἐδημιούργουν τὰς σκηναῖς τοῦ «Ἀθηναίου» (ἴδε κατάθ. Καραπάνου, Παπασοικονόμου). Διὰ

τῶν Ἀστυνομικῶν ὀργάνων ὑπεβοήθουν τοὺς ἐπιστράτους εἰς τὸ ἔργον των κατὰ τὰς ἀποφράδας ἡμέρας τοῦ Νοεμβρίου, καθ' ἃς οὐσιαστικῶς ἡ Χωροφυλακὴ εἶχε ταχθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατοῦ τελοῦσα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ συνταγματάρχου Παυλοπούλου, ἐπὶ μειώσει τῆς ἐξουσίας τοῦ κατὰ νόμον Διευθυντοῦ τῆς (ἴδε καταθ. Ζυμπρακάκη, Μαρούδα).

Β') Τὸ κατὰ τὰς Νοεμβριανὰς σκηνὰς τοσοῦτον δρᾶσαν Φρουραρχεῖον τῆς Πρωτευούσης διετελεῖ ἐν στενῇ ἐξαρτήσει ἀπὸ τοῦ Ἐπιτελείου. Τὸ Φρουραρχεῖον τοῦτο διὰ τῶν παρ' αὐτῷ ἀπεσπασμένων ἀξιωματικῶν ἐμπίπτων τοῦ Ἐπιτελείου ἐξώπλισεν ἐπιστράτους δι' ὄπλων τοῦ στρατοῦ, ἐξέδωκεν ἀδείας ὀπλοφορίας, οἰκειοποιήσας ἀστυνομικὰ καθήκοντα, (ἴδε ὑπ' ἀριθ. 972 τῆς 21-11-16 διαταγὴν ἹΙ Μεραρχίας ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων Ζ'), ἐσχματίσει σῶμα ἀνδρῶν ἐντεταλμένων μὲ τὰ καθήκοντα τῆς ἐξακριβώσεως τῶν φρονημάτων τῶν Βενιζελικῶν καὶ τῆς τρομοκρατήσεως αὐτῶν, ἀντεποίηθη κατὰ τὰς Νοεμβριανὰς ἡμέρας εἰσαγγελικὰ καὶ ἀνακριτικὰ καθήκοντα, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας κρατήσαν παρανόμως ἐν προφυλακίσει φιλελευθέρους πολίτας (ἴδε καταθ. Κοτζαμάνη, Μαρούδα κλπ.).

Εἰδικὸς σύνδεσμος τῶν κατηγορουμένων πρὸς τὸ Φρουραρχεῖον ὑπῆρξεν ὁ ἑφεδρος ἀξιωματικὸς Σκοπετίας (καταθ. Μελιγκούνη, Λογιωτατίδης, Κοτζαμάνη). Ὁ Σκοπετίας μετέβαινε συχνότατα εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον. Εἰς τὰς γενομένας συσκέψεις ἐν τῷ Φρουραρχείῳ οἱ ἀξιωματικοὶ ἡρώτων τὸν Σκοπετίαν ἂν προκειμένου περὶ λήψεως μέτρου τινὸς ἦτο ἐν γνώσει καὶ τὸ ἐγκρίνει ὁ Δούσμανης. Εἰς τὸν Σκοπετίαν ἐμετρήθησαν διὰ μέσου τοῦ μάρτυρος Μελιγκούνη παρὰ τοῦ βαρῶνου Σέγκ δραχμαὶ 10,000' ἐκτὸς δὲ τούτων ἐλάμβανε καὶ παρὰ τῶν Κανελλοπούλου, Ἐσλιν κλπ. χρήματα πρὸς παρασκευὴν τῶν κατὰ τῶν φιλελευθέρων συλλαλητηρίων.

Γ') Ὅργανα τοῦ Ἐπιτελείου ὑπῆρξαν δικαστικοὶ ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι δουλικῶς ὑποτασσόμενοι καὶ δρῶντες κατὰ τὰς ἐπιτελικὰς εἰσηγήσεις. Κυρίως δ' οἱ Εἰσαγγελεῖς Λιβιεράτος καὶ Εὐνόπουλος καὶ ὁ ἀνακριτὴς Μείντάνης, ὅστις ὡς παγκοίνως γνωστὸν διετελεῖ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δούσμανη (ἴδε καταθ. Ζυμπρακάκη). Οἱ δικαστικοὶ αὗτοι, οὐ μόνον ἠνέχθησαν τὰς ὑπὸ τῶν ἐπιστράτων παρανόμως ἐνεργουμένας συλλήψεις

καὶ προφυλακίσεις, ἀλλὰ—ὡς δύναται νὰ καταθέσῃ ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου ὁ τότε Φρούραρχος Γ. Ταμπακόπουλος—ἐγκαταλιπόντες τὸ κατάστημα τῆς Εἰσαγγελίας εἶχον ἐγκαθιδρυθῆ μετὰ τοῦ Γραμματέως τῆς Εἰσαγγελίας Σέρβη ἐν τῷ στρατιωτικῷ καταστήματι τοῦ Φρουραρχείου, ἐνεργούντες ἀνακρίσεις κατὰ πολιτῶν, καθ' ὧν δὲν εἶχον ἐκδοθῆ ἐντάλματα. Τοιοῦτος ὑπῆρξε κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ὁ ἐκτροχιασμός τῆς Δικαιοσύνης, ὥστε ὁ Α. Ζαΐμης βραδύτερον ἐπέστησε διὰ τοῦ Γ. Στρέϊτ τὴν προσοχὴν τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ὅσον ἀφορᾷ τὸν κίνδυνον, ὃν διετρέχομεν ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν δικαστικῶν ὀργάνων. Ὅποια ὁμῶς ἦτο τότε ἡ ἀντίληψις τῶν ἀνωτέρων δικαστικῶν κύκλων ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Α. Ζαΐμη κατατιθεμένου, ὅτι εἰς ὁμοίως παρατηρήσεις γενομένας εἰς δικαστικὸν πρόσωπον ἐκ τῶν δρώντων, τοῦτο ἀπήντησεν «ὁ κ. Ζαΐμης δύναται νὰ κρίνῃ ὀρθῶς τὰ πολιτικά πράγματα, ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργόν της», ἐννοῶν βεβαίως τὸ ἄνω περιγραφέν ἔργον. (Ἴδε κατὰθ. Ζαΐμη).

Ἐκ τῆς ἐν γένει δὲ μελέτης τῶν τε 311 δικογραφιῶν κατὰ φιλελευθέρων πολιτῶν διὰ τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα (Ἴδε ἀρχεῖον Εἰσαγγελίας Ἐφετῶν), ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἐπὶ ἐξουθίσει τοῦ τότε βασιλέως, ἀποδεικνύεται πασιφανῶς ὅτι ἡ δικαιοσύνη εἶχεν ὀριστικῶς πλέον προτρεθῆ εἰς τὸ Ἐπιτελικὸν ἄρμα, ἀφοῦ πολῖται φιλελεύθεροι ἐπὶ μακρὸν ἄνευ ἐνταλμάτων κατεκρατοῦντο, ἕτεροι προϋφυλακίζοντο χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ οὔτε κἀν μία ἐνδειξις ἐνοχῆς των! Ὅπερ δ' ἀπίστευτον ἀνακριταί ὡς ὁ Μεϊντάνης, ἀφοῦ μετὰ τοῦ Δούσμανη καὶ Μεταξᾶ ἐχάλκευσαν τὴν γνωστὴν πλαστὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου, ἐπεζήτησαν ἐκβιαστικῶς νὰ ἀποσπάσωσι παρὰ τοῦ κατηγορουμένου Α. Κόρακα ὁμολογίαν περὶ τῆς γνησιότητός της, ἵνα χρησιμοποιοῦσιν ταύτην πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν των (Ἴδε δικογραφίαν κατὰ Κόρακα ἐπὶ ἐσχάτῃ προδοσίᾳ, ὡς καὶ δικογραφίαν κατὰ Δούσμανη, Λογιωτατίδην, Μεϊντάνην, Σχοπετέα κλπ. ἐπὶ πλαστογραφίᾳ κλπ.).

Δ') Τὸ Σῶμα ἀσφαλείας—εἰδικὸν ἀπόσπασμα ἀσφαλείας—συνεστήθη διὰ Βασιλικῆς Διατάγματος τὴν 3 Ἰανουαρίου 1914. Κατὰ τὸ Διάταγμα τοῦτο, ἀπετελεῖτο ἐξ ἀνδρῶν καὶ ἀξιωμα-

τικῶν τῆς Χωροφυλακῆς, εἶχεν ὡς προϊσταμένην ἀρχὴν τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, διετέλει ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ τῆς Χωροφυλακῆς καὶ εἶχε σκοπὸν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς τῶν ἐπισήμων προσώπων καὶ τὴν λήψιν πάντων τῶν πρὸς τοῦτο λυσιτελῶν μέτρων (Ἴδε ἄρθρα 1, 6, 7 καὶ 15 τοῦ ἀνωτέρου Διατάγματος, ὡς καὶ Β. Δ. ἀπὸ 17 Ἰουλίου 1914 ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων ΣΤ').

Τὸ Σῶμα τοῦτο ἐδέησε νὰ ὑποστῇ τὰς ἀπαιτουμένας μεταβολὰς ἵνα προσαρμοσθῇ εἰς τὰ σχέδια τῶν κατηγορουμένων. Οὕτω παρανόμως :

α') Ἡ δύναμις τοῦ ἀπετελέσθη ἀπὸ ἀνδρας τῆς Χωροφυλακῆς, στρατιώτας καὶ πολίτας, φέροντας πολιτικὴν ἐνδυμασίαν καὶ δελτία ταυτότητος (Κοτζαμάνης). Εἰς τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἦσαν τοποθετημένοι περὶ τοὺς 350 ἄνδρες. Αἱ ἀποσπάσεις ἐγίνοντο κατόπιν λεπτομεροῦς ἐρεύνης τῶν φρονημάτων των, ἧτις εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν ἀνθυπολοχαγὸν Διαγκούδη καὶ τὸν ὑπαξιωματικὸν Σουτσοῦ (Ἴδε κατάθ. Χούντα). Ὁ μάρτυς Μελιγκούνης καταθέτει, ὅτι εἰς τὸ Σῶμα Ἀσφαλείας ἐστρατολογούντο κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Κουρέβελη ὅσοι «ἦσαν ἐχθροὶ αὐτοῦ τοῦ ἀντίχριστου». Ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κατατάξεως τοῦ μάρτυρος Χατζηθαθανασίου ἐμφαίνεται, αὐτὸς ὁ Δούσμανης ἐπέβλεπε τὴν στρατολόγησιν τοῦ Σώματος Ἀσφαλείας. Ὁ δὲ τότε Ὑπουργὸς Γιαννακίτσας βεβαίωσι, ὅτι, ἀν ἐδόθησαν διαταγαὶ περὶ αὐξήσεως τῆς δυνάμεως τοῦ Σώματος τούτου πέραν τινὸς ὁρίου, αὗται ὀφείλονται εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον ἐν παντελῇ ἀγνοίᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ.

β') Τὴν πραγματικὴν Διεύθυνσιν τοῦ εἰδικοῦ ἀποσπάσματος Ἀσφαλείας εἶχον ὁ Δούσμανης καὶ ὁ Μεταξᾶς. Μὲ τὸν πρῶτον ἐκ τούτων διετέλει εἰς καθημερινὴν ἐπαφὴν δίδων ἡμερησίαν ἀναφορὰν ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος μοίραρχος Χρυσόσπαθης (Ἴδε κατάθ. Γιαννακίτσα, Κοτζαμάνη, Χατζηθαθανασίου, Ρουσέν, Μεντούρη, Παπασικονόμου, Παπαζαφειροπούλου). Τὰς ἐνεργείας τοῦ Σώματος Ἀσφαλείας ἐκανόνιζον οἱ δύο ἀνωτέρω κατηγορούμενοι ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1916 ἔχοντες ὡς βοηθὸν καὶ τὸν ἀντισυνταγματάρχην τῆς Χωροφυλακῆς Ν. Τρουπάκη, διορισθέντα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 65877/83 διαταγῆς Ὑπουργεῖου Ἐσωτερικῶν Ἀνώτερον Ἐπόπτην τοῦ ἀπο-

σπάσματος, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Β. Δούσμανης προέβη εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐνεργείας τοῦ Σώματος (ἴδε τηλεγράφημα Δούσμανη πρὸς Τρουπάκη ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων Γ').

γ') Τὸ ἔργον τοῦ Σώματος Ἀσφαλείας, ἐξεληθόντος τελείως τοῦ ἀρχικοῦ καὶ νομίμου προορισμοῦ του, ὑπῆρξε πολλαπλοῦν.

1) Εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐπίσχυτιν τῆς ἐν Ἑλλάδι δράσεως τοῦ βαρώνου Σέγκ. Ἄνδρες τοῦ ἀποσπάσματος ἀπεσπῶντο διαταγῇ τοῦ Δούσμανη παρὰ τῷ Γερμανῷ πράκτορι—ὡς ὁ Μύλλερ καὶ ὁ Χατζηθαθανασίου. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς μυστικῆς Γερμανικῆς ἀστυνομίας Ὅφμαν μετέβαινε τακτικῶς καὶ μυστικῶς εἰς συνάντησιν τοῦ Χρυσοσπάθη. Καθ' ἡμέραν ἐπέμπετο παρὰ τοῦ Σέγκ πρὸς τὸ Σῶμα Ἀσφαλείας δελτίον ἐνεργειῶν πρὸς ἐκτέλεσιν. (ἴδε καταθέσεις Χατζηθαθανασίου, Κοτζαμάνη, Κολοκοτρώνη).

2) Ἄνδρες τοῦ ἀποσπάσματος συνώδευαν Γερμανοὺς πράκτορας, προξένους, γραμματεῖς Πρεσβειῶν, ὡς καὶ τὸ Γερμανικὸν ταχυδρομεῖον μέχρι τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων. (ἴδε καταθ. Κοτζαμάνη καὶ Γιαννακοπούλου, Κολοκοτρώνη, Μελιγκούνη, Χατζηθαθανασίου).

3) Ἄνδρες τοῦ ἀποσπάσματος εἶχον ἀναλάβει τὴν ἀσφάλειαν τῶν πρακτόρων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατορικῶν καὶ τὴν κατασκοπεῖαν τῶν Συμμάχων (ἴδε κατάθ. Κοτζαμάνη).

4) Ἄνδρες τοῦ ἀποσπάσματος εἰργάζοντο πρὸς τροφοδότησιν τῶν Γερμανικῶν ὑποβρυχίων. Οὕτω ὁ μάρτυς Μελιγκούνης καταθέτει ὅτι ὁ ἀνθυπασπιστὴς τοῦ Εἰδικοῦ Ἀποσπάσματος Β. Βαρβαρέσσος μετέφερε εἰς Ἄγ. Κοσμῶν περὶ τὰ 15 κιβώτια βενζίνης πρὸς τροφοδότησιν ὑποβρυχίου.

5) Διὰ τοῦ Σώματος ἀσφαλείας παρηκολουθοῦντο αἱ ἐνεργεῖαι τῆς Ἀστυνομίας καὶ τῶν κατωτέρων ὀργάνων αὐτῆς, πρὸς ἃ οἱ κατηγορούμενοι δὲν ἔτρεφον πάντοτε ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην (ἴδε κατάθ. Παπαϊκονόμου).

6) Διὰ τοῦ Σώματος ἀσφαλείας ὁ ἀνακριτὴς Μεϊντάνης ἐνήργει παρανόμως συλλήψεις. Καὶ ὅταν ὁ Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας διεμαρτυρήθη, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπαντήσεως διετάχθη ἡ τιμωρία του (ἴδε κατάθ. Ζυμπρακάκη).

7) Κύριος σκοπὸς τοῦ Σώματος Ἀσφαλείας ἐν τέλει ὑπῆρ-

ξεν ή τρομοκράτησις τῶν Φιλελευθέρων πολιτῶν, ή πρόκλησις ταραχῶν εἰς πᾶσαν συνάθροισιν αὐτῶν, ή δημιουργία κατηγορίας ἐπὶ ἐξυθρίσει κατὰ τοῦ τότε βασιλέως, ή ἐπισήμανσις οἰκιῶν καὶ καταστημάτων Βενιζελικῶν, ή διάδοσις ψευδῶν εἰδήσεων καὶ ή διέγερσις τοῦ λαϊκοῦ μίσους κατὰ τῶν Φιλελευθέρων (ἴδε κατάθεσιν Κοτζαμάνη, Χούντα).

Ε') Ἐκτὸς τοῦ Σώματος Ἀσφαλείας οἱ κατηγορούμενοι ἴδρυσαν ή ἐχρησιμοποίησαν τὰς ἀκολουθοῦσας μυστικὰς ὑπηρεσίας.

α') Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1916 ἰδρύθη καὶ δεύτερον Σῶμα Ἀσφαλείας ἐξ ὀπλιτῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ Μηχανικοῦ Κωνσταντινοπούλου, ὑπαρχούσης στενῆς σχέσεως μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Β. Δούσμανη ἀποσπάσματος Ἀσφαλείας (ἴδε κατάθεσιν Παπαζαφειροπούλου). Τὸ Σῶμα τοῦτο εἶχε σκοπὸν τὴν ἐξακρίθωσιν τῶν φρονημάτων τῶν πολιτῶν καὶ τὴν τρομοκράτησιν των, προέβαινε δὲ καὶ εἰς διανομὴν ὀπλων ὀργανῶνον οὕτω ὁμάδας πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον (ἴδε κατάθεσιν Κοτζαμάνη).

β') Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1916 ὁ Β. Δούσμανη ἴδρυσε στρατιωτικὴν μυστικὴν ἀστυνομίαν, ἧς τὴν ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς διεύθυνσιν ἀνέθηκεν εἰς τὸν συνταγματάρχην τοῦ πεζικοῦ Ρωσσέτην, ὅστις ἦτο πειθῆνιον ὄργανον. Εἰς ταύτην εἶχεν ἀποσπάσει περὶ τοῦς 20 ἀξιωματικοὺς καὶ 30 ὑπαξιωματικοὺς μετὰ πληθῆος ὀπλιτῶν, δι' ὧν παρηκολούθει καὶ κατεσκοπευε διάφορα πρόσωπα, ἰδίᾳ ἀξιωματικοὺς (ἴδε κατάθεσιν Λαπαθιώτη).

γ') Τὸ Σῶμα Φαληρέα ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Φαληρέαν, ἀποσπασθέντα εἰς Ἀθήνας κατόπιν συστάσεως τοῦ Ι. Μεταξᾶ πρὸς τὸν τότε Ὑπουργὸν Γιαννακίτσαν, εἶχε ἔδραν τὸ Τατόιον καὶ μέλη στρατιώτας καὶ τοῦς ἀξιωματικοὺς Μπουκουβάλαν, Κριεκούκην, ἀδελφοῦς Μουτζουρίδη. Σκοπὸς του ἦτο ή ἀσφάλεια τοῦ βασιλέως καὶ ή κατασκοπεία πολιτῶν τε καὶ στρατιωτικῶν (ἴδε κατάθεσιν Γιαννακίτσα καὶ Κοτζαμάνη).

δ') Τὰ Σώματα Δικαιάκου, Μπαϊρακτάρη, Πικουλάκου καὶ Κ. Παπαδάκη ἀπετελοῦντο ἐκ 15—20 ἀνδρῶν ἕκαστον φερόντων περιστροφὸν καὶ δελτίον ταυτότητος ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας καὶ ἐχόντων ἐλευθερίαν εἰσόδου εἰς τὰ δημόσια κέντρα. Τὰ διάφορα ταῦτα Σώματα συνειργάζοντο με-

ταξύ των και εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβαινον, ἂν μὴ εἶχε γινῶσιν ὁ Β. Δούσμανης (ἴδε κατάθεσιν Κοτζαμάνη καὶ Μελιγκούνη).

Ἄπαντα τὰ Σώματα ταῦτα εἶχον πλὴν τῶν ἰδιαιτέρων καὶ ἓνα κοινὸν σκοπὸν, ἐκεῖνόν ὅστις βαθμηδὸν ἀπετέλεσε τὸν κύριον σκοπὸν τοῦ Εἰδικοῦ Ἀποσπάσματος Ἀσφαλείας καὶ ἐν ἀνωτέρῳ ἐξεθέσαμεν.

Ζ') Οἱ σύλλογοι τῶν Ἐπιστράτων διοργανωθέντες καὶ διευθυνόμενοι ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων—ἴδε Γ' τμήμα γνωματεύσεως—εἶχον, καθ' ἃ ὁ μάρτυς Ν. Πολίτης καταθέτει, ἀρυσθεῖς τὰς πληροφορίας του παρ' ὑπαλλήλων ἐργαζομένων ἐν τῷ Γενικῷ Ἐπιτελείῳ, ἀρχικὸν μὲν σκοπὸν τὴν προετοιμασίαν ἐκλογῶν ὑπὲρ τῶν ἀντιπάλων τῶν Φιλελευθέρων, ἀπώτερον δὲ τοιοῦτον τὴν τρομοκράτησιν τοῦ λαοῦ πρὸς ἐπιβολὴν ἀπολυταρχικῆς Κυβερνήσεως.

Ζ') Οἱ κατηγορούμενοι ἐχρησιμοποίησαν ὡς ὄργανον αὐτῶν πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ ἐν Ἑλλάδι πολιτεύματος καὶ ἐγκαθίδρυσιν τῆς ἀπολυταρχίας τὴν ὑπὸ τὸν βαρῶνον Σέγκ Γερμανικὴν ἐν Ἀθήναις προπαγάνδαν, μεθ' ἧς διετέλουν ἐν στενῇ ἐπαφῇ διὰ τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Δελλαπόρτα, τοῦ λοχαγοῦ Λιώτη καὶ τοῦ μοιράρχου Χρυσοσπάθη (ἴδε καταθέσεις Χατζηθαθανασίου, Μύλλερ, Κουτούβαλη, Κοτζαμάνη, Μεντούρη, Δρακοπούλου, Κολοκοτρώνη, Ὀρφανίδου, Πάσχου—"Ὅρα ἐν ἐκτάσει ἐν τῷ Β' τμήματι τῆς γνωματεύσεως).

Η') Οἱ κατηγορούμενοι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των προσεταιρίσθησαν πολιτικοὺς ἄνδρας ἐκ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων. Στενὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐπαφὴ των μετὰ τῶν Γούναρη, Μπαλτατζῆ, Στρέϊτ, Γούδα, Πεσμαζόγλου καὶ λοιπῶν. Εἴτε εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Τουρίστ, εἴτε εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μεταξᾶ, εἴτε εἰς τὴν ἑπαυλιν τοῦ Ὑψηλάντου συνήρχοντο οἱ Δούσμανης, Μεταξᾶς καὶ Στρατηγὸς πρὸς συνεργασίαν μετὰ τῶν πολιτικῶν τούτων, οἵτινες ἐξ ἄλλου ἐπεσκέπτοντο συχνάκις τὸν Δούσμανην ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ. Ἰδιαιτέρα δ' ὑπῆρξεν ἡ σχέσις τοῦ Ι. Μεταξᾶ μετὰ τοῦ Δ. Γούναρη τοῦ ἀποκληθέντος πολιτικοῦ Συμβούλου τοῦ Ἐπιτελείου (ἴδε κατάθεσιν Πάσχου, Παπαζαφειροπούλου, Ρουσέν, Μεντούρη, Κοτζαμάνη).

Θ') Ἀλλὰ καὶ τὸν τότε βασιλέα—μετὰ τῶν πολιτικῶν ἀντι-

λήψεων τοῦ ὁποίου συνέπιπτον καὶ αἱ τῶν κατηγορουμένων—μετεχειρίσθησαν ὡς ὄργανόν των κατὰ τοῦτο, ὅτι διὰ τῆς ἐπιρροῆς, ἣν ἐξήσκουν ἐπ' αὐτοῦ ὁ μὲν Β. Δούσμανης ἀπ' εὐθείας, ὁ δὲ Ι. Μεταξᾶς διὰ τῆς τότε βασιλείας Σοφίας, ἐνίσχουν τὰς ἀπολυταρχικὰς τάσεις του πείθοντες αὐτὸν νὰ λαμβάνη ἀποφάσεις ἢ νὰ μεταβάλῃ τοιαύτας, πρᾶγμα ὅπερ δὲν θὰ συνέβαινε ἄνευ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης. Ἀκριβῶς δ' ἡ ὑπαρξίς τῆς ἐπὶ τοῦ τότε βασιλείως ἐπιβολῆς τῶν κατηγορουμένων συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ προσδῶσθαι εἰς αὐτοὺς τὴν μεγίστην ἐκείνην δύναμιν, μεθ' ἧς περιεβλήθησαν κατὰ τὰ ἔτη 1915—1917 ἐν τῇ πολιτικῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ βίαια μέσα, ὧν ἐποίησαντο χρῆσιν οἱ κατηγορούμενοι πρὸς μεταβολὴν τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος διὰ τῆς καταργήσεως τῶν ἀρθρῶν 3—14, 21, 27 καὶ 37 τοῦ Συντάγματος, εἶναι τὰ κέλουθα :

I. Διωργάνωσαν τὴν κατὰ τοῦ διευθυντοῦ τῆς «Νέας Ἑλλάδος» Θ. Κουτούπη δολοφονικὴν ἀπόπειραν. Ἐπεισαν στρατιώτας ὅτι προετοιμάζεται ἀπόπειρα δολοφονίας κατὰ τοῦ τότε βασιλέως, ὠδήγησαν αὐτοὺς παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Κουτούπη καὶ ὑπέδειξαν τοῦτον ὡς τὸν μέλλοντα δολοφόνον (ἴδε κατὰθ. Χούντα). Τὴν ὑπὸ τοῦ Δούσμανη διοργάνωσιν τῆς ἐπιθέσεως ταύτης καταθέτει ἡ μάρτυς Κουτούβαλη πληροφορηθεῖσα τοῦτο ἐξ ἀνθρώπων, οἵτινες ἐσύχναζον παρὰ τῷ Σέγκ. (ἴδε καὶ Παπαζαφειρόπουλον). Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 128/4-IV-18 ἀποφάσεως τοῦ Δ' Δοῦς Στρατοδικείου κατεδικάσθη ὁ Β. Δούσμανης εἰς πενταετὴ φυλάκισιν ἐπὶ ἠθικῇ αὐτουργίᾳ εἰς τὴν πρᾶξιν ταύτην).

II. Αἱ σκηναὶ τοῦ «Ἀθηναίου» ἡ βίαια αὕτη διάλυσις διαλέξεως τῶν Φιλελευθέρων, ὀφείλονται εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ὑπὸ ἀνδρῶν τοῦ Εἰδ. Ἀποσπάσματος Ἀσφαλείας ὑπὸ τὸν Μοίραρχον Χρυσοσπάθην ὀργανώσεώς των (ἴδε κατὰθεσιν Παπασικονόμου, Μελιγκούνη, Κοτζαμάνη, Καραπάνου) ἧτις βεβαίως μόνον τῇ ἐγκρίσει τοῦ Ἐπιτελείου ἠδύνατο νὰ γίνῃ, καθ' ὅσον, ὡς ἀνωτέρω κατεδείχθη, τὸ Σῶμα Ἀσφαλείας εἰς οὐδεμίαν προέβαινεν ἐνέργειαν ἄνευ διαταγῆς τοῦ Δούσμανη, εἰς ὃν καὶ παρεῖχεν ἀναφορὰν περὶ τῶν πεπραγμένων ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Εἰδικοῦ Ἀποσπάσματος Χρυσοσπάθης.

Ἡ παρασκευὴ τῶν σκηνῶν τούτων ἀποδεικνύεται ἐκ τε τῶν

ὑπὸ τῶν Ζαμίχα καὶ Χούντα κατατιθεμένων περὶ τῆς μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τοῦ 1ου Συντάγματος Στρατολογίας πρὸς ματαίωσιν τῆς διαλέξεως καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ μοιράρχου Χρυσοσπάθη προμηθείας καστορχεῖου κόνεως πρὸς δημιουργίαν παρνησιμῶν καὶ θορύβου κατὰ τὴν διάλεξιν (ἴδε κατάθεσιν Μελιγκοῦνη).

III. Ἡ κατὰ τῶν Βενιζελικῶν ἐφημερίδων ἐπίθεσις πρὸ τῶν Νοεμβριανῶν ὑπῆρξεν ἔργον τῶν διαφόρων Σωμάτων Ἀσφαλείας κλπ. τῶν ὑπὸ τοὺς κατηγορουμένους διατελούντων, ἅτινα ἐνισχυθέντα ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ 1ου Συντάγματος πρόεβησαν εἰς τὰς γνωστὰς καταστροφάς. Ὁ μάρτυς Ζαμίχας καταθέτει ὅτι ὁ ταγματάρχης Χρηστοφῆς προέτεινεν, ὅπως οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ 1ου Συντάγματος μεταβαίνοντες ἐν ὁμίλῳ ἐπιθάλουν παντὶ τρόπῳ εἰς τὰς Βενιζελικὰς ἐφημερίδας νὰ παύσωσι τὴν ἀρθρογραφίαν των. Ὁ δὲ μάρτυς Χούντας, ὅτι ὁ αὐτὸς Χρηστοφῆς προέτεινεν ὅπως, ἂν δὲν εἰσακουσθῶσι, λάθωσι βίαια μέτρα, προσθέσας «τοῦτο δὲν εἶναι γνώμη ἰδικῆ μου ἀλλὰ πολὺ ὑψηλῶν προσώπων».

IV. Τὰ αὐτὰ ὑπὸ τοὺς κατηγορουμένους Σώματα Ἀσφαλείας κλπ. ὀργάνωσαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου κατὰ τὴν 21 Μαΐου 1916. Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἐλήφθη ἐν συνεδριάσει τῶν Προεδρείων τῶν Σωμάτων τούτων καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ Φρουραρχεῖου. Ἐπρόκειτο νὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ ἐπιτηδεύοντος δημιουργουμένου θορύβου, ἵνα φονεύσωσι τὸν Ἐλ. Βενιζέλον. Ἡ ἐκτέλῃς τοῦ σχεδίου εἶχε ἀνατεθῆ εἰς τὸν ἐπιλοχίαν Κοτζακίδην ὑπὸ τοῦ Β. Δούσμανη (ἴδε κατάθεσιν Χούντα καὶ Μελιγκοῦνη). Ἡ ἀπόπειρα αὕτη ἐματαιώθη, διότι εἰδοποιηθεὶς ὁ Ἀρχηγὸς τῶν Φιλελευθέρων ὑπὸ τοῦ Μ. Νεγροπόντη δὲν μετέβη εἰς τὴν τελετὴν τῆς Μητροπόλεως.

V. Ἐτέρα ἀπόπειρα κατὰ τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου ἐσχεδιάσθη κατὰ τὸ συλλαλητήριον τῆς 14 Αὐγούστου 1916. Ὁ μάρτυς Κοτζαμάνης καταθέτει ὡς Κασιώτης ὅστις μοι κατέβιδε σκέψεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τῆς Αὐλῆς, μοι ἀνήγγειλεν ὅτι εἶχαν ἀποφασίσει νὰ κτυπήσουν τοὺς Βενιζελικοὺς καὶ νὰ φονεύσουν τὸν Βενιζέλον κατὰ τὸ συλλαλητήριον. Ὅτι οἱ Βασιλικοὶ θὰ εἰσῆρχοντο καὶ θὰ ἐφώναζον «κάτω ὁ Βασιλεὺς» ὁ δὲ στρατὸς συγκείμενος ἐξ ἀνδρῶν ἀποσπάσματος ἀσφαλείας καὶ ἀνδρῶν ἀντιβενιζελικῶν τῶν Συνταγμάτων θὰ

ἐπιτίθετο κατὰ τῶν Βενιζελικῶν. Συγχρόνως ὁμάδες ἐπιστράτων συντεταγμένοι καὶ τελούσαι ὑπὸ ἐπιφυλακῆν θὰ εὑρισκον εὐκαιρίαν νὰ πυροβολήσωσι καὶ νὰ φονεύσωσι τὸν Βενιζέλον.

VI. Πρὸ τοῦ Νοεμβρίου 1916 ἐγένετο σύσκεψις ἀξιωματικῶν εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ 1ου Πεζικοῦ Συντάγματος, εἰς ἣν παρέστησαν πολλοὶ ἀξιωματικοὶ ἐν οἷς καὶ ὁ Μεταξᾶς. Ἀντικείμενον τῆς συσκέψεως ἦτο τί θάσυνέβαιεν ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τῆς Κυβερνήσεως νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν Νόταν τῆς Ἀντάντ. Ὁ I. Μεταξᾶς προέτεινεν ὅπως καταρτισθῆ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ— εἶδος Στρατιωτικοῦ Συνδέσμου—ὅστις θὰ ἀνελάμβανε νὰ κανονίσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. (*Ἴδε κατάθεσιν Γιαννακίτσα).

VII. Ἡ δρᾶσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ τῶν ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων ἰδρυθέντων συλλόγων ἐπιστράτων ἀποτελεῖται ἀπὸ μακρὰν καὶ ἀτελεύτητον σειρὰν βιαίων μέσων, δι' ὧν ἐπεζητεῖτο ἡ τρομοκράτησις τοῦ λαοῦ, ἡ κατάπνιξις παντὸς Φιλελευθέρου φρονήματος, ἡ κατάργησις τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἵνα οὕτω ἐκλίψῃ πᾶν κώλυμα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῶν κατηγορουμένων ἦτοι τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος δι' ἐγκαθιδρύσεως τοῦ Βασιλέως ὡς ἀπολύτου μονάρχου. (*Ἴδε κατάθεσιν Ζυμπρακάκη, Μαρούδα, Πάσχου).

Τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα ἀποτελοῦσι τὴν κατακλειδα τῶν βιαίων τούτων μέσων.

B'

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΡΟΥΠΕΛ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἡδὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου οἱ κατηγορούμενοι τάσσονται παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, ἀπόφοιτος τῆς ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημίας τοῦ Πολέμου εἶνε τελείως ἀποτετυφλωμένος πρὸς πᾶν τὸ Γερμανικόν, εἶναι ὁ Ἐπιτελὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅστις γίνεται ἐξαλλος χαρᾶς, διότι εἶχε λάβῃ ἐπιστολὴν τινὰ τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου (δρα κατάθεσιν Ὀρφανίδου). Εἶναι ἐκεῖνος, περὶ τοῦ ὁποίου τηλεγραφεῖ ἡ ἐν Ἀθήναις

Γερμανική Πρεσβεία πρὸς τὸ ἐν Βερολίῳ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν (ἀριθ. 547 τῆς 26 Αὐγούστου 1916 διπλ. ἔγγρ. XI) μετὰ τὴν ἀπομάκρυσίν του ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τὴν τοποθέτησίν του εἰς τὸ Σχολεῖον λοχαγῶν: «ἐπειδὴ παρ' αὐτῷ ἡ πολιτικὴ ἰδιοφυΐα εἶναι ἐξ ἴσου ἀνεπτυγμένη ὡς καὶ ἡ στρατιωτικὴ, δυνάμεθα ἀκριβῶς ἤδη ὁπότε ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς σταδίου δὲν ἰκανοποιῦνται πλήρως, δυνάμεθα νὰ τὸν χρησιμοποιήσωμεν κάλλιον καὶ πλέον. . . . ἢ προηγουμένως διὰ τὰς βλέψεις μας».

Ὁ Β. Δούσμανης εἶναι γερμανόφιλος οὐχὶ ἐξ αἰσθήματος ἢ συμπαθείας, ἀλλὰ διότι ἐν τῇ νίκῃ τῆς Γερμανίας διὰ βλέπει τὸ δυνατόν τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατήσεως τῶν ἀπολυταρχικῶν τάσεων, ὑφ' ὧν κατέχεται. Ἀκριβῶς δὲ ὡς ἐκ τοῦ ἐλατηρίου τούτου τοῦ τελείως συμφεροντολογικοῦ τῆς γερμανοφιλίας του, οὐδ' αὐτοὶ οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τελείαν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην (δρα τὸ ἄνω διπλ. ἔγγραφο, πρὸς δὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 374 τῆς 18 Ἰουνίου 1916).

Οὕτως ὁ μὲν πρῶτος ἀγόμενος ἐκ τῶν γερμανοφίλων αἰσθημάτων του, ὁ δὲ δεύτερος ἐκ τῶν ἀπολυταρχικῶν του τάσεων, ὧν τὴν πραγματοποιήσασιν διέβλεπεν ἐν τῇ γερμανικῇ ἐπικρατήσει, ἀμφοτέρωθεν δὲ βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ἐτέρων δύο κατηγορουμένων τοῦ Ἀθ. Ἐξαδακτύλου καὶ τοῦ Ε. Στρατηγῶ εὐσυνειδήτων ὀργάνων αὐτῶν, ἀποτελοῦσι τὴν πανίσχυρον καὶ ἀπόκρυφον ἐκείνην δύναμιν τοῦ Ἐπιτελείου, ἣτις ἐνεργοῦσα εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ γερμανοκλήκτου Μονάρχου μὲ τὸ κύρος τοῦ ὁποίου ἐγνώριζε νὰ περιβάλλῃ τὰς γνώμας καὶ τὰς εἰσηγήσεις της (δρα κατὰθ. Γιαννακίτσα, ὅστις λέγει «τὸ Ἐπιτελεῖον συνεννοεῖτο πρῶτον μετὰ τοῦ Βασιλέως, ἐζητεῖτο ἡ γνώμη του καὶ ἡ ἀπόφασίς του καὶ εἶτα εἰσηγεῖτο τὸ Ἐπιτελεῖον τὰς σχετικὰς διαταγὰς», βοηθουμένη ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἀνδρας τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν κρυφίαν Κυβέρνησιν τοῦ τύπου (Στρέϊτ, Γούναρης, Μπαλατζῆς κλπ.) (ἴδε κατὰθ. Κοτζαμάνη), χρησιμοποιοῦσα ὡς ὄργανά της τὰς κατὰ τύπον Κυβερνήσεις τῆς χώρας καὶ διατελοῦσα ἐν στενῇ ἐπαφῇ μετὰ τὴν γερμανικὴν προπαγάνδαν, παρ' ἧς ἤντλει χρηματικὰς ἐνισχύσεις (δρα καταθέσεις Χατζηθαθανασίου, Ὀρφανίδου, Κουτούβαλη, Πάσχου κλπ.), δίδει τὴν γερμανόφιλον κατεύθυνσιν

εις τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους, ἥς τελικὸς σκοπὸς ἦτο ἡ παρά τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἐξοδος τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος (ἴδε καταθέσεις Λελάκη, Μανέτα, Παπαζαφειροπούλου), μέσον δὲ καὶ κορύφωμα ἡ παράδοσις τοῦ Ροῦπελ καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους.

Ἡ γερμανόφιλος αὕτη πολιτικὴ τοῦ Ἐπιτελείου ἐκδηλοῦται καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν ἐτῶν 1915 καὶ 1916 διττῶς. Ἀρνητικῶς διὰ τῆς συστηματικῆς ἀντιπράξεως καὶ τῆς καταρρίψεως ὄλων ἐκείνων τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἐμποδίων, ἅτινα παρενετίθοντο εἰς τὴν Ἑλληνογερμανοβουλγαρικὴν σύμπραξιν. Θετικῶς δὲ διὰ τῆς ἀμέσου ὑποβοήθησεως τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ χωρὶς οὐδὲ πρὸ τῆς παραδόσεως Ἑλληνικῶν ἐδαφῶν εἰς τὸν πατροπαράδοτον ἐχθρὸν τοῦ Βουλγάρους νὰ ἐπισθοδρομήσωσι.

Ἐμπόδια εἰς τὴν μετὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων συνεργασίαν ὑπῆρχον ἡ δημοσία ἐν Ἑλλάδι γνώμη, ἡ μετὰ τῆς Σερβίας συνθήκη συμμαχίας, τὸ πρόσωπον τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου καὶ ἡ πολιτικὴ μερίς τῶν Φιλελευθέρων καὶ ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ἀγγλογαλλικὸς στρατός. Εἶναι τόσον ἀλληλένδετος ἡ δρᾶσις τοῦ Ἐπιτελείου εἰς τὰ τέσσαρα ταῦτα σημεῖα πρὸς τὴν διαγωγὴν τοῦ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ροῦπελ, ὥστε ἀκριβῶς ἐκ τῆς ἐρεύνης τούτων διευκρινίζεται ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ δόλος τοῦ Ἐπιτελείου.

1) Ἡ διαστροφή τοῦ φρονήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἐξεδηλώθη ἐν τῷ στρατεύματι ποικιλοτρόπως διὰ κατηγήσεως γενομένης λόγῳ καὶ ἔργῳ, διὰ θεωριῶν καὶ διδασκαλιῶν «αἰτινες ἦσαν ὑποβολιμαῖαι ἀπορρέουσαι ἀπὸ τὸ διευθύνον Ἐπιτελεῖον» (ἴδε κατάθ. Κοτζαμάνη), «αἰτινες ἐνεπνέοντο ὑπὸ τῶν διευθυνόντων κύκλων δηλ. τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ Γούναρη» (ἴδε κατάθεσιν Παπαζαφειροπούλου). Διὰ τῶν θεωριῶν τούτων κατεπολεμεῖτο ἡ πολεμικὴ πολιτικὴ τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, ἐξεθηγάζετο ἡ γερμανικὴ ἰσχὺς, ἐτρομοκρατοῦντο οἱ ἄνδρες διὰ τοῦ ἐπισειομένου μορμολυκείου τοῦ γερμανικοῦ ὑπερτηλεβόλου καὶ τοῦ γερμανικοῦ ὑποβρυχίου, ὑπεδεικνύετο καὶ νόιοι ἀπεδεικνύετο ὅτι θὰ νικήσῃ ἡ Γερμανία. (ἴδε κατα-

θέσεις Ζαμίχα, Παπαζαφειραπούλου, Κοτζαμάνη). Οὕτω εἰς τὸ Ἴον καὶ Τον συντάγματα ἐγένοντο φανεραὶ διδασκαλίαι, ὅτι ἡ Γερμανία εἶναι ἀήττητος καὶ ὅτι πρέπει νὰ εἰμεθα «μὲ τὸν Βασιλιᾶ τοῦ θά μᾶς σώση καὶ ὄχι μὲ τὸν Βενιζέλον ποῦ θὰ μᾶς πάη μὲ τὴν Ἄντάντ».

Καὶ αἱ διδασκαλίαι αὗται ὑπεστηρίζοντο ἔργῳ διὰ τῆς καταδιώξεως τῶν ἀξιοματικῶν, οἵτινες ἐξεφράζοντο ὑπὲρ τῶν Ἄγγλογάλλων, ὡς τοῦ συνταγματάρχου Πάσχου, ὅστις μετετέθη εἰς Μπούκιφ ἐπειδὴ ἐν τῇ Στρατιωτ. Λέσχῃ Θεσσαλονίκης ἐξεφράσθη ὑπὲρ αὐτῶν καὶ διὰ τῶν συχνῶν τιμωριῶν τῶν ὁπαδῶν τῆς ἀνταντοφίλου πολιτικῆς ὀπλιτῶν (ἴδε κατάθεσιν Χούντα). Καὶ ὅπερ τὸ σατανικώτερον οἱ στρατιῶται καταπονοῦντο δι' ἀσκόπων γυμνασίων, ἐτρέφοντο κακῶς, ἐτιμωροῦντο δι' ὑπερβολικῶν ποινῶν, δὲν ἐχορηγοῦντο αὐτοῖς ἄδειαι, ἵνα παραπονούμενο: λαμβάνωσι τὴν στερεότυπον ἀπάντησιν «νὰ πᾶτε νὰ τὰ πῆτε στὸ Βενιζέλο, ποῦ σᾶς ἐπεστράτευσεν» (ἴδε κατάθεσιν Κοτζαμάνη), ἢ «ἂν θέλετε νὰ πάθετε τὰ ἴδια, ψηφίσετε τὸ Βενιζέλο» (ἴδε κατάθ. Χούντα). Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο, ὅτι ἐνῶ ἐν ἀρχῇ τὰ τρία τέταρτα τοῦ στρατεύματος ἦσαν ὑπὲρ τῆς πολεμικῆς πολιτικῆς, ἐν τέλει εἶχε τὸ φρόνημα τελείως μεταστραφῆ ὑπὲρ τῶν Γερμανοβουλγάρων καὶ εἶχε καταστῆ τελείως ἀπόλεμος, (ἴδε κατάθ. Χούντα). Τὸ δὲ διευθύνον Ἐπιτελεῖον οὐδαμῶς ἐνδιεφέρετο, ἐὰν οὕτω καθίστατο ἄμαχος καὶ ἀπόλεμος ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, διότι ἐνόμιζεν, ὅτι, ὅταν αὐτὸ καὶ ὁ γερμανόπληκτος Βασιλεὺς θὰ ἔκρινον κατάλληλον τὸν χρόνον πρὸς δρᾶσιν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, θὰ ἤρκει τὸ πολεμικὸν σάλπισμα τοῦ Βασιλέως, ἵνα ἀνασυντάξῃ, ὅ,τι αὐτοὶ εἶχον ἀποσυνθέσει.

2) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν συνθήκην συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας, τὰ ἐχθρικά πρὸς τὴν Σερβίαν αἰσθήματα τοῦ τότε Ἐπιτελείου ἤρχισαν ἐμφανιζόμενα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς πρωθυπουργίας Γούναρη, ὅτε εἰς ἐρώτησιν τῆς Σερβίας περὶ τῆς διαθέσεως τῆς Ἑλλάδος εἰς περίπτωσιν βουλγαρικῆς κατὰ τῆς Σερβίας ἐπιθέσεως, ἡ συνταχθεῖσα ἀπάντησις ἐτροποποιήθη ἐπὶ τὸ ἀσαφέστερον τῇ συμβουλῇ τοῦ Ἐπιτελείου. Ἐκτοτε ἤρχισε κυκλοφοροῦσα ἡ ἰδέα, πηγὴν ἔχουσα τὸ Ἐπιτελεῖον, ὅτι πραγματοποιουμένης τῆς ἀναμενομένης βουλγα-

ρικῆς ἐπιθέσεως ἢ Ἑλλάς οὐδεμίαν εἶχεν ὑποχρέωσιν νὰ ἔλθῃ ἀρωγὸς πρὸς τὴν Σερβίαν (Ἴδε κατὰθ. Πολίτου). Ὅτε δὲ μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς πολιτικῆς ἐκείνης ὁ τότε Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Ν. Πολίτης ἐξέφρασεν εἰς τὸν Ε. Στρατηγὸν τὴν ἐκπληξίν του πῶς καὶ οὗτος συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς ἀθετήσεως τῆς συμμαχικῆς ὑποχρέωσως, ἐνῶ ἦτο εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ τὸ πνεῦμα τῆς συνθήκης (περὶ ἧς καὶ ἰδιόγραφός του ἐκθεσις ὑπάρχει, καθ' ἣν ἡ ὑποχρέωσις τῆς Ἑλλάδος ἐπεκτείνεται καὶ εἰς περιπτώσιν ἐπιθέσεως ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας), ὁ Ε. Στρατηγὸς ἠρέκασθη ν' ἀπαντήσῃ «αὐτὰ δὲν ἔχουν σημασίαν δι' ἡμᾶς τοὺς στρατιωτικοὺς».

3) Ὁ Ἑλ. Βενιζέλος, ὅστις ὑπῆρξε ἀντικείμενον τῆς πολεμικῆς τοῦ Ἐπιτελείου ὡς φορεὺς καὶ ἐνσαρκιωτῆς τῶν δημοκρατικῶν ἀρχῶν ἐν Ἑλλάδι, ὑπῆρξε συγχρόνως στόχος τῆς πολεμικῆς τοῦ αὐτοῦ Ἐπιτελείου, ὡς ἀντιπρόσωπος καὶ σημαioφόρος τῆς Ἐθνικῆς πολιτικῆς, τῆς μετὰ τῆς Ἀντάντ συμπράξεως τῆς Ἑλλάδος. «Ὁ Βενιζέλος εἶναι περισσότερον Ἀντατικὸς ἢ Ἕλλην, κατὰ Φεβρουάριον ἤθελε νὰ προσβάλλῃ τὴν Τουρκίαν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι νὰ ἀναμίξῃ τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλ' ὁ Βενιζέλος ἔπεσε τῆς ἀρχῆς, δὲν θὰ ἐπανέλθῃ πλέον». Ἴδου πῶς ὁ συνταγματάρχης Μεταξᾶς ἐκδηλοῖ τὴν χαρὰν του πρὸς τὸν Βούλγαρον Πρεσβευτὴν Πασσάρωφ, χωρὶς νὰ παραλείψῃ νὰ προσθέσῃ ὅτι «ἡμεῖς οἱ στρατιωτικοὶ (δηλ. αὐτοὺς καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον) δὲν καταγινόμεθα εἰς τὴν πολιτικὴν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον εἶναι δυνατόν διαφωτίζομεν καὶ ἐπιβαλλόμεθα ὅπου δεῖ». (Ἐννοῶν οὕτω τὴν συμμετοχὴν τοῦ Ἐπιτελείου εἰς τὴν σκευωρίαν, ἣτις ἀπέληξε εἰς τὰς δύο ἀπομακρύνσεις τοῦ Βενιζέλου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς), (δρα διπλ. ἔγγρ. XVI).

Ἄλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς ἀρχῆς ὁ Ἑλ. Βενιζέλος εἶναι ὁ ἀντίπαλος, καθ' οὗ οἱ κατηγορούμενοι ὀργανώνουσι τὰς δύο ἀποπειρας τῆς 21ης Μαΐου 1916 καὶ τῆς 14ης Αὐγούστου 1916 (δρα καταθέσεις Μελιγκούνη, Χούντα, Νεγροπόντη, Κοτζαμάνη) διὰ τῶν γνωστῶν ὀργάνων αὐτῶν τοῦ Σώματος Ἀσφαλείας καὶ τῶν ἐπιστολάτων, καθ' οὗ ὁ Ι. Μεταξᾶς ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀνακριτοῦ Μεϊντάνη τοῦ δημοσιογράφου Χαλκοκονδύλη, τοῦ

πλαστογράφου Ζαβορισίου καὶ τοῦ ἀγύρτου Λογιωτατίδου ἐξοφαινούνται τὴν πλαστὴν ἐπιστολὴν πρὸς Κόρακκαν (ἴδε Σκοπετέαν, Μελιγκούνην καὶ τὴν σχετικὴν δικογραφίαν) ἧς σκοπὸς ἦτο ἡ πολιτικὴ καταδίκη εἰς θάνατον τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου, καθ' οὗ φανατίζουσι τὸ στράτευμα οἱ εἰς τὸ ἄρμα τοῦ Ἐπιτελείου προσδεδεμένοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὑπαξιωματικοὶ (δρα καταθέσεις Ζαμίχα, Μαρούδα, Πάσχου).

Καὶ αὐτοὶ οἱ Σύνδεσμοι τῶν ἐπιστράτων διοργανωθέντες ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου ἰδρύθησαν, ἵνα ἀντιδράσωσι κατὰ τῆς φιλανθρωπικῆς πολιτικῆς τοῦ Βενιζέλου (δρα κατάθεσιν Παπαζαφειροπούλου) καὶ ἐπιδιώξωσι «τὴν πολιτικὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἀρχηγῶ τῶν Φιλελευθέρων διὰ τῆς τρομοκρατήσεως τοῦ πολιτικοῦ κόμματος αὐτοῦ» ὡς καταθέτει ὁ ἀντισυνταγματάρχης Λαμπίρης. Τοῦ τοιοῦτου σκοποῦ τῶν ἐπιστρατικῶν Συλλόγων εἶναι ἐν γνώσει ἡ ἐν Ἀθήναις Βουλγαρικῆ Πρεσβεία, ἧτις τὴν 8ην Ἰουλίου 1916 ἐπιστέλλει πρὸς τὸ ἐν Σόφια Ἰπουργεῖον Ἐξωτερικῶν «εἰς ὅλην τὴν χώραν ὀργανώθησαν Σύλλογοι Ἐπιστράτων κατὰ τοῦ Βενιζέλου καὶ τοῦ πολέμου (διπλ. ἐγγρ.). Τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα τέλος ὑπῆρξαν ἡ σαφεστέρα ἀπόδειξις τοῦ καταθρονοῦ αὐτῶν σκοποῦ καὶ ἡ ἀποτυχοῦσα ἀπόπειρα τῆς πραγματώσεως τούτου.

4) Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον ἐμπόδιον τῶν μετὰ τῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας συνεννοήσεων καὶ ἡ μεγαλειτέρα ἐνθάρρυνσις τῶν ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς μετὰ Ἀγγλογάλλων συμπράξεως πρὸς πραγμάτωσιν τῶν ἀπ' αἰώνων ὀνείρων τοῦ Γένους ἦτο ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ παρουσία τῶν Ἀγγλογάλλων. Ἀφ' ἧς ἐποχῆς περὶ τὰ μέσα Νοεμβρίου 1915 μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς μετὰ τοῦ Σερβικοῦ Στρατοῦ ἐνώσεως τῆς Στρατιᾶς τῆς Ἀνατολῆς ὑπεχώρησεν αὐτὴ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἐξεδηλώθη ἡ ἀπόφασις νὰ παραμεινώσιν οἱ Ἀγγλογάλλοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ χρησιμοποιοῦντες αὐτὴν ὡς βάσιν μελλουσῶν ἐπιχειρήσεων (Λ. Β. συμπλ. ἀριθ. 10 καὶ 11) ἢ ἀποχώρησις, ἢ ἐκδίωξις μᾶλλον αὐτῶν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους γίνεται διακαῆς τοῦ Ἐπιτελείου ἐπιθυμία.

Ὁ πόθος οὗτος ἐκδηλοῦται διὰ σειρᾶς ἐνεργειῶν ἀποτελουσῶν ἀνιούσαν κλίμακα ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς μικροδυσχερειῶν εἰς τὰς κινήσεις τῶν Ἀγγλογάλλων μέχρι τῆς βίᾳ ἐκδίω-

ξενος αὐτῶν διὰ τε τῆς Ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως καὶ τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς καθόδου. Τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐνεργειῶν τούτων θὰ προτάξωμεν γεγονότα τινά, ἐξ ὧν διαφαίνεται ἡ μεταγενεστέρα στάσις τοῦ Ἐπιτελείου.

α') Καθ' ἣν ἐποχὴν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915 οἱ Ἀγγλογάλλοι ἤρχισαν τὴν πρώτην ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἐπιχείρησιν των, τὴν τῶν Δαρδανελλίων, ὁ Βενιζέλος κομίζων τὸ τρίτον ὑπόμνημά του πρὸς τὸν Βασιλέα κατώρθου νὰ πείσῃ αὐτὸν περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἐπιχειρημάτων του, ἡ παρέμβασίς τοῦ Ἀρχηγέοντος τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου Ι. Μεταξᾶ μεταβάλλει τὴν κατὰστασιν. Τὸ μέσον τῆς ἐκδιάσεως ἦτο ὑποβολὴ παραιτήσεως τοῦ Μεταξᾶ καὶ εἶναι δηλωτικὴ ἡ φράσις αὐτοῦ «δὲν δύναμαι νὰ μείνω Ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, ἐφ' ὅσον ἀποφασίζεται πολιτικῆ, ἣν ἐγὼ δὲν ἐγκρίνω». Οὕτω χάρις εἰς Ι. Μεταξᾶν διὰ τῆς ματαιώσεως τῆς Ἑλληνικῆς συμμετοχῆς καταδικάζεται εἰς ἀποτυχίαν ἡ ἐπιχείρησις τῶν Δαρδανελλίων, καὶ παρέχεται ἐκδόουλεσις ἐκ τῶν σημαντικωτάτων εἰς τὸν συνασπισμὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν. ("Ὁρα ἀγόρευσιν Ἑλ. Βενιζέλου τῆς 13 Αὐγούστου 1917).

β') Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1915 ὁ Διοικητὴς τοῦ Μεγ. Καρᾶ-Μπουρνου Συναγματάρχης Λελάκης ζητεῖ ὁδηγίαν περὶ τῆς στάσεώς του ἀπέναντι τῶν ἐν τῇ αἰγιαλίτιδι ζώνῃ περιπολούντων Ἀγγλογαλλικῶν τορπιλικῶν (ἴδε κατὰθ. Λελάκης). Τὴν 19 Ἰουλίου 1915 ὁ Διοικητὴς τοῦ φρουρίου Θεσσαλονίκης Συναγματάρχης Μεσσαλᾶς κοινοποιεῖ διαταγὴν ὑπ' ἀριθ. 434/18—31-7-15 μὲ τὴν ὑπογραφὴν Δούσμανης, δι' ἧς διατάσσεται ἡ ἀντίστασις εἰς πᾶσαν ἀπόβασιν Ἀγγλογαλλικῶν τμημάτων (ἴδε ταύτην εἰς φακελ. ἐγγράφων Β.).

γ') Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ κατὰ Σεπτέμβριον 1915 ἐγκρίνας τὴν πρόσκλησιν τῶν Ἀγγλογάλλων τότε Βασιλέως, εὔρεθεις ἐν μέσῳ τῶν ἐπιρροῶν τοῦ Ἐπιτελείου ἐπανερχεται ἐπὶ τῆς ἀποφάσεώς του. Δύο ὥρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Βενιζέλου ἐκ τῶν Ἀνακτόρων—ἔσαι δηλαδὴ ἤρκεσαν, ἵνα ἴδῃ τὸν Δούσμανην ἢ τὸν Μεταξᾶν—ὁ αὐτάρχης Μερκάτης ἀνακοινεῖ εἰς τὸν Ὑπουργὸν τηλεφώνημα τοῦ Βασιλέως νὰ μὴ κάμῃ τὸ περὶ ἀποβάσεως διάθεμα εἰς τὴν Ἀντάντ, ὅπερ ὅμως εἶχεν ἤδη συντελεσθῆ (ἴδε ἀγόρευσιν ἐν τῇ Βουλῇ τῆς 13ης Αὐγούστου 1917

του Ἑλ. Βενιζέλου). Πρὸς ἐξήγησιν τῆς τοιαύτης στάσεως τοῦ Ἐκπτότου δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὅσα ὁ παρὰ τῷ Γενικῷ Γερμανικῷ Ἐπιτελείῳ Βούλγαρος Στρατιωτικὸς Ἀκόλουθος ἀντισυνταγματάρχης Γκάντσεφ τηλεγραφεῖ πρὸς τὸν ἰδιαίτερον γραμματέα τοῦ Τσάρου Φερδινάνδου Ντόπροβιτς, καθ' ἃ «τὴν 29 Σεπτεμβρίου 1915 ὁ Φάλκενχαϊν τοῦ ἀνέγνωσε τηλεγράφημα τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ἐν τῷ ὁποίῳ οὗτος τὸν διαβεβαίωσι (καὶ εἶναι γνωστὸν πῶς ὁ τότε Βασιλεὺς ἐσχημάτιζε τὰς γνώμας του καὶ ἐλάμβανε τὰς ἀποφάσεις του ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ἐπιτελείου), ὅτι θ' ἀγωνισθῆ με ὅλας του τὰς δυνάμεις καὶ θὰ διαμαρτυρηθῆ διὰ ν' ἀποτύχη ἢ ἀπόβασις» (ὄρα διπλ. ἔγγρ. IX.).

δ') Ἐν τῇ ἀποβάσει τῶν Ἀγγλογαλλικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Μακεδονίαν ἄρχεται ἡ ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου παρακολούθησις τῶν κινήσεων αὐτῶν, ἣν ὁ ἀντιστράτηγος Μανουσογιαννάκης ὠνόμασεν κατασκοπείαν (ὄρα Λαμπέρην). Αἱ πληροφορίες αὗται ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1915 μέχρι τέλους Δεκεμβρίου ἰδίου ἔτους, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀποβιβαζομένων ἀνδρῶν, τηλεβόλων καὶ κτηνῶν συναλέγοντο ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γραφείου τοῦ Τύπου διαβιβαζόμεναι εἰτα διὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν εἰς τὴν Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίαν. Βραδύτερον ὅμως ἡ κατασκοπεία ἐνησκειτο ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν, ἀναφερουσῶν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, ὡς καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατιωτικῶν Σωμάτων. Οὕτω ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τῆς Δ' Διευθ. τῆς Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας ἀναγράφονται ὡς εἰσερχόμεναι πάμπολλαι ἀναφοραὶ τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως τῆς Χωροφυλακῆς Μακεδονίας (γινομένης φαίνεται τῆς συγκεντρώσεως εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ἀνωτ. Διοικητοῦ Ν. Τρουπάκη) περὶ κινήσεων τῶν Ἀγγλογαλλικῶν χωρὶς κατὰ τὴν γενομένην παράδοσιν τῶν ἀρχείων τοῦ Ἐπιτελείου κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917, ν' ἀνευρεθῆ οὐδεμία ἐξ αὐτῶν, εἴτε διότι αὗται διεβιδάζοντο εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους εἴτε διότι ἐφρόντισαν νὰ τὰς ἐξαφανίσωσιν.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ πρωτοκόλλου ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ παρακολούθησις τῶν Ἀγγλογαλλικῶν κινήσεων ἐνηργεῖτο διὰ τῶν ἐξῆς Στρ. Σωμάτων: Συντάγματος Προκαλύψεως, Δ' καὶ Ε' Σωμ. Στρατοῦ, Φρουρίων Καβάλλας καὶ Θεσσαλονίκης, Ἀσ-

χηγείου Πυροβολικοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ, Ἀεροπορικῆς Ὑπηρεσίας καὶ Ἐπιτροπῆς γραμμῆς Θεσσαλονίκης.

Ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικά εἶναι αἱ ἀναφοραὶ τοῦ ἐν Βερροία ἐδρεύοντος Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ Γαργαλίδου, διαβιβαζόμενα ὑπὸ τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ—ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 571/4-3-16 ἐγγράφου με ὑπογραφὴν Δούσμανης, ὅπερ, ἴδε ἐν φακελ. ἐγγράφων Δ—πρὸς τὴν Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίαν. Τῶν ἐκθέσεων τούτων εὗρεν ὁ Συνταγματάρχης Παπαζαφειρόπουλος ἀντίγραφα εἰς τὸ ἀρχεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἐν αὐταῖς ἀποδεικνύεται, ὅτι αἱ διδόμενα πληροφορία ἐλαμβάνοντο διὰ συστηματικῆς ἐνεργείας τῶν Ἑλλήν. Στρ. Σωμάτων καὶ Σχηματισμῶν, καταρτισθέντος δικτύου κατασκοπείας, ἐξ οὗ οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη Ἀγγλογαλλικὴ κίνησις ἠδύνατο νὰ διαφύγη, δι' ἃ καὶ μία ἀπλὴ κίνησις ἢ μία ἀπλὴ ἐπίσκεψις ἐνὸς Γάλλου ἀξιωματικοῦ ἢ ὀπλίτου ἐσημειοῦτο. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἄνω ὑπ' ἀριθ. 471 διαταγὴ τοῦ Δούσμανη, δι' ἧς οὗτος ζητεῖ πρὸς συμπλήρωσιν τηλεγραφικῆς ἀναφορᾶς τοῦ Β' Σώμ. Στρατοῦ πληροφορίας περὶ τοῦ χρόνου τῆς διελεύσεως ξένων ἀξιωματικῶν, ἀποτελεῖ ἐνδειξὴν τῆς σημασίας, ἣν ἀπέδιδε τὸ Ἐπιτελεῖον εἰς τὰς πληροφορίας ταύτας καὶ ἦτις σημασία κατὰ ἓνα τρόπον μόνον δύναται νὰ ἐξηγήθῃ, ὅτι ἡ κατασκοπεῖα ἐνηργεῖτο χάριν τῶν Γερμανοβουλγάρων, δι' οὗς καὶ ἡ ἐλαχίστη λεπτομέρεια ἐτύγχανε σπουδαιότητος.

Ἐπίσης ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἀξία εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Συνταγματάρχου Μεσσαλᾶ ὑποβαλλόμενα εἰς τὴν Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίαν τακτικὰ δελτία κατασκοπείας ἀσκουμένης κατὰ τρόπον σκανδαλωδέστατον πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ Σαρραγι. Ὁ μάρτυς Παπαζαφειρόπουλος καταθέτει, ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἐπιτελείου μετεβιβάζοντο ὑπὸ τοῦ Μεσσαλᾶ ἐκ Θεσσαλονίκης πληροφορία ἀφορῶσαι ἄλλοτε μὲν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀποβιβασθέντων συμμαχικῶν στρατευμάτων, ἄλλοτε δὲ τὰς κινήσεις κλπ. Τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα ἦσαν κρυπτογραφικά, μετεφράζοντο, καὶ ἐν μὲν ἀντίτυπον ἐδίδοτο εἰς τὸν Βασιλέα, ἕτερον εἰς τὸν Γούναρην καὶ ἕτερον εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν. Αἱ ἀνακοινώσεις αὗται ἐδίδοτο καὶ εἰς τοὺς

Στρατ. Ἀκολούθους τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατορικῶν (Παπαζαφειρόπουλος, Καλογεράς, Μελιγκούνης).

Ἄλλὰ καὶ ἄλλαι ἀρχαὶ ἐκτὸς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ, ὡς ἢ Ἀναπλ. Διοικήσεις τῆς VIII Μεραρχίας, τὸ Φρουραρχεῖον ἢ Ἀναπλ. Διοικήσεις τῆς VIII Μεραρχίας, τὸ Φρουραρχεῖον Κορίνθου, τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν καὶ ἢ Ἀνωτ. Διοικήσεις Χωροφυλακίης τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, παρηκολούθουν πᾶσαν κίνησιν ἢ ἐνέργειαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἢ ἐν θαλάσῃ τῶν Ἀγγλογάλλων (ἴδε πρωτ. καταστραφέντος Ἀρχεῖου Δ' Διευθύνσεως Ἐπιτ. Ὑπηρεσίας), δι' οὗ ἀποδεικνύεται μετὰ τίνος συστήματος ἐνεργεῖτο ἢ εἰς βάρος τῆς Ἀντάντ κατασκοπεῖα τῶν κατηγορουμένων (πρβ. καὶ 1140/21-4-16 Ὑπ. Στρατιωτικῶν, Ἐπιτ. Ὑπηρεσία Διευθ. Δ', καθ' ἃ τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ ὑποβάλλει ἀποδείξεις πληρωμῶν κατασκόπων).

Ἴνα δὲ δύναται κάλλιον τὸ Ἐπιτελεῖον νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν πάσης ἐνεργείας τῶν Συμμάχων ἐξήτησε δι' ἐγγράφου του νὰ τῷ στέλλωνται παρὰ τοῦ Ὑπουργεῖου τῶν Ἐξωτερικῶν οὐ μόνον τὰ ἐγγραφα στρατιωτικῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ ἀντίγραφα πάντων τῶν παρὰ τῶν ἐμπολέμων λαμβανομένων ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐξωτερικῶν ἐγγράφων (ἴδε κατάθεσιν Ρουσσέν).

Εἰς τὸν κύκλον τῆς τοιαύτης δράσεως τοῦ Ἐπιτελείου ὑπάγονται καὶ αἱ ὑπηρεσίαι, ἃς προσέφερεν ὁ ἐφεδρὸς ἀνθυπολοχαγὸς Αὐδῆς, ὅστις κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ ἀντιστρατήγου Μοσχοπούλου, συνελήφθη ὑπὸ τῶν Γαλλικῶν ἀρχῶν ὑποκλέπτων τὰ τηλεφωνήματα τῶν Ἀγγλογάλλων, ἀπηλάθη ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ πρὸς κοινὸν σκάνδαλον ἐπαρσημοφορήθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν. Ὅτι ἡ παρσημοφορία αὕτη ἐγένετο κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ἐπιτελείου γίνεται κατάδηλον ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 178/22-1-16 κρυπτογραφικοῦ ἐγγράφου τῆς Δ' Διευθύνσεως τῆς Ἐπιτ. Ὑπηρεσίας πρὸς τὸν Μεσσαλᾶν περὶ ἠθικῆς ἀμοιβῆς τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ Αὐδῆ, οὗτινος ὁμοῦς τὸ σχέδιον δὲν ἀνευρέθη εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἐπιτελείου (ἴδε πρωτόκολον καταστραφέντος ἀρχεῖου Δ' Διευθύνσεως). Ὅποιαν δὲ σημασίαν ἀπέδιδον εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ ἐν λόγῳ ἀνθυπολοχαγοῦ, ὅστις φαίνεται, ὅτι συνειργάζετο μετὰ τῶν Βουλγάρων (ἴδε 1135/22-9-16 Ὑπουργεῖου Στρατιωτικῶν Ἐπιτ. Ὑπηρεσίας Δ' εἰσερχ. περιλήψεις. Ἡ Διεύθυνσις Μετόπισθεν ἐρωτᾷ, ἂν δέον ἀνθυπολοχαγὸς Αὐδῆς ἀναμείνῃ ἀποστολὴν ὑλικῶν,

καθ' ὅσον Βούλγαροι δὲν ἀποστέλλουσι τοιαῦτα) προκύπτει ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 623/19-3-16 Διευθ. Δ. διαταγῆς τῆς Ἐπιτ. Ὑπηρεσίας πρὸς τὸν Μεσσαλᾶν, ὅπως ἀντιταχθῆ πάση δυνάμει εἰς αἰτήσιν στρατηγοῦ περὶ ἀπομακρύνσεως ἀνθυπολοχαγοῦ Αὐδῆ.

ε') Ὅτε κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1915 οἱ Αὐстроγερμανοὶ καταδιώκοντες τοὺς ὑποχωροῦντας Ἀγγλογάλλους ἐφθانون εἰς τὰ παρὰ τὴν Γευγελῆν σύνορά μας, ὁ Διοικητῆς τοῦ Γ' Σώμ. Στρατοῦ ἀντιστράτηγος Μοσχόπουλος ἐτηλεγράφη ἐπανειλημμένως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ζητῶν ὁδηγίας περὶ πρακτέου (ἴδε τηλεγράφημα ὑπ' ἀριθ. 2729 καὶ 2735 τῆς 27 Νοεμβρίου 1915 ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων Β') ἀπαιτῶν συνάμα νὰ υπογράφηται πᾶσα διαταγὴ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ. Μὴ λαμβάνων οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἐνήργησεν ἰδίᾳ εὐθύνη, ἀπέστειλε τὸ 1ον Σύνταγμα τῆς Χ. Μεραρχίας μετὰ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ πρὸς τὴν Δοϊράνην μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβῃ ἐπιδεικτικῶς τοὺς ἔναντι τῶν Βουλγάρων λόφους. Οὕτω δὲ ἡ προέλασις τῶν Αὐстроγερμανοβουλγάρων ἐσταμάτησε χάρις εἰς μίαν αὐθόρμητον ἐνέργειαν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώμ. Στρατοῦ, μὴ ἀνταποκρινομένην βεβαίως πρὸς τὰς σκέψεις τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου (ἴδε κατὰθ. Μοσχοπούλου).

ς') Αἱ σκέψεις αὗται τοῦ Ἐπιτελείου ἀπεκρυσταλλώθησαν θαυμασιῶς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1138 κρυπτογραφικῇ ὁδηγίᾳ τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Γ' Σώματος στρατοῦ. Ἐν αὐτῇ ἐνθεν μὲν τονίζεται, ὅτι αἱ βουλγερικαὶ ὑπερβασίαι προέρχονται ἐκ κατωτέρων ὀργάνων παραβαινόντων τὰς διαταγὰς προΐσταμένων ἀρχῶν, ἐνθεν δὲ διεκτραγωδοῦνται αἱ δῆθεν βαρύταται προσβολαὶ κατὰ τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας καὶ ἀξιοπροεπείας αἱ διατασσόμεναι ὑπὸ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γαλλικοῦ Στρατηγεῖου, κατὰ τρόπον ἐξερείροντα τὸ στράτευμα καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ ἀναρριπίζοντα τὸ κατὰ τούτων δι' ἄλλων μέσων, ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ἐκτραφέν μίσος. Ἐν τέλει ἡ μὲν ἀνοχὴ τῶν Ἀγγλογάλλων χαρακτηρίζεται σκληρὰ ἀνάγκη, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ὀφείλουσι νὰ συμμορφωθῶσι καταπνίγοντες τὴν δικαίαν αὐτῶν ἀγανάκτησιν, ὅσοι δὲ τυχὸν ἤθελον λάβῃ τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων «οὗτοι γίνονται ἐγκληματῆται κατὰ τοῦ Κράτους ἐκ συμπαθείας πρὸς τοὺς ἐμπολέμους

ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ἐξ ἄλλων αἰτίων ἀκατονομάστων», ἀποκλειομένων τῶν πατριωτικῶν ἐλατηρίων (ἴδε ταύτην ἐν τῇ καταθέσει Μοσχοπούλου).

ζ') Ὅταν μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μεγάλου Καρᾶ-Μπουροῦ ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας ὁ Διοικητὴς τοῦ συνταγματάρχης Λελάκης, συνηντήθη μὲ τὸν ἐκ τῶν κατηγορουμένων Ι. Μεταξᾶν, ὅστις τοῦ εἶπε: «ἐὰν ἤμην διοικητὴς τοῦ φρουρίου θὰ ἐκτυποῦσα τοὺς Ἀγγλογάλλους καὶ ἔπειτα θὰ ὕψωνα λευκὴν σημαίαν».

Οὕτω ὁ ἐπιτελὴς εὗτος ἐξέφραζε τὴν ἐνδόμυχον σκέψιν του, ἥτις ἦτο διὰ δημιουργίας ἐπεισοδίου τινὸς νὰ παρασυρθῇ ἡ Ἑλλάς εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων πόλεμον.

Καὶ αὐτὸς ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, εἰς ὃν παρουσιάσθη ὁ συνταγματάρχης Λελάκης ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν αὐτῶν κεντρικῶν ἰδεῶν τῷ εἶπε: «ἔπρεπε νὰ τοὺς κτυπήσητε. Ἐὰν ἐπράττετε τοῦτο θὰ σᾶς προήγον ἀμέσως εἰς ὑποστράτηγον», (ἴδε κατὰθ. Λελάκη).

η') Ἐκεῖ ἔνθα ἡ ἐχθρική στάσις τῶν κατηγορουμένων πρὸς τοὺς Ἀγγλογάλλους σαφῶς καταδηλοῦται, εἶναι ἡ ὑπ' ἀριθ. 34 τῆς 5 Ἰανουαρίου 1916 διαταγὴ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας φέρουσα τὴν μονογραφὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Β. Δούσμανη (ἴδε ταύτην ἐν φακέλ. ἐγγράφων Β'), δι' ἧς ἐδίδοντο ὁδηγίαι εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα περὶ συμπεριφορᾶς αὐτῶν ἐναντι τῶν Ἀγγλογάλλων ἐν περιπτώσει ἀποβάσεως αὐτῶν πρὸς κατάληψιν λιμένων ἢ ἀποπείρας καταλήψεως ἢ καταστροφῆς τεχνικῶν ἔργων, σιδηροδρόμων, ὁδῶν κλπ.

Ὁ ἐλαφρότερος χαρακτηρισμὸς ταύτης εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Μοσχοπούλου διδόμενος, ὅτι ὑπῆρξεν ἄστοχος. Ὁ ὀρθότερος δὲ εἶναι, ὅτι ὑπῆρξε σατανική. Ὁ ἀναγινώσκων αὐτὴν διαθέλει διὰ μέσου τῶν γραμμῶν, δι' ὧν φαινομενικῶς ἀπεκλείετο ἡ χρῆσις ὄπλων πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν Ἀγγλογάλλων, διὰ μέσου τῶν τεχνησεῶν ὁδηγιῶν, αἵτινες ἐδίδοντο εἰς τὰ στρατεύματα, τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὅστις ἦτο ἢ μετὰ τῶν Ἀγγλογάλλων σύρραξις. Οὕτω ὁ διοικητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατιωτ. τμήματος ὀφείλει νὰ παρατάξῃ τὴν δύναμίν του περὶ τὸν τόπον ἀποβάσεως ἢ τὸ ὄχυρόν καὶ νὰ δηλώσῃ ἐπι-

μένοντος τοῦ διοικητοῦ τῶν ξένων στρατευμάτων εἰς τὴν ἀπό-
 θασιν, ὅτι, ἐὰν ἐπιμείνῃ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸν Ἑλληνικὸν στρα-
 τὸν νὰ παραβῆ τὴν ἐντολὴν του καὶ τὸ καθῆκόν του, ὁ Ἑλ-
 ληνικὸς στρατὸς μὴ ἔχων διαταγὰς νὰ μετέλθῃ ἐνοπλιον ἀντί-
 στασιν βεβαίως δὲν θὰ πυροβολήσῃ, ἀλλὰ βεβαίως δὲν θὰ
 ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του, θὰ παραμείνῃ ἀκλόνητος καὶ
 δὲν θὰ ὑποχωρήσῃ παρὰ μόνον ὅταν διανοιχθῇ διὰ μέσου τῶν
 γραμμῶν του δίοδος πρὸς διάβασίν του». Καὶ εἰς τὴν περί-
 πτωσιν τῆς καταλήψεως τεχνικῶν ἔργων νὰ παρατάξῃ τὴν
 φρουρὰν περὶ τὸ ἔργον καὶ νὰ δηλώσῃ «ἐντολὴν ν' ἀντιστῶ
 ἐνόπλιως ἐναντίον ὑμῶν δὲν ἔχω, ἐὰν ὅμως σεῖς ἔχετε ἀντί-
 θετον ἐντολὴν, νὰ ἐκτελέσητε τὸν σκοπὸν σας, πυροβολήσατε
 ἐναντίον μας, ἡμεῖς δὲν θὰ ἀντιπυροβολήσωμεν, ἀλλὰ δὲν
 θὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν θέσιν μας». Διότι τί ἄλλο ἢ σύρ-
 ραξις θὰ συνέβαινε ὅταν θὰ παρετάσσοντο αἱ Ἑλληνικαὶ
 δυνάμεις, θὰ ἔκαμνον τὰς δηλώσεις των συμφώνως πρὸς
 τὰς ὁδηγίας τοῦ Ἐπιτελείου καὶ θὰ ἐπυροβολοῦντο ὑπὸ τῶν
 Συμμάχων, θὰ ἐπροκαλεῖτο ἢ ὄχι ἢ ρῆξις ἢ δὲν θὰ ἀντέδρον
 παντάπασιν ὡς τὰ νευρόσπαστα τῶν σκοπευτηρίων οἱ βαλλό-
 μενοι ἄνθρωποι;

Ὁ ἀντιστράτηγος Μανουσogiαννάκης κοινοποιήσας τὴν ὑπ'
 ἀριθ. 34 διαταγὴν καὶ μὴ δυνάμενος, νὰ φαντασθῇ ὅτι εἶχεν
 αὐτὴ τοιοῦτον κακόβουλον ἐλατήριον ἀναφέρει εἰς τὸ Ἰγούρ-
 γεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἀκολούθως «θεωρῶ καθῆκον μου ν'
 ἀναφέρω ὅτι ἡ ἀντιμετώπισις ἐνόπλιων στρατευμάτων εἶναι
 λίαν πιθανὸν παρὰ τὴν θέλησιν καὶ τὴν καταβληθησομένην
 προσοχὴν τῶν ἡγητόρων ἐξ ἀπλῆς παρατάσεως ἢ καὶ σφα-
 λερᾶς ἀντιλήψεως ἔστω καὶ ἐνὸς ἀτόμου τῶν ἀντιμετώπων
 στρατευμάτων νὰ προκαλέσῃ τὴν σύρραξιν», (ἴδε φάκελον ἐγ-
 γράφων Β').

Βεβαίως δὲ ἡ τοιαύτη σύνταξις τῆς διαταγῆς δὲν εἶναι ἀπο-
 τέλεσμα ἀνικανότητος ἢ ἀπερισκεψίας τῶν συνταξάντων ταύτης
 ἐπιτελῶν, διότι οὔτε μορφώσεως ἔστεροῦντο καὶ ὅταν ἤθελον
 νὰ διατυπώσουν σαφῶς διαταγὴν περὶ μὴ ἀντιστάσεως εἰς
 ξένας δυνάμεις, τὸ ἔκαμνον ὡς προκειμένου περὶ τῶν ὑπ' ἀριθ.
 194 καὶ 633 διαταγῶν. Ἦθελον τὴν ρῆξιν πλὴν ἐφοβοῦντο
 τὴν ἀπροκάλυπτον σύρραξιν προτιμῶντες ἐν αἰματηρὸν ἐπέισό-

διον, ἐξ οὗ ὡς ἐκ σπινθήρος θὰ ἐξερηγνύετο ἡ πυρκαϊὰ (Ἴδε καταθέσεις Κεφάλου, Λελάκη, Βαρδουλᾶκη, Μοσχοπούλου).

θ') Προκειμένου περὶ τῆς ἀνατινάξεως τῆς γέφυρας τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων ἐστάλη πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Δ' Σώματος στρατοῦ Γεννάδην διαταγὴ τοῦ Δούσμανη, δι' οὗ διατάσσεται οὗτος ν' ἀντιστῇ ἐνόπλιως κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων. Τὴν ὑπαρξίν τῆς διαταγῆς ταύτης βεβαιοῦσι ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Δ' Σώματος στρατοῦ ἤδη ὑποστράτηγος Γεωργιάδης, ὁ ὑπασπιστὴς αὐτοῦ ἤδη ἐπίλαρχος Κέφαλος καὶ ὁ παρὰ τῷ ἐμπιστευτικῷ πρωτοκόλλῳ ὀπλίτης Καστέλης, αὐτὸς οὗτος ὁ ἀντισυνταγματάρχης Βαλέττας ἐμμέσως δὲ καὶ ὁ ὑποστράτηγος Γεννάδης, ὅστις ἐρωτώμενος ἀπαντᾷ δι' ὑπεκφυγῶν. Ἡ ἐμπιστευτικὴ αὕτη διαταγὴ ἔφερεν τὴν ὑπογραφὴν Δούσμανη. Τὸ τοιοῦτον βεβαιοῦται ὑπὸ τῶν τριῶν πρώτων ἐκ τῶν ἀνωτέρω.

Πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης διατάχθη ἡ VI Μεραρχία νὰ κινητοποιήσῃ τὸ 18ον σύνταγμα πρὸς τὴν γέφυραν. Ἐὰν δὲ ἡ ἀντίστασις δὲν ἐπραγματοποιήθῃ, τοῦτο ὀφείλεται ἐνθεν μὲν εἰς τὴν ταχύτητα τῆς ἀνατινάξεως ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἐνθεν δὲ εἰς τὴν διστακτικότητα τοῦ Σώματος στρατοῦ, ὅπερ ζητήσαν νέας ὁδηγίας ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν νὰ περιορισθῇ εἰς ἀπλὴν διαμαρτυρίαν (κατὰθ. Γεωργιάδου).

ι') Ὁμοίαν διαταγὴν ἔλαβεν ὁ διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος στρατοῦ φέρουσαν καὶ ταύτην τὴν ὑπογραφὴν Δούσμανη καὶ ἦτις ἰσοδυναμεῖ πρὸς κήρυξιν πολέμου κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων, ὡς λέγει ὁ μάρτυς Ζυμπρακάκης, ὅστις μάλιστα προσθέτει «εἶπον εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ ἄνω Σώματος ὅτι αὕτη τυγχάνει ἀνεκτέλεστος, καθότι διαταγὰς τοιαύτης φύσεως μόνον ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ ἐκδίδῃ, πολλῶ μᾶλλον ὄχι ὁ ἐπιτελάρχης διότι τὸ Σῶμα στρατοῦ λαμβάνει διαταγὰς παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ Ἐπιτελείου».

ια') Πολὺ πρὸ τῶν Νοεμβριανῶν, καταθέτει ὁ μάρτυς Κοτζαμάνης, μετεφέρθη δι' ἐκτάκτων τραίνων εἰς Λάρισαν πολεμικὸν ὕλικόν, ἵνα χρησιμοποιηθῇ τοῦτο εἰς ἐνδεχομένην δρᾶσιν κατὰ τῆς Ἀντάντ. Τὸ ὕλικόν ἐφορτῶνεται τὸ μεσονύκτιον εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Λιοσιῶν. Ἐπίσης τὴν εἰς Θεσσαλίαν μεταφορὰν πολεμικοῦ ὕλικου πρὸς παρασκευὴν τῆς κατὰ

τῆς Ἀντάντ ἐπιστρατεύσεως διέταξε τὸ Ἐπιτελεῖον. Κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ Ἀντιστρατήγου Καλλάρη, ὅστις ἀντιληφθεὶς ὁ ἴδιος τὸ ἐν Ζαπκείῳ Ὑγειονομικὸν Ὑλικὸν ἐν ἀναστατώσει καὶ ζητήσας πληροφορίας παρὰ τοῦ Ἀρχιάτρου Εὐστρατιάδου ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι τοῦτο γίνεται κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ἐπιτελείου. Καθ' ὄλην δὲ τὴν περίοδον ταύτην πρὸ μετὰ καὶ κατὰ τὰ Νοεμβριανά, τὰ λαμβανόμενα διάφορα μέτρα ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου, ἀφεώρων ἐχθρικὰς ἐνεργείας κατὰ τῆς Ἀντάντ. (Ἴδε κατάθεσιν Χαραλάμπη). Καὶ τὴν κατακλείδα τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἀποτελοῦσι :

1) Ἡ ἐξόπλισις τῶν ἐπιστράτων ἐνεργηθεῖσα διὰ διαταγῶν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, αἵτινες προφανῶς, ἀφορῶσαι διαθέσειν πολεμικοῦ ὕλικου, δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκδοθῶσιν ἄνευ ἐγκρίσεως τοῦ Ἐπιτελείου, οὗτινος ἡ Α' Διεύθυνσις εἶχε τὴν σχετικὴν ἀρμοδιότητα. Πέντε τοιαῦται διαταγαὶ ὑπάρχουσι ἐν τῷ φακέλλῳ ἐγγράφων Ζ'. Ἡ δὲ γενομένη διανομὴ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐν τῷ αὐτῷ φακέλλῳ ὑπάρχόντων ἀντιγράφων τῶν ἐξῆς ἐγγράφων I. Ἐκθέσεως τῶν ὑπὸ τοῦ 8ου Συντάγματος πεπραγμένων κατὰ τὰς Νοεμβριανάς συμπλοκάς, II. Ὑπ. ἀριθ. ἐ. π. 320/14-12-16 ἀναφορᾶς τοῦ Συντάγματος πρὸς τὴν II Μεραρχίαν III. Ὑπ' ἀριθ. 1423/22-12-16 ἀναφορᾶς τοῦ 14ου Συντάγματος πρὸς τὴν II Μεραρχίαν IV. Τῆς ἀπὸ 23 Δεκεμβρίου 1916 ἀναφορᾶς τοῦ Ταγματάρχου Λιακούλου πρὸς τὸ 34ον Σύνταγμα V. Ὑπ' ἀριθ. 177/20-1-17 Ε. Δ. τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ VI. Ὑπ' ἀριθ. Ε. Π. 126/2-2-17 ἐγγράφου τῆς II Μεραρχίας πρὸς τὴν Ἀστυνομικὴν Διεύθυνσιν Ἀττικοβοιωτίας.

Τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐξόπλισιν ταύτην τῶν ἐπιστράτων πρὸς ἐνδεχομένην χρησιμοποίησιν αὐτῶν κατὰ τῆς Ἀντάντ ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ ἀκόλουθα ἐγγραφα.

I. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 460/22-12-16 ἀναφορὰ τοῦ Ταγματάρχου Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν I Μεραρχίαν «ἔκρινα καλὸν ν' ἀναθέσω τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐπιστράτων εἰς τοὺς Ὑπολοχαγὸν Τουρναβίτην καὶ Ἀνθυπολοχαγὸν Λαμπαδιάρην». II Ἡ ταύτῃριθμος καὶ ταυτόχρονος διαταγὴ τοῦ ἴδιου πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ 8ου Λόχου Δάλλμαρ Αἰμίλιον. Ὡς καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 754/17-11-16, 877/26-11-16, 1010)15-12-16, 1030)19-12-16, 1035)20-12-16,

1060)24-12-16, 2)1-1-17, 49)9-1-17 κλπ., έγγραφα τοῦ καταστραφέντος ἀρχείου τῆς Π Μεραρχίας (ἴδε φακ. ἔγγρ. I. (κατάθεσιν Ἀντιστρατήγου Καλλάρη).

2) Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1174/19-12-16 ἀπολύτως ἐμπιστευτικὴ διαταγὴ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελικὴ Ὑπηρεσία) μονογραφημένη ὑπὸ τοῦ τότε Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Ξ. Στρατηγοῦ, δι' ἧς διατάσσεται τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ νὰ προβῇ εἰς μελέτην καταρτισμοῦ σχεδίου ἐπιστρατεύσεως κατὰ τῆς Ἀντάντ. Ἐν τῇ μελέτῃ ἔδει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει: ὡς λίαν πιθανὴ περίπτωσις ὅτι τὴν κήρυξιν ἐπιστρατεύσεως θὰ ἐπακολουθήσῃ ἄμεσος ἔναρξις τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὡς καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 10 τῆς 5ης Ἰανουαρίου 1917 διαταγὴ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας μονογραφημένη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ξ. Στρατηγοῦ, δι' ἧς ἐνετέλλετο ἡ ἐξακολουθήσις τῆς μελέτης ταύτης «μολονότι: αἱ συνθήκαι καὶ αἱ προϋποθέσεις, ἐφ' ὧν ἐβασίσθη αὐτὴ εἶχον μεταβληθῆ» μολονότι δηλ. εἶχεν ἐπέλθῃ ὑποχώρησις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Συμμαχικὴν Νόταν, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται: ὅτι πάντοτε μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς δὲν ἐξέλειπεν ἐκ τῆς διανοίας τοῦ κυβερνήσαντος Ἐπιτελείου ἡ ἰδέα τῆς μετὰ τῆς Ἀντάντ ἐνόπλου συρράξεως, (πβλ. κατάθεσιν Καλλάρη).

ιβ') Ἡ ὀργάνωσις τῶν συμμοριῶν, ὧν σκοπὸς ἦτο νὰ φέρωσιν ἀντιπερισπασμὸν εἰς τοὺς Ἀγγλογάλλους (ὄρα κατάθεσιν Ζυμπρακάκη) καὶ ἡ ἐκ τῶν νῶτων ἐπίθεσις κατ' αὐτῶν, ὡς αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀρχηγὸς τῶν Καραβίτης ὁμολογεῖ, ὑπῆρξεν ἀδιστακτικῶς ἔργον τοῦ Ἐπιτελείου. Ἐκτὸς τῶν μαρτυριῶν τῶν Καλογεῶν καὶ Ζυμπρακάκη, ὑπάρχει τὸ ἐν τῇ Λευκῇ Βίβλῳ συμπλ. ἀριθ. 61 ραδιοηλεκτρογράφημα τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πρεσβευτοῦ Ν. Θεοτόκη, πρὸς Ζ. Ζ. (Ι. Θεοτόκη) διὰ τὴν Α. Μ. τὴν Βασιλισσαν, ἐν ᾧ ἀναφέρεται: «ἀνάγκη εἰδοποιήσῃτε τὸν Μεταξῶν καὶ τὸν Μάνον διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτεραν ὀργάνωσιν τῶν συμμοριῶν». Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ σύστημα τῆς ὀργανώσεώς των ἦτο τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ λειτουργήσῃ ἄνευ τῆς θελήσεως τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας. Οὕτω.

1) Διευθύνοντο ὑπὸ Ἀξιωματικῶν τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Στρατοῦ (ἴδε κατάθεσιν Παναγιωτοπούλου).

Αἱ πρῶται τοιαῦται διετέλουν ὑπὸ τὸν Λοχαγὸν Σκλαβοῦνον ἔχοντα ὡς ὄπλαρχηγὸς τοὺς Ἀξιωματικοὺς Δούκαν, Τριανταφυλλάκον καὶ Μπινόπουλον (ἴδε καταθ. Ζυμπρακάκη καὶ Καραβίτη).

Ἐπιτελείου (ἴδε καταθ. Χαλαλάμπη) ὁ Ἰαρχος Πηχεῶν, ἦτο ἀπεσπασμένος διὰ τὴν ὀργάνωσιν των εἰς τὸ Φρουραρχεῖον Λαρίσσης.

2) Ἀπηρτίζοντο ἐκ στρατιωτῶν φαινομενικῶς λιποτακτῶν (ἴδε καταθ. Καλογερά καὶ Καραβίτη).

Οἱ στρατιῶται οὗτοι, ὅταν διελύθησαν αἱ συμμαχίαι, ἔλαβον προσωρινὰ ἀπολυτήρια καὶ διωκόμενοι ποινικῶς παρεπέμποντο εἰς δίκην πλὴν ἠθωοῦντο ὑπὸ τῶν Στρατοδικείων, λογιζομένης τῆς ἐν ταῖς Συμμαχίαις ὑπηρεσίας των ὡς χρόνου παρουσίας.

3) Ἦσαν ἐφωδιασμένοι δι' ὄπλων τοῦ Στρατοῦ. (ἴδε καταθ. Μπουροπούλου καὶ Χαλαλάμπη).

4) Αἱ Ἀστυνομικαὶ Ἀρχαὶ ἐθεώρουν τὰς Συμμαχίας ὡς σώματα Ἐθνικῆς δράσεως, (ἴδε καταθ. Καραβίτη). Δι' ὃ καὶ ἑδρῶν τῇ ἀνοχῇ τῶν Ἀρχῶν τοῦ Κράτους περιφερόμεναι ἀναφανδὸν εἰς Καλαμπάκαν καὶ Τρίκκαλα ἐν γνώσει τοῦ Νομάρχου, τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας (ἴδε καταθ. Μπουροπούλου).

5) Αἱ ζωοτροφίαι αὐτῶν ἐπέλλοντο τῇ φροντίδι τῶν ὀργάνων τῆς Χωροφυλακῆς Καραμανώλη καὶ Ἀγγελέτου (ἴδε καταθ. Καραβίτη).

6) Ὄταν κατόπιν τῶν διαμειφθέντων μεταξὺ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Λάμπρου καὶ τοῦ Ἀντιστρατήγου Ἀρχηγοῦ τοῦ Συμμαχικοῦ Ἐλέγχου Κομποῦ (ἴδε τὰ κατὰ τὰς ἀνταρτικὰς ομάδας ἐν τῇ οὐδετέρᾳ ζώνῃ. Ἐπίσημος ἀλληλογραφία. Ἐκδοσις Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν), διετάχθη ἑνορκος προανάκρισις παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, οἱ ἐνεργούντες ταύτην Ἀξιωματικοὶ Μπουρόπουλος καὶ Καστρινὸς εἶχον ὁδηγίαν παρὰ τοῦ Κέντρου—δηλαδὴ τοῦ Μεταξῆ καὶ τοῦ Μάνου—να ἀποκρίψωσι τὴν ὑπαρξίν συμμαχιῶν, διότι οὕτω ἐνεργούντες ἐξυπηρετοῦν Ἐθνικὰ συμφέροντα (ἴδε καταθ. Χαλαλάμπη).

7) Ὄταν ὁ Διοικητὴς τῆς II Μεραρχίας Χαλαλάμπης ἀνέφερον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον βραδύτερον, ὅσα ὁ συνταγματάρχης

Παναγιωτόπουλος τοῦ ἀπεκάλυψεν περὶ τῆς δράσεως τῶν συμμοριῶν, τηλεγραφικῶς καὶ εἶτα δι' ἐκθέσεως, ἀμφότεραι ἀναφοραὶ τοῦ αὐτοῦ μόλις ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν μέχρι τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ἀ' Σώματος στρατοῦ, ὑπαρχουσῶν φαίνεται περὶ τούτου διαταγῶν ἐκ μέρους τοῦ Ἐπιτελείου.

8) Εἰς ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τῆς Ἀντὰτ ἢ Κυβέρνησις Λάμπρου ἤρνεϊτο διαρρηθῆναι τὴν ὑπαρξίν τῶν συμμοριῶν, ἐν ᾧ προφανῶς διετέλει ἐν γνώσει τούτων (δρα ἐπίτημον ἀλληλογραφίαν). Ἐν γένει δὲ ὡς πρὸς τὴν δράσιν τῶν συμμοριῶν παρατηρητέον τὰ ἐξῆς: Ἐδρασαν βορείως τῆς Καλαμπάκας πρὸς τὴν κορυφογραμὴν τοῦ Πίνδου κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν Σκλαβοῦνον, βραδύτερον τῇ ἀπαιτήσει τοῦ εἰς Πογραδέτσι ἐγκταστημένου Φάλκενχάουζεν ὑπὸ τὸν Καραβίτην, ὅποτε καὶ ἡ ἔδρα αὐτῶν μετεφέρθη εἰς Κηπουργιό. Ὁ Γερμανὸς ἀξιοματικὸς Κούρτιος ἐχρησίμευεν ὡς σύνδεσμος αὐτῶν μετὰ Φάλκενχάουζεν, ὅστις εἶχεν ἀναλάβει νὰ παρέχη τὰ ἐφόδια, μετρήσας διὰ τοῦ εἰρημένου Κουρτίου 11,000 δραχμῶν εἰς τὸν Καραβίτην. Σκοπὸς τῶν συμμοριῶν ὑπῆρξε νὰ ἐνωθοῦν μετὰ τοὺς Γερμανοὺς καὶ νὰ βαδίσουν διὰ Καστορίας Βιγλίτισης κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων, δι' ἃ καὶ ὁ Φανκενχάουζεν ἐπρότεινεν εἰς τὸν Καραβίτην νὰ μεταφέρῃ τὴν ἔδραν τοῦ εἰς Πογραδέτσι. Σύμφωνας πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπῆρξεν ἡ κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1917 ὑπὸ τοῦ τμήματος Τριανταφυλλάκου σφαγὴ 12 Σενεγαλέζων (ἴδε κατὰθ. Καραβίτου ὡς καὶ ἐπίσημον ἀλληλογραφίαν).

Ἐν ᾧ λοιπὸν τοσοῦτον ποικιλοτρόπως καὶ καταχθονίως ὑπεθάλαπτο ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων τὸ κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων μῖσος καὶ κατεβάλλετο ἀντίδρασις εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν αὐτῶν καὶ ἐξωθεῖτο ἡ Ἑλλάς εἰς ρῆξιν μετ' αὐτῶν, ὅποια ὑπῆρξε ἢ ἐναντι τῶν Γερμανοβουλγάρων στάσις τοῦ Ἐπιτελείου;

Α') Ἦδη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου καταθέτει ὁ ἀντιστράτηγος Λαπαθιώτης, ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ καὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ Ι. Μεταξῆ, μετεφράζοντο ὑπὸ ὁμάδος ἀξιοματικῶν τὰ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἀκολούθων Γερμανικῆς καὶ Βουλγαρικῆς Πρεσβείας συντασσόμενα στρατιωτικὰ ἄρθρα περὶ τῶν διεξαγομένων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐδημοσιεύοντο εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἰδίως εἰς τὰς «Ἀ-

«θήνας», ἐπεξηγούμενα διὰ χαρτῶν καὶ σχεδιαγραμμάτων τοῦ I. Μεταξᾶ (ἴδε κατάθ. Λαπαθιώτη).

Β') Ἡ ἐν Ἀθήναις ἐγκαταστάσα τοσοῦτον ἐμφανῶς Γερμανικὴ προπαγάνδα, ὑπὸ τὸν Βαρῶνον Φὸν Σέγκ, μόνον διετέλεσεν εἰς στενοτάτας μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου σχέσεις, ἀλλὰ καὶ εὔρε χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξίν του ὅλα τὰ πρὸς τελεσφόρον θράσιν τῆς συντελεστικᾶ μέσα.

Οὕτω ὁλόκληρον τὸ ἀπὸ τοῦ Β. Δούσμανη ἐξαρτώμενον Σῶμα Ἀσφαλείας ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Γερμανικῆς προπαγάνδας. Ἡ συνεργασία τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Σώματος τούτου, μοιράργου Χρυσοσπάθη—τυφλοῦ ὄργάνου τοῦ Δούσμανη—μετὰ τοῦ Σέγκ εἶναι πλέον ἢ ἀποδεδειγμένη (ἴδε κατάθ. Κοτζαμάνη, Κουτούβαλη, Δρακοπούλου). Ρητῶς δὲ κατατίθεται ὑπὸ τοῦ μάρτυρος Δρακοπούλου, ὅτι ὁ Βαρῶνος παρείχε χρήματα εἰς σημαντικὰς ποσότητας εἰς τὸν Χρυσοσπάθη διὰ τὸ Σῶμα Ἀσφαλείας.

Ὀπλίζεται, ὡς ὁ καθηγητῆς Χατζηαθανασίου καὶ ὁ Γερμανοεὐλλῆν Μύλλερ, κατατασσόμενοι ὑπὸ τοῦ Κουρέβελη εἰς τὸ Σῶμα Ἀσφαλείας ἐτοποθετοῦντο παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Δούσμανη εἰς ἄκρως ἐμπιστευτικὴν ὑπηρεσίαν παρὰ τῷ Σέγκ, λαμβάνοντες προσωπικῶς παρὰ τοῦ Δούσμανη διαταγὰς «νὰ εἶνε εἰλικρινεῖς εἰς ἐργασίας τῆς προπαγάνδας».

Πρὸς τὴν Γερμανικὴν προπαγάνδα ἐπεκονιώνει τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ διὰ τοῦ συνταγματάρχου τοῦ μηχανικοῦ Δελαπόρτα. Καθημερινῶς ἐπισκέπτετο τὸν Δούσμανη εἰς τὸ γραφεῖον του, ὁ Δελαπόρτας καταθέτει ἢ μάρτυς Μεντούρη. Καθ' ἐκάστην ἐσπέραν συνηγνᾶτο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μπαλτατζῆ ὁ Σέγκ μετὰ τοῦ Δελαπόρτα, καταθέτει ὁ μάρτυς Κολοκοτρώνης. Οὕτω καὶ ὁ μάρτυς Χατζηαθανασίου, ὅστις ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως βεβαίωσι, ὅτι ὁ Δελαπόρτας ἐπισκέπτετο τὸν Σέγκ καὶ ὠμίλει αὐτῷ κατ' ἐντολὴν τοῦ Δούσμανη.

Ἐτερον ὄργανον τοῦ Δούσμανη ἦτο ὁ λοχαγὸς ἐπιτελῆς Λιώτης, ὃν εἶχεν ὀρίσει οὗτος ὡς τμηματάρχην τρόπον τινὰ ἐν τῷ Ἐπιτελείῳ διὰ τὰς μετὰ τῶν Γερμανῶν καὶ τῆς προπαγάνδας αὐτῶν σχέσεις του (ἴδε κατάθ. Χαρακτίδου καὶ Χατζηαθανασίου).

Ἰδιαιτέρως δὲ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ κατάθεσις τοῦ ὑπο-

στράτηγου Ὀρφανίδου. Οὗτος λέγει: ὅτι εὐρισκόμενος ποτὲ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Μεταξᾶ εἶδε τὸν Ε. Στρατηγόν, ὅστις εἰσελθὼν ἔλαβε παρὰ τοῦ χρηματοφυλακείου τοῦ Ἐπιτελείου ὀγκώδη δέσμην χαρτονομισμάτων, ἐν ᾧ ὁ Μεταξᾶς προσεπάθει νὰ ἀπασχολῇ τὸν μάρτυρα. Εἰς παρατήρησιν τοῦ Ὀρφανίδου «βρὲ Γιάννη αὐτὰ εἶναι τὰ ἀπόρητα καὶ ἔχετε ἐδῶ μέσα», ὁ Μεταξᾶς ἐταράχθη προσπαθῆσας νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ὑπαρξίν των χρημάτων, ὡς δῆθεν εἰσπράξεις ἐκ τῆς πωλήσεως ἔργου τινὸς τοῦ Ε. Στρατηγοῦ, δικαιολογία προφανῶς βεβιασμένη, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μεγάλου ποσοῦ καὶ ὅτι τὰ χρήματα ἐλήφθησαν χωρὶς νὰ μετρηθῶσιν. Ἡ κατάθεσις αὕτη τοῦ Ὀρφανίδου συμπληροῦται ὑπὸ τῆς καταθέσεως τοῦ Πάσχου, ὅστις ἔμαθε παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Κωνσταντινοπούλου ὅτι τὸ πρὸς τοὺς Ἀντιαντατικούς καὶ ἀντιδενιζελικούς σκοποὺς χρήμα τοῦ Ἐπιτελείου ἐχορήγει ὁ Σέγκ.

Οὕτω οἱ κατηγορούμενοι, οὐ μόνον ἐχρησιμοποιοῦν τὴν ἐκ τοῦ ἀξιώματος ἐξουσίαν των πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοτικῶν σκοπῶν τῆς Γερμανικῆς προπαγάνδας, ἀλλὰ καὶ ἤντλουν ἐκ ταύτης κεφάλαια, ἵνα διὰ τοῦ ξένου τούτου χρήματος διαφθείρῳσι τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν.

Γ') Τὰς μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατορικῶν σχέσεις τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου διέπει μεγίστη οἰκειότης. Εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ Ἐπιτελείου ἦσαν πάντοτε εὐπρόσδεκτοι, ἐν ᾧ οἱ στρατιωτικοὶ ἀκόλουθοι τῶν Συμμάχων βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθητῶς ἀπεκλείσθησαν τούτων.

Οἱ Πρεσβευταὶ αὐτοὶ οὗτοι τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἤρχοντο εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον μεταβαίνοντες κατ' εὐθείαν εἰς τὸ γραφεῖον Δούσμανη (ἴδε καταθ. Μεντούρη). Κατὰ τὸ 1916 ὁ Δούσμανης συνηγάτο πολλάκις τῆς ἐβδομάδος περὶ τὴν ἑκτην μ. μ. ὥραν μετὰ τοῦ Πρέσβους τῆς Γερμανίας, ἐνίοτε δὲ καὶ καθ' ἑκάστην, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Στρέϊτ, ὁ δὲ Ι. Μεταξᾶς μετέβαινεν εἰς τὴν παρὰ τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως Αὐστριακὴν Σχολὴν, (δρα καταθ. Λαπαθιώτη).

Σπουδαία εἶναι ἡ κατάθεσις τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Ρουσσέν, ὅστις λέγει: «ὁ Γερμανὸς Στρατιωτικὸς Ἀκόλουθος ἤρχετο σχεδὸν καθ' ἑκάστην εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, μετέβαινεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ραγκραβῆ, ὅπου συνεκεντροῦντο αἱ εἰδήσεις ἐξ ὄλων

τῶν μετώπων. Ἐπειτα μετέβαινεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ I. Μεταξᾶ, εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Δούσμανη σπανιώτερον μετέβαινεν. (Πβλ. καταθέσεις Ὀρφανίδου. «Ὁ Γερμανὸς στρατιωτικὸς ἀκόλουθος μετέβαινεν καθ' ἑκάστην εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Μεταξᾶ, ὅπου εἰσήρχετο ὡς νοικοκυρά». Κοτζαμάνη, Χαρακτιδῆ καὶ Κουτούβαλη, ἧτις μάλιστα προσθέτει, ὅτι τὰ Γερμανικὰ χρήματα, ἅτινα διεχειρίζετο τὸ Ἐπιτελεῖον προήρχοντο παρὰ τοῦ Φαλκενχάουζεν).

Ὅλαι αἱ σχέσεις αὐταὶ εἶναι ὁ πρόλογος τῶν συνεννοήσεων, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς τὴν παράδοσιν τοῦ Ρουπέλ καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Δ' Ἡ ἐπικοινωνία αὕτη τοῦ Ἐπιτελείου μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατορικῶν ἐξεδηλώθη καὶ κατ' ἄλλους τρόπους πρὸ τῆς παραδόσεως τοῦ Ρουπέλ. Οὕτω :

α') Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1915 διετέλει ὁ σταθμὸς ἀσυρμάτου Ἀθηνῶν εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Βερολίνου μέσον Σόφιας. Ὡς ὁ ἀντιπλοίαρχος Ἀθανασιάδης καταθέτει, ἐκλήθη αὐτοπροσώπως παρὰ τοῦ Δούσμανη καὶ Μεταξᾶ, οἱ ὅποιοι τῷ εἶπον, ὅτι διὰ σπουδαιότητος ἐθνικοῦς λόγους ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ ἀρχίσῃ συγκοινωνία δι' ἀσυρμάτου μετὰ τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατορικῶν μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου μέσου ἀσφαλούς. Τὰ ὑλικά πρὸς συντήρησιν τῆς ἐπικοινωνίας ταύτης προσέφερον ἐκ Γερμανίας ὁ Φαλκενχάουζεν, ὅστις ἠύκολύνετο διὰ τῆς συγκοινωνίας ταύτης, ὡς αὐτὸς οὗτος ὁ Μεταξᾶς ἐδήλωσε εἰς τὸν Α. Ἀθανασιάδην.

Τὰ ἀνταλλασσόμενα τηλεγραφήματα ἦσαν κρυπτογραφικὰ καὶ τὰ πλείστα μὲ συνθηματικὰς διευθύνσεις. Τινῶν τούτων ἀποδέκται ἢ ἀποστολεῖς ἦσαν Legation Ottomane, Legation Autriche, Passarof, Radoslavof, Kairtzié, Bahvié, Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν Ἑλλάδος, Ἑλληνικὴ Πρεσβεία Βερολίνου καὶ ὁ τότε Βασιλεὺς. Τὰ λαμβανόμενα τηλεγραφήματα μὲ συνθηματικὰς διευθύνσεις ἀπεστέλλοντο, εἴτε εἰς τὰ Ἀνάκτορα, εἴτε εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, εἴτε εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον. Ὄταν δὲ μετὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος, εὐρέθησαν τὰ ἀρχεῖα τοῦ σταθμοῦ ἀσυρμάτου, ἀνεκαλύφθη τὸ κρυπτογραφικὸν λεξικὸν τοῦ 1884 καὶ μετεφράσθησαν τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα, ἀνεκαλύφθη ὁλόκληρος ἡ σειρὰ τῆς ὑπ'

ἀριθ. 33 ἕως 88 ἐγγράφων τοῦ συμπληρώματος τῆς Λευκῆς Βίβλου, δι' ὧν τοσοῦτον φῶς ἐπεχύθη εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς παραδόσεως τοῦ Ρουπέλ καὶ ἀνευρέθη ὁ μίτος τῶν διαπραγματεύσεων, αἵτινες ἀπέληξαν εἰς αὐτὴν (ἴδε κατ'ἄθ. Ἀθανασιάδου καὶ Λ. Β. Συμπλ. σελ. 61—62).

β') Τοιαῦτα τηλεγραφήματα κρυπτογραφικὰ διεβιβάζοντο μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Βερολίνου καὶ διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Βέρνην Πρεσβείας (Λ. Β. Συμπλ. σελ. 61—62).

γ') Τὸν Μάρτιον τοῦ 1916 τρεῖς ἔστειλεν ὁ Δούσμανης πρὸς τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ Κέφαλον διὰ μέσου τοῦ ἐπιτελοῦς ἀντισυνταγματάρχου Ρουσέν φακέλλον ἐγγράφων πρὸς τὸ Αὐστριακὸν Προξενεῖον Ξάνθης, τὸν ὁποῖον ὁ Κέφαλος διεβίβασε κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑποστρατήγου Γεννάδη διὰ στρατιωτικῷ αὐτοκινήτου. Ἡ ἰδιαιτέρα σημασία τῶν φακέλλων τούτων προκύπτει ἐκ τῶν εὐχαριστηρίων, ἅτινα διεβίβασε ὁ Ρουσέν ἐκ μέρους τοῦ Δούσμανη πρὸς τὸν Κέφαλον (ἴδε σχετικὰς δύο ἐπιστολάς ἐν τῇ καταθέσει Κεφάλου). Ὅτι δὲ ἐπρόκειτο περὶ ἐγγράφων τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας καὶ οὐχὶ περὶ ἀπλῆς διευκολύνσεως τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ἐν Ἀθήναις Αὐστρογερμανῶν πρακτόρων μετὰ τῶν κέντρων αὐτῶν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ φακέλλου φέροντες τὰ διακριτικὰ τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας. (ἴδε καταθέσεις Ρουσέν, Γεννάδη, Κεφάλου).

δ') Ὁ Διοικητικὸς Ἐπίτροπος Σιδηροκάστρου Ζουλούμης, διετέλει ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου καὶ τοῦ Γερμανοβουλγαρικοῦ τοιοῦτου, ἐρχόμενος συχνὰ εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ τελευταίου καὶ ἰδίᾳ τοῦ Στρατηγοῦ Ἐμεριχ καὶ παρέχων πᾶσαν εὐκολίαν εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους. Δι' οὗ καὶ μόλις κατῴρθωσεν νὰ διαφύγη τοὺς Ἀγγλογάλλους μεταμφιεσθεῖς (ἴδε κατ'ἄθ. Κοτζαμάνη).

ε') Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Σόροβιτς νέα τηλεγραφικὴ γραμμὴ διωργανώθη μεταξὺ Κοζάνης καὶ Μοναστηρίου διὰ μέσου Καστορίας-Γκέρμας (παρὰ τὴν λίμνην τῆς Πρέσπας) καὶ τῆς ομάδος στρατιῶν τοῦ Μάκενσεν, κατόπιν συνεννοήσεως μεταξὺ τοῦ Μίρμπαχ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας (ἴδε ὑπ' ἀριθ. 183 τῆς 8 Ἰανουαρίου 1916 τηλεγράφημα τῆς

ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Πρεσβείας πρὸς τὸ ἐν Βερολίῳ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν Διπλ. ἔγγρ. XXVIII).

ς') Ἡ τηλεγραφικὴ γραμμὴ Λαρίσσης-Κοζάνης-Φλωρίνης-Νεγκιτσάνης ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὸν μετὰ τῶν Κεντρικῶν Ἀυτοκρατορικῶν σύνδεσμον. Τὸ τοιοῦτον ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 605/12-1-16 κρυπτογραφικῆς τηλεγραφικῆς διαταγῆς με ὑπογραφήν Δούσμανης πρὸς τὴν I. Μεραρχίαν, ἐν ἣ ῥητῶς ἀναφέρεται: «δέον νὰ ἐχγηται ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν ταῖς παρούσαις περιπτώσεσιν ἡ τηλεγραφικὴ γραμμὴ αὕτη, ἔχομεν ὑπέρτατον συμφέρον νὰ φυλάσσηται ἀσφαλῶς, πιθανότατον ἀποτελέσει μοναδικὸν μέσον ἐπικοινωνίας Γευγελῆς μετὰ στρατοῦ Δυτικῆς Μακεδονίας», (ἴδε φάκελλον ἔγγρ. E.).

ζ') Κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου 1916, ἦτοι πρὸ τῆς παραδόσεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἀφίχθη ἐξ Ἠπείρου εἰς Ἀθήνας διὰ τοῦ Λαρισαϊκοῦ μετὰ τριῶν συνοδῶν ὁ ταγματάρχης Φὼν Σθάϊνιτς (ἴδε σχετικὸν δελτίον Σώματος Ἀσφαλείας ἐν φακέλλῳ ἔγγράφων ΣΤ.). Ἡ ἔλευσις αὕτη ἠγγέλθη ὑπὸ τοῦ ταγματάρχου Γαβαλιᾶ τηλεγραφῆσαντος πρὸς τὸν κατηγορούμενον Ἐξαδάκτυλον (ἴδε σχετικὸν τηλεγρ. ἐν φακέλλῳ ἔγγράφων E.), ἀφεώρα δ' ἀσφαλῶς διεξαγωγὴν διαπραγματεύσεων διὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Περί τούτου ὑπάρχουσι 2 ἐνδείξεις. Πρῶτον ἡ σημασία, ἣν ἔδωκεν ὁ Ἐξαδάκτυλος κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀρχείων τοῦ Ἐπιτελείου πρὸς τὸν Συνταγματάρχην Καλογεράν, σπεύσας νὰ σχίσῃ τὸ τηλεγράφημα τοῦτο, ἵνα καλύψῃ ἐν ἔτι ἶχνος τῆς ἐγκληματικῆς τοῦ Ἐπιτελείου δράσεως, (ἴδε κατὰθ. Περιστέρη καὶ τὸ ἀπὸ 11ης Αὐγούστου 1917 ἔγγραφο τῆς Δ' Διευθύνσεως τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας ἐν φακέλλῳ ἔγγράφων ΙΑ.). Καὶ δεύτερον ὁ ρόλος, ὃν ἐπαιξεν ὁ Σθάϊνιτς, κατὰ καὶ μετὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας διατελέσας σύνδεσμος τῶν Γερμανοβουλγάρων μετὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήν. Ἀρχῶν, (ἴδε ὑπ' ἀριθ. 312 τῆς 9ης Μαρτίου 1918 ἔγγραφο τῆς Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας πρὸς τὸν ἀνακριτὴν Μήσιον. Φάκελλος ἔγγράφων E'.)

Ἡ ἐπικοινωνία αὕτη τοῦ Ἐπιτελείου μετὰ τῶν Κεντρικῶν Ἀυτοκρατορικῶν οὐδέποτε ἔπαυεν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1917. Οὕτω, ὅταν ὁ ἀσύρματος τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα ἔπαυσε Συμμαχικῆ ἀπαιτήσῃ ἐργαζόμενος, τὴν 26 ἡ

27-11-1916 ιδρύονται δύο σταθμοί άσυρμάτου έπ' αυτοκινήτων τῆ διαταγῆ τῆς 'Επιτελικῆς ὑπηρεσίας Ξ. Στρατηγοῦ. 'Επικεφαλῆς τίθεται ὁ έπιτελῆς ταγματάρχης Γαλιανοῦ. 'Η άποστολή περιβάλλεται ὑπὸ άπολύτου έχεμυθείας, οἱ μετέχοντες αὐτῆς ὑπαξιωματικοὶ τοῦ Πολιτ. Ναυτικοῦ μεταμφιέζονται εἰς πολίτας. Καὶ ὁ μὲν εἰς σταθμὸς έγκαθίσταται εἰς Λάρισσαν, ὁ δὲ ἕτερος εἰς Χάνι-Χατζηγώγου, καὶ βραδύτερον τῆ διαταγῆ τοῦ Ξ. Στρατηγοῦ εἰς Καλαμπάκαν, καθ' ὅσον εἶχε γίνει ὄρατος ὑπὸ τῶν Γάλλων. Οἱ σταθμοὶ οὗτοι ἐλάμβανον κρυπτογραφικὰ τηλεγραφήματα ἐκ τοῦ 'Επιτελείου καὶ διεδίδαζον ταῦτα: ὅτε μὲν εἰς τὸν σταθμὸν Μ. Υ. εἰς Πογραδέτσι, ὅτε δὲ εἰς W εἰς Περλεπέν. 'Αντιθέτως δὲ ἐλάμβανον παρὰ τῶν σταθμῶν τούτων καὶ διεδίδαζον ταῦτα εἰς τὸ Γεν. 'Επιτελεῖον. 'Η μυστικότης ἦτο τσαούτη, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ καταχώρησις τῶν τηλεγραφημάτων εἰς τὸ πρωτόκολλον άπηγορεύθη, ἵνα μὴ συμβῆ, ὅτι συνέβη εἰς τὸν σταθμὸν 'Αθηνῶν, ἐκ τῶν αρχείων, τοῦ ὁποίου άπεκαλύφθη ἡ προδοτικὴ διαγωγή τοῦ 'Επιτελείου (ἴδε κατάθ. 'Αθανασιάδου, Χαλαλάμπη, Βασιλοπούλου, Σαμαρτζῆ καὶ Φαρδούλη).

'Επίσης κατὰ μῆνα Δεκέμβριον 1916 μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν μεταξὺ 'Επιτελείου καὶ Γερμανικοῦ Στρατηγεῖου, άφικνεῖται εἰς Λάρισσαν δι' αεροπλάνου ὁ Φάλκενχάουζεν. 'Ο Διοικητῆς τῆς I. Μεραρχίας Χαλαλάμπης καταθέτει, ὅτι ἡ ἔλευσις του τοῦ άνεκονιώθη ὑπὸ τοῦ αρχηγοῦ τοῦ 'Επιτελείου Ξ. Στρατηγοῦ κατ' αρχὰς διὰ κρυπτογραφικοῦ τηλεγραφήματος γενικῶς καὶ βραδύτερον δι' ἑτέρου ρητῶς προσδιορίζοντας τὴν ἡμέραν. 'Ο Ξ. Στρατηγὸς άνήθηκεν εἰς τὸν Χαλαλάμπη νὰ άνακοινώσῃ εἰς τὸν Φάλκενχάουζεν ὅτι «ὁ άποκλεισμός ἐξάκολουθεῖ, αἱ στερησεις εἶναι μεγάλαι, πολλοὶ θάνατοι ἐκ πείνης ἔχουσι σημειωθῆ, ὁ έφοδιασμός τοῦ στρατοῦ εἶναι άνεπαρκῆς». 'Ο Γερμανὸς ἐξέφρασε τὴν ἐκπληξίν του, διότι δὲν εὔρεν άξιωματικὸν τοῦ 'Επιτελείου. 'Ηρώτησε δὲ ειδικῶς περὶ τοῦ Συνταγματάρχου Μεταξᾶ. 'Ηθελε νὰ μεταβῆ εἰς 'Αθήνας, ἢ νὰ διαμείνῃ ἐν Λαρίσῃ μέχρις ἐλεύσεως άξιωματικοῦ τοῦ 'Επιτελείου. Φαίνεται δὲ ὅτι, έπειδὴ άμφότερα ταῦτα ἐκινδύνευον νὰ γίνουσι γνωστὰ εἰς τὴν 'Αντάντ, προτιμήθη ἕτερος τρόπος συνεννόησεως καὶ ὁ Φάλκενχάουζεν ἐκλήθη τὴν ἐπομένην νὰ συνδεθῆ.

μὲ τὰ Ἀνάκτορα. Περὶ τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ὁμολογεῖ ὁ ἐκ τῶν κατηγορουμένων Ξ. Στρατηγός, ὅτι ὁ Γερμανός ἀξιωματικὸς ἦτο κομιστὴς προτάσεων ἐξόδου τῆς Ἑλλάδος ἐκ τῆς οὐδετερότητος παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν.

Ἔτι καὶ δι' ὑποβρυχίων ἐνηργεῖτο ἡ ἐπικοινωνία δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 596 τῆς 1ης Ὀκτωβρίου 1916 ἐγγράφου τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Πρεσβείας πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν ἐν Βερολίνῳ, ἐν ᾧ ἐξετίθετο μακρῶς τὸ σχέδιον τριαύτης τινος ἐνεργείας (ἴδε διπλ. ἐγγρφα XVI).

Ε') Ἄπασα ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα συστηματικὴ κατασκοπεῖα τῶν κινήσεων τῶν Ἀγγλογάλλων ἐνηργεῖτο χάριν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν. Οὕτω ὁ ἐπιτελὴς Ρουσσὲν καταθέτει ὅτι «εἰς τοὺς στρατιωτικοὺς ἀκολούθους Γερμανίας καὶ Αὐστρίας καὶ Τουρκίας ἀνεκοινοῦνται αἱ πληροφορίες ὅσαι ἐκρίνοντο ἀνακοινώσιμοι, τοῦτο δὲ διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου. Ἐπίσης ἀνεκοινοῦνται τὰ δελτία τοῦ Μεσσαλαῆ». Μετὰ τούτου συμφωνοῦσιν αἱ βαρύνουσαι καταθέσεις τοῦ τότε Προσωπάρχου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν συνταγματάρχου Παπαζαφειροπούλου καὶ τοῦ ἐπιτελοῦς Καλογεῶ, ἐπικυροῦνται δὲ ὑπὸ τοῦ τότε Διευθυντοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Ν. Πολίτη, ὅστις καταθέτει, ὅτι πᾶσα πληροφορία σχετικὴ μὲ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, ἧτις περιήρχετο εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐγκωστοποιεῖτο ἀμέσως εἰς τὸν Δούσμανην διὰ τοῦ Βασιλέως καὶ διὰ τοῦ Ἐπιτελείου περιήρχετο εἰς γνῶσιν τοῦ Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου.

Ζ') Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐν Ἀθήναις Πρεσβειῶν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν ὅλα τὰ μέσα, ἅτινα διέθεσεν, ὅπως διευκολύνη τὴν ἐπικοινωνίαν τούτων μετὰ τῶν οἰκείων Κυβερνήσεων. Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ Πολίτου καταταθειμένων ὅτι κρυπτογραφικὰ τηλεγραφήματα ἐπέλλοντο διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ὑπηρεσίας εἰς τὸν Γερμανὸν Πρεσβευτὴν, φροντίζοντος τοῦ Ἐπιτελείου νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν πρὸς ὄρον, ἐν βλέμμα εἰς τὸ πρωτόκολλον τοῦ καταστραφέντος ἀρχείου τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου ἀρκεῖ πρὸς σχηματισμὸν ἀκλονήτου πεποιθήσεως περὶ τῆς ἀληθείας τούτου. Ἡ Δ' Διεύθυνσις τῆς

Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας εἶχεν ἀναλάβει ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Ἐξαδάκτυλον τὸ ἔργον τοῦτο ἔχουσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς τὰς διαφόρους στρατιωτικὰς καὶ ἀστυνομικὰς ἀρχάς, βοηθημένη ὑπὸ τῶν πολιτικῶν τοιούτων.

α') Διὰ τοῦ Σώματος ἀσφαλείας :

1) Τὸ Γερμανικὸν ταχυδρομεῖον μετέφερε συνηθέστατα ἡ κυρία Χατζηλαζάρου συνοδευομένη πάντοτε ὑφ' ἐνὸς ἢ δύο πρακτόρων τοῦ Σώματος ἀσφαλείας (ἴδε κατάθ. Χατζηθανασίου).

2) Ὁ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Χρυσοσπάθη ἐνωμοτάρχης Γιαννακόπουλος μετὰ τοῦ χωροφύλακος Πία εἶχον ἀναλάβῃ τὴν ὑπηρεσίαν νὰ μεταφέρωσι τὸ Γερμανοβουλγαρικὸν καὶ Τουρκικὸν ἐπίσημον ταχυδρομεῖον (ἴδε κατάθ. Κοτζαμάνη, ὡς καὶ τὸ ἀπὸ 22 Ὀκτωβρίου 1916 φύλλον τῆς «Νέας Ἑλλάδος», ἐν ᾧ φωτογραφία αὐτῶν κατὰ τὴν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 678 στρατιωτικοῦ αὐτοκινήτου μεταφορὰν τοῦ Τουρκικοῦ ταχυδρομείου μέχρι Σόροβιτς).

3) Ὁ ἐνωμοτάρχης Ν. Μπάμνος μετὰ τριῶν χωροφυλάκων συνᾶδουσε κατὰ διαταγὴν τοῦ Χρυσοσπάθη τὸν Γερμανὸν ἐν Ἀθήναις Πρόξενον τὴν 23 Φεβρουαρίου 1916 μέχρι συνάρων (ἴδε κατάθ. Κολοκοτρώνη).

β') Διὰ τῶν ἀστυνομικῶν ἀρχῶν :

1) Ἑλληνικὸν αὐτοκίνητον συνοδευόμενον ὑπὸ χωροφυλάκων μετέφερε δύο Γερμανοὺς ἀξικωματικοὺς ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μοναστήριον διὰ Κοζάνης τῇ μερίμνῃ τοῦ Ἀνωτέρου Διοικητοῦ τῆς Χωροφυλακῆς Μακεδονίας Τρουπάκη (ἴδε κατάθεσιν Μοσχοπούλου).

2) Διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 533, 534/10-3-16 ἐγγράφων τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Ἀστυνομικὴν Διεύθυνσιν Λαμίας καὶ τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν Χωροφυλακῆς Μακεδονίας ἐντέλλεται αὕτη εἰς τὰ ὄργανα τῆς Χωροφυλακῆς τὴν προστασίαν τοῦ εἰς Μακεδονίαν ἀπερχομένου γραμματέως τῆς Γερμανικῆς Πρεσβείας Κλέμπε, (ἴδε καταστροφὴν ἀρχείου).

3) Ἡ Ἀστυνομικὴ Διεύθυνσις Κοζάνης ἀναφέρει εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, ὅτι παρεσχέθη συνδρομὴ εἰς τὸν ἐκεῖθεν διελθόντα Γερμανὸν δημοσιογράφον Λούδβιγκ, συμφώνως πρὸς τὰς ὑπ' ἀριθ. 685, 686/26-3-16 διαταγὰς τῆς Ἐπιτελικῆς

ύπηρεσίας (ἴδε ὑπ' ἀριθ. 692/28-3-16 Διεύθυνσις Δ' Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας).

4) Ἐμπιστον πρόσωπον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου ἀνήκον εἰς τὴν Ἑλλην. Χωροφυλακὴν συνώδευσε τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1916 μέχρι τῆς λίμνης τῆς Πρέσπας τὸν πρόξενον Βάλτερ, παρέλαβε δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὴν Γερμανικὴν ἀλληλογραφίαν (ἴδε διπλ. ἔγγραφα XXII).

γ') Διὰ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν:

1) Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἐκ Καθάλλας καὶ Δράμας τῶν προξενῶν Γερμανίας, Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας, ἡ ἀλληλογραφία τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν μετεφέρετο διὰ στρατιωτικῶν αὐτοκινήτων τοῦ Δ' Σώματος στρατοῦ μέχρι Ὁξιλάρ (ἴδε κατάθεσιν Καλογερογιάννη).

2) Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ὑπόθεσις τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου τῆς Τουρκικῆς Πρεσβείας, ὅστις ἐφωδιίσθη, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ἐπιτελείου πρὸς τὴν I. Μεραρχίαν (920/20-4-16 Διεύθυνσις Δ'), διὰ διαβατηρίου Γαλλικοῦ Προξενείου, ὅπερ εἶτα διετάχθη ἡ Νομαρχία Λαρίσης (921/20-4-16 αὐτόθι) νὰ ἀποσύρῃ, μὴ διστάζοντος οὕτω τοῦ Ἐπιτελείου νὰ προβαίη εἰς πλαστογραφίαν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐγκληματικῶν του σκοπῶν, (σχετικὰ 871/16-4-16 καὶ 927, 928/20-5-16 αὐτόθι).

3) Τὸ Ἐπιτελεῖον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 650/19-3-16 διαταγῆς Δ' Διευθύνσεως πρὸς τὸν διοικητὴν Μικτῆς Ταξιαρχίας εἰς Κορυτσᾶν θέτει ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς τὸν ταξιδεύοντα εἰς Μοναστήριον γραμματέα τῆς Αὐστριακῆς Πρεσβείας καὶ τινὰ ἄλλα πρόσωπα. Πάντα ταῦτα τυγχάνουσι ἀπλῶς ἐλάχιστα παραδείγματα πληθώρας παρομοίων ἐνεργειῶν τοῦ Ἐπιτελείου, ἐξ ὧν μάλιστα τινὲς περιελθοῦσαι εἰς γνῶσιν τῶν Συμμάχων ἀπέληξαν εἰς τὴν σύλληψιν ὑπὸ τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν πλείστων φακέλων Γερμανικοῦ ταχυδρομείου μεταφερομένων συνδρομῇ τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν (ἴδε κατάθεσιν Δρακοπούλου). Οὕτω περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1916 συνελήφθη ὑπὸ τοῦ μάρτυρος Κοτζαμάνη καὶ τῶν Ἀγγλων Τζενάρδη καὶ Κάουκ εἰς τὸν σταθμὸν Πύργου-Βασιλίσσης ταχυδρομεῖον Γερμανικὸν περιέχον ἀποκαλυπτικὰ ἔγγραφα περὶ τῆς προδοτικῆς στάσεως τοῦ ἐκπτώτου καὶ τῶν περὶ αὐτόν. Ὅτι ἡ μεταφορὰ αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἐπιτελείου,

ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ σταθμὸς τοῦ σιδηροδρόμου ἐφρουρεῖτο ὑπὸ ἀποσπασματος τοῦ Σώματος τῆς ἀσφαλείας, ὅπερ μόνον τῇ συγκαταθέσει τοῦ Ἐπιτελείου ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀναχώρησιν εἰς τὸν Γερμανὸν ταχυδρόμον. Ἄλλως τε ἡ στρατιωτικὴ ζώνη δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερβαθῇ ἄνευ ἀδείας τῆς προϊσταμένης Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς.

Ζ') Ὁ ἐφοδιασμὸς τῶν ἐν τῷ Βαλκανικῷ μετώπῳ στρατευμάτων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν διὰ σιτηρῶν, εἰδῶν νομῆς καὶ ἄλλων τροφίμων ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου εἴτε διὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὅπου κατὰ μὲν τὸν μάρτυρα Καλογερογιάννην «ἀμαξοστοιχίαι ὀλόκληροι ἀλεύρων καὶ τροφίμων μετεφέροντο εἰς τὸν ἐν Θράκῃ Βουλγαρικὸν στρατόν, τῇ συνδρομῇ τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν» κατὰ δὲ τὸν μάρτυρα Ἰσχύμαχον «ἐν Δοξάτῳ καὶ ἀλλαγῷ ὑπῆρχον μεγάλαι παρακαταθήκαι σιτηρῶν, ἃς εἰς ἐποχὴν, πείνης ἠργούντο νὰ διανείμωσι εἰς τὸν λιμώττοντα λαόν, προορίζοντες ταύτας διὰ τὸν μέλλοντα νὰ εἰσβάλῃ Γερμανοβουλγαρικὸν στρατόν», ἐνῶ κατὰ τὸν μάρτυρα Κοτζαμάνη «ἐλέγετο εἰς τὸν λαόν, ὅτι ἐπέλλοντο ἄλευρα διὰ νὰ λάβωμεν σίτον καὶ τοῦτο, ἵνα ἀποφύγωσι τὴν ἐξέγερσιν τοῦ πεινῶντος λαοῦ». Εἶτε διὰ τῆς Ἠπείρου ἐνθα ἐνήργει ὁ ταγματάρχης Γαβαλιᾶς, ὅστις, ὡς ἐκ τῆς ὑποθέσεως Σθάινιτς ἀνωτέρω κατεδείχθη, εὐρίσκεται εἰς διαρκῆ ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου. Περί ταύτης θὰ ἠδύναντο νὰ καταθέσωσι κλητευόμενοι ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου ὁ συνταγματάρχης Τσερούλης καὶ ὁ λοχαγὸς Χωραίτης, ὁ μὲν πρῶτος ὅτι προειδοποιηθεῖς ὑπὸ τοῦ Στρατιωτικοῦ Διοικητοῦ Κορυτσᾶς Φικιώρη—ὅστις εἶχε κατὰσχῆ σιτάρια μεταφερόμενα διὰ τὸν Αὐστροβουλγαρικὸν στρατόν—παρηκολούθει καὶ ἡμέραν τινὰ συνέλαβεν ἀγωγεῖς μεταφέροντας εἰς Βεράτιον 160 σάκκους ἀλεύρων ἐπὶ 80 ὑπόζυγιων μὲ ἐγγραφα ἐκδεδομένα ὑπὸ τοῦ Νομάρχου Ἰωαννίνων καὶ θεωρημένα ὑπὸ τοῦ Γαβαλιᾶ, δι' ὧν ψευδῶς ἐβεβαιούτο ὁ προορισμὸς τῶν πρὸς ἀπόκρυψιν τοῦ ἀληθοῦς. Ὁ δὲ δεύτερος, ὅτι ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Καρακώστας δικαζόμενος ἐπὶ καταχρῆσει ἐνώπιον τοῦ Στρατοδικείου καὶ δικαιολογῶν ἔλλειμμα ἀλεύρων, εἶπεν ὅτι τὸ πλεῖστον ποσὸν ἔδωκεν εἰς τὸν Αὐστριακὸν στρατόν.

Η') Ἀλλὰ καὶ διὰ πολεμικοῦ ὕλικου ἐφωδίαζε τὸ Ἐπιτε-

λείον τούτῳ Γερμανοβουλγάρους. Οὕτω ἐκτός τῆς κακοβούλου ἐγκαταλείψεως τοῦ ὑλικοῦ τῶν ὀχυρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, περί ἧς κατωτέρω, ἐστάλησαν εἰς τὴν Βουλγαρίαν διὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Προξενείου αὐτῆς 2.000 γαιόσακκοι χρησιμεύοντες ὡς γνωστὸν εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῶν χαρακωμάτων (Ἴδε κατάθ. Λαπαθιώτου). Τοῦτο ἀνεκαλύφθη, ὅταν μετὰ τὴν ἐκ Θεσσαλονίκης ἐκδιώξιν τῶν προξένων τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν κατεσχέθησαν τὰ ἀρχεῖα τούτων ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων, εὐρεθέντος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 936 τῆς 8ης Νοεμβρίου 1915 τηλεγραφήματος τοῦ Πασάρωφ, ἐν ᾧ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν ὑπόθεσιν. Τὴν γνησιότητα τοῦ τηλεγραφήματος τούτου ἀποδεικνύει ἡ ἀπὸ 8ης Ἀπριλίου 1916 μυστικὴ πληροφορία τοῦ Πασάρωφ πρὸς τὸν Ραδοσλάδωφ, ἐν ἧ ἀναγνωρίζει ὁ πρῶτος τὸ τηλεγράφημα ὡς ἰδικόν του «ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἡμετέρου προξενείου εὐρέθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 936 τηλεγράφημα μου» καὶ κατωτέρω «προέβην εἰς διάφουςιν λέγων, ὅτι οὐδέποτε ἀπέστειλα παρόμοιον τηλεγράφημα», ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι ἡ διάφουσις ἀποτελεῖ τυπικὴν διπλωματικὴν ἐνέργειαν. (Διπλ. ἐγγραφα XX). Ἴδε ὡσαύτως μυστικὴ ἀλληλογραφίαν Πασάρωφ πρὸς Ραδοσλάδωφ ἐν διπλ. ἐγγρ. XXIX) «τὸ ζήτημα τῶν σάκκων παρῆλθεν ἐν σιγῇ, διαφμισθέντος, ὅτι ἠγέρθη ἐπίτηδες ὑπὸ τῆς Ἀντάντ καὶ τοῦ Βενιζέλου, ὅπως δημιουργηθῶσι περιπλοκαὶ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας».

Ὑπὸ τοιούτων σκέψεων καὶ τοιούτων τάσεων ἐμφορούμενοι, μὲ πρόγραμμα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τόσον σαφῶς προδιαγεγραμμένον καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἐνηρμονίζοντο πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαι ἐνέργειαι αὐτῶν, ἀντικρύζουσι οἱ κατηγορούμενοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1916 τὴν πολεμικὴν ἐκείνην ἐν τῇ Βαλκανικῇ κατάστασιν, καθ' ἣν οἱ μὲν Σύμμαχοι μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Νοεμβρίου 1915 εἶχον συμπύξιν ἐντός τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους τὸ μέτωπόν των, οἱ δὲ Γερμανοβούλγαροι ἠτοιμάζοντο νὰ συνεχίσωσι τὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ προέλασίν των, καὶ τὸ Γεν. Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον ἦτο ἐτοιμον ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ ἐκδιώξῃ τοὺς Ἀγγλογάλλους ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης, νὰ παράσχη εἰς τοὺς ἀντιπάλους των ὅλα τὰ πρὸς τούτα μέσα, ἀπὸ τῆς κατοχῆς τοῦ ἐρίματος Ροῦπελ καὶ τῆς στενωποῦ Δε-

μίρ-Ίσσάρ μέχρι τῆς παραδόσεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Ἦτο φυσικόν ὅτι διὰ πᾶσαν συνεννόησιν μετὰ τῶν Βουλγάρων θὰ ὑπῆρχε δυσπιστία τις, οὐχί τόσον ἐκ μέρους τῶν κατηγορουμένων, ὅσον ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως. Οἱ κατηγορούμενοι σπεύδουσι νὰ ἄρῳσι ταύτην καὶ ὁ τότε Βασιλεὺς, συναυτουργὸς τῆς ἐγκληματικῆς πολιτικῆς ἐκείνης, ἀναμφιβόλως ὑπὸ τὰς ἐπηρείας τῶν ἐπιτελῶν του, προβαίνει ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1915 εἰς δηλώσεις πρὸς τὸν Πασάρωφ: «Βασιλεὺς. Εἰς μίαν τῶν συνδιαλέξεών σας πρὸς τὸν Δούσμανην εἶχате εἶπη πρὸς αὐτόν, ὅτι ἡ Μεγάλη Σερβία ἀποτελεῖ κίνδυνον διὰ τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Βενιζέλος, ὅστις μοὶ διεβίβασε τὴν συνδιάλεξιν ταύτην, φοβεῖται μήπως σεῖς λαμβάνοντες τὴν Μακεδονίαν, καταστήτε κατὰ ἓν καὶ ἡμῖσι ἰσχυρότεροι καὶ ἐπικινδυνώδεστοι ἀπὸ ἡμᾶς. Ἐγὼ δὲν συμμερίζομαι τὴν πολιτικὴν ταύτην, διότι δὲν δύναμαι νὰ σταματήσω τὴν πρόοδον ἐνὸς Ἐθνους. Κατὰ τὰς πληροφορίας μου σεῖς θὰ ταχθῆτε μετὰ τῆς Γερμανίας, ἡμεῖς θὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν αὐτὴν πολιτικὴν, διότι δὲν θὰ ἐπιτρέψω ἄλλην πολιτικὴν, καὶ ἐφ' ἐξῆς δεδομένου καὶ οἱ δύο λαοὶ εἴμεθα μὲ τὴν Γερμανίαν δυνάμεθα νὰ λύσωμεν ἱκανοποιητικῶς τὸ ζήτημα τῆς Καβάλλας». (Ἴδε Διπλ. ἔγγρ. XII).

Τὴν 9ην Σεπτεμβρίου 1915 νέαι δηλώσεις τοῦ Βασιλέως. Εἰς ὅσα ὁ Πρεσβευτὴς Πασάρωφ ἐκτίθησιν εἰς αὐτόν: «Πασάρωφ. Ἡ πολιτικὴ τοῦ Βενιζέλου εἶναι στείρα καὶ ἀρνητικὴ. Ἡ ἰσορροπία δὲν ζυγίζεται ἐπὶ τῆς πλάστιγγος. Δὲν δύναται τις νὰ σταματήσῃ τὴν πρόοδον ἐνὸς λαοῦ νέου, ἐργατικοῦ, πλήρους ζωῆς καὶ ἰκανότητος, ὡς εἶναι ὁ Βουλγαρικὸς λαὸς» καὶ περαιτέρω. «Ἡ ἰσορροπία ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ ἢ ἀποκατασταθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου εἶναι εἰκονικὴ δὲν στηρίζεται ἐπὶ στερεῶν βάσεων, εἶναι ὁ καρπὸς προσκαιροῦ μίσους κατὰ τῶν Βουλγάρων». Ὁ Γερμανόπληκτος Μονάρχης ἀπαντᾷ: «Εἶμαι πλήρως σύμφωνος μὲ ὑμᾶς» καὶ περαιτέρω: «δέχομαι τὴν γνώμην, ὅτι δὲν ὀφείλομεν νὰ παρεμποδίσωμεν ἤδη τὴν Βουλγαρίαν νὰ πραγματοποιήσῃ μέρος τῶν Ἐθνικῶν πόθων της καὶ ὅτι ὀφείλομεν νὰ ἀρχίσωμεν νὰ ἀποδεικνύωμεν τὴν ἐπιθυμίαν μας τῶν φιλικῶν σχέσεων καὶ τῆς καλῆς γειτνιασεως» καὶ περαιτέρω: «σᾶς παρακαλῶ νὰ

δηλώσετε εἰς τὴν Αὐτοῦ Μ. τὸν Τσάρον, ὅτι ἐν τῇ ἐνεργείᾳ σας κατὰ τῆς Σερβίας δὲν θὰ ἔχητε καμμίαν ἀντίδρασιν ἐκ μέρους ἡμῶν. Δὲν θὰ χύσωμεν αἷμα διὰ νὰ σώσωμεν τὴν Σερβίαν ἐναντίον ὑμῶν καὶ τῆς Γερμανίας. Διαβεβαιώσατε πλήρως περὶ τούτου τὸν κυρίαρχόν σας καὶ τὴν Κυβέρνησίν σας». (Ἰδε Διπλ. ἔγγρ. XIII).

Μὴ ἀρκοῦμενον εἰς τὰς δηλώσεις ταύτας τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον προβαίνει διὰ τοῦ Συνταγματάρχου Μεταξῆ εἰς νέας τοιαύτας ἐπισημειώσεις, τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1916: «Ἡ Ἑλλάς θέλει νὰ διατηρήσῃ τὴν φιλίαν τῆς Βουλγαρίας, οὕτω μένει οὐδετέρη, ἢ συμμαχία μας μετὰ τῆς Σερβίας δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ὑφισταμένη. Ἡ Ἑλλάς ζητεῖ νέους φίλους, ἢ Ἑλλάς καὶ ἡ Βουλγαρία ἀλληλοσυμπληροῦνται ἀμοιβαίως, ὅτι ἐλλείπει ἐν τῇ μιᾷ, εὐρίσκεται ἐν τῇ ἄλλῃ». Περαιτέρω: «ἡ στιγμή εἶναι λίαν εὐνοϊκὴ διὰ μίαν προσέγγισιν, δέον νὰ ἐπιωφεληθῶμεν. Ἡ Βουλγαρία θὰ εὕρῃ τὰς καλυτέρας διαθέσεις παρ' ἡμῖν. Μεταξὺ τῶν δύο Κρατῶν ὑπάρχει μία μεγάλη δυσπιστία, ἢ δυσπιστία αὕτη δέον νὰ ἐξαιρεθῇ. Ἡμεῖς μὲν πρέπει νὰ εἰμεθα βέβαιοι, ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν θὰ ριφθῇ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὴν Σερβίαν, σὺν δὲ ἀπ' ἐτέρου πρέπει νὰ βεβαιωθῆτε, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἐπιθυμεῖ εὐκρινῶς τὴν φιλίαν σας καὶ δὲν θὰ σᾶς ἐπιτεθῇ». Ἡ συνομιλία αὕτη κατὰ ρητὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Μεταξῆ διεβιάσθη εἰς Σόφειαν. (Ἰδε Διπλ. ἔγγρ. ὑπ' ἀριθ. IXXVI).

Εἰς τὰς δηλώσεις ταύτας φιλίας καὶ πίστεως πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἐπιβεβαιουμένης ὑπὸ τῆς Γερμανίας (Ἰδε τηλεγράφημα τοῦ Γκάντσεφ πρὸς Ντόπρονιτς: «ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἑλλάδα; ἡ Γερμανία εἶναι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πεπεισμένη περὶ τῆς φιλίας της») (Διπλ. ἔγγρ. IXII), ἀπαντᾷ ἡ Βουλγαρία παρακαλοῦσα τὸν ἐν Βερολίνῳ στρατιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Γκάντσεφ νὰ βεβαιώσῃ διὰ τοῦ Φάλκνχαϊν τὸν Βασιλέα τῆς Ἑλλάδος περὶ τῶν φιλικῶν προθέσεων αὐτῆς ἐναντι τῆς Ἑλλάδος. (Ἰδε Διπλ. ἔγγρ. IX V).

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1915 καὶ ἀρχὰς Ἰανουαρίου 1916 ἄρχονται αἱ πρῶται συνεννοήσεις μετὰ τοῦ τότε Βασιλέως καὶ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως, δι' ὧν σκοπεῖται ὁ καθο-

ρισμός του τρόπου της συμπράξεως τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Μολοντί ἐκ τῶν διαμειφθέντων τηλεγραφημάτων δύο μόνον ἀνευρέθησαν τὰ ἐν τῷ συμπληρώματι τῆς Λευκῆς Βίβλου δημοσιευθέντα ὑπ' ἀριθ. 40 καὶ 45, δύναται τις οὐχὶ δυσκόλως ν' ἀντιληφθῆ, ὅτι ὁ τότε Βασιλεὺς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐπεθύμει διὰ τῶν συνεννοήσεων τούτων νὰ προκαλέσῃ καὶ ἐπισπύσῃ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ τὴν ἐκδίωξιν τούτων ἐκ τῆς Βαλκανικῆς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ κατηγορούμενοι ἐζήτησαν εἰσέτι διὰ τὰς ὑπηρεσίας, ἃς ἔμελλον νὰ προσφέρωσι, τὰ πεινχρὰ ἐκεῖνα ἀνταλλάγματα, τῶν ὁποίων βραδύτερον παρητήθησαν. Ὡς ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 40 τηλεγραφήματος Α. Β. συμπλ. συνάγεται, αἱ προτάσεις τῆς Ἑλλάδος ὑπήχθησαν εἰς τρεῖς κατηγορίας: «ἡ πρώτη περιελάμβανε τὰς δυναμένας νὰ γίνωσιν ἀποδεκταὶ εὐκόλως, ἡ δευτέρα τὰς δυναμένας νὰ συζητηθῶσι καὶ παρουσιαζούσας πιθανότητας συνεννοήσεως καὶ τέλος ἡ τρίτη τὰς σχεδὸν ἀπραγματοποιήτους». Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἐκ τούτων παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας Γιάκωφ ὑπῆρξεν, ὅτι «ἔμεινε μᾶλλον ἀπαγοητευμένος», ἐπεφυλάχθη ὁμοίως ν' ἀπαντήσῃ, ἀφοῦ συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου. Πράγματι: ὡς ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 45 τηλεγραφήματος Α. Β. συμπλ. ἐμφαίνεται, ὁ Φάλκενχαϊν θέτει τοῦς ὄρους, ὑφ' οἷς θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἡ κατὰ τῶν στρατευμάτων τῆς Ἀντάντ ἐνέργεια παρακαλῶν τὸν τότε Βασιλέα νὰ εὐδοκήσῃ ν' ἀπαντήσῃ ἐπειγόντως.

Εἶναι περίεργον, ὅτι ἐνῶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 40 τηλεγράφημα Α. Β. συμπλ. γίνεται λόγος περὶ αἰτημάτων ἢ προτάσεων τῆς Ἑλλάδος, ἐφ' ὧν θὰ ἀπεφαίνετο ὁ Γερμανὸς στρατηγός, ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 45 τηλεγραφήματι Α. Β. συμπλ. ὁ Φάλκενχαϊν ἀπαντᾷ ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῶν ὄρων τῆς στρατιωτικῆς συμπράξεως, ἐξ οὗ θὰ ἠδύνατό τις νὰ συναγάγῃ, ὅτι μεταξὺ τῶν προτάσεων τῆς Ἑλλάδος περιλαμβάνοντο καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς συνεργασίας μεταξὺ Ἑλληνικῶν καὶ Γερμανοβουλγαρικῶν δυνάμεων. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἔρχεται ὁ διακανονισμὸς τῆς κοινῆς στρατιωτικῆς ἐνεργείας, αἱ δὲ ἐγγυήσεις καὶ τ' ἀνταλλάγματα τίθενται εἰς δευτέραν

ημοίραν. Τὸ πρᾶγμα εἶναι εὐεξήγητον, διότι ἤδη ὁ ἐν Βερολίῳ Πρεσβευτῆς Ν. Θεοτόκης ἀνακοινῶν τὰς διαθέσεις τῶν ἐν Βερολίῳ καθιστᾶ γνωστὴν τὴν διστακτικότητά των κύκλων τούτων ὡς πρὸς τὸ συμφέρον ἢ μὴ τῆς ἀμέσου ἐπιθέσεως κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων. Μολοντί οἱ κατηγορούμενοι ἔχουσιν ἀντιρρήσεις κατὰ τοῦ τρόπου τῆς στρατιωτικῆς συμπράξεως ὁ φόβος τῆς ματαιώσεως τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων τοὺς ὡθεὶ προώρως εἰς τὴν λήψιν τῶν πρώτων μέτρων πρὸς παράδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους εἰς τοὺς ξένους.

Οἱ ὅροι τοῦ Φάλκενχαϊν εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

1) Τὰ ἐπὶ τῶν συνόρων στρατεύματα ἡμῶν θέλουσιν ἀποσυρθῆ ἔξ ὀλοκλήρου τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς ἀπὸ τῆς λίμνης Πρέσπας μέχρι τοῦ σημείου ἐνθα ἡ ὀροθετικὴ γραμμὴ ἐφάπτεται τοῦ Νέστου, βορειανατολικῶς τῆς Καβάλλας.

2) Τὸ 5ον Σῶμα Στρατοῦ ἡμῶν θέλει συγκεντρωθῆ πρὸς τὴν Καβάλλαν καὶ περίξ αὐτῆς, οὕτως ὥστε οὐδαμοῦ νὰ ἀπέχη πλέον τῶν 20 χιλιομέτρων ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης.

3) Πάντα τὰ λοιπὰ στρατεύματά μας θέλουν ἀποσυρθῆ ἐκείθεν τῆς γραμμῆς τῆς διηκούσης ἀπὸ τῆς Αἰκατερίνης μέχρι τῆς νοτίας ὄχθης τῆς λίμνης Πρέσπας.

4) Ἡ Ἑλλὰς ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ μηδὲ ἀνεχθῆ ἀποβάσεις τῆς Συνεννοήσεως ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Καβάλλας, οὔτε ἐν τῷ ὄρμῳ τῆς Αἰκατερίνης, καὶ τυχούσης περιστάσεως νὰ τὰς ἐμποδίσῃ διὰ τῶν ὄπλων.

5) Ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος θέλει ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως εὐδεὶς ὑπάλληλος, στρατιώτης, ἢ κάτοικος χρησιμοποιηθῆ παρὰ τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως εἰς πράξεις ἐχθρικός κατὰ τῶν Γερμανικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς.

6) Ἡ Ἑλλὰς συγκατατίθεται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς αἰθῆ οὐρομικῆς γραμμῆς Ξάνθης-Δράμας- Σερρών-Διάς παρὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῶν Συμμάχων τῆς. (δρα Α. Β. συμπλ. ἀριθ. 45).

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ πρώτου ὅρου ἐκδίδεται ἡ ὑπ' ἀριθ. 194 τῆς 26/1/1916 διαταγὴ τοῦ Ἐπιτελείου τῶν Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας) φέρουσα τὴν μονογραφὴν τοῦ Β. Δούσμανη (ἴδε φάκελ. ἐγγρ. Α.). Ἡ διαταγὴ αὕτη ἀπευθυνομένη πρὸς τὸ

Γ' και Δ' Σώματα Στρατοῦ και τὰ Φρούρια Θεσσαλονίκης και Καβάλλας, ὀρίζει, ὅτι: «ἐν περιπτώσει ἐμφανίσεως πρὸ τῶν συνόρων ἡμῶν μεγάλων τμημάτων συντεταγμένων Γερμανικοῦ στρατοῦ ἢ Γερμανικοῦ μετὰ Βουλγαρικοῦ, ἢ Βουλγαρικοῦ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν Γερμανῶν ἀρχηγῶν αἰτούντων διάβασιν δὲν θ' ἀντιπαθῶσιν εἰς ταῦτα τὰ τμήματα τῆς προκαλύψεως, ἀλλὰ: θ' ἀποσυρθῶσι ἀπὸ τοῦ σχετικοῦ τμήματος τῶν συνόρων εἰς τὴν ἔδραν τοῦ σχετικοῦ Συντάγματος ἢ τῆς Μεραρχίας».

Ἐπὶ τῆς διαταγῆς ταύτης παρατηρητέα τὰ ἐξῆς: α') Ἐν ἀρχῇ ἀναφέρεται, ὅτι ἀποτελεῖ ἀπάντησιν εἰς ἐρωτήματα τελέντα: ὑπὸ τοῦ Γ' και Δ' Σώματος στρατοῦ. Τὸ τοιοῦτον τυγχάνει ἀπλῶς ἐν ἓκ τῶν διαφόρων προφυλακτικῶν μέτρων, ἅτινα ἐλάμβανε τὸ Ἐπιτελεῖον πρὸς συγκάλυψιν τῶν διαφόρων ὑπόπτων ἐνεργειῶν του. Διότι ὁ μὲν παρὰ τῷ ἐμπιστευτικῷ πρωτοκόλλῳ τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ Καστέλης βεβαίῳ, ὅτι τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ δὲν ὑπέβαλεν ἐρώτημα ποῖαν στάσιν πρέπει νὰ τηρήσῃ ἐν περιπτώσει Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς, ὁ δὲ Ἄντιστράτηγος Γεννάδης δὲν δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἂν αὐτὸς ἐζήτησε τὴν ἐκδοσιν τοιαύτων διαταγῶν, β') Ἐν αὐτῇ βεβαιούται: ὅτι «τοιαύτη εἰσβολὴ δὲν φαίνεται ἐπικείμενη, προσηχῶς δὲ θέλει λάβει ἐκτενεῖς ὀδηγίας περὶ τοῦ συνόλου τῶν κινήσεων κλπ. τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ», ἐφρόνουσι δηλαδὴ, ὅτι ἡ εἰσβολὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίγῃ, διότι δὲν εἶχον παρατωθῆ εἰσέτι αἱ διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Φαλκενχάιν και δεύτερον, διότι οὐσίς, ὡς και συνέβη ἀργότερον, θὰ προσηγγελε τὴν ἐναρξιν τῆς εἰσβολῆς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει: ἐξέδιδον τὴν ὑπ' ἀριθ. 194 διαταγὴν πρὸς ἄρσιν παρεξηγήσεων, ἐπεφυλάσσοντο δὲ διὰ τὰς ἐκτενεῖς ὀδηγίας μετὰ τὴν ὀριστικὴν συμφωνίαν μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Γεν. Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου.

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ τρίτου ὅρου εἶχε ἤδη ἐκδοθῆ ἡ ὑπ' ἀριθ. 34 τῆς 6-1-1916 διαταγὴ, περὶ ἧς ἐγένετο ἀνωτέρω λόγος. Ἐκ τῆς ἀντιπαροβολῆς τῶν δύο τούτων διαταγῶν φαίνεται πλέον ἢ σαφῶς τίς ἡ ἔννοια τῆς ὑπ' ἀριθ. 34; ὅτι δηλαδὴ παρ' ὅλον τὸ συγκεκαλυμμένον τῆς ἐκφράσεως και τὸ σατανικῶς ἄστοχον τῆς συντάξεως ἐσκολεῖτο ἡ ἀντίστασις κατὰ τῶν Ἀγγλογάλλων, διότι οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχεν ἐν ἡ περι-

πτώσει ἀμφότεραι αἱ διαταγαὶ αὗται ἐξεδόθησαν ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι τῆς οὐδετερότητος, ὡς οἱ κατηγορούμενοι ἰσχυρίζονται, ν' ἀπομακρυνθῶσιν οὗτοι κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 34 τῆς σαφηνείας, ἣτις χαρακτηρίζει τὴν ὑπ' ἀριθ. 194.

Ταυτοχρόνως εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ πέμπτου ὄρου τοῦ Φαλκενχαϊν, ὁ Ἀνώτερος Διοικητὴς τῆς Χωροφυλακῆς Μακεδονίας Τρουπάκης—γνωστὸν ὄργανον τοῦ Β. Δούσμανη—ἐκδίδει τὴν ὑπ' ἀριθ. 79 τῆς 27 Ἰανουαρίου 1916 διαταγὴν του, δι' ἣς ἐντέλλεται εἰς τὰς ὑπ' αὐτὸν Ἀστυνομικὰς ἀρχάς, ὅπως ἐν περιπτώσει καθόδου τῶν Γερμανοβουλγάρων παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των ὑψοῦντες λευκὰς σημαίας καὶ ἐμψυχῶντες τὸ κοινὸν πρὸς ἀποσόθησιν τοῦ πανικοῦ.

Οὕτω λοιπὸν ἐξέδιδον οἱ κατηγορούμενοι τὰς πρώτας ἐγκληματικὰς αὐτῶν διαταγὰς, προτοῦ ἀκόμη ὁ Φαλκενχαϊν δώσῃ τὴν ὀριστικὴν του ἀπάντησιν, τόσον ἐπὶ τῶν ἀντιρρήσεων ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς στρατιωτικῆς συνεργασίας, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν προτάσεων περὶ ἀνταλλαγμάτων—τῶν προτάσεων αὐτῶν, αἵτινες ἦσαν ἐμπνευσμέναι κατ' οὐσίαν ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου (ὄρα διπλ. ἐγγρ. XVIII, τηλεγράφημα Γερμανικῆς Πρεσβείας ἐν Ἀθήναις πρὸς Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν Βερολίνου ἀριθ. 11 ἀπὸ 3 Ἰανουαρίου 1916).

Καὶ ἐνῶ οἱ Γερμανοβούλγαροι μὴδὲως διατεθειμένοι νὰ παράσχωσι σοβαρὰ ἀνταλλάγματα, ἀφοῦ ἔβλεπον, ὅτι οἱ ἐν Ἑλλάδι κυβερνῶντες εἶχον ἤδη οὐσιαστικῶς ταχθῆ εἰς τὸ πλευρὸν των, ἐχαρακτήριζον τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἐπιτελείου ὡς «ὑπερβολικὰς» καὶ διηρωτῶντες τί ἐν αὐταῖς πρωτοστατεῖ «ἡ ἄγνοια, ἡ ἀνοησία, ἡ ἡ ἀναίδεια» (ὄρα διπλ. ἐγγρ. XVIII). Οἱ κατηγορούμενοι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ φόβου ματαιώσεως τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς κατεχόμενοι προέβαινον εἰς δηλώσεις πίστεως πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἵνα ἄρῃσι «τὰς ὑποψίας καὶ τὴν δυσπιστίαν τῶν Βουλγάρων διὰ τὴν στάσιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων» (ὄρα διπλ. ἐγγρ. τηλεγράφημα Πασσάρωφ πρὸς ἰδιαίτερον γραμματεὰ Φερδινάνδου τῆς Βουλγαρίας Ντόπροβιτς ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου 1916). Οὕτω ὁ τότε Βασιλεὺς καλέσας τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Βουλγαρίας Πασσάρωφ, τὸν παρεκάλεσε «νὰ γνωρίτῃ εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Τσάρον καὶ νὰ τὸν διαβεβαιώσῃ, ὅτι αἱ ὑποψίαι καὶ αἱ δυσπιστίαι

αὐται, ἐὰν πραγματικῶς ὑφίστανται, εἶναι ἀδικαιολόγητοι καὶ ἄνευ τινος βάσεως». Καὶ ἀμέσως περαιτέρω. «Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς δηλοῖ πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Τσάρον τῶν Βουλγάρων, ὅτι ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς ὑπ' οὐδενὸς ἀπειλεῖται, ὅτι θὰ ἔχη πλήρη ἐλευθερίαν καὶ ἀσφάλειαν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις του». Ἐν τέλει δὲ τῶν δηλώσεων τούτων ὁ τότε Βασιλεὺς ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι αἱ μετὰ τῶν Γερμανῶν διαπραγματεύσεις ἤ-θελον ἀχθῆ ταχέως εἰς τέρμα, γνωρίζει: εἰς τὸν Βούλγαρον-πρεσβευτὴν, ὅτι: «αἱ ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Ἀγγλογάλλων θὰ ἤρχιζον τὰς ἡμέρας ταύτας».

Τὴν 1/14 Φεβρουαρίου 1916 ὁ στρατηγὸς Φαλκενχάιν τηλεγραφεῖ τέλος πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸν ἀκόλουθον ἐπὶ τῶν αἰτημάτων τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου (Ἴδε διπλ. ἔγγρ. II τηλεγράφημα 128). Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ τηλεγραφήματος τούτου καὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 153 τῆς 10/26 Φεβρουαρίου 1916, ἀποτελοῦντος συμπλήρωμα τοῦ πρώτου (ᾧρα διπλ. ἔγγρ. XXX) δύναται: νὰ συναχθῆ ἡ φύσις τῶν ἀντιρρήσεων τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου. Πρόκειται περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ πρώτου ὄρου τοῦ στρατηγοῦ Φαλκενχάιν (ᾧρα Α. Β. συμπλ. ἀριθ. 45) ἔδει νὰ λάβῃ χώραν ἡ ἐκκένωσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἡ Γερμανικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις διὰ τοὺς λόγους, οἵτινες ἐκτίθενται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 128 τῆς 14 Φεβρουαρίου 1916 τηλεγραφήματι ἐπεθύμει: νὰ λάβῃ χώραν ἡ ἐκκένωσις αὕτη, ὅσον τὸ δυνατόν ἐνωρίτερον, φοβουμένη, ὅτι, ἐὰν παρέμενον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς Ἑλληνικὰ τμήματα εἰς τὰ Ἑλληνοβουλγαρικὰ σύνορα, θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος παρὰ τὴν ὑπαρξίν διαταγῶν πρὸς ταῦτα, ὅπως ἀποσυρθῶσι νὰ λάβωσι χώραν ἐπεισόδια δυσάρεστα». Ἐπίσης ἡ Γερμανικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις ἐπεθύμει, ὅπως μὴ παραμείνωσιν ἔστω καὶ μικρὰ τμήματα Ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὰ ἐκκενωθησόμενα ἐδάφη, καὶ τοῦτο οὐχὶ διὰ λόγους δυσπιστίας, ἀλλὰ ἐκ φρονήσεως. Ὁμοίως ἡ Γερμανικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις θὰ ἔβλεπε μὲ εὐχάριστον ὄμμα τὴν σύμπτυσιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολ. Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν Σωμάτων στρατοῦ, διότι, «οὐδεὶς ὑπεύθυνος ἀρχηγὸς θὰ ἀναδέχεται τὸν κίνδυνον ν' ἀφήσῃ δυνάμεις τόσοσιν σημαντικὰς εἰς τὰ νῶτα τῶν ἰδίων στρατευμάτων ἐν

ὄρα μάχης». Ἀντιθέτως τὸ Γεν. Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον δὲν ἤθελε νὰ διατάξῃ τὴν ἀπὸ τοῦδε ἐκκένωσιν τῶν, περὶ ὧν ἐπρόκειτο, ἐδαφῶν διότι ἐφοβεῖτο, ὅτι οἱ Ἀγγλογάλλοι ἀντιλαμβανόμενοι τὴν συνεννόησιν θὰ ἐφρόντιζον νὰ λάβωσι τὰ κατάλληλα μέτρα καὶ ὑπῆρχεν οὕτω ὁ κίνδυνος νὰ ματαιωθῇ ἡ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων ποθειμένη εἰσβολή. Ἐφοβεῖτο ἐξ ἄλλου τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν δυσφορίαν, ἥτις θὰ ἐξεδηλωτο εἰς αὐτὸ τοῦτο τὸ στράτευμα, ὡς καὶ πράγματι ἐξεδηλώθη βραδύτερον μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 633 διαταγῆς. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 128 τῆς 14 Φεβρουαρίου 1916 ἀπαντήσεώς του ὁ στρατηγὸς Φαλκινχαῖν ὑποχωρεῖ εἰς τὰς ἐπιθυμίας ταύτας τοῦ Γεν. Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου «ἐάν ἡ Αὐτοῦ Μ. ἐπιθυμῇ νὰ ἐγγυηθῇ ὅτι χάρῃ εἰς τὴν σκοπούμενην ὑπ' αὐτῆς προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν, ἢ ἐκκένωσιν θὰ πραγματοποιηθῇ ἐγκαίρως, ὅταν θὰ γίνῃ ἐναρξίς τῶν ἡμετέρων ἐπιχειρήσεων οὐδὲν ἔχομεν ν' ἀντιτάξωμεν».

Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 153 τῆς 26 Φεβρουαρίου 1916 τηλεγραφήματος τοῦ Μίρμπαχ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας (ὄρα διπλ. ἐγγρ. XXX) ἀποδεικνύεται, ὅτι αἱ διαπραγματεύσεις μεταξὺ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου καὶ τῆς Γερμανικῆς Κυβερνήσεως ἀφεώρων οὐ μόνον τὸ ζήτημα τῆς καταλήψεως τῶν ὄχρῶν τοῦ Ροῦπελ καὶ τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν εἰσοδον τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Διότι τὸ Γεν. Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον εἶχεν ἀπαιτήσαι νὰ μὴ ἐμφανισθῇ εἰς τὸ θέατρον τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιχειρήσεων ὁ Βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας καὶ οἱ Πρίγκηπες υἱοὶ του, ἐνῶ ὁ τότε Πρωθυπουργὸς Σκουλοῖδης ὁμιλῶν πρὸς τὸν Μίρμπαχ ἠρέκεθον εἰς τὴν ἀπαίτησιν, ὅπως ὁ Φερδινάνδος καὶ οἱ δύο υἱοὶ του μὴ ἐμφανισθῶσιν ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπῆλθε φαίνεται ἡ συνεννόησις διὰ τῆς ὑποχωρήσεως τῆς Ἑλλάδος περὶ τῶν κατηγορουμένων ὅτι «δὲν θὰ ἦτο καθ' ὀλοκληρίαν ἔργον πολιτικὸν νὰ τεθῶσι προσκόμματα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν κινήσεων τοῦ ἡγεμόνος, ὅστις μᾶς εἶναι σύμμαχος».

Περαιτωθειῶν πλέον τῶν διαπραγματεύσεων ὁ στρατηγὸς Φαλκινχαῖν παραγγέλλει εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις στρατιωτικὸν ἀκόλουθον ν' ἀνακοινώσῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γεν. Ἐπιτελεῖον «ὅτι

ἐντός τῶν προτεγῶν ἡμερῶν Γερμανικά στρατεύματα ἐνισχυόμενα ὑπό τινῶν Βουλγαρικῶν ὀφείλου νὰ προελάσωσιν, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὰς ἡμετέρας θέσεις ἐπὶ τῆς γραμμῆς Kalebajini - Vetvina Geugel Gagh (ὄρα ὑπ' ἀριθ. 9 τῆς 1) 14 Μαρτίου 1916 τηλεγράφημα Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ἐν Βερολίνῳ πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Γερμανικὴν Πρεσβείαν διπλ. ἔγγρ. XXXVI). Εἶναι μία ἐτι ἀπόδειξις, ὅτι τὸ κέντρον τῶν Ἑλληνογερμανικῶν διαπραγματεύσεων ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρξε τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ ὅτι ἡ ἐνοχὴ βαρύνει κυρίως τοὺς κατηγορουμένους, ὄχι τόσον τὸ ὅτι ἡ ἀνακοίνωσις αὕτη δὲν ἔγινε πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Γεν. Ἐπιτελεῖον, ὅσον τὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ παραγράφῳ τοῦ ἀνωτέρω τηλεγραφήματος ἀναγραφόμενον, καθ' ὃ ὁ στρατηγὸς Φάλκνενχαϊν προκειμένου περὶ τῆς τηρήσεως τῆς μυστικότητος τῆς Γερμανικῆς ταύτης προελάσεως «βασίζεται εἰς τὸν λόγον τῆς τιμῆς τοῦ Ἀρχηγοῦ» τοῦ Γενικοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου, καὶ ὑποθέτει ὅτι ὁ, περὶ οὗ πρόκειται, τομεὺς θὰ κενωθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων πρὸ τῆς 23 μηνὸς Μαρτίου).

Εἰς συμμόρφωσιν πρὸς τὸ τηλεγράφημα τοῦτο οἱ κατηγορούμενοι ἐκδίδουσι τὴν ὑπ' ἀριθ. Ἐμπ. Πρωτ. ἀπόρρητον κρυπτογραφικὴν ὑπ' ἀριθ. 633 τῆς 9 Μαρτίου 1916 διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελικὴ Ὑπηρεσία Στρατοῦ Διεύθυνσις I) πρὸς τοὺς Διοικητὰς Γ' καὶ Δ' Σωμάτων Στρατοῦ, Ἀρχηγὸν Χωροφυλακίης, Διοικητὰς Φρουρίων Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλλας. Ἡ διαταγὴ αὕτη φέρει τὰς μονογραφὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Β. Δούσμανη καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς I. Διευθύνσεως I. Μεταξὺ (ὄρα φάκελ. ἔγγρ. Α'). Διὰ τῆς διαταγῆς ταύτης, προκληθείσης δῆθεν ἐξ ἐρωτημάτων τῶν Γ' καὶ Δ' Σωμάτων Στρατοῦ, διατάσσονται τὰ ἑξῆς: α') Ἄμα τῇ ἐνάρξει εἰσόδου εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος τμημάτων ξένου στρατοῦ θὰ ἐκκενωθῇ ὑπὸ τῶν αυτοριακῶν ἡμῶν φυλακίων, ὄχι μόνον τῆς μεθορίου, εἰς ὃ γίνεται ἡ εἰσόδος, ἀλλὰ καὶ τὰ γειτονικά ἐπὶ ἐκτάσεως τοικύτης, ὥστε νὰ ἀποκλείηται πᾶσα προστριβὴ πρὸς τὰ εἰσελαύνοντα ξενικὰ στρατεύματα καὶ νὰ μὴ ἀποκοπῶσι τμήματα ἡμέτερα ἀπὸ τῶν ἐδρῶν τῶν συνταγμάτων, β') τὰ φυλάκια θὰ συγκεντρωθῶσι ταχέως εἰς τὰς ἐδρας τῶν λόγιων συμπεριλαμβάνοντα τὰ τη-

λέφονά των καί ὅτι ἄλλο κινήτων ὕλικόν εὐρίσκεται: ἐπί τῶν συνόρων. Ἐφ' ὅσον συνεχίζεται: ἡ εἰσοδος τῶν ξένων στρατευμάτων οἱ λόχοι οἱ εὐρισκόμενοι ἐν τῇ ζώνῃ τῆς προελάσεως ὅα ἐκκενώσῃσι τὰς ἔδρας των συμπεριλαμβάνοντες τὸ ἐκεῖ εὐρισκόμενον ὕλικόν καί ὅα συγκεντρωθῶσι εἰς τὰς ἔδρας τῶν συνταγμάτων των ἐν ἀνάγκῃ δὲ καί οἱ ἔξω τῆς ζώνης τῆς προελάσεως εὐρισκόμενοι λόχοι ν' ἀποχωρήσωσιν ἐφ' ὅσον διὰ τῆς προελάσεως ταύτης κινδυνεύωσι νὰ ἀποκοπῶσι. Τὰ συντάγματα συγκεντρούμενα εἰς τὰς ἔδρας ὅα εἶναι ἔτοιμα πρὸς ἐκκίνησιν, ἀλλὰ δὲν ὅα ἐκκινήσωσι πρῶτου λάβωσι διαταγὰς, γ') ἐν περιπτώσει καθ' ἣν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἤθελεν ἐμφανισθῆ καθαρώς Βουλγαρικόν τμήμα πρέπει νὰ ζητηθῶσιν ἀμέσως ὁδηγίαι ἀποφευγυμένης πάντως τῆς μετ' αὐτοῦ συμπλοκῆς, δ') εἰς τὰ ἐρύματα Δοβὰ-Τεπέ, Ροῦπελ καί Φαϊά Πέτρα προελαυνόντων τῶν ξένων στρατευμάτων ὅα μείνη ὡς φρουρά μία διμοιρία πεζικοῦ μετ' ὀλίγων πυροβολητῶν καί ἀνδρῶν μηχανικοῦ τὸ σύνολον ὑπὸ τούλάχιστον δύο ἀξιωματικῶν. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς φρουρᾶς καί ὁ διοικητὴς τοῦ ἐρύματος θ' ἀποσυρθῶσι συμπεριλαμβάοντες πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ μεταφερθῆ ὕλικόν καί τὸ τμήμα τῶν πυροβόλων, ἅτινα καθιστᾶ αὐτὰ ἀχρηστα. Ἡ παραμένουσα διμοιρία ἐν τῷ ἐρύματι σκοπὸν ἔχει τὴν συντήρησιν καί φύλαξιν τούτου οὐχὶ κατὰ ἐχθρικής ἐνεργείας, διότι τοιαύτη ἀπειλείεται, ἀλλὰ ἀπὸ πάσης καταλήψεως, ἣτις ὅα ἐπήρχετο, ἐὰν ἐξεκενῶτο τελείως, ἐπίσης δὲ καί τὴν παράστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυριαρχίας ἐπὶ ἐδάφους, τὸ ὅποιον χρησιμοποιοῦν ξένα στρατεύματα οὐχὶ ἐχθρικά.

Ἐκ τῆς μελέτης τῆς διαταγῆς ταύτης καί τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῆς πρὸς προγενέστερα καί μεταγενέστερα ἔγγραφα ἀγόμεθα εἰς τὰς ἐξῆς σκέψεις 1) τὰ ὑπὸ τῆς διαταγῆς ταύτης προδιαγραφόμενα μέτρα ἀποτελοῦσιν ἐκτέλεσιν τοῦ πρώτου ὅρου τοῦ Φαλκενχάιν (NB. συμπλ. ἀριθ. 45) ἐγκαταλειπομένης ἐφ' ὅσον προήλαυον οἱ Γερμανοβούλγαροι συμπάσης τῆς ὀροθετικῆς ἡμῶν γραμμῆς, 2) οἱ κατηγορούμενοι φοβούμενοι ν' ἀναγράφωσι ρητῶς τὸν τομέα τῆς εἰσβολῆς, ὡς οὗτος ἐδόθη αὐτοῖς διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τῆς 14 Μαρτίου τηλεγραφήματος (διπλ. ἔγγρ. XXXVI) λέγουσι μὲν ἐν τῇ διαταγῇ κατῆ

«δὲν δυνάμεθα ἐκ τῶν προτέρων νὰ γνωρίζωμεν εἰς ποῖον τμημα τῶν συνόρων μας πρόκειται: νὰ εἰσέλθωσι ἕξινά στρατεύματα», κατωτέρω ὁμοῦς ὑπὸ τὸν τύπον εἰκασίας δίδουσιν ὡς πιθανοῦς τομεῖς εἰσόδου τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμῶνος μεταξὺ Μπέλες καὶ Τσιγγαλίτου (δηλ. τὸν ὑπὸ τοῦ Φαλκηνχαῖν ὀρισθέντα τομέα) καὶ τὴν Καρατζόβαν. Ὅτι ὁμοῦς ἡ ἀναγραφή τοῦ τομέως τῆς Καρατζόβας ἐγένετο καὶ αὕτη διὰ νὰ συγκαλύψῃ πᾶσαν τυχὸν ὑπόνοιαν περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου γνώσεως τοῦ τομέως τῆς εἰσβολῆς, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι περὶ μὲν τοῦ τομέως τῆς Καρατζόβας οὐδὲν ὀρίζεται, ἐνῶ περὶ τοῦ τομέως τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμῶνος ρητῶς διατάσσεται: ὅτι «θὰ ἐκκενωθῇ τὸ τμημα μεταξὺ Μπέλες καὶ Ἄλῃ Μπουτούς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν συγκεντρουμένων τῶν τμημάτων εἰς Δεμίρ-Ἰσσάρ καὶ Πορόια», 3) ἐν τῇ διαταγῇ ταύτῃ ἀναγράφεται: ὅτι «ἡ πρώτη προέλασις πιθανῶς θὰ φθάσῃ μέχρι τῆς νοτίας ἐξόδου τῆς στενωποῦ τοῦ Ροῦπελ. Διετέλει: δηλαδὴ τὸ Ἐπιτελεῖον ἐν γνώσει, οὐ μόνον τῆς εἰσβολῆς, ἀλλὰ καὶ ἀκριβῶς τῷ βαθμῷ τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς, καθ' ὅσον ὡς ἐκ τῶν γεγονότων τοῦ Ροῦπελ ἐμφαίνεται ἡ Βουλγαρικὴ προέλασις ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐσταμάτησε, 4) τὸ Ἐπιτελεῖον συνεμμορφώθη εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Φαλκηνχαῖν (ὄρα διπλ. ἔγγρ. II), ὅπως μὴ παραμείνωσιν ἔστω καὶ μικρὰ τμήματα Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς προελάσεως, 5) ἡ διαταγὴ ὑπ' ἀριθ. 633 ἐξεδόθη τὴν 9ῃν Μαρτίου 1916, ἤτοι μίαν ἡμέραν πρὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Φαλκηνχαῖν ὀρισθείσης ἡμέρας ἐνάρξεως τῆς εἰσβολῆς τῆς 10 Μαρτίου 1916, 6) εἰδικῶς διὰ τὰ ἐρύματα Ντοβά-Τεπέ, Ροῦπελ ἢ Φαῖα Πέτρα συνιστᾶτο ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τοῦδε ἡ προπαρασκευαστικὴ ἐργασία πρὸς ἐκκένωσιν αὐτῶν καὶ τοῦτο διότι ταῦτα, ἰδίᾳ διὰ τὸ δεύτερον, περιλαμβάνονται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Φαλκηνχαῖν προαγγελθείσῃ εἰσβολῇ. Εἰς ἐκτέλεσιν τούτου ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1703 τῆς 12ης Μαρτίου 1916 διαταγὴ τοῦ διοικητοῦ Φρουρίου Θεσσαλονίκης, δι' ἧς διατάσσεται «ὅπως τὰ ἐρύματα ταῦτα ἀρξῶντα: τῆς παρασκευῆς τοῦ ἀποκομιστέου ὑλικοῦ. Τὰ πολυβόλα, τὰ πυροβόλα, τὰ κλειστρα καὶ σκοπευτικὰ μηχανήματα τῶν βαρέων πυροβόλων, οἱ πυροτολῆνες τῶν βλη-

μάτων και πᾶν πολεμικὸν ὑλικὸν δυνάμενον νὰ ἀποκομισθῆ, δέον νὰ συσκευασθῆ ἀρμοδίως ἀπὸ τοῦδε». Συμπληρωματικῶς ἐξεδόθη καὶ ἡ ἀπὸ 17 Μαΐου 1916 ὑπ' ἀριθ. 1959 διαταγὴ (ἴδε φ. ἔγγρ. Α').

Εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 633 διαταγῆς «ἐκ τῆς τηρήσεως τῆς ὁποίας ἐξαρτῶνται ὑψίστα συμφέροντα τοῦ Κράτους» παρατηρεῖται παρὰ τοῖς κατηγορουμένοις ἡ αὐτὴ εὐεξήγητος σπουδὴ, ἣτις ἐχαρακτήρισε καὶ τὴν ἐκδοσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 191 διαταγῆς. Ὁ αὐτὸς φόβος τῆς ματαιώσεως τῆς Βουλγαρογερμανικῆς εἰσβολῆς τοῦδε ὤθει νὰ ἐκδώσῃ τὰς διαταγὰς προτοῦ οἱ Γερμανοὶ ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς νέας ἀντιρρήσεις αὐτῶν. Διότι ὡς ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 12 τῆς 23 Μαρτίου 1916 τηλεγραφήματος τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν ἐν Βερολίνῳ πρὸς τὴν ἐν Ἀθήναις Γερμανικὴν Πρεσβείαν (διπλωματικὰ ἔγγραφα XXXV) ἐμφαίνεται, εἶχον διατυπώσει τὴν ἀξίωσιν νὰ μὴ εἰσέλθῃ οὐδεὶς Βούλγαρος εἰς Ρουῦελ. Πράγματι τὴν 23 Μαρτίου 1916 ὁ Φαλκενχάιν ἀνακρινοῖ διὰ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολουθοῦ, ὅτι «μᾶς εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ ἀναλάβωμεν τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως οὐδεὶς Βούλγαρος μεταβῆ εἰς Ρουῦελ, καθόσον δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ἵνα διὰ συμφωνιῶν ἰδιαιτέρων εἰς ἐκ τῶν συμμαχῶν μας ἐγκαταλείψῃ ἡμᾶς ἐν περιπτώσει ἐχθροπραξιῶν. Τοῦτο ἐπομένως μᾶς εἶναι ἀδύνατον. Τοῦτου ἕνεκα παραιτούμεθα προωρινῶς τῆς ιδέας νὰ διέλθωμεν τὴν Ἑλληνικὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἐπεκτάσεως μέχρι τῶν στενῶν τοῦ Ρουῦελ».

Οὕτω παρὰ πᾶσαν τὴν καλὴν θέλησιν, παρὰ πᾶσαν τὴν σπουδὴν τοῦ Ἐπιτελείου, ὅπερ διεύχου ἀξιώσεις χωρὶς νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν αὐτῶν, ἡ Γερμανοβουλγαρικὴ εἰσβολὴ πρὸς καιρὸν φαίνεται ματαιουμένη, ματαιουμένη οὐχὶ διότι τὸ Ἑλληνικὸν Γεν. Ἐπιτελεῖον παρενέβαλε προσκόματα εἰς ταύτην, ἀλλὰ διότι ἡ Γερμανικὴ στρατιωτικὴ διοίκησις ἀγνοοῦσα ὅτι οἱ κατηγορούμενοι εἶχον ἤδη ἐκδώσει τὴν ὑπ' ἀριθ. 633 διαταγὴν εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9 τῆς 14 Μαρτίου 1916 τηλεγραφήματός της, ἐνόμιζεν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σοβαρᾶς ἀντιρρήσεως.

Ὅποιας σοβαρότητος ἦσαν τὰ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ζητούμενα ἀνταλλάγματα διὰ τὴν μετὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων σύμ-

πραξιν, ὡς καὶ τὸ ὅτι οὐδὲν τοιοῦτον ἀντάλλαγμα εἶχε δοθῆ, καθ' ἣν ἐποχὴν εἰ κατηγορούμενοι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 633 διαταγῆς ἤνοιγον τὴν ὁδὸν εἰς τοὺς ξένους, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ Λευκῇ Βίβλῳ συμπλ. ὑπ' ἀριθ. 47 καὶ 48 ραδιοτηλεγραφημάτων τοῦ τότε Βασιλέως πρὸς τὸν ἐν Γερμανίᾳ Πρεσβευτὴν Θεοτόκην καὶ τούτου πρὸς τὸν Βασιλέα, ἐν οἷς ὁ Βασιλεὺς Κωνσταντῖνος φέρων εἰς γνῶσιν τοῦ Πρεσβευτοῦ τὴν πρόθεσιν τοῦ Φαλκενχάιν πρὸς κατάληψιν τῆς διόδου τοῦ Δεμίρ-Ἰσαρ λέγει: ὅτι ἀπήντησε «ὅτι ἀναμένει προηγουμένως ὅπως ἡ Αὐτοκρατορικὴ Γερμανικὴ Κυβέρνησις ἐπιδῶσθαι ἡμῖν διὰ τοῦ ἐνταῦθα Πρεσβευτοῦ αὐτῆς τὴν δῆλωσιν, ἣτις ἀνεκοινώθη ἤδη, ἢ βεβαιώσῃ ὅτι τὸ κείμενον αὐτῆς ἐγένετο δεκτόν, θέλει δὲ ἀνακοινωθῆ ἡμῖν εἰς ἀκέραιον ἅμα ὡς ἀποφασισθῆ ἢ πρὸς τὴν Θεσσαλονικὴν προέλασιν». Ὅποιον ἦτο τὸ περιεχόμενον τοῦ ὄρου, τὸν ὅποιον ἔθετεν ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ περὶ οὗ ἀναφέρει ὁ Πρεσβευτὴς Ν. Θεοτόκης, ὅτι ἔλαβε γνῶσιν αὐτοῦ ἡμειπιστήμως (Λ. Β. συμπλ. ἀριθ. 48) δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν. Ὅτι ὁμοίως ἐλαχίστην σημασίαν ἀπέδιδον εἰς τὸν ὄρον τοῦτον φαίνεται ἐκ τῆς Λ. Β. συμπλ. 47, ὅπου ὁ τότε Βασιλεὺς ἐν ἐλλείψει τοῦ ὄρου τούτου θέλει ἀρκεσθῆ εἰς σύντομον τινὰ δῆλωσιν περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ τιμῆς ὅστις (ἀ καταλαβὰ ε ο καὶ ἐν γέ εἰ περὶ τῆς ἐκεραϊότητος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Μετὰ τῆς προσωρινῆς παραίτησεως ἀπὸ τῆς ιδέας τῆς εἰσβολῆς ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, οἱ Γερμανοβούλγαροι διετύπων μίαν παράκλησιν, ὅπως αἱ κατὰ μῆκος τῶν συνόρων τοποθετημέναι Ἑλληνικαὶ προφυλακαὶ ὀπισθοχωρήσωσι κατὰ ἓν ἢ δύο χιλιόμετρα εἰς τρόπον ὥστε τὰ Στρατεύματα τῆς Ἀντάντ νὰ μὴ δύνανται καλυπτόμενα ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, νὰ παρατηρῶσι τὰς θέσεις αὐτῶν καὶ τὰς παρὰ τὰ σύνορα κινήσεις αὐτῶν (ὄρα διπλωματικὰ ἐγγρ. 35). Τὸ Ἑλληνικὸν Ἐπιτελεῖον εἰς ἐκτέλεσιν τῆς παρακλήσεως ταύτης τοῦ Φαλκενχάιν ἐκδίδει τὴν ὑπ' ἀριθ. 774 κρυπτογραφικὴν ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσαν διαταγὴν ἀπὸ 20 Μαρτίου 1916 τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελ. Ὑψηρ. Στρατῶ Δ. Ι.) ἀπευθυνομένην πρὸς τὰ Γ' καὶ Δ' Σώματα Στρατοῦ (ὄρα Φακελ. ἐγγρ. Α). Ἡ διαταγὴ αὕτη, μολοντί δὲν ἀνυρεθῆ

τὸ σχέδιόν της ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας ἐξαφανισθὲν ἀναμφιβόλως κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐνοχοποιητικοῦ μέρους τοῦ ἀρχείου τούτου. ὀφείλει νὰ φέρῃ τὰς μονογραφὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Β. Δούσανη καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ι. Διευθύνσεως, Ι. Μεταξῆ. Ἐν αὐτῇ λαμβανομένης δῆθεν τῆς ἀφορμῆς ἐκ τῆς κατ' ἀνάγκην συνεπειᾶ τῆς τελευταίας ἐξελίξεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Στρατιωτικῶν γεγονότων μεταβολῆς καὶ μερικῆς καταργήσεως τῆς οὐδετέρας ζώνης, ὀρίζεται: ὡς γενικὴ ἀρχή, ἣτις θὰ ἐπικρατῇ εἰς ὅλας τὰς συνοριακὰς γραμμὰς: νὰ ἀπέχῃσι τὰ φυλάκια ἡμῶν περὶ τὸ ἐν ἔως δύο χιλιομέτρα τῶν ἀπέναντι φυλακίων τῶν Στρατῶν τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατορικῶν καὶ τῶν Συμμάχων αὐτῶν, οὕτως ὥστε μεταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτῶν νὰ σχηματισθῇ εὐρεία ζώνη τοῦ ὡς ἄνω εἰρητα: πλάτους, ἐν τῇ ὁποίᾳ νὰ μὴ εἰσέρχωνται: ἡμέτερα τμήματα, οὔτε μεμονωμένοι ἄνδρες, ἐὰν δὲ ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ τύχῃσι χωρὶς ἢ συνοικισμοὶ θὰ παραμένῃ ἐν αὐτοῖς ἢ χωροφυλακίᾳ. Ἐν τῇ διαταγῇ ταύτῃ ἡ Ἑλληνικὴ μεθόριος κατανέμεται εἰς τρία τμήματα. Εἰς τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου μέχρι τοῦ ὄρους Ἀλῆ-Μπουτ ὃς καὶ ἀπὸ τοῦ ὄρου; Κετσι:-Ἀγιά μέχρι τῆς λίμνης τῆς Πρέσπας δηλ. εἰς τμήματα, εἰς ἃ οἱ Γερμανοβούλγαροι εἰς οὐδεμίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος προστίθεντο πολεμικὴν ἐνέργειαν, διατάσσεται: νὰ μείνωσι τὰ πράγματα ὅπως ἔχωσι, μὴ ὑπάρχοντες λόγους, ὅπως μεταβληθῇ ἢ κατάστασις. Εἰς τὸ δεύτερον ἀπὸ Σεϊλέν-Καγιασι μέχρι Λιουμνίτσης, καταληφθείσης ἤδη τῆς ὀροθετικῆς καὶ ἐλθόντων τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μετὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων, οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος νὰ ληφθῇ μέτρον τι. Εἰς τὸ τρίτον τέλος ἀπὸ Ἀλῆ-Μπουτους μέχρι Σεϊλέν-Καγιασι καὶ ἀπὸ Λιουμνίτσης μέχρι Κετσι:-Ἀγιά δηλ. εἰς ὃ τμήμα ὑπήγετο καὶ ἡ στενωπὸς τοῦ Δεμίρ-Ἰσαρ διατάσσονται: τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα νὰ ἀποσυρθῶσιν ἐν ἔως δύο χιλιομέτρα ἀπὸ τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς, οὕτως ὥστε οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι νὰ δύνανται: νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐπ' αὐτῆς τῆς γραμμῆς, νὰ εἰσδοποιήσωσι δὲ τούτους περὶ αὐτῶν τὰ ἀποσυρόμενα ἡμέτερα φυλάκια. Ἐν τέλει ἡ διαταγὴ αὕτη ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῶν ἡμετέρων στρατιωτικῶν Ἀρχηγῶν διὰ τὰ ἐκτροπα τὰ γενόμενα:

εις τὰ ἡμέτερα σύνορα παρὰ Βουλγάρων ιδίως, λέγει: ὅτι ταῦτα συμβαίνουσι παρὰ τὴν θέλησιν τῶν ἀρμοδίων Κυβερνήσεων καὶ παρὰ τὰς διαταγὰς τῶν προϊσταμένων αὐτῶν Στρατιωτικῶν Ἄρχων, καθόσον ὑπάρχουσι παρὰ τοῖς γείτοσιν ἡμῶν κατώτερα ὄργανα, ἅτινα ἐξ ἰδίων σκέψεων ἀγόμενα δημιουργοῦσι ζητήματα, τὰ ὅποια ὁμῶς ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δὲν πρέπει νὰ καθίστανται αἰτία γενικῆς ρήξεως.

Ἀκριβῶς ἢ τελευταία φράσις εἶε χαρακτηριστικὴ διὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν κατηγορουμένων ἐφ' ὧν ἐκείνων τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διαπραττομένων ὑπερβασίων. Ὅσαίδηποτε καὶ ἂν ἦσαν αὐταί, ὅσονδηποτε συχνὰ καὶ ἂν ἐπαναλαμβάνοντο, ἀπέτελουν δι' αὐτοὺς ἀσήμαντα γεγονότα, ἅτινα δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διαταράξωσι τὴν γενικὴν αὐτῶν μετὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων συνεργασίαν. Ἐκ τοῦ καταστραφέντος ἀρχείου τοῦ ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου τῆς III Διευθύνσεως τοῦ Ἐπιτελείου καταφαίνεται ὅτι τὸ Ἐπιτελεῖον δι' ἀναφορῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Σωματίων ἐλάμβανε γνῶσιν τῆς διαγωγῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ἤτις ὑπῆρξε κατὰ τοὺς μῆνας Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον τοῦ 1916 ἐντατικῶς κακοποιῶς. Οὕτω ἢ Ἀνωτέρα Διοίκησις Χωροφυλακῆς Μακεδονίας ἀναφέρει περὶ συλλήψεως ὑπὸ Βουλγάρων ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους τοῦ χωροφύλακος τοῦ Σταθμοῦ Ματσικόβου Τίτα Ἡλία (451/21-2-16) Ἰπουργ. Στρατ. Ἐπιτελικῆ Ἰγηρεσία Διεύθ. Δ'). Ἡ αὐτὴ Ἀνωτέρα Διοίκησις ἀναφέρει περὶ ἐνεργειῶν ἐναντίον ὁμογενῶν ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν Στρατευμάτων (742/17-3-16 αὐτόθι). Ἡ αὐτὴ ἀρχὴ ἀναφέρει περὶ αἰχμαλωσίας ὑπὸ Γερμανικῆς περιπόλου τοῦ χωροφύλακος Μανώλη τοῦ σταθμοῦ Ματσικόβου (838/26-3-16 αὐτόθι). Τὸ Ἄρχηγεῖον τῆς Χωροφυλακῆς ἀναφέρει περὶ παρεκτροπῶν Βουλγαρικῶν περιπόλων, περὶ ἀρπαγῆς προβάτων καὶ περὶ ἀρπαγῆς ζώων ὑπὸ Βουλγαρικῆς περιπόλου (1065/16-4-16, 1108, 18-4-16 καὶ 1116/18-4-16 αὐτόθι). Εἰς πάσας ταύτας τὰς ἀναφορὰς τὸ Ἐπιτελεῖον οὐδεμίαν ἀπάντησιν ἔδιδε, οὔτε εἰς διαμαρτυρίαν τινὰ προέβαινε, διότι ἐφρόνει ὅπως ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1138 ἐμπ. διαταγῇ τοῦ πρὸς Μοσχόπουλον ἐκθέτε: (ἴδε ταύτην ἐν τῇ καταθέσει Μοσχόπουλου) ὅτι: ὑπερβασία Βουλγάρων προέρχοντα: ἐκ κατωτέρων ὀργάνων παραδαινόντων διαταγὰς προ-

σταμένων ἀρχῶν. Καί ἂν τις ἐκ τῶν ὑφ' ὑμᾶς ἀνέχεται ἐλαφρῶ τῇ καρδίᾳ τὰ διαπραττόμενα ὑπὸ τῶν Συμμάχων ὄργια, λαμβάνει δὲ τὰ ὄπλα παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Κράτους διὰ νὰ τιμωρήσῃ ὑπερβασίας τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν, γίνεται ἐγκληματίας κατὰ τοῦ Κράτους ἄκων καὶ οὐχὶ ἐκ πατριωτισμοῦ, ἀλλ' ἐκ συμπαθείας πρὸς τοὺς ἐμπολέμους ἢ ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ἢ ἐξ αἰτίων ἐτέρων ἀκατονομάστων».

Ἄλλ' οὐ μόνον τοιαύτας ὑπερβασίας τῶν Βουλγάρων ἠνέχθη τὸ Ἐπιτελεῖον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὑπέρβασιν καὶ καταστρατήγησιν τῆς ἐννοίας τῆς οὐδετέρας ζώνης μεταξὺ Ἑλληνικῶν καὶ Γερμανοβουλγαρικῶν στρατευμάτων ἔδωκε τὴν σιωπηρὰν αὐτοῦ συγκατάθεσιν. Ὅτι τὰ περὶ οὐδετέρας ζώνης δὲν ἐτηρήθησαν τὸ ἀναγνωρίζει αὐτὴ αὐτὴ ἢ ὑπ' ἀριθ. 774 διαταγῆ, ἐπανειλημμένα: δὲ ἀναφοραὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Σωματίων ἔφεραν εἰς γνῶσιν τοῦ Ἐπιτελείου τοῦτο. Οὕτω ἡ Ἐπιτροπὴ γραμμῆς Θεσσαλονίκης δις ὑπέβαλεν ἀναφορὰς τοῦ γνωστῆς δράσεως ἀνθυπολοχαγοῦ Ἀβδῆ περὶ τῆς ὀχρώσεως τῶν Βουλγάρων ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους (δρα πρωτόκολ. Ὑπουργ. Στρ. Ἐπιτελ. Ὑπηρ. Διεύθυνσις Δ' 333/8 2-16 καὶ 372/12 2-16). Ὁσαύτως τὸ Σύνταγμα προκαλύψεως ἀνέφερε περὶ ἀνεγέρσεως ὀχυρωμάτων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐντὸς τῆς οὐδετέρας ζώνης (πρωτ. Ἐπιτελ. Ὑπηρ. Διεύθυνσις Α' 494/7-3-16). Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀνέφερεν περὶ παραβάσεως τῆς οὐδετέρας ζώνης μεταξὺ τῆς λίμνης τῆς Δοϊράνης καὶ τοῦ Τριεθνοῦς φυλακίου καὶ καταλύψεως ὑψωμάτων ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους (ἴδε 532/10-3-16 αὐτόθι). Τὸ Σύνταγμα προκαλύψεως ἀνέφερε περὶ καταλήψεως οὐδετέρας ζώνης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐπιστολῆς εἰς τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Γραβάνην ὑπὸ τοῦ ὑπαπιστοῦ τοῦ Μάκενσεν (585/6-3-16 αὐτόθι). Ὁ Συνταγματάρχης Ζήρας καταθέτει, ὅτι τὴν 1 Ἀπριλίου 1916 οἱ Βούλγαροι ἀνήγειραν ὀχυρώσεις ἐντὸς τῆς οὐδετέρας ζώνης, ὅτι αὐτὸς διέταξε τὴν καταστροφὴν τῶν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς καταστροφῆς ὁ βούλγαρος ἀξιωματικὸς διεπέρει καὶ τὸν ἡρώτα κατ' ἐπανάληψιν πῶς δὲν ἔχει διαταγὰς νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν ἀνέγερσιν ὀχυρωματικῶν ἔργων. Ὁ αὐτὸς μάρτυς καταθέτει, ὅτι μετὰ τὴν κοινοποίησιν

τῆς ὑπ' ἀριθ. 83 διαταγῆς τῆς XI. Μεραρχίας (μεταξὺ τῶν 15 καὶ 20 Ἀπριλίου 1916) εἰς τὸ τάγμα προκαλύψεως τοῦ Μπέλες, αὐτὸς ἐξεδίωξε Βουλγαρικὰς περιπόλους τολμησάσθαι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ ἡμέτερα φυλάκια καὶ ὅτι Γερμανὸς ἀξιωματικὸς διεμαρτυρήθη λέγων «γνωρίζομεν τὰς διαταγὰς, ἃς ἔχετε καὶ ἀγνοοῦμεν πῶς ἐξεδιώξατε τοὺς Βουλγάρους». Τὴν 27 Ἀπριλίου 1916 ὁ διοικητὴς VI. Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Μπαΐρας ἀναφέρει πρὸς τὴν Ἐπιτ. Ὑψηλ. Στρατοῦ (δρα Α. Β. ἀριθ. 45) ὅτι βούλγαρος ταγματάρχης συναντηθεὶς μετὰ ἡμετέρου ἀξιωματικοῦ ἐδήλωσεν, ὅτι κατόπιν συμφωνίας μεταξὺ τοῦ Μάκενσεν καὶ τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως, ἐπετράπη ἡ κατάληψις οἰουδὴποτε σημείου μέχρι δύο χιλιομέτρων ἐντεῦθεν τῶν συνόρων κρινομένου καταλλήλου ὑπὸ στρατηγικὴν καὶ τακτικὴν ἐποψιν, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς ἀδείας ταύτης καὶ συνεπέα διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου κατέλαβε τοὺς ὑπερκειμένους τοῦ Λεχόβου λόφους.

Ἐκ πάντων τούτων καὶ ἰδίᾳ τῶν ὑπὸ τοῦ Ζήρα κατατιθεμένων καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Μπαΐρα ἀναφερομένων προκύπτει, ὅτι ἤδη πρὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 774 διαταγῆς, τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχε δώσει εἰς τὴν Γερμανικὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν τὴν ὑπόσχεσιν περὶ ἀνοχῆς τῆς παραβάσεως τῆς οὐδετέρας ζώνης καὶ τῆς ἐν αὐτῇ ἀνεγέρσεως βουλγαρικῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων. Καὶ ὅτι ἂν δὲν ἐξέδωκε ρητὴν περὶ τούτου διαταγὴν πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα, σιωπηρῶς ἐφήρμοσε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ταύτην μηδέως λαμβάνον ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν Σωμάτων ἀναφερόμενα μηδὲ προβαῖνον εἰς διαμαρτυρίαν τινά. Ὑπάρχει ἄλλως τε ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίᾳ Διεύθυνσις Δ' εἰσερχομένων ἀναφορὰ ὑπ' ἀριθ. 1135/21-4-16, δι' ἧς ἡ Διεύθυνσις Μετόπισθεν ἐρωτᾷ, ἐὰν ὁ ἀνθυπολοχαγὸς Ἀβδῆς Θ' ἀναμείνη ἀποστολὴν ὕλικῶν, καθόσον οἱ Βούλγαροι δὲν ἀποστέλλουσι τοιαῦτα. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου θὰ ἤδύνατο ἴσως—ἐὰν δὲν εἶχεν ἐξαφανισθῆ μετὰ τῶν ἄλλων ἐγγράφων ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων—νὰ συναχθῆ ὅτι ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συνεργασία μεταξὺ Ἑλληνικῶν καὶ Βουλγαρικῶν Στρατευμάτων εἶχε φθάσει εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ν' ἀποστέλλωσιν οἱ Βούλγαροι ὕλικὰ πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν, ἅτινα

βεβαίως θὰ ἦσαν προωρισμένα πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐνδεχομένης Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς.

Θὰ ἠδύνατό τις ἴσως νὰ ἀντιτάξῃ εἰς τὰ ἀνωτέρω ὅτι κατόπιν τῆς ἐν τῇ Λευκῇ Βίβλῳ ὑπ' ἀριθ. 45 ἀναφορᾶς τῆς 6ης Μεραρχίας, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐχαρκτηρίσθη ἡ κατάληψις τῶν ὑπερκειμένων τοῦ Λεχόβου λόφων ὡς ὑπέρβασις τῶν συμφωνημένων καὶ ἐνετάλη ἡ 6η Μεραρχία νὰ γνωρίσῃ τῷ Βουλγάρῳ ταγματάρχη, ὅτι ἀπατάται περὶ τῆς συμφωνίας καὶ ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ἀναφυσὲν ζήτημα θὰ λυθῇ ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων (ἴδε Λ. Β. ἀριθ. 46), ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερσεως Στέφ. Σκουλούδης ἀπηύθυνε διὰ τοῦ ἐν Σόφια Πρεσβευτοῦ κ. Ναούμ διαμαρτυρίαν διὰ τὴν γενομένην ταύτην παράβασιν τῶν συμφωνιῶν (Λ. Β. ἀριθ. 47). Φαίνεται ὅμως ὅτι πρόκειται περὶ τυπικῆς διαμαρτυρίας, διότι δύο ἡμέρας πρότερον ἐξεδίδετο ἡ ὑπ' ἀριθ. 1228 τῆς 27 Ἀπριλίου τοῦ 1916 διαταγὴ, καθ' ἣν ὠρίζετο ὅτι «ἐὰν ἐπῆλθεν ὑπέρβασις τῆς ὀρθοτικῆς γραμμῆς εἰς τινα σημεῖα ἐγγὺς πάντοτε τῆς γραμμῆς ταύτης πρὸς ἀμυντικὴν ἐγκατάστασιν, θέλετε ζητήσῃ τὴν ἐκκένωσιν των, ἐὰν δ' οἱ Γερμανοὶ ἢ οἱ Βούλγαροι ἐπιμείνωσι προβάλλοντες λόγους ἀμύνης καὶ πεισθῆτε περὶ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης τοιοῦτου μέτρου, τότε θέλετε ἐπιτρέψῃ τοῦτο ἀναφέροντες ἡμῖν», τὴν δὲ 4 Μαΐου 1916 ἡ Ἐπιτελικὴ Ὑπηρεσία ἐπληροφῶρει τὸν ὑποστράτηγον Γεννάδην ἐπὶ σχετικῷ τηλεγραφῆματι αὐτοῦ ὅτι «ἂν οἱ Βούλγαροι ἢ οἱ Γερμανοὶ καταλάβωσι τμήματα πέραν τῶν ὀριζομένων διὰ τῆς ἀπὸ 27 Ἀπριλίου 1916 διαταγῆς, μὴ πειθόμενοι νὰ ἐκκενώσωσι τὰ καταληφθέντα μέρη ἀλλὰ μὴ ἐξασκοῦντες βίαν, δὲν θεωροῦμεν συμφέρον νὰ διαταχθῇ ἐκ μέρους ὑμῶν αὐτοβούλως ἄτκησις βίας ἄνευ ἐιδικῆς πρὸς τοῦτο διαταγῆς (Λ. Β. συμπλ. ἀριθ. 17). Ἐκ τούτων φαίνεται, ὅτι οἱ κατηγορούμενοι διατάσσοντες τὴν 6ην Μεραρχίαν νὰ μὴ προβῇ εἰς βίαν κατὰ τοῦ Βουλγάρου ταγματάρχου, ἀλλὰ νὰ ἀφίσῃ αὐτὸν ἐν Λεχόβῳ, εἶχον ὑπ' ὄψιν τὴν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1228 διαταγῆς ρύθμισιν τοῦ ζητήματος, ἡ δὲ διαμαρτυρία αὐτῶν διὰ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἦτο πρᾶξις τυπικὴ ἄνευ περαιτέρω τινὸς σημασίας. Τὸ δ' ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν, ὅτι οἱ Βούλγαροι παρέμειναν ἐν Λεχόβῳ.

Τὴν 27 Ἀπριλίου 1916 ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθ. 1228 διαταγὴ

τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (Διεύθυνσις Δ') πρὸς τὰς Διοικήσεις Γ' καὶ Δ' Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Φρουριῶν Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλλας. Ἡ διαταγὴ αὕτη φέρουσα τὰς μονογραφὰς τῶν κατηγορουμένων Β. Δούσμανη καὶ Ι. Μεταξᾶ ἀναστέλλει τὴν ἰσχὺν τῶν ὑπ' ἀριθ. 194 καὶ 633 διαταγῶν, διατηροῦσα ἐν ἰσχύϊ τὴν ὑπ' ἀριθ. 774 διαταγὴν, καὶ ὀρίζει ὅτι «εἰς τὸ τμήμα Ἀλῆ Μπουτούς 1650 μέχρι Σεῖμὲν-Καγισαί θέλει ἀποκρουσθῆ διὰ τῆς βίας πᾶσα προέλασις πέραν τῶν 500 μέτρων, ὁμοίως δὲ καὶ ἀπὸ Λιουμνίτσας μέχρι Κετοίκ-Ἀγιά». «Εἰς τὸ τμήμα ἀπὸ Πρέσπας μέχρι Κετοίκ-Ἀγιά ἢ ὑπέρβασις τῶν συνόρων δὲν θά ἐπιτραπῆ ἐν ἀνάγκῃ καὶ διὰ τῆς βίας, ὅπου δὲ οἱ Βούλγαροι παρεβίασαν τὴν πρὸς τὸ μέρος των οὐδετέρων ζώνην καὶ τὰ ἡμέτερα φυλάκια νὰ προχωρήσωσι καὶ καταλάβωσι τοὺς ἐπὶ τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς σταθμούς». «Τὰ ὄχυρά πλην Ντοβὰ-Τεπέ θά ἀντισταθῶσι διὰ τῆς βίας ἐναντίον πάσης καταλήψεως». «Ἐὰν ἐπέλθωσι συμπλοκαὶ μεταξὺ ἡμετέρων μετὰ Βουλγάρων ἢ Γερμανῶν, τὰ Σώματα Στρατοῦ καὶ αἱ Μεραρχίαι νὰ μὴ λάθωσι γενικώτερα μέτρα πρὶν ἢ ἐκδώσωμεν διαταγὰς».

Προτοῦ δώσωμεν τὴν ἐξηγήσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1228 διαταγῆς ταύτης ἀνάγκη νὰ σημειώσωμεν ὅτι τῆς περὶ ἀντιστάσεως διαταγῆς ἐξηρέθη τὸ Ντοβὰ-Ντεπέ, καθ' ὅσον ἐπέκειτο ἢ ὑπὸ τῶν Γερμα οὐβουλγάρων κατάληψίς του, ἢ ὅποια μόλις προελήφθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων, ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων μάλιστα Ἄγγλος Στρατηγός—ὡς θά ἠδύνατο ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου νὰ βεβαιώσῃ ὁ μάρτυς Πάξης—ρητῶς εἶπε πρὸς αὐτόν, ὅτι ἀκριβῶς διότι ἐγνώριζον τὴν μελετωμένην ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων κατάληψιν, ἠθέλησαν νὰ ματαιώσωσιν ταύτην καταλαμβάνοντες αὐτοὶ τὸ ὄχυρόν. Ὑπάρχει ἄλλως τε ἢ ὑπ' ἀριθ. 1959 διαταγὴ τοῦ Φρουρίου Θεσσαλονίκης διατάσσουσα, ὅπως «ἡ μεταφορὰ τοῦ ὕλικου τοῦ Ντοβὰ-Ντεπέ μὴ γίνῃ ἀντιληπτὴ, ἐπισπευδομένης τῆς πρὸς τοῦτο ἐργασίας» (δρα φάκελλον ἐγγράφων Α').

Δύο τινὲς ἐξηγήσεις δύνανται νὰ δοθῶσιν εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 1228 διαταγὴν, ἢ μία ἐπιεικεστέρα, ἢ ἄλλη ἀληθοφανεστέρα, χωρὶς οὐδὲ ἢ πρώτη νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τροποποιήσῃ τὴν

θέσιν τῶν κατηγορουμένων ἀπὸ ἀπόψεως ἐνοχῆς τῶν διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ροῦπελ καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Κατὰ τὴν πρώτην ἢ ὑπ' ἀριθ. 1228 διαταγὴ ὑπῆρξε συνέπεια τῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων παραβιάσεως τῆς οὐδετέρας ζώνης. Οὕτω ὁ μάρτυς ὑποστράτηγος Γιαννακίτσας καταθέτει «ὅτι ἡ διαταγὴ 1228 ἐξεδόθη, διότι παρεβιάσθη ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων ἡ πρὸς τὸ μέρος τῶν οὐδετέρα ζώνη καὶ ἐγκατεστάθησαν οὗτοι εἰς τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν ἐγείροντες ἐν αὐτῇ ὄχυροματικά ἔργα». Ὁ συνταγματάρχης Κλάδος ἐκφράζει τοῦτο σαφέστερον. «Φρονῶ ὅτι ἡ τελευταία αὕτη διαταγὴ δὲν σημαίνει ἀλλαγὴν πολιτικῆς. Φρονῶ ὅτι ἐξεδόθη ἵνα παρεμποδισθῶσιν αἱ ληστρικαὶ ἐπιδρομαὶ τῶν Βουλγάρων πρὸς κατάληψιν μικρῶν τμημάτων ἐδάφους καὶ ἀποφευχθῶσιν αἱ μετὰ τούτων καθημεριναὶ προστριβαί, ἐν ᾧ συγχρόνως παρέμενε σταθερὰ ἡ ἀρχικὴ ἀπόφασίς τῶν νὰ μὴ ἀντιταχθῆ βία κατ' αὐτῶν ἐν περιπτώσει προελάσεως».

Ὁ τρόπος τῆς ἐξηγήσεως οὗτος προτιροῦσι εἰς τὴν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τῆς διαταγῆς ἀνοχὴν ἐκ μέρους τοῦ Ἐπιτελείου παστῶν τῶν Γερμανοβουλγαρικῶν ὑπερβασίων, οὐδ' ὑπῆρχε λόγος, ἐν ἧ περιπτώσει ἤθελε νὰ πατάξῃ τὰς Γερμανοβουλγαρικὰς παραβάσεις, νὰ περιέχῃ αὐτὴ αὕτη τὴν ἐπικύρωσιν τῆς τελευταίας Βουλγαρικῆς ὑπερβασίας, τῆς τοῦ Λεχόβου, ὡς ἀνωτέρω ἐξεθῆκαμεν, οὐδὲ νὰ ἐπιτρέπῃ ἐν τῷ τομῆ Ἀλῆ-Μπουτούς-Σαϊμὲν-Καγιασί τὴν μέχρι 500 μ. προέλασιν, ἐν τῷ τομῆ δηλ. ἐκεῖνῳ ἐν ᾧ καὶ ἡ ἐλάχιστη προέλασις ἀπὸ τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Μπέλες, ἐνθα ἡ ὀροθετικὴ γραμμὴ, θὰ καθίσταται εἰς τὰς κλιτῆς τοῦ ὄρους ριπτόμενα ἡμέτερα στρατεύματα ἀνίκανα πρὸς πᾶσαν ἀντίστασιν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν ἐξηγήσειν, ἡ διαταγὴ πολλῶ μᾶλλον εἶχε σκοπὸν «νὰ ἀποπλανήσῃ τοὺς μὴ ὄντας ἐν γνώσει τῶν μυστικῶν συμφωνιῶν» (ὄρα κατὰθεσιν Ν. Πολίτου), δι' ἧ καὶ ὁ μὲν ἀντιστράτηγος Μοσχόπουλος κρίνει τούτην ὡς ἀκατανόητον ἢ μᾶλλον εἰκονικὴν, ὁ δὲ συνταγματάρχης Πάσχος ἐξηγεῖ, ὅτι «καὶ ἄλλοι πάλληλοι διαταγαὶ αἱ ἀντιφατικαὶ ἐξεδόθησαν πρὸς συγκάλυψιν τῶν προσυνηνοήσεων καὶ ἵνα φανῆ ὅτι ἡ εἰσβολὴ προήλθε τυχαίως καὶ ἐκ κακῆς ἱσῆς ἐνεργείας τῆς Διοικήσεως τῶν ὄχυρῶν». Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐξεδόθη δηλαδὴ οὐχί

ἵνα τύχη ἐφαρμογῆς ὑπὸ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατευμάτων, πρὸς ἃ διηθύνετο, ἀλλ' ἵνα γίνῃ γνωστὴ εἰς τοὺς Ἀγγλογάλλους καὶ ἀποκοιμήσῃ τὰς ὑπονοίας των. Διὰ τοῦτο δὲ οὔτε κρυπτογραφικὴ οὔτε ἀπόρητος εἶναι καὶ ἐνῶ ἡ τήρησις τῆς ἐχεμυθείας τῶν ἐν ταῖς ὑπ' ἀριθ. 194 καὶ 633 διατασσομένων «ἀποτελεῖ ὑψίστον ἐθνικὸν συμφέρον», ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1223 οὐδεμία συνιστᾶται ἐχεμύθεια παρερχομένων τῶν συντακτῶν ταύτης τὸ ζήτημα ἐν σιγῇ. Διὰ τοῦτο δὲ ἐπεδείχθη καὶ εἰς τοὺς Συμμάχους, ὡς ὁ ἐν Καβάλλα πρόξενος τῆς Ἀγγλίας διεβεβαίωσε τὸν ὑπασπιστὴν τοῦ Δ' Σώματος στρατοῦ ἐπίλαρχον Κέφαλον. Εἶναι ὁ φόβος μήπως «προδοθῇ τὸ μυστικὸν εἰς τοὺς Ἀγγλογάλλους», εἶναι ὁ κίνδυνος τῶν «ἀκριτομυθίων», οἱ ὁποῖοι ἠνάγκασαν τοὺς κατηγορουμένους νὰ ἐκδώσωσι τὴν εἰκονικὴν ταύτην διαταγὴν τῆς ἀντιστάσεως (ἄρα διπλ. ἔγγρ. IV καὶ III). Ἀκριβῶς δ' ἡ τοιαύτη σημασίαις τῆς ὑπ' ἀριθ. 1228 διαταγῆς συνέτρεξεν εἰς τὴν ἀταξίαν τῆς κοινοποιήσεως αὐτῆς, ὡς καταθέτουσιν οἱ μάρτυρες Ζήρας καὶ Πάτσος, ὁ μὲν πρῶτος, ὅτι «κατόπιν τῆς ἐκδόσεως τῶν ἀντιφατικῶν διαταγῶν καὶ τοῦ τρόπου τῆς κοινοποιήσεως αὐτῶν συνέπεσε διοικηταὶ τμημάτων νὰ εὐρεθῶσιν εἰς δυσχερῆ θέσιν, οὕτω «ὅταν ὡς διοικητῆς προκαλύψεως τοῦ Μπέλες ἐζήτησα πληροφορίας παρὰ τῆς Μερραρχίας μου ἐδόθη ἀπάντησις νὰ συμμορφωθῶ πρὸς ἀμφοτέρους», ὁ δὲ δεύτερος «ὁ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1228 διαταγῆς ὀριζόμενος τρόπος ἐνεργείας ἦτο ἐπικίνδυνος διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ὄχυρου καὶ ἀντέκειτο πρὸς τὸν ἐνδεδειγμένον τρόπον τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ. Εἰς ἀπάντησιν ἀναφορᾶς μου μοὶ ἐγνώσθη, ὅτι ἐν τέλει θὰ συνεμορφούμην πρὸς τὴν διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου, ἣτις ὠριζεν, ὅτι, ἂν δὲν καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐγκαιρος μετὰ τοῦ Ὑποβργείου συνεννόησις, θὰ ἐφημερόζετο ἡ ὑπ' ἀριθ. 633 διαταγὴ».

Ἡ ἀπὸ 23 Μαρτίου 1916 ὑπ' ἀριθ. 12 δῆλωσις τοῦ στρατηγοῦ Φαλκενχάιν (ἄρα διπλ. ἔγγρ. XXXV) δὲν ἀπετέλει τὸ τέρμα τῶν μεταξὺ τοῦ Ἐπιτελείου καὶ τῆς Γερμανικῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως διαπραγματεύσεων. Δύο τινὰ ἀποτελοῦσι τὸ ἀντικείμενον αὐτῶν: ἡ ἀξίωσις, ὅπως οὐδεὶς βούλγαρος εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ροῦπελ καὶ αἱ περὶ τῆς ἀκεραιότητος καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγγυήσεις. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν

πρώτην ἀξίωσιν τοῦ Ἐπιτελείου, φαίνεται ὅτι τελικῶς τοῦτο ὑπεχώρησε διότι τόσον ἢ ὑπ' ἀριθ. 1484 ὅσον καὶ ἢ ὑπ' ἀριθ. 1507 διαταγαὶ ἐξεδόθησαν ἐν γνώσει τοῦ ὅτι τὰ εἰσβάλλοντα στρατεύματα ἀπετελοῦντο κατὰ κύριον λόγον ἐκ Βουλγαρικῶν δυνάμεων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς πολυθρυλλήτους ἐγγυήσεις ἔχομεν τὸ ὑπ' ἀριθ. 355 τῆς 1/14 Μαΐου 1916 τηλεγράφημα τοῦ ἐν Ἀθήναις Πρεσβευτοῦ τῆς Γερμανίας πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν ἐν Βερολίνῳ (ᾠρα διπλ. ἔγγρ. XXV) ἐν ᾧ ὁ Πρωθυπουργὸς κ. Σκουλούδης δηλοῖ εἰς τὸν Μίρμπαχ «ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ἔχη κατὰ τὸ δυνατόν ἐγγράφους ἐγγυήσεις ὅτι, ἐπιτευχθέντος τοῦ ἐπιδιωκωμένου στρατιωτικοῦ σκοποῦ, οἱ Βούλγαροι θὰ ἐκκενώσωσι τὸ ὑπ' αὐτῶν καταληφθησόμενον Μακεδονικὸν ἔδαφος». Καὶ ὁ Γερμανὸς Πρεσβευτὴς προσθέτει ἐν τέλει τοῦ τηλεγραφήματός του «Νομίζω ὅτι αἱ δυνάμεις νὰ προκύψωσιν ἐκ τῆς καταλήψεως τοῦ Ροῦπελ δυσκοιλία δύνανται νὰ μετριασθῶσιν διὰ παρομοίας δηλώσεως».

Πράγματι ἀρθείσης πάσης τυχὸν ὑπολειπομένης δυσχερείας τὴν 9 Μαΐου 1916 ὁ κόμης Μίρμπαχ Πρεσβευτὴς τῆς Γερμανίας ἐν Ἑλλάδι καὶ ὁ Γ. Πασσάρωφ Πρεσβευτὴς τῆς Βουλγαρίας ἐν Ἑλλάδι ἀπευθύνουσι τὰς ἐν τῇ Α. Β. ὑπ' ἀριθ. 48 καὶ 49 διακοινώσεις, δι' ὧν ἡ Γερμανία καὶ οἱ Σύμμαχοί της εὐρισκόμενοι εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Ἑλλην. ἔδαφος καὶ ἐξασφαλίσωσι δι' ἑαυτοῦς τὴν δίοδον τῶν στενῶν τῆς φάραγγος τοῦ Ροῦπελ, παρέχουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰς ἀκολούθους βεβαιώσεις: 1) Ἡ ἔδαφικὴ ἀκεραιότης τοῦ Βασιλείου ἔσται ἀπολύτως σεβαστή. 2) Τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα θὰ ἐκκενώσωσι τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος εὐθὺς ὡς παύσωσιν ὑφιστάμενοι οἱ στρατιωτικοὶ λόγοι οἱ ἀπαιτοῦντες τὴν ἐνέργειαν ταύτην. 3) Ἡ Ἑλληνικὴ Κυριαρχία ἔσται σεβαστή. 4) Ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία, ἡ ἰδιοκτησία καὶ τὸ ὑφιστάμενον ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς ἔσονται σεβαστά. 5) Διὰ πᾶσαν ζημίαν προξενηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν (Βουλγαρικῶν) στρατευμάτων κατὰ τὸ διάστημα τῆς παραμονῆς των εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος θὰ καταβληθῇ ἀποζημίωσις. 6) Οἱ σύμμαχοι θέλουσι προσενεχθῆναι κατὰ τρόπον ἀπολύτως φιλικὸν πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας.

Τὴν λῆψιν τῶν Διακοινώσεων τούτων ἐγνώρισεν ὁ τότε Πρω-

Θυπουργός καὶ Ὑπουργός ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Στέφ. Σκουλούδης πρὸς τοὺς Πρεσβευτὰς τῆς Γερμανίας καὶ Βουλγαρίας διὰ τῶν ἐν τῇ Α. Β. ὑπ' ἀριθ. 50 καὶ 51 δημοσιευθέντων ἐγγράφων του μὴ πρωτοκολληθέντων ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν (ὄρα κατάθεσιν Καρατζᾶ), ἐν αἷς ἢ φράσις «ἔχω τὴν τιμὴν νὰ φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅτι λαμβάνω ὑπὸ σημείωσιν πάσας τὰς ἐν αὐτῇ περιεχομένας δηλώσεις» ἔχει σημασίαν ἀποδοχῆς τῶν δηλώσεων καὶ πλήρους συμφωνίας τόσον ἐπὶ τῶν παρεχομένων ἐγγυήσεων ὅσον καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς εἰσβολῆς (ὄρα κατάθ. Πολίτου). Ταυτοχρόνως δὲ διὰ τοῦ ἐν τῇ Α. Β. συμπλ. ἀριθ. 50 δημοσιευθέντος τηλεγραφήματος ὁ Στ. Σκουλούδης ἐγνώρισεν εἰς τὸν ἐν Βερολίνῳ Πρεσβευτῆν τὴν λῆψιν καὶ ἀποδοχὴν τῶν διακοινώσεων καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ εὐχαριστήτῃ ἐκ μέρους του τὴν Αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν.

Ὅποίαν σημασίαν ἀπέδιδον οἱ Γερμανοὶ εἰς τὰς δηλώσεις αὐτῶν συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 376 τῆς 13 Μαΐου 1916 τηλεγραφήματος τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Πρεσβείας πρὸς τὸ ἐν Βερολίνῳ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, ἐν ᾧ ὁ Μίρμπαχ ἀναφέρει: ὅτι ἐν τῇ Γερμανικῇ διακοινώσει τὸ ὄν ἐδάφιον διευτυπώθη κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οἱ Γερμανοὶ νὰ ἐγγυῶνται μόνον διὰ πᾶσαν ζημίαν προξενηθησομένην ὑπὸ Γερμανικῶν καὶ οὐχὶ ὑπὸ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων. Οὕτω ἢ ἐγγύησις αὕτη ἀπέβαινε γράμμα νεκρὸν, ἀφ' οὗ ἡ κατοχὴ ἐμελλε κυρίως νὰ ἐνεργηθῇ διὰ Βουλγαρικῶν στρατευμάτων. Πλὴν ταῦτα ἦσαν ἐπουσιώδη διὰ τοὺς κατηγορούμενους οἵτινες οὐδέποτε ἀπέδωκαν σοβαρὰν σημασίαν εἰς ὅλα ταῦτα τὰ ἀνταλλάγματα καὶ τὰς ἐγγυήσεις, φρονοῦντες ὅτι δὲν ἔπρεπεν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τούτων νὰ ματαιωθῇ ἢ πραγμάτωσις τῶν ἐγκληματικῶν αὐτῶν σκοπῶν (πβλ. προηγουμένας διαπραγματεύσεις).

Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας καὶ κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν ὑπερδιμήνων διαπραγματεύσεων, ἐμφανίζονται τὴν πρωίαν τῆς 13 Μαΐου 1916 ἕξένα στρατεύματα ἤτοι Γερμανοβουλγαρικὰ πρὸ τοῦ ἐρύματος τοῦ Ρουπέλ.

Τὴν πρωίαν τῆς 13 Μαΐου 1916 περὶ ὥραν 9 καὶ 45' π. μ. ἐθεάθη ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Λιθουνόβου

πρὸς τὴν γέφυραν τῆς Κούλας φάλαγγ Γερμανοβουλγαρική κατερχομένη πρὸς τὸ Ρουπέλ. Τῆς φάλαγγος ταύτης ἐπροπορεύετο Γερμανικὸν ἰππικόν, μόλις δὲ τοῦτο ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος τῆς γεφύρας τῆς Κούλας, Βούλγαρος ἀξιωματικὸς ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς προκαλύψεως ὅτι τμήμα Βουλγαρικοῦ καὶ Γερμανικοῦ στρατοῦ θὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος τὴν μεσημβρίαν προηγουμένης ἡμέρας Γερμαν. ἰππικοῦ.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Φρουρίου ταγματάρχης Μαυρουδῆς ἀνέφερε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 151 λίαν ἐπειγούσης τηλεγραφικῆς ἀναφορᾶς του τὰ γεγονότα ταῦτα εἰς τε τὴν VI Μεραρχίαν καὶ τὸ Φρούριον Θεσσαλονίκης, συγχρόνως δ' ἀποστείλας τὸν ὑπασπιστὴν του ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ ἐπέτυχεν, ὅπως τὰ προελάσαντα τμήματα ἀποσυρθῶσιν εἰς τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν, τοῦ Γερμανοῦ ὁμῶς δηλώσαντος ὅτι περὶ τὴν μεσημβρίαν ἔδει νὰ τῷ ἐπιτραπῇ ἢ εἰσοδος εἰς τὸ Φρούριον, διότι τοιαύτας διαταγὰς ἔχει (ἴδε Α. Β. συμπλ. ἀριθ. 18).

Ὁ ὑποστράτηγος διοικητὴς τῆς 6ης Μεραρχίας Α. Μπαίρας ἅμα τῇ λήψει τῆς ἀναφορᾶς ταύτης προέβη εἰς τὰ ἐπόμενα μέτρα ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ἔδει νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1228 Υ. Σ. διαταγὴν. α') Ἀνέφερε πρὸς τὸ Δ' Σῶμα στρατοῦ ζητῶν ὁδηγίαν (1451/13-5-16, ἣν ἴδε ἐν καταθέσει Μπαίρας). β') Διέταξε τὸ ὄχυρόν Ρουπέλ, ὅπως ἀντιστῇ εἰς πᾶσαν προέλασιν τῶν Βουλγάρων πέραν τῶν 500 μέτρων ἐντεῦθεν τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς, τοῦ λόχου Ἑσκιτζῆ συγκεντρουμένου εἰς τὸ ὄχυρόν (ἴδε ταῦτάριθμον διαταγὴν αὐτόθι). γ') Ἐν τῇ προβλέψει τῆς συρράξεως διέταξε τὸ 18ον σύνταγμα πεζικοῦ νὰ τεθῇ ἐν ἐπιφυλακῇ (1449/13-5-16 αὐτόθι) καὶ βραδύτερον μίαν μὲν διλοχίαν μετὰ μιᾶς διμοιρίας πολυβόλων καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ νὰ ἐγκατασταθῇ εἰς τὸν αὐχένα 1255 πρὸς παρεμπόδισιν πάσης ἐκεῖθεν προελάσεως τῶν Γερμανοβουλγάρων (1453/13-5-16 αὐτόθι), τὸ ὑπόλοιπον δὲ σύνταγμα μετὰ τῶν πολυβόλων νὰ καταλάβῃ τὰ ὑψώματα νοτίας ἐξόδου τῆς Στενωποῦ πρὸς παρακώλυσιν ἐχθρικῆς προελάσεως (1455/13-5-16 αὐτόθι). Ἐπίσης διέταξε νὰ ἐτοιμασθῶσι πρὸς ἄμυναν τὰ γειτνιαζόντα ὄχυρά Κρουσοβίτικο, Στάρτιστα καὶ οἱ λόχοι Τσιγγελοῦ, Κρουσόβου καὶ Ταρλιτς

(1452/13-5-16 αὐτόθι). Ἔθεσεν ἐν ἐπιφυλακῇ τὸ 16, 17 σύνταγμα πεζικοῦ καὶ τὴν VI Μοίραν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ (1457/13-5-16 αὐτόθι). Εἰδοποίησε περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ τάς V καὶ XI Μεραρχίας καὶ ἀνέφερε εἰς τὸ Γ' Σῶμα στρατοῦ ὅτι διατάξας βιαίαν ἀντίστασιν ἐκκινεῖ ἐντὸς τῆς ἡμέρας μετὰ τῆς Μεραρχίας πρὸς τὸ Σιδηρόκαστρον (1458 13-5-16 αὐτόθι).

Σχεδὸν ταυτόχρονως ὁ λοχαγὸς Βουῆς τοῦ 27ου Πεζικοῦ Συντάγματος ἀναφέρει εἰς τὴν VI Μεραρχίαν ὅτι Γερμανικὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος εἰς τὸν Τομέα Τοπολνίτσης καὶ προχωροῦσι πρὸς κατάληψιν τῶν ὑπερκειμένων τῆς Βετρίνης ὑψωμάτων (ἴδε αὐτόθι: ὡς καὶ 1459/13-5-16 διαταγ. VI Μεραρχίας).

Τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῶν ἐν τῇ Α. Β. συμπλ. ὑπ' ἀριθ. ἀριθ. 19 καὶ 20 δημοσιευθεισῶν ἀναφορῶν τοῦ πρὸς τὴν Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἐξέβηκε τὰ συμβάντα, ἐζήτησεν ὁδηγίας γνωρίζον ὅτι μέχρι λήψεως τοιούτων θέλει συμμορφωθῆ πρὸς τὴν 1228/27-4-16 διαταγῇ.

Ταυτόχρονως ὁ Διοικητὴς τοῦ Φρουρίου Θεσσαλονίκης Μεσσαλαῆς τηλεγραφεῖ πρὸς τὸν ὑποστράτηγον Δούσμανην περὶ τῶν γεγονότων, ζητῶν διαταγὰς «καθ' ὅσον ἢ ὑπ' ἀριθ. 633 διαταγῇ δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀφορῶσα ἀπλῶς εἰς εἰσβολὴν εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος. Βούλγαροι ὁμῶς ζητοῦσι κατάληψιν τοῦ ὄχυρου» (ἴδε Α. Β. Συμπλ. 21). Ἐκ τῆς ἀναφορᾶς ταύτης τοῦ Μεσσαλαῆ-προσώπου λίαν ἐμπίστου τῷ Ἐπιτελείῳ—ἐξάγεται ὅτι οὗτος ἐγνώριζεν ἤδη, ὅτι ἐν περιπτώσει Βουλγαρικῆς εἰσβολῆς θὰ ἐτίθεντο ἐκ νέου ἐν ἰσχύϊ αἱ ὑπ' ἀριθ. 194 καὶ 633 Διαταγαί, ἢ ἀπαίτησις ὁμῶς τῶν Βουλγάρων, ὅπως καταλάβωσι τὸ ὄχυρον αὐτὸ καθ' ἑαυτό, τῷ ἐφαίνετο νεοφανῆς, δι' ὃ καὶ ἐζήτηι ὁδηγίας.

Περὶ τὴν μεσημβριαν τῆς 13 Μαΐου 1916 ὁ Μέραρχος Μπαϊρας λαβὼν παρὰ τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1793/13-5-16 διαταγὴν περὶ ἀντιστάσεως μέχρι λήψεως ὁδηγιῶν ἐκ τοῦ Κέντρου ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1461, 1462, 1463 καὶ 1470 τηλεφωνικῶν διαταγῶν τοῦ συνεχίζον τὰ ἀνωτέρω ληφθέντα μέτρα πρὸς ὀργάνωσιν τῆς ἀντιστάσεως ἐνετείλατο ὅπως τὰ μὲν παρὰ τὴν Μεθόριον τμήματα τῆς VI

Μεραρχίας ὧσιν ἔτοιμα πρὸς ἀντίστασιν, τὰ δ' ἐν Σέρραις σώματα τῆς Μεραρχίας τεθέντα ἤδη ἐν ἐπιφυλακῇ ὧσιν ἔτοιμα ὅπως ἀναχωρήσωσι τὴν 3 ἀπογευματινὴν ὥραν. Ἄφ' ἐτέρου δὲ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1460 διαταγῆς διέταξε τὸ Ροῦπελ «ὅπως εἰδοποιήσῃ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ὅτι αἰτησίς των ὑπεβλήθη Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ ὅτι οὗτοι πράξωσι τὸ αὐτό. Πρὸ λήψεως διαταγῆς Κυβερνήσεως εἰς οἰανδήποτε προέλασιν των ἐντεῦθεν 500 μ. ἀντιτάξωμεν βίαν» (ἴδε ταύτην ἐν καταθ. Μπαίρα).

Ἡ διαταγὴ αὕτη τῆς VI Μεραρχίας ἐκοινοποιήθη ὑπὸ τοῦ Φρουράρχου τοῦ Ροῦπελ ταγματάρχου Μαυρουδῆ εἰς τὸν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς φάλαγγος Γερμανὸν ἀξιωματικόν. Ἐν τῷ μεταξῷ, ἐν ᾧ ἡ Φρουρὰ τοῦ Ροῦπελ εἶχε τεθῆ ἐν συναγεμῶ ἑτοιμῇ νὰ ἀντιμετωπίσῃ οἰανδήποτε περίστασιν, οἱ Γερμανοβούλγαροι κατέταμον τὴν φάλαγγά των εἰς τρία τμήματα καὶ ἀναπτυχθέντες ἐπὶ τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐδάφους ἔδωκαν εἰς τὸ πρῶτον τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὰ χωρία Τριγγόβα καὶ Χότζοβο (ὄλ. Τσιγγέλι), εἰς τὸ δευτέρον τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Στρυμῶνος (ὄλ. Τοπολνίτσαν) καὶ εἰς τὸ τρίτον—ὅπερ συνεκεντροῦτο εἰς τὴν γέφυραν τῆς Κούλας—αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄχυρόν τοῦ Ροῦπελ (ἴδε κατάθ. Μαυρουδῆ).

Τὴν 2αν ἀπογευματινὴν ὥραν Βούλγαροι Ἀντισυνταγματάρχης καὶ Ταγματάρχης μεθ' ἑνὸς Γερμανοῦ ἰλάρχου διελθόντες διὰ φυλακίου τινὸς τοῦ λόχου προκαλύψεως Ἐσκιτζῆ καὶ συναντήσαντες λοχίαν Καραίσκον ἐδήλωσαν αὐτῷ διὰ διερμηνέως ὅτι «ἐντὸς ὀλίγου θὰ ἐπεχείρουν τὴν εἰσβολὴν ὅπωςδῆποτε πρὸς κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἐνήργουν κατόπιν διαταγῶν τοῦ Γερμανοῦ Ἀρχιστρατήγου, θὰ ἔφερον ὁ Φρούραρχος μεγάλην εὐθύνην, ἂν προσέβαλε τούτους διὰ τῶν ὅπλων (ἀνθυπολοχαγὸς Κ. Φόρος, ἀνθυπολοχαγὸς Κ. Παπανικολάου).

Τὴν 2, 40' μ.μ. ὄντως καὶ αἱ τρεῖς φάλαγγες ἤρχισαν κινούμεναι ἢ μία διὰ τοῦ Χοτζόβου πρὸς τὰς ἀνατολικὰς κλιτύς τοῦ Ροῦπελ, ἢ δευτέρα ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμῶνος καὶ πρὸς τὰ ἀντερείσματα τοῦ Μπέλες καὶ ἢ τρίτη ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κούλας πρὸς τὰς βορείους ὑπωρείας τοῦ ὄχυροῦ. Μὴ ἔχων νεωτέραν διαταγὴν ὁ Διοικητὴς τοῦ ὄχυροῦ διέταξε τὴν ἐναρξῆιν πυρὸς πυροβολικοῦ, διὰ τῶν ταχυβόλων τῶν

ἐν τῷ ὄχυρῳ εὐρισκομένων, κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κούλας ἤδη 1000 μέτρα πέραν τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς προελαυνόντων, ὡς καὶ πυρῶν Πεζικοῦ ὑπὸ τοῦ λόχου προκαλούφως Ἐσκιτζῆ. Αἱ πρῶται ριφθεῖσαι βολαὶ δὲν ἔσχον ὡς συνέπειαν τὴν ἀναχαίτισιν τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ μόνον τὸν διασκορπισμὸν τῶν πρώτων τμημάτων καὶ τὴν διάταξιν αὐτῶν εἰς σχηματισμοὺς ἐναντίον πυρῶν πυροβολικοῦ. Κατόπιν τούτου διετάχθη προσδευτική βουλή, ἣτις ἔσχεν ὡς συνέπειαν ὅτι πάντα τὰ προελάσαντα τμήματα ἀπεσύρθησαν πέραν τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς, κατόπιν τοῦ ὁποίου ὁ ταγματάρχης Μαυρουδῆς διέταξε τὴν παῦσιν τοῦ πυρὸς ἀναμένων τὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων. Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Γερμανοβούλγαροι οὐδέλως ἔβαλον κατὰ τῶν ἡμετέρων.

Περὶ τῶν γεγονότων τούτων ἀνέφερον ὁ Φρούραρχος Μαυρουδῆς τηλεφωνικῶς εἰς τὴν VI Μεραρχίαν. Ἐλαθε δὲ περὶ τὴν 3 ὥραν 30' τὴν ὑπ' ἀριθ. 1472 διαταγὴν ταύτης ἐκδοθεῖσαν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1484 Διατ. Ὑπ. Στρατ. καὶ ἔχουσαν ὡς ἐξῆς. «Κατόπιν 1484 ἐμπιστευτικῆς διαταγῆς Ὑπουργείου νὰ μὴ ἀντισταθῆτε—τίθεται ἐν ἰσχύϊ ἡ διαταγὴ 769/11-3-16 ἢ ἐκδοθεῖσα κατόπιν διαταγῶν τοῦ Ὑπουργείου 633/9-3-16 καὶ 829/10-3-16» (ἴδε ἐκθεσιν Μαυρουδῆ).

Ἡ διαταγὴ 1484/13-5-16 Διαταγὴ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας Διευθύνσεις Α') ἀπευθυνομένη πρὸς τὴν VI Μεραρχίαν, Γ' καὶ Δ' Σῶμα Στρατοῦ, Διοίκησιν Φρουρίου Θεσσαλονίκης φέρει τὰς μονογραφὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Β. Δούσμανη καὶ I. Μεταξᾶ Διευθυντοῦ Ἀγῆ Διευθύνσεως, ἔχει δ' ὡς ἐξῆς.

«Κατόπιν 1451 ἀναφορᾶς VI Μεραρχίας, καθ' ἣν φάλαγξ Βουλγαρικὴ ἢ Γερμανοβουλγαρικὴ ἐδήλωσεν εἰς Ροῦπελ, ὅτι θὰ εἰσέλθῃ ἡμέτερον ἔδαφος καὶ ὑπ' ἀριθ. 3403 ἀναφορᾶς 3ου Σώματος Στρατοῦ ἐντελλόμεθα, ὅπως ἐφαρμόσῃτε εἰς τὴν περίπτωσηιν ταύτην, τὰ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 633 ἀπὸ 9 Μαρτίου διαταγῆς μας ἐντελλόμενα, τὴν ὁποίαν θέτομεν ἐκ νέου ἐν ἰσχύϊ διὰ τὸ τμήμα τοῦτο τῶν συνόρων, εἰς ὃ παρουσιάζεται ἢ εἰσβολή, ἀναστέλλοντες ὡς πρὸς τοῦτο τὴν ὑπ' ἀριθ. 1228/27 Ἀπριλίου διαταγὴν μας. Ἐπιδώσατε ξένῳ στρατῷ ἔντονον δια-

μαρτυρίαν» (δρα φάκελ. έγγραφων Α') ὡς καὶ κατάθεσιν Μπαΐρα καὶ Α. Β. Συμπλ. ἀριθ. 22).

Συγχρόνως ἐκοινοποιεῖτο ἡ ὑπ' ἀριθ. 1507/13-5-16 Ἐμπ. Διαταγὴ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελ. Ὑπηρ. Διεύθυνσις Α') πρὸς τὴν Διοίκησιν Φρουρίου Θεσσαλονίκης, φέρουσα τὴν μονογραφὴν τοῦ Β. Δούσμανη καὶ ὀρίζουσα ὅτι: «ὁ Διοικητὴς τοῦ Ροῦπελ, ἀφοῦ δηλώσῃ πρὸς τὸν Γερμανὸν Διοικητὴν τῶν ἀπέναντι τμημάτων, ὅτι πρὸ τῆς γενικῆς εἰσβολῆς τοῦ γερμανικοῦ στρατοῦ ἐν τῇ στενωπῷ τοῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ, ἐν ἧ καὶ τὸ ὄχυρόν, εἶναι ἠναγκασμένους νὰ ἀποσυρθῇ τούτου, νὰ ἀποσυρθῇ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς φρουρᾶς συμπεριλαμβάνων ὅ,τι δύναται ἐκ τοῦ ὑλικοῦ ἀναλόγως τοῦ δοθησομένου χρόνου κατόπιν τῶν μετὰ τοῦ Γερμανοῦ συνεννοήσεων, ἀχρηστομένου τοῦ ὑπολοίπου (ἴδε φάκελλον ἐγγράφων Α').

Αἱ ἀνωτέρω Διαταγαὶ εἰδικαί διὰ τὸ Ροῦπελ ἐπεξετάθησαν ἐφ' ὅλης τῆς Μεθόριου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1511/13-5-16 Διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας Διεύθυνσις Α' πρὸς τὸ Γ' καὶ Δ' Σώματα Στρατοῦ, τὴν VI Μεραρχίαν καὶ τὰς Διοικήσεις Φρουρίων Θεσσαλονίκης καὶ Καβάλλας), ἧς τὸ πρωτότυπον σχέδιον δὲν ἀνευρέθη εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ἧς τὸ περιεχόμενον κατὰ τὸ ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Ὑπουργείου ἀνευρέθην ἐπίσημον ἀντίγραφον (δρα φάκελλον ἐγγράφων Α') ἔχει ὡς ἑξῆς. «Ἐν περιπτώσει ἀδυνατοῦ ὅπως ζητήσητε ἐντεῦθεν ὁδηγίας ἕνεκα διακοπῆς τηλεγραφικῶν συγκοινωνιῶν διαταγὴ μας ὑπ' ἀριθ. 633 ἰσχύει δι' ὅλην τὴν μεθόριον καὶ ἅπαντα ὄχυρά. Γ' Σῶμα Στρατοῦ διατάξῃ Σύνταγμα προκαλύψεως δέοντα. Ἐκδώσατε ἐγκαιρως διαταγὰς».

Κατόπιν τῆς λήψεως τῶν διαταγῶν τούτων συντελεῖται ἡ παράδοσις τοῦ ὄχυρου Ροῦπελ. Μόλις ὁ Ταγματάρχης Μαυροῦδης εἶχε λάβει τὴν περὶ παραδόσεως ὑπ' ἀριθ. 1472/13-5-16 Διαταγὴν τῆς VI Μεραρχίας καὶ 151/13-5-16 Διαταγὴν Φρουρίου Θεσσαλονίκης, ἤρχισεν ἡ πρὸ ἐλάσις ὀργανικῶν τμημάτων τοῦ Γερμανοβουλγαρικοῦ Στρατοῦ καὶ ἡ περίσχεσις τοῦ ὄχυρου —ὡς ἐὰν ταυτοχρόνως εἰδοποιήθησαν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Γερμανοβουλγάρων περὶ τῆς ἐπελθούσης συνεννοήσεως.

Τὴν 7 μ. μ. ὥραν τμήματα τῶν εἰσελαυνόντων ἔφθασαν εἰς

μικράν απόστασιν ἀπὸ τῶν συρματοπλεγμάτων τοῦ ὄχυροῦ. Ἐκ-
 τοτε ἀρχίζουσιν μεταξὺ τοῦ Φρουράρχου καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν τοῦ
 Βουλγάρου ταγματάρχου Νικόλωφ εἶτα δὲ τοῦ Γερμανοῦ Ἰλάρ-
 χου Thiel διαπραγματεύσεις περὶ τοῦ τρόπου τῆς παραδό-
 σεως τοῦ ὄχυροῦ. Αἱ συζητήσεις αὗται προήλθον ἐκ τοῦ γεγο-
 νότος ὅτι ἡ Διοίκησις τοῦ φρουρίου εἶχε μὲν λάβει τὴν περὶ
 μὴ ἀντιστάσεως διαταγὴν τῆς VI Μεραρχίας, δι' ἧς ἐτίθετο
 ἐν ἰσχύϊ ἢ ὑπ' ἀριθ. 633 Διαταγῆ, ἐν τῇ τελευταίᾳ ὁμῶς
 ταύτῃ Διαταγῇ δὲν ἐγένετο λόγος περὶ παραδόσεως ὄχυρῶν
 εἰς τοὺς προελαύνοντας Γερμανοβουλγάρους ἀλλ' ἀντιθέτως περὶ
 παραμονῆς ἐν αὐτοῖς Ἑλληνικῆς Φρουρᾶς. Οἱ Γερμανοβούλ-
 γαροὶ ἀπῆτων νὰ παραδοθῇ αὐτοῖς τὸ ὄχυρὸν καθ' ὅσον, ἔλε-
 γον ἐπιδεικνύοντες μάλιστα τὰς περὶ τούτου διαταγὰς, ὁ Γερ-
 μανοὺς ἀρχιστράτηγος τοῦ τομέως ἐνετείλατο, ὅπως οὐδεὶς Ἑλ-
 λην στρατιώτης παραμείνῃ ἐν τῷ ὄχυρῷ. Ὡς ἐκ τούτου ὁ
 ταγματάρχης Μαυρουδῆς ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀρνηθῇ τὴν
 εἴσοδον τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς τὸ Ροῦπελ, εἰς ὃ συναφώνησε
 καὶ ἡ VI Μεραρχία (ἴδε ὑπ' ἀριθ. 1815/13-5-16 Διαταγὴν
 αὐτῆς ὡς καὶ τὴν ἐν τῇ Λ. Β. Συμπλ. ἀριθ. 24 ἀναφορὰν
 αὐτῆς πρὸς τὴν Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν), ἧτις ὁμῶς τελικῶς
 ἔκρινε ἑαυτὴν ἀναρμοδίαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, παραπέμποσα
 εἰς τὴν Διοίκησιν Φρουρίου Θεσσαλονίκης.

Πράγματι δὲ τοῦτο ἐν τῷ μεταξὺ ἐκοινοποίησε πρὸς τὸ ὄχυ-
 ρὸν Ροῦπελ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1507 Διατ. Υ. Σ., περὶ ἧς ἀνωτέρω
 (διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 155/13-5-16 Διατ. αὐτοῦ) καὶ κατόπιν
 τούτου τὴν 9ην πρωϊνὴν τῆς 14 Μαΐου 1916 ἡ Φρουρὰ τοῦ
 ὄχυροῦ ἄπασα ἐξῆλθε τοῦ Ροῦπελ συναποκομίζουσα πᾶν ὅ,τι ἠδύ-
 νατο ἐκ τοῦ ὑλικοῦ διὰ τῶν ὑπὸ τῆς VI Μεραρχίας θεθέντων
 εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς μέσων. Περὶ τῆς παραδόσεως συντά-
 χθη πρωτόκολλον ὑπογραφέν ὑπὸ τοῦ φρουράρχου Μαυρουδῆ καὶ
 τοῦ Ἰλάρχου Thiel (ἴδε σχετικὰ Λ. Β. συμπλ. ἀριθ. 25, 28).

Ἡ φρουρὰ τοῦ Ροῦπελ ἀποσυρθεῖσα εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν
 σταθμὸν Δεμίρ-Ἰσσάρ ἐματαίωσε διὰ τῆς ἀνδρικῆς καὶ αὐτο-
 βούλου στάσεώς της τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατάληψιν τούτου
 δηλώσαντος τελειωτικῶς τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν ἀξιωματικοῦ,
 ὅτι πρόκειται περὶ παρεξηγήσεως καὶ ἀποσύραντος τὰς δυ-
 νάμεις του 1000 μ. βορειότερον. Ὁ λόγος, δι' ὃν οἱ Γερμανο-

βούλγαροι δὲν ἐπραγματοποίησαν τὴν ἐναντίον τοῦ Δεμίρ-Ἰσάρ ἀπειλήν, εἶναι ὅτι ἡ κατάληψις αὕτη δὲν συμπεριλαμβάνετο εἰς τὰ μεταξὺ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου καὶ Γερμανικῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως συμφωνημένα. Ἐπρόκειτο περὶ αὐθορμήτου ἐπιχειρήσεως ἐκ μέρους Βουλγάρου τινὸς ἀρχηγοῦ, ὅστις ὁ ἴδιος βλέπων ὅτι τὸ πραξικόπημά του δὲν ἐπετύγχανεν, ὑπεχώρησε δηλῶν ὅτι πρόκειται περὶ παρεξηγήσεως. Εἰς τοῦτο ἄλλως τε συμφωνεῖ ἡ ἐν τῇ Α. Β. συμπλ. ἀριθ. 26 δημοσιευμένη διαταγὴ τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας πρὸς τὸν ὑποστράτηγον Μπαίρα, καθ' ἣν «Εἰδοποιήσατε Βουλγάρους ὅτι: εἰς τὰς ἀνακοινώσεις τῆς Γερμανικῆς καὶ Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ὁ σταθμὸς τοῦ Δεμίρ-Ἰσάρ δὲν περιέχεται εἰς τὴν ζώνην, ἣν ἐπεξήτησαν νὰ καταλάβωσι» (πβλ. κατάθεσις καὶ ἐκθεσίς Μαυρουδῆ, κατάθ. Μπαίρα, κατάθ. Μηλιώτου, κατάθ. Κλάδου κλπ.).

Γενῶνται ἤδη ἡ ἀπορία πῶς μετὰ τὴν ὑπαρξίν τῶν μετὰ τῆς Γερμανίας συνεννοήσεων ἐκ μέρους τῶν κατηγορουμένων καὶ μετὰ τὴν ἐπίτευξιν συμφωνίας περὶ τῆς ἀκωλύτου ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους προελάσεως τῶν ξένων στρατευμάτων διὰ τε τῆς ἀπὸ τινῶν τῶν ἀξιώσεων τῶν κατηγορουμένων παραιτήσεως αὐτῶν καὶ διὰ τῆς παροχῆς τῶν αἰτουμένων ἐγγυήσεων περὶ ἀκεραιότητος κλπ. ἐκ μέρους τῶν Κεντρικῶν Αὐτοκρατοριῶν, γενῶνται ἡ ἀπορία πῶς ἐπῆλθεν ἡ κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ροῦπελ ρῆξις.

Ἡ λύσις τῆς ἀπορίας ταύτης εὕρεσκαται: εἰς δύο τηλεγραφήματα, ἅτινα ὁ πρεσβευτὴς τῆς Βουλγαρίας Πασσάρωφ ἀπέστειλε τὴν 27 καὶ 28 Μαΐου (ἐπομένην καὶ μεθεπομένην τῆς καταλήψεως τοῦ Ροῦπελ) πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν Ραδοσλάβωφ (διπλ. ἔγγρ. VV καὶ III). Τὰ τηλεγραφήματα ταῦτα εἶναι οὐ μόνον διαφωτιστικὰ τῶν γενομένων κατὰ τὴν παράδοσιν ἐπεισοδίων, ἀλλὰ καὶ ἀποκαλυπτικὰ διὰ τὴν ἐνοχῆν τῶν κατηγορουμένων. Ὅπως ὅλοι αἱ προηγούμενοι συνεννοήσεις κυρίως μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου διεξήγοντο, ὅπως εἰς ὅλα τὰ σχετικὰ ζητήματα ἡ γνώμη τοῦ Ἐπιτελείου εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα, οὕτω καὶ προκειμένου περὶ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς, τὸ Ἐπιτελεῖον εἰδοποιεῖται ὑπὸ τῆς Γερμανικῆς Πρεσβείας καὶ παρὰ τούτου ἀναμένεται, ἵνα ἐκ-

δώση τὰς σχετικὰς διαταγὰς. Δι' ὃ καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον φρονῶν, ὅτι αὐτὸ βαρύνει τὸ λαθὸν χῶρον ἐπεισὸδιον σπεύδει νὰ ἐξηγήσῃ τοῦτο εἰς τὸν Πασσάρωφ.

«Μετὰ τὰς γενομένας διπλωματικὰς ἐνεργείας τὸ μέγα Ἐπιτελεῖον ἀνέμενα νὰ τῷ κοινοποιηθῇ ἡ ἡμέρα τῆς προελάσεως τῶν Βουλγαρικῶν στρατευμάτων, διὰ νὰ εἰδοποιηθῇ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα νὰ μὴ πυροβολήσωσι. Λόγω τῆς διακοπῆς ἐπὶ 48ωρον τῆς τηλεγραφικῆς διὰ Κορυτσᾶς συγκοινωνίας τὸ τηλεγράφημα τὸ σχετικὸν πρὸς τὴν προέλασιν δὲν ἐλήφθη εἰς τὴν Γερμανικὴν Πρεσβείαν, εἰμὴ τὸ Σάββατον ἑσπέρας 27 Μαΐου τὸ μέγα Ἐπιτελεῖον ἔλαβε μίαν ἀνεπίσημον ἀνακοίνωσιν, ὅτι τὰ Γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα ὄφειλον νὰ καταλάβωσι τὴν στενωπὸν τοῦ Ροῦπελ. Τὸ Μέγα Ἐπιτελεῖον εἰδοποίησεν ἀμέσως τὴν Κυβέρνησιν. Εἰς τὰς 11/2 διέταξε τὴν φρουρὰν νὰ ἀποσυρθῇ ἄνευ ἀντιστάσεως. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐλήφθη τὴν 3 1/2 ἀπογευματινὴν ὥραν, ἀλλ' εἰς τὰς 2 1/2 ἡ φρουρὰ ἤνοιξε πῦρ ἐναντίον τῶν προχωρούντων Γερμανοβουλγαρικῶν στρατευμάτων. Μετὰ τὴν λήψιν τῆς διαταγῆς ὁ διοικητὴς τοῦ Φρουρίου ἐζήτησε καὶ ὁδηγίας πῶς ὄφειλε νὰ πράξῃ περὶ τοῦ Φρουρίου. Τὴν 7 ἑσπερινὴν ὥραν αἱ τηλεγραφικαὶ καὶ τηλεφωνικαὶ συγκοινωνίαι ἐκόπησαν ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ μόνον τὸ μεσονύκτιον ὁ Διοικητὴς ἔλαβε τὰς νέας ὁδηγίας. Τὸ Μέγα Ἐπιτελεῖον ἐλυπήθη διὰ τὸ ἐπεισὸδιον τοῦτο καὶ νομίζει: ὅτι ἠδύνατο νὰ προληφθῇ, ἂν ἡ ἡμέρα τῆς προελάσεως ἐκοινοποιεῖτο ἐν καιρῷ. Προτοῦ γινώριζει τοῦτο τὸ Μέγα Ἐπιτελεῖον δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰδοποιηθῇ τὴν φρουρὰν, ἵνα μὴ προδώσῃ τὸ μυστικὸν εἰς τοὺς Ἀγγλογάλλους» (διπλ. ἔγγρ. IV). Καὶ τὴν ἐπομένην ἐπαναλαμβάνει ταύτας ὁ Πρωθυπουργὸς Στ. Σκουλούδης παρακαλῶν τὸν κ. Ραδοσλάβωφ νὰ δεχθῇ τὴν λύπην του «διότι ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ οὐδεμία ὑπῆρχε κακὴ πρόθεσις, ἀλλ' ἐν ἀτυχίᾳ» (διπλ. ἔγγρ. III).

Ἡ ὑπαρξὶς τηλεγραφικῆς εἰδοποιήσεως περὶ τῆς εἰσβολῆς —ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐγγράφων, δι' ὧν ἀποδεικνύεται πλήρως—δύναται νὰ συναχθῇ καὶ ἐκ τῶν ἀκολουθῶν:

α') Ὁ μάρτυς Μαυρουδῆς καταθέτει, ὅτι ὁ Γερμανὸς Ἰαρχος Thiel τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς παραδόσεως ἀπευθυνόμενος

πρὸς αὐτὸν προσωπικῶς ἐξεδήλωσε τὴν ἀπορίαν του διὰ τὴν ἐχθρικήν στάσιν τῆς φρουρᾶς τοῦ Ροῦπελ, ἀφοῦ ὡς ἔλεγε κατηγορηματικῶς προὐκλήθη συμφωνία μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ κατόπιν αὐτῆς ἐγένετο ἡ προέλασις πρὸς τὸ Ροῦπελ.

β') Ὁ μάρτυς Μαυρουδῆς καταθέτει, ὅτι «ἡ ὥρα τῆς ἀφίξεως τῶν Γερμανοβουλγαρικῶν στρατευμάτων 9 καὶ 45' τῆς πρωΐας ἐπὶ ἀναπεπταμένου πεδίου πρὸ τοῦ ὄχυροῦ εἰς φάλαγγα πυκνὴν μὲ μεταγωγικὰ ἐπὶ κεφαλῆς φέροντα γεφυροσκευᾶς, ὡς ἐπίσης καὶ αἱ κατ' ἐπανάληψιν γινόμεναι δηλώσεις τοῦ Γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ, ὅτι πρέπει νὰ τῷ ἐπιτραπῇ ἡ εἰσοδος, καθ' ὅτι ἐνεργεῖ κατόπιν διαταγῶν τῆς Κυβερνήσεώς του καὶ ἡ ἀπορία εἰς ἣν εὐρέθη ὅταν ἐβεβαιώθη παρ' ἐμοῦ ὅτι θὰ δεχθῇ πυρά, ἡ ἀνεκτικότης νὰ περιμένῃ ἀπὸ τῆς 9 καὶ 45' π. μ. μέχρι τῆς 2, 40' μ. μ. καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὰ Γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα δὲν ἀνταπεκρίθησαν, καίτοι βληθέντα ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου πυροβολικοῦ, πάντα ταῦτα μὲ ἀμνησυεῖ νὰ πιστεύσω, ὅτι αἱ ὁδηγίαι, αἷ εἶχον τὰ Γερμανοβουλγαρικὰ στρατεύματα τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἦσαν ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς 633 διαταγῆς ὀριζόμενα, ἐπαναφερθείσης ἐν ἰσχύϊ».

γ') Τὸ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας) γνωριζόμενον πρὸς τὸν ὑποστράτηγον Μπαϊραν, ὅτι «εἰς τὰς ἀνακοινώσεις τῆς Γερμανικῆς καὶ Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως ὁ σταθμὸς τοῦ Δεμίρ-Ἰσαρ δὲν περιέχεται εἰς τὴν ζώνην, ἣν ἐπεζήτησαν νὰ καταλάβωσιν (ἴδε Α. Β. συμπλ. ἀριθ. 26), ἀποδεικνύει ὅτι τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον εἶχεν ἤδη λάθει τοιαύτην τινὰ ἀνακοίνωσιν, ἐν ἣ ὀρίζετο ἡ ἔκτασις τῆς προελάσεως καὶ ἦτις συνεφώνει πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 9 τῆς 1/14 Μαρτίου 1916 ἀνακοίνωσιν (ἴδε διπλ. ἔγγρ. XXXVI).

δ') Ὁ Πρωθυπουργὸς Στέφ. Σκουλούδης ἀπηύθυνε πρὸς τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας ἐντονον διαμαρτυρίαν ἀπὸ 15 Μαΐου 1916 (ἴδε Α. Β. ἀριθ. 54), ἣν διέταξε τοῦς παρὰ ταῖς Δυνάμεις τῆς Ἀντάντ Πρεσβευτᾶς νὰ γνωρίσωσιν εἰς τοῦς οἰκειοὺς Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν «χωρὶς νὰ ἐπισκεφθῶσιν αὐτοὺς εἰδικῶς ἐπὶ τούτῳ ἢ ἀφίσωσιν ἀντίγραφον» (ἴδε Α. Β. ἀριθ. 55). Ὅποίαν σημασίαν ἔχει ἡ διαμαρτυρία αὕτη, συνά-

γεται, οὐ μόνον ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ Καρτζᾶ—καθ' ἣν «ὁ κ. Σκουλούδης ἀποκρύπτων ἀπὸ τὸν κ. Πολίτην καὶ ἐμὲ τὴν διαμειφθεῖσαν ἀλληλογραφίαν, παρήγγειλεν ἡμῖν νὰ συντάξωμεν διαμαρτυρίας μὲ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἡ κατάληψις τοῦ Ροῦπελ ὑπῆρξεν ἀπρόοπτος»—ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθ. 391 τῆς 29 Μαΐου 1916 καὶ 394 τῆς 30 Μαΐου 1916 τηλεγραφημάτων τοῦ Μίρμπαχ (δρα διπλ. ἔγγρ. V καὶ XXII). Ἐν τῷ πρώτῳ τούτων ὁ Γερμανὸς Πρεσβευτῆς ἀνακοινῶν τὴν γενομένην διαμαρτυρίαν ἐπεξηγεῖ αὐτὴν ὡς ἀκολούθως. «Ὅπως ἐκτιμηθῆ καταλλήλως ἡ διακοίνωσις αὐτή, δὲν κρίνω περιττὸν νὰ ἀναφέρω ἐνταῦθα τὰ προφορικὰ σχόλια, ἅπερ ὁ κ. Σκουλούδης μᾶς ἔκαμεν ἐκ τῶν προτέρων περὶ αὐτῶν. Δι' εὐθύμου τόνου μοὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι μέλλει νὰ λάβῃ στάσιν λίαν..... καὶ ὅτι θὰ ὑπεχρεῶτο νὰ μοὶ γράψῃ λέξεις τραχείας». Ἐκ τοῦ τόνου καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν δηλώσεων διέβλεπέ τις προφανῶς, ὅτι κατὰ προσωπικὴν αὐτοῦ ἀντίληψιν πᾶσα αὐτὴ ἡ ὑπόθεσις τῆς διαμαρτυρίας ἦτο ἀπλοῦν ζήτημα τύπου ἐπιβεβλημένου ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς οὐδετερότητος καὶ ὅπερ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παρακαμφθῆ».

ε') Ὁ ὑποδιοικητῆς Σιδηροκάστρου Ζουλούμης—περὶ οὗ καὶ ἀνωτέρω ἐκάμαμεν λόγον—ἀνησυχῶν περὶ τῶν Ἀγγλογαλλικῶν ἐπεκτάσεων πρὸς τὸν Στρυμῶνα ἐτηλεγράφησε πρὸς τὸν Γούναρην—τὸν ἀείποτε ἐν στενῇ ἐπαφῇ καὶ συναργασίᾳ μετὰ τῶν κατηγορουμένων εὐρισκόμενον—ὅστις τῷ ἀπήντησε τὴν 17ην Μαρτίου 1916, νὰ μὴ ἀνησυχῆ διότι τὸ Ροῦπελ θὰ παραδοθῆ εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους μετὰ ψευδῆ τινὰ καὶ εἰκονικὴν ἀντίστασιν, καθ' ἣν ριφθῆσονται πυροβολισμοὶ τινές. Ταῦτα δύναται νὰ καταθέσῃ ὁ Πάζης ἐξεταζόμενος ἐνώπιον τοῦ ἀκροατηρίου.

ς') Ἀλλὰ μήπως δὲν ἀποδεικνύει τὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως προειδοποιήσεως ἐκ μέρους τῶν Γερμανῶν περὶ προελάσεως εἰς Ροῦπελ καὶ τὴν καθυστέρησιν ταύτης, ἡ ὑπαρξίς τῆς ὑπ' ἀριθ. 1511 διαταγῆς, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος καὶ ἣτις ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐξεδόθη, ἵνα δηλ. προλάβῃ νέα ἐπεισόδια ἐξ ἐνδεχομένων καθυστερήσεων τηλεγραφημάτων; Δὲν ἀποδεικνύει ἄλλως τε ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐν ἰσχύϊ ἐπαναφορᾶς τῆς ὑπ' ἀριθ. 633 διαταγῆς ἐφ' ὅλης τῆς μεθορίου,

τὸ μέγεθος τοῦ δόλου τῶν κατηγορουμένων, οἵτινες οὐ μόνον τὸ Ροῦπελ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν ἦσαν ἐτοιμοὶ νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἀδιαφοροῦντες ἄν — ὡς ἀνέφερε τὴν ἡμέραν τῆς παραδόσεως τοῦ Ροῦπελ ὁ ὑποστράτηγος Μπαΐρας (ἴδε 1595/14-5-16 ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων Δ') — «καὶ ἐνέργεια: τῶν Βουλγάρων στρέφονται περισσώτερον καθ' ἡμῶν ἢ τῶν συμμάχων» καὶ καθησυχάζοντες τὸ στρατεύμα, ὡς ἐπραξε τοῦτο ὁ Β. Δούσμανης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1213/15-5-16 τηλεγραφήματός του πρὸς τὸν αὐτὸν Μπαΐραν (ἴδε φακέλλον ἐγγράφων Α'), κατ' ὃ «Ἀνακινούμενα ζητήματα λύσεις: Κυβερνήσεις, αἵτινες ἔλαβον μέτρα τῶν καὶ δὲν ἀνησυχῶσι καὶ οὐχὶ στρατοί. Στρατὸς ἡμέτερος ἀπὲρ εἶναι ἡσυχος καὶ πλήρης θάρρους καὶ ἐμπιστοσύνης. Πᾶσα προτροπὴ μὲ ξένους δὲν ν' ἀπορευθῆ».

Ἦσαν: αἱ ἀνωτέρω μεταξὺ τῶν κατηγορουμένων καὶ τῶν Γερμανοβουλγάρων δεξαχθεῖσαι: συνειρησῆσαι ἀποτελοῦσι κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον ἔργῳ ὑποστήριξιν τῆς εἰσβολῆς ξένων στρατευμάτων, καθ' ὅσον τοιαύτη εἰσβολὴ ἀναμφιδόλως δὲν θὰ ἐλάμβανε χώραν, ἂν μὴ οἱ κατηγορούμενοι παρείχον διὰ τῶν διαπραγματεύσεων ἐκείνων τὴν πρὸς τοῦτο συγκατάθεσιν. Τὸ τοιοῦτον προκύπτει ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῆς ἐν γένει στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς καταστάσεως.

1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παραδόσεως τοῦ Ροῦπελ τὸ 3ον καὶ 4ον Σώματα στρατοῦ εὐρίσκοντο ἐν πλήρει ἐπιστρατεύσει καὶ ἂν ἀπαπειρῶντο οἱ Βούλγαροι νὰ εἰσέλθωσιν διὰ τῆς βίρας θὰ εὐρίσκοντο πρὸ 130 χιλιάδων στρατοῦ ἐτοίμου καθ' ὅλα (Μουσχόπουλος, Σκουρῆς, Γεωργιάδης).

2) Τὸ ἥθλον τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἦτο εἰς ἐρίστην κατάστασιν. Ὁ διοικητὴς τῆς προκαλύψεως τοῦ Μπέλες Ζήρας καταθέτει κή ἐπιβολὴ τῶν ἡμετέρων ἀνδρῶν ἐναντι τῶν Βουλγαρικῶν περιπόλων ἦτο μυθώδης, τοῦτο ἀντελήφθη καθ' ὅσον πολλάκις περιπολῆσαι διοικόμεσαι ὑπὸ ἀξιωματικῶν Βουλγάρων ὑπεχώρησαν ἐναντι διαταγῆς λοχίου ἡμετέρου φυλακίου, χωρὶς νὰ ἐπιτραπῆ εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ δικαιολογήσωσι τὴν προχώρησίν των. Ἀπαντες δὲ οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν λόγων μῶ ἀνέφεραν, ὅτι δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ συγκρατήσωσι τοὺς στρατιώτας ἀπὸ τοῦ νὰ πυροβολήτωσι: τὰς

Βουλγαρικός περιπόλους», όμοίως ό μάρτυς Καλογερογιάννης καταθέτει: «άμα τή γνωστοποιήσει τής διαταγής 633 εις τούς όπλίτας του τάγματος 'Ιτζέσι, ούτοι ήρχισαν νά δεικνύωσι σημεία στάσεως διά τήν μη έκτέλεσιν τής διαταγής. Έσχηματίσθη έπιτροπή, όπως ύποδείξη αντίστασιν. Έδήλωσα ότι αναλαμβάνω ύπευθύνως τήν μη έκτέλεσιν τής έν λόγω διαταγής. Πράγματι δέ έκλείσθη τοιαύτη συμφωνία αντίστάσεως μέ τούς στρατιώτας». Ό ύποστράτηγος Μπαίρας καταθέτει: «τό ήθικόν του στρατεύματος ήτο άρκετά καλόν και οι στρατιώται θά έξτεέλουν τό καθήκόν των όπως και πάντοτε».

Τό ήθικόν των Βουλγάρων ήτο πεπτωκόσ. Έντός του Σερβικού έδάφους δέν ύπήρχεν έχθρός, άπεναντίας ή στρατιά του Αύστριακού στρατηγού Φράγκ έπιχειρήσασα είσβολήν έντός του Σερβικού έδάφους είχεν ήττηθῆ και κακήν κακώς ύποχωρήση, ένῶ άφ' έτέρου εις Βουλγαρίαν ύπήρχεν έλλειψις χρημάτων, πυρομαχικών, πυροβολικού και πεζικού, πυροβολητών, ίππων έλάσεως, ίματισμού και ύποδήσεως, οι έπιστρατεύόμενοι μάλιστα Βούλγαροι είχον διαταχθῆ νά προσέλθωσιν έχοντες ίδια ύποδήματα, ένῶ άφ' έτέρου είχον πληροφορίας ότι τό Βουλγαρικόν Κράτος διηθύνετο από 6—7 κόμματα. Τό Γερμανόφιλον, τό Ρωσόφυλον, Σταβουλωφικόν, τό των κομιτατζήδων, των Ραδοσλαφικών και τό φιλειρηνικόν. Κατά τον 'Ιούνιον του 1916 διήρχετο εκ Καβάλλας ό έν Σόφια μεγαλέμπορος Ράλλης, μέγας προμηθευτής του Βουλγαρικού στρατού. Ουτός ένώπιόν μου, του στρατηγού Γεννάδη και του συνταγματάρχου Καρακάλου έπεθεβαίωσε τ' ακόλουθα: ότι πράγματι ό στρατός έστερείτο ίματισμού, ύποδήσεως κλπ. Τό σπουδαιότερον όμως πάντων ότι κατά τήν άνωτέρω περίοδον τής έπιστρατεύσεώς μας τό ήθικόν των Βουλγάρων ήτο τόσον εκπεπτωκόσ, ώστε, όταν άνεμιμνήσκοντο τον στρατιώτην μέ τά φουστανάκια καταλαμβάνοντο από τρόμον και άπόγνωσιν, τό αυτό δέ συναίσθημα πεώριπου κατείχεν αυτούς διά τούς ίππους μας» ίδου τί περί του ήθικου των Βουλγαρικών στρατευμάτων άτινα έπρόκειντο νά έπχειρίσωσι τήν είσβολήν εις τό Έλληνικόν έδαφος καταθέτει ό συνταγματάρχης Χουδάλης.

Και ήδη υπό τās προϋποθέσεις ταύτας, τό άκμαίον του Έλληνικού ήθικου, τήν ύπαρξιν δύο ολοκληρών έπιστρατευμένων

τρωμάτων στρατοῦ παρὰ τὴν μεθόριον, τὸ πεπτωκὸς τοῦ Βουλ-
 γαρικοῦ ἠθικοῦ καὶ τὸν κίνδυνον, ἴδν διέτρεχον αἱ Κεντρικαὶ Αὐ-
 τοκρατορίαι νὰ προκαλέσωσι διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν τὴν ἐκ-
 τῆς οὐδετερότητος ἐξοδὸν τῆς Ἑλλάδος ἐναντίον αὐτῶν καθ'
 ἣν ἐποχὴν ἡ γερμανικὴ πολεμικὴ κατάστασις δὲν ἦτο ἐξαιρε-
 τικῶς εὐνοϊκὴ δι' αὐτούς, ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις ταύτας ἦτο
 δυνατὸν νὰ ἐπιχειρήσωσι τὴν κατάληψιν τοῦ Ροῦπελ, τῆς Ἀνα-
 τολικῆς Μακεδονίας, ἂν δὲν εἶχον ἐξησφαλισμένην οὐ μόνον
 τὴν ἀνοχὴν ἀλλὰ καὶ τὴν σύμπραξιν τοῦ κυβερνῶντος Ἐπιτε-
 λείου; Περὶ τούτου ὑπάρχουσι ὁμόφωνοι μαρτυρίαι τοῦ Μοσχό-
 πούλου, Χουδάλη, Ὁρφανίδου, Σκυροῦ, Κεφάλου, Καλογερο-
 γιάννη, Γεωργιάδη, Ζήρα, Κυρίμη. «Εἶμαι βέβαιος ὅτι οὐδέ-
 ποτε οἱ Βούλγαροι θὰ ἐπιχειροῦν νὰ καταλάβωσι βίᾳ τμήμα
 Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, διότι θὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ
 ἐλθῶσιν εἰς ρῆξιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν ἐποχὴν εἶχαν
 ἀνάγκην χρησιμοποιήσεως τοῦ Στρατοῦ τῶν εἰς ἄλλους τομείς»
 καταθέτει ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ Κέφαλος
 «Ἄνευ προσηυνοήσεως μετὰ τῶν Βουλγάρων, λέγει ὁ διοικη-
 τῆς Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅτι δὲν θὰ ἀπεπειρᾶτο ἡ Βουλγαρία
 νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῆς βίας, διότι θὰ εὐρίσκετο πρὸ 130 χιλιάδων
 στρατοῦ ἐτοίμου καθ' ὅλα» καταθέτει ὁ ἀντιστράτηγος Μοσχό-
 πουλος. «Νομίζω ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ χάριν καταλήψεως τοῦ
 Ροῦπελ ἢ οἰουδήποτε ἄλλου σημείου Ἀνατολ. Μακεδονίας, οἱ
 Γερμανοβούλγαροι θὰ διεκινδύνευον τὴν κήρυξιν πολέμου κατὰ
 τῆς Ἑλλάδος» καταθέτει ὁ Συνταγματάρχης Κλάδος. «Ἡ
 γνώμη μου εἶναι, ὅτι οἱ Βούλγαροι, ἂν ἐδηλοῦτο πράγματι ἐκ μέ-
 ρους τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἀπόφασις ὅτι δὲν θὰ
 ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτούς τὴν εἰσβολήν, δὲν θὰ ἀπεπειρῶντο διὰ
 τῆς βίας, νὰ εἰσβάλωσι, διότι ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκετο ἐν πλήρει ἐπι-
 στρατεύσει καὶ ἡ Βουλγαρία ἦτο ἀρκετὰ ἀπησχολημένη μὲ τοὺς
 Ἀγγλογάλλους, οὓς δὲν ἠδύνατο αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς νὰ ἐκ-
 τοπίσῃ ἐκ Θεσσαλονίκης» καταθέτει ὁ Συνταγματάρχης Πά-
 ισχος. Ἐγὼ ἄμεσον τὴν ἀντίληψιν ἐξ ἐκτιμῆσεως τοῦ ἠθικοῦ
 κτῶν ἡμετέρων ἀνδρῶν καὶ τοῦ καταπεπτωκότες ἠθικοῦ τῶν
 Βουλγαρικῶν στρατευμάτων, ἐκ τῶν θήσεων, ἃς κατεῖχον τὰ
 ἡμέτερα τμήματα, δεσποζουσῶν ἐν συνόλῳ τῶν Βουλγαρικῶν
 καὶ ἐξ ὁμολογίας Γερμανοβουλγάρων ἀξιωματικῶν, οὓς συνή-

των περιερχόμενος τὰ ἀκραῖα φυλάκια, ὅτι ἂν ἤθελον διαταχθῆναι νὰ προχωρήσωσι κατὰ τῶν Ἑλλήνων θὰ ἔρριπτον τὰ ὅπλα καὶ θὰ ἔφευγον, ὅτι θὰ ἦτο τελεία παραφροσύνη διὰ τοὺς Βουλγάρους ἢ σύγκρουσις τῶν μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Γερμανοὶ δὲ ἀξιωματικοὶ μοῦ ὡμολόγησαν ὅτι οἱ Βούλγαροι φοβοῦνται πολὺ τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅτι ἂν ἡ Ἑλλὰς ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος δὲν θὰ δυνηθῶσι νὰ τοὺς συγκρατήσωσι. Μάλιστα ἐπὶ λέξει μοὶ ἔλεγεν «ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος θὰ τοὺς κατέσφαζον οἱ Βούλγαροι εὐρισκομένους ἐν διασπορᾷ 4—5 κατὰ Σύνταγμα Βουλγαρικόν, θὰ ἔρριπτον τὰ ὅπλα καὶ θὰ ἔφευγον» καταθέτει ὁ Συνταγματάρχης Ζήρας. Ὁ δὲ Βούλγαρος ἀξιωματικὸς Τύρνεφ εἶπεν εἰς τὸν Καλογερογιάννην (ἴδε κατάθεσιν αὐτοῦ) ὅτι αἱ ἀπώλειαι τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὴν εἰσβολὴν ἀνῆρχοντο εἰς 136 χιλιάδας καὶ οὐδὲ σκέψις ἠδύνατο νὰ γίνῃ περὶ εἰσβολῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἄνευ συγκαταθέσεως τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ἀντιστράτηγος τέλος Καλλάρης καταθέτει: «Φρονῶ ὅτι, ἐὰν ἀπεκρούοντο αἱ ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγάρων γενόμεναι προτάσεις περὶ εἰσβολῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, οἱ Βούλγαροι δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ εἰσβάλωσι διὰ τῆς βίας, διότι καίτοι ἔχοντες συμφέρον νὰ καταλάβωσι τὸ Ρουπέλ καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν δὲν εὕρισκον συμφώνους τοὺς Γερμανοὺς εἰς τὴν δημιουργίαν σοβαροῦ μετόπου ἐπιχειρήσεων καὶ ἀπασχολήσεως σοβαρῶν δυνάμεων ἄνευ προφανοῦς στρατηγικοῦ ὠφελήματος, τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον εἶχον εἰς τὰ νῦτα τὴν Ρουμανίαν, τῆς ὁποίας ἡ στάσις τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἀκαθόριστος».

Διὰ τῆς παραδόσεως τοῦ Ρουπέλ δὲν παρεδόθη ἀπλῶς τὸ ἔρμα τοῦτο, ἀλλ' ὀλόκληρος ἢ στενωπὸς Σιδηροκάστρου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ σπουδαιότερον στρατηγικὸν σημεῖον ὅλης τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἢ στενωποῦ ἢ κατάληψις σημαίνει διὰ τὸν κατέχοντα, διὰ τῆς καθ' οἷανδήποτε στιγμὴν ἐπιθύμει δυνατῆς ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ τριῶν ἕως τεσσάρων ὡρῶν καταλήψεως τῆς κοιλάδος Σερρών καὶ τῆς πρὸς Θεσσαλονικὴν ὁδοῦ, ἀποκοπὴν πάσης διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίας μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, τὴν εἰς μόνωσιν καταδίκην τοῦ ἐν Ἀνατ. Μακεδονίᾳ στρατοῦ καὶ τὴν συνεπεῖα τούτου θέσιν εἰς

τὴν διάθεσιν τῶν Γερμανοβουλγάρων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας (ἔρα κατάθεσιν Κλάδου).

Ὅντως ἡ εἰσβολὴ τοῦ Αὐγούστου 1916 ὑπῆρξε συνέπεια τῆς καταλήψεως τοῦ Ρουῦκελ. (Ἴδε κατάθ. Πολίτου). Ἡ παράδοσις τῶν ὀχυρῶν τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας καὶ ἡ διάσπασις καὶ αἰχμαλωσία τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ ὀφείλονται εἰς τὰς γενικὰς διαταγὰς (194, 633 καὶ 1511), ἃς εἶχον τὰ παρὰ τὴν μεθόριον στρατεύματα νὰ μὴ πολεμήσωσι κατ' οὐδένα λόγον κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων. Ὁ ἀντιστράτηγος Καλλάρης Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν κατ' Αὐγούστον 1916 καταθέτει τὰς διαταγὰς ταύτας, δυνάμει τῶν ὁποίων κατέλαβον καὶ τὰ στρατεύματα καὶ ἐφήρμοζον ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς παρ' αὐτοῦ ἐκδιδομένας καὶ ἀλλαγῶν «οἱ Βούλγαροι ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διαταγὰς ταύτας δυνάμει τῶν ὁποίων κατέλαβον καὶ τὰ Ρουῦκελ, εἰσῆλθαν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολ. Μακεδονίαν» καὶ «ἀπὸ ἀπόψεως καθαρῶς στρατηγικῆς ἢ κατάληψις τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἦτο σχεδὸν ἀναπόφευκτος μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ρουῦκελ καὶ τῆς στενωποῦ Δεμίρ-Ἰσσάρ». Ὁ συνταγματάρχης Καράκαλος, Διοικητὴς τοῦ Φρουρίου Καβάλλας κατὰ τὴν εἰσβολήν, βεβαιοῖ, ὅτι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ὀχυρῶν τῆς Καβάλλας ἐφήρμοσε τὰς γενικὰς διαταγὰς τοῦ Ὑπουργείου ἐννοῶν τὰς ὑπ' ἀριθ. 633, 1228 καὶ 1511. Ἀλλ' εἶτι: σαφέστερον φαίνεται τοῦτο ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2911 τῆς 5 Αὐγούστου 1916 διαταγῆς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὰς 5ην, 6ην καὶ 7ην Μεραρχίας, καθ' ἣν «οἱ λόχοι προκαλούμενος εὐρισκόμενοι πρὸς ὑπερτέριον Βουλγαρικῶν δυνάμεων εἰσερχομένων εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πειθομένων ν' ἀναστείλωσι τὴν προχώρησιν αὐτῶν μέχρι λήψεως τῶν ἐπειγόντως αἰτηθεισῶν πληροφοριῶν παρὰ τοῦ Κέντρου θὰ ἐνεργήσωσι συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῆς ὑπ' ἀριθ. 633 τῆς 9-3-16 ὀριζόμενα» (Ἴδε κατάθεσιν ταγματάρχου Κωστάκη).

Μολονότι ὁμως ἡ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν εἰσβολὴ ὑπῆρξε συνέπεια τοῦ κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ρουῦκελ διαπραχθέντος ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας, οὐδ' ἀπαιτεῖται ἰδιαιτέρα μεταγενεστῆρα τῆς παραδόσεως τοῦ Ρουῦκελ ἐνέργεια αὐτῶν, ὅπως τοῖς καταλογισθῇ ἡ κατάληψις τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας, οὐχ' ἦττον ἐκ τῆς ἐξελιξέως

τῶν γεγονότων συνάγεται ὅτι οὐδαμῶς ἔπαυσαν κατὰ τὸ μεταξὺ τῆς 13 Μαΐου 1916 καὶ 5 Αὐγούστου 1916 διάστημα ἐγκληματικῶς ἐργαζόμενοι πρὸς παρασκευὴν τῆς καταλήψεως ταύτης.

Προβλέποντες ὡς ἐκ τῆς στρατιωτικῆς μορφώσεώς των καὶ τῶν μετὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων συνεννόησέων των, ὅτι ἡ εἰς Ρουπέλ εἰσοδος ἦτο ἀπλῶς τὸ προοίμιον τῆς εὐρυτέρας αὐτῶν προελάσεως καὶ φοβούμενοι τὴν ἀνανέωσιν τοῦ κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ρουπέλ ἐκ παρεξηγήσεως προελθόντος ἐπεισοδίου ἀντιστάσεως, σπεύδουσι διὰ τῆς 1511 ἀπὸ 13 Μαΐου 1916 Διαταγῆς τῆς Ἐπιτελικῆς Ἑπιχειρήσεως νὰ γενικεύσῃσι δι' ὅλην τὴν μεθόριον τὴν ὑπ' ἀριθ. 1484 ταυτόχρονον διαταγῆν των (ὄρα φακέλλον ἐγγρ. Α'), θέτοντες οὕτω ἐν ἰσχύϊ τὴν ὑπ' ἀριθ. 633 διαταγὴν αὐτῶν.

Τὴν 9 Ἰουνίου 1916 ἀφίκετο ἐκ Γερμανίας μέσῳ Ἡπείρου καὶ Λαρίσης ὁ Γερμανὸς ταγματάρχης Γουλιέλμος Φὸν Σβάϊνιτς (ὄρα δευτέριον Σώματος Ἀσφαλείας ἐν σχετικῷ φακέλλῳ ἐγγράφων).

Ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος ἐκόμιζεν ἀλληλογραφίαν καὶ ἦτο φαίνεται ἐντεταλμένος νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν κατηγορουμένων ἐπὶ ζητημάτων στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς φύσεως. Ὡς ἐκ τοῦ ρόλου, ὃν ἔπαιξε κατὰ τὴν παράδοσιν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καθ' ἣν ἐχρησίμωσεν ὡς σύνδεσμος τοῦ ἐν Βαλκανικῇ Γερμανοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν Δυνάμεων (ὄρα κατὰθ. Καρακάλου), θὰ ἠδύνατό τις νὰ συπεράνη ὅτι ἡ ἀποστολὴ του κυρίως τὸ ζήτημα τοῦτο ἀφείρωα. Καὶ ἀπέρχεται εὐχαριστημένος βεβαιωθείς περὶ τῶν ἀρίστων διαθέσεων τῶν κατηγορουμένων καὶ ἐντεταλμένος παρὰ τοῦ τότε Βασιλέως «νὰ διαβιβάσῃ πρὸς τὸν βασιλέα Φερδινάνδον μίαν δήλωσιν πίστεως πρὸς τὸ καθεστῶς» (ὄρα ἐν διπλ. ἐγγρ. IX τὸ ἀπὸ 27 Ἰουνίου 1916 τηλεγράφημα τῆς ἐν Ἀθήναις πρὸς τὴν ἐν Σόφια Βουλγαρίας Γερμανικῆν Πρεσβείαν) (πβλ. ἐν φακέλλῳ ἐγγρ. Ε. σχετικά πρὸς τὴν ἔλευσιν τοῦ Φὸν Σβάϊνιτς). Ταυτόχρονον δὲ—πρὸς ἐπίγνωσιν τῶν ἄνω ἐκτιθεμένων—τηλεγραφεῖ ὁ Πασσάρωφ εἰς Σόφιαν, ὅτι ἡ Συνεννόησις ἐζήτησε διὰ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν εἰσοδὸν τῶν Γερμανοβουλγάρων εἰς Μακεδονίαν, ὃ δὲ κ. Σκουλούδης

ήρνήθη τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην (δρα διπλ. ἔγγρ. 4).

Κατόπιν τῶν δηλώσεων τούτων βεβαίως εἶναι φυσικά ὅσα κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1916 ὁ ὑπολοχαγὸς Τύρνεφ τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ εἶπε πρὸς τὸν μάρτυρα Καλογερογιάννην καὶ ὅσα βραδύτερον τῷ ἐπανέλαθεν ὁ ταγματάρχης Σαβῶφ. «Τώρα θὰ εἶμεθα πλέον ἢ σύμμαχοι καὶ ἡμεῖς θὰ ἐρχόμεθα εἰς Καβάλλαν καὶ Δράμαν ἐλεύθεροι καὶ σεῖς εἰς Ξάνθην» (ἴδε κατὰθεσιν Καλογερογιάννη).

Ἐν τῇ προτροπῇ ταύτῃ τῆς Βουλγαρικῆς προέλασεως κατὰ τοὺς μήνας Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον 1916 μὴ ὑπαρχούσης ἐπιστρατεύσεως καὶ ἰσχυροσῶν τῶν διαταγῶν 194 καὶ 633 περὶ μὴ ἀντιστάσεως, διατάσσεται ὑπὸ τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας ἐπιτάξεις εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Ἡ ἐπιτάξις αὕτη, ἥς ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ συσσώφρευσις ἐν Δοξάτφ καὶ ἀλλαγῶ ἀλεύρων καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ἀστικοὶ πληθυσμοὶ ἐλίμωττον, οὐδεμίαν ἄλλην δύναται νὰ ἔχῃ λογικὴν ἐξήγησιν, εἰ μὴ ὅτι ἐγένετο πρὸς τροφодότησιν τῶν μελλόντων νὰ εἰσβάλωσι Γερμανοβουλγαρικῶν στρατευμάτων, ἧτις ἐξήγησις ἄλλως τε οὐδαμῶς προκρούει, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ πρὸ τῆς εἰσβολῆς ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς τῆς Θράκης ἐτροφοδοτεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν Στρατιωτικῶν Ἀρχῶν (ἴδε καταθέσεις Γεννάδη καὶ Ἰσχομάχου).

Ὀλίγον χρόνον πρὸ τῆς παραδόσεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὁ τότε Διοικητὴς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ Χατζόπουλος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐφθέσκετο εἰς διαρκεῖς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Δούσημανη. Δις ἐφευράθη ὑπὸ τοῦ μάρτυρος Λακαθιώτου ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ Ἐπιτελείου, ἐκτῆς ἀνησυχίας του δὲ κατὰ τὴν συνάντησιν ταύτην καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του ὁ μάρτυς ἐσχημάτισε τὴν πεποίθησιν ὅτι κατὰ ὑποπτον συμβαίνει.

Τὴν 25 Ἰουλίου 1916 ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἀντιστράτηγος Καλλάρης ἐξέδωκε διαταγὴν πρὸς τὰ ἐν Ἀνατολ. Μακεδονίᾳ στρατεύματα καθ' ἣν «οὐδὲν ὄχυρον θέλει ἐκκινωθῆ οὐδὲ θέλει παραδοθῆ ἄνευ ἡμετέρας διαταγῆς». Ἡ διαταγὴ αὕτη, τῆς ὁποίας τὸ πρωτότυπον δὲν κατέστη δυνατόν ν' ἀνευρεθῆ, οὐδ' αὐτὸς ὁ ἐκδώσας αὐτήν, δύναται νὰ δώσῃ τὴν ἀκριβῆ διατύπωσιν ὡς καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῆς, ἐξεδόθη οὐχὶ διότι ἡ

Κυβέρνησις Ζαΐμη ἐφρόνει: ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ ὑπ' ἀριθ. 633 καὶ 1511 Διαταγαὶ χωρὶς κἂν νὰ ἐρωτηθῇ αὐτοὺς ἡ Κυβέρνησις, ἀφ' ἑτέρου δ' ὡς ἐκ τῆς δυσπιστίας, ἡ ὁποία: ὑπῆρχεν ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργοῦ Καλλάρη ὡς πρὸς τὸν Δούσμανη καὶ ἦτις δυσπιστία, πηγὴν ἔχουσα τὴν πεποίθησιν ὅτι: ὁ Δούσμανης προέβαινεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ ξένων πρακτόρων ἄνευ γνώσεως τοῦ Ὑπουργοῦ, ἀπέληξεν εἰς τὴν τελικὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ πανισχύρου Ἐπιτελάρχου ὡς καὶ τοῦ ὑπαρχηγοῦ I. Μεταξῶ τῆ ἀπαιτήσαι τῆς Κυβερνήσεως Ζαΐμη. (Ἴδε καταθέσεις Ζαΐμη, Καλλάρη καὶ Μανέττα).

Πράγματι ἡ δυσπιστία τοῦ Ὑπουργοῦ Καλλάρη ἦτο δικαιολογημένη, διότι: οἱ κατηγορούμενοι δὲν ἀπρακτοῦσι. Τὴν 2ην Αὐγούστου 1916 —καταθέτει: ὁ μάρτυς Μανέττας—ἐλήφθη εἰς τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ ἐτηλεγράφημα τοῦ Δούσμανη, καθ' ὃ ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ ἀπεφασίσθη ἡ ἐκκίνωσις πάντων τῶν ὄχυρῶν ἀνασχέσεως καὶ ἡ μεταφορὰ ἅπαντος τοῦ πολεμικοῦ αὐτῶν ὕλικου εἰς Καβάλλαν καὶ ὅπερ τηλεγράφημα διέτασεν ἐν τέλει: «Προβῆτε ἀπὸ τοῦδε». «Τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων, καταθέτει: ὁ μάρτυς Λεκάκης, ὁ Διοικητὴς τοῦ Φρουρίου Καβάλλας ἔλαβε διαταγὴν παρὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Δούσμανη, δι' ἧς διετάσσεται νὰ ἀφοπλίσῃ πάντα τὰ ὄχυρά τῆς δικαιοδοσίας του, νὰ συσκευάσῃ ἅπαν τὸ ὕλικόν, νὰ ἐπιτάξῃ κτήνη καὶ ὄχηματα καθ' ὅσον θὰ ληφθῇ διαταγὴ διατάσσουσα τὸν ἀφοπλισμὸν ὄχυρῶν καὶ μεταφορὰν ὕλικου. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἐλήφθη ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανοβουλγάρων μὴ κοινοποιηθεῖσα ἐξ ἀδυναμίας. Ἐκ ταύτης ἐξάγεται, ὅτι δὲν εἶχε τὸ Ἐπιτελεῖον πλέον διαθέσιν νὰ χρησιμοποίησῃ τὰ ὄχυρά». Ὁ Διοικητὴς τοῦ Φρουρίου Καβάλλας Συνταγματάρχης Καρακάλος καταθέτει «ἡ διαταγὴ περὶ ἀφοπλίσεως φρουρίων μεθορίου καὶ ὄχυρῶν, ἡ ληφθεῖσα ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς εἰσβολῆς, δὲν περιῆλθεν εἰς ἐμὲ ἀλλὰ πιθανὸν εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Σώματος, εἰς ἣν διοικητικῶς ὑπῆγοντο τὰ ὄχυρά τῆς μεθορίου, ἐγὼ δ' ἔλαβον γνώσιν διὰ τὴν τεχνικὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἣν εἶχον ἀναθέσει εἰς τὸν Διοικητὴν τοῦ Πυροβολικοῦ ὅστις ἦτο ὁ Ἰσχύμαχος». Ἐπίσης ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ ἀντισυνταγμα-

τάρχης Βαλέττας όμολογεί τήν λήψιν τοιαύτης τινός διαταγής: όλίγας ήμέρας πρό τής εισβολής (όρα κατ. Βαλέττα). Καί άν μόν ούτε ό Καράκαλος ούτε ό Βαλέττας δύνανται ούτε θέλουσι νά διευκρινίσωσι πόθεν έλήφθη ή προκειμένη διαταγή, ούχ ήττον εκ του συνδυασμού τών καταθέσεων του Μανέττα καί του Λελάκη, ώς καί όπως θα ήδύνατο νά καταθέσθ ένώπιον του δικαστηρίου ό ταγματάρχης Πυροβολικού Τραυλος μετά του υπό του άντιστρατήγου Καλλάρη ένόρκως βεβαιουμένου ότι ούτε αυτός ούτε ή Κυβέρνησις Ζαΐμη απέστειλε πρό τής εισβολής διαταγήν τινά περί έκκενώσεως καί άφσπλίσεως τών όχυρών, δύνανται άσφαλώς πλέον νά συναχθῃ, ότι ή διαταγή προήρχετο παρά του κατηγορουμένου Δρούμανη.

Ούτω τήν 4 Αυγούστου 1916 διά τής όδοϋ Νευροκοπίου καί τών διαβάσεων Μπουκίων καί Ίζτέσι προελάνουν οι Βούλγαροι εις τήν Άνατολικήν Μακεδονίαν, άφου προηγουμένως έγέγοντο κύριοι δι' αίφνιδιασμού του σταθμού Δεμίρ-Ίσαρ. Παντού οι άρχηγοί τών Βουλγαρικών τμημάτων ποιούνται δηλώσεις περί τών καλών διαθέσεων αυτών, ότι έρχονται κατόπιν συνεννοήσεως, ήν έχουσι τά δύο Κράτη, ότι ό Έλληνικός στρατός, καθ' ό γνωρίζουσιν, ούδεμίαν θέλει άντιτάξει άντίστασιν, ότι εισέρχονται ώς φίλοι καί ότι έντός όλίγου οι Έλληνες θα έλθωσι μέ τό μέρος των διά νά κτυπήσωσι τούς Άγγλογάλλους (ίδε καταθ. Κυρίμη, Σκυρού). Άμα τή ένάρξει τής εισβολής οι άρχηγοί τών παραμεθωρίων τμημάτων έζήτησαν τηλεγραφικώς ή τηλεφωνικώς όδηγίας παρά του Δ' Σώματος Στρατού καί του Φρουρίου Καβάλλας διατάχθησαν δ' υπό τούτων νά υποχωρήσωσι καί μόνον άπομεμακρυσμένοι τινές σταθμοί συνόρων ήμύνησαν (ίδε κατάθ. Ίσχομάχου). «Ήμεις—λέγει ό Έπιτελάρχης του Δ' Σώματος Στρατού Βαλέττας—έξεδώσαμεν διά τών λόχων προκαλύψεως διαταγάς εις τά φυλάκια, όπως συμμορφωθώσι εις τάς προγενεστέρας διαταγάς περί υποχωρήσεως. Καί εις άλλους μόν τομείς έγέγονε άνευ έπισοδίου ή εισβολή, διότι προσήρχετο εις τάς γραμμάς εις Βούλγαρος άξιωματικός, όστις έλεγε «παιδιά είναι συμφωνία δέν θα σάς πειράζωμεν. Ήμεις θα προχωρήσωμεν νά κτυπήσωμεν τούς Άγγλογάλλους». Είς άλλους όμως τομείς, όπου ή προέ-

λασις ἐγένετο ραγδαϊοτέρα, οἱ ἡμέτεροι στερούμενοι διαταγῶν δὲν ὑπεχώρουν».

Ὡστε παρὰ τὴν ἀπὸ 25 Ἰουλίου 1916 διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ Καλλάρη καὶ μᾶλλον ἐν τῷ πνεύματι τῆς μικρῆν πρό τῆς εἰσβολῆς ἀφικθείσης διαταγῆς τοῦ Δούσμανη περὶ ἐκκενώσεως τῶν ὄχυρῶν ἀνασχέσεως, οἱ διοικῶντες τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ ἐφήρμοζον τὴν ὑπ' ἀριθ. 1511 διαταγὴν τὴν θέτουσαν ἐν ἰσχύϊ τὴν 633/4-3-16. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀνευδοκίμως ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2911/5-VIII-16 διαταγῆς τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὰς ὑπ' αὐτὸ Μεραρχίας, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος (ἴδε ταύτην ἐν καταθ. Κωστάκη).

Ταυτοχρόνως μὲ τὴν διαταγὴν ταύτην τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ ἐζήτησε τηλεγραφικῶς παρὰ τοῦ Ὑπουργείου ὀδηγίας. Τὸ δ' Ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2149 τῆς 5 Αὐγούστου 1916 διαταγῆς του ἐνέκρινε τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ διέταξε τὴν εἰς τὰς ἐδρας τῶν Μεραρχιῶν συγκέντρωσιν, ὡς καὶ τὴν ἐν περιπτώσει κινδύνου ἀποκοπῆς τῶν Μεραρχιῶν μεταστάθμισιν αὐτῶν τῆς μὲν IV εἰς Ἐλευθερὰς τῆς δὲ I εἰς Καβάλλαν.

Ἡ ὑπαρξίς τῆς διαταγῆς ταύτης δὲν αἰρεῖ παντάπασιν τὴν εὐθύνην τοῦ Ἐπιτελείου διὰ τὴν εἰς Ἀνατολ. Μακεδονίαν εἰσβολὴν τῶν Γερμανοβουλγάρων. Ἡ Κυβέρνησις Ζαΐμη εὐρεθείσα πρὸ καταστάσεως, ἣν ἐδημιούργησε τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ αἱ προκάτοχοι Κυβερνήσεις, οὔτε τὸν χρόνον οὔτε τὴν ἀπαιτουμένην ἐλευθερίαν δράσεως εἶχεν ὅπως λάβῃ πλέον ὅλα τὰ μέτρα πρὸς ἀποτόξιν τῆς Βουλγαρικῆς καθύδου. Εὐρέθη τρόπον τινὰ εἰς κατάστασιν ἀνάγκης, ἐν τῇ ὅποιᾳ ἐτύγχανε πλέον ἀναπόφευκτος ἡ ἐκδοσις διαταγῶν οἷα ἡ ὑπ' ἀριθ. 2149, ἀφοῦ ἡ μὲν τελεσφόρος ἄμυνα δὲν ἠδύνατο νὰ διεξαχθῇ λόγῳ τῆς ἀποστρατεύσεως, οἱ δὲ κατηγορούμενοι Ἐπιτελεῖς παρασηνιακῶς θρῶντες συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν προγενεστέρων αὐτῶν μετὰ τῆς Γερμανίας συνεννόησεων ὑπεβοήθουν τὴν Βουλγαρικὴν προέλασιν.

Ὅτι, ἐνῷ ὁ διοικῶν τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ Χατζόπουλος ἀπέστειλε πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελικὴν Ὑπηρεσίαν) ἀγωνιώδη τηλεγραφήματα ἀπὸ 7 Αὐγούστου 1916 (ἴδε ταῦτα εἰς Α. Β. Συμπλ. ἀριθ. 29, 30 καὶ 31), οἱ κατηγορού-

μενοι ἀντί νά σπεύσωσιν, ὡς ὄφειλον, νά παράτχωσι τὰς ἀπαιτουμένας ὁδηγίας προσπαθοῦντες παντί σθένει νά διασώσωσι τὸ πολεμικὸν ὑλικὸν τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας καὶ τοὺς ἀνδρας τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων, τὴν μὲν 8ην Αὐγούστου 1916 ἀπήγτων ἀποκλείοντες πᾶσαν βίαν, ἀναγγέλλοντες ὅτι ὁ στόλος δὲν θὰ σταλῆ, καθησυχάζοντες τὸν πληθυσμὸν καὶ ἀποφεύγοντες ἐν μιᾷ λέξει νά λάβωσι σωτήριόν τι μέτρον (Λ. Β. Συμπλ. 32) τὴν δὲ 17 Αὐγούστου 1916 ἐρωτῶντες ἂν εἶχεν ἐκτελεσθῆ προγενεστέρα αὐτῶν διαταγὴ περὶ παραδόσεως τῶν φρουρίων τῆς πόλεως Καβάλλας εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους—περὶ ἧς καὶ ὁ Βαλέττα καταθέτει ὅτι ἐλήφθη, καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 34 Λ. Β. Συμπλ. τηλεγράφημα ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξιν.

Ἐνῶ δὲ τὰς διαταγὰς ταύτας ἐφρόντιζον νά περιβάλλωσι διὰ τοῦ κύρους τῆς Ὑπουργικῆς ὑπογραφῆς, ταυτοχρόνως ἐξακολουθοῦντες τὸν παλαιὸν τρόπον τῆς ἀμέσου καὶ ἀπ' εὐθείας ἐνεργείας των, ἀπήγθουναν πρὸς τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ τηλεγραφήματα—περὶ ὧν καταθέτει ὁ Ἰσχυόμενος ὅτι εἶδε δύο εἰς χεῖρας τῶν ὑπαξιπιστῶν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ τὴν 9 Αὐγούστου 1916 καὶ ὁ Ματάλας τὰς παραμονὰς τῆς εἰς Καβάλλαν εἰσόδου τῶν Γερμανοβουλγάρων—ἀποτέλεσμα τῶν ἑποίων ὑπῆρξεν ὅτι πᾶσα πρόθεσις ἀμύνης ἐξηφανίσθη παρὰ τοῖς διοικοῦσι τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ (ἴδε κατάθ. Ἰσχυομάχου), ἢ μετὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων σχέτις τοῦ Χατζοπούλου καὶ τοῦ Βαλέττα κατέστη ἐγκαρδιωτέρα (ἴδε κατάθ. Καστέλλη λέγοντος «ὅτι ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς παραδόσεως τῆς Καβάλλας ἀμφότεροι οὗτοι μετέβησαν πομπωδῶς πρὸς συνάντησιν Βουλγάρου στρατηγοῦ μεταξὺ Δράμας καὶ Καβάλλας, μεθ' οὗ καὶ συνέφαγον») ἢ ἰδέξ των περὶ ἐπιβιβάσεως εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀπόπλου εἰς Θάσον ἐγκαταλείφθη τὴν τελευταίαν στιγμὴν παρὰ τὴν προθυμίαν τοῦ Ἑγγλοῦ Προξένου Νόξ, ἧτις καὶ ἐμπράκτως ἐξεδηλώθη, καὶ ὅλοκληρον Σῶμα Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὤδυσεν ἐν τέλει τὴν ὁδὸν ἀπολέμου καὶ ἀδόξου αἰχμαλωσίας (ἴδε τὰ κατὰ τὴν παράδοσιν Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἐν κατάθ. Καλλάρη, Βαλέττα, Καρακάλου, Κωστάκη, Ἰσχυομάχου, Μηλιώτου, ἐνθα καὶ τὴν σχετικὴν ἐκθεσιν, Ζαίμη, Σκυροῦ, Κυρίμη κλπ.).

Ευρίσκοντες δ' οὕτω συνεργούς ἐκούσιους καὶ ἀκούσιους εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐν Ἀνατολ. Μακεδονίᾳ Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων, ἐφρόντιζον νὰ καταπέλλωσι τὴν ἀνησυχίαν καὶ δυσφορίαν, ἣτις συνετάρασσε τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας κοινοποιοῦντες κατ' ἐντολὴν δῆθεν τῆς Κυβερνήσεως —πράγματι δ' αὐτοβούλως (ἴδε καταθέσεις Καλλάρη καὶ Ζαίμη)—τὴν νόταν ἦν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς εἰσβολῆς ἐδίδον αἱ Κεντρικαὶ Αὐτοκρατορία: περὶ ἀκεραιότητος καὶ ἀνεξαρτησίας κλπ. τῆς Ἑλλάδος (ἴδε Α. Β. Συμπλ. ἀριθ. 33 τηλεγράφημα μὲ ὑπογραφήν Δούσημανης)—καὶ τοῦτο ἵνα μὴ διὰ λαϊκῆς ἐξεγέρσεως ματαιωθῇ τὸ ποθητὸν ἔργον τῆς Βουλγαρικῆς προελάσεως. (Πβλ. κατάθ. Καστέλλη, καθ' ἣν ἐτοιχοκολλήθησαν προκηρύξεις συνιστῶσαι: εἰς τὸν λαὸν ψυχραιμίαν καὶ δηλοῦσαι ὅτι οἱ Γερμανοβούλγαροι ἔρχονται ὡς φίλοι καὶ ὄχι ὡς ἐχθροί).

Καὶ οὕτω τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ συνεπέα τῶν διαταγῶν 194, καὶ 633 ἀφέθη εἰς τὴν τύχην του, «ἐπωλήθη, ἐγκατελείφθη τελείως ἐν Ἀνατολ. Μακεδονίᾳ» (ἴδε κατάθ. Σκυροῦ). Καὶ μετ' αὐτοῦ παρεδόθησαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γερμανοβουλγάρων ὄπλα, πολεμοφόδια, τρόφιμα κλπ. συμποσούμενα εἰς τοὺς ἀκαλοῦθους ἀριθμοὺς συμφώνως πρὸς σημείωμα αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας (ἄρα τοῦτο ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων Γ). Ὅπλα 27.000 (20500) ἀποθηκευμένα, 6500 ἀνδρῶν Δ' Σώματος) Μυθραλιοβόλα 93 (54 τοῦ Δ' Σώματος καὶ 39 τῶν ὄχυρῶν) Τηλεβόλα 124 (ὄρειθατικά 12, πεδινὰ 8, βαρέα 26, ἐλαφρὰ 78).

Ἐκτὸς τούτου παρεδόθησαν εἰς τοὺς Βουλγάρους κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου προελθούσης ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς ἀρμοδίας πρὸς τοῦτο Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας ἅπαντα τὰ λάφυρα τοῦ Βουλγαρικοῦ πολέμου τὰ φέροντα τὸ Βουλγαρικὸν Στέμμα καὶ τὸ ψηφίον Φ. Ἡ παράδοσις αὕτη ἐγένετο ἐπὶ ἀποδείξει (ἴδε καταθέσεις Λελάκη, Καστέλλη).

Ὁμοίως δὲ τὰ ἐξ ἐπιστρατεύσεως κτήνη τοῦ Δ' καὶ Ε' Σώματος Στρατοῦ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων (ἴδε κατάθ. Πάσχου), ὡς καὶ τὰ ἐν Δοξάτῳ, Σέρραις, Δράμῃ, Καβάλλῃ καὶ ἀλλαγῶ συσσωρευμένα τρόφιμα (ἴδε κατάθ. Ἰσχομάχου).

Γενικῶς δ' εἰπεῖν ὑπῆρξεν ἐγκληματικὴ ἡ διαγωγὴ τῆς

Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦ τότεν πολυτίμου πολεμικοῦ ὕλικου τῶν ἐν Μακεδονίᾳ στρατιωτικῶν Σωματίων μίαν μόνην ἐξήγησιν ἐπιδεχομένη ὅτι ἐγκαταλιπούμενον θὰ ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους, ὧν ἡ κάθοδος προσδοκᾶτο καὶ προητοιμάζετο. Ὁ μάρτυς συνταγματάρχης Πάσχος καταθέτει, ὅτι «μόλις ἐτελείωσεν ἡ ἀποστράτευσις εἶδαι νὰ ληφθῇ πρόνοια περισυλλογῆς τοῦ πλεονάζοντος ὕλικου τῆς Ἄνατ. Μακεδονίας ἐξ ἐνδεχομένης Γερμανοβουλγαρικῆς ἐπιθέσεως, ἀφοῦ τὸ Ἐπιτελεῖον ἔφειλε νὰ γνωρίζῃ ὅτι πραγματοποιουμένης μιᾶς τοιαύτης εἰσβολῆς, μέρος τοῦ ὕλικου θὰ ἀπεκόπτετο διὰ τῆς καταλήψεως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς καὶ συνεπῶς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποκομισθῇ ἀσφαλῶς. Τοιαύτην αἴτησιν ἀποκομίσεως ὕλικου εἶχεν ὑποβάλλει ἡ VI Μεραρχία, χωρὶς ὅμως αὕτη νὰ γίνῃ δεκτὴ». Ὁ δὲ μάρτυς ὑποστράτηγος Λελάκης «ἐνῶ προκειμένου περὶ ὕλικου, ὅπερ ἠδύνατο νὰ περιέλθῃ εἰς Γερμανοβουλγάρους οὐδεμίᾳ ἐλαμβάνετο φροντίς, προκειμένου περὶ ὕλικου τὸ ὅποιον ἐνδεχομένως ἤθελε περιέλθῃ εἰς Συμμάχους καὶ χρησιμοποιηθῇ κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων τοῦτο περισυλλεγέτο ἐν καιρῷ ὡς ἐνεφαίνετο ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθ. 977/30-11-15 Διατ. Ὑπουρ. Στρατ. καὶ 11601 καὶ 11599/30-11-15 Διατ. Φρουρίου Θεσσαλονίκης» (ὄρα φάκελλον ἐγγράφων Β) (ἴδε καὶ κατάθεσιν Μανέτα ἐκθέτοντος διὰ μακρῶν τὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ὕλικου τῆς Ἄνατολικῆς Μακεδονίας).

Συγκεφαλαιούντες ἦδη πρὸς καθορισμὸν τῆς εὐθύνης τῶν κατηγορουμένων συνάγομεν:

1) Ἄπασαι αἱ πρὸς πραγματοποιήσιν τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς καὶ πρὸς παράδοσιν τοῦ Ρούκελ καὶ τῆς Ἄνατολ. Μακεδονίας διαπραγματεύσεις διεξήχθησαν μεταξὺ τῶν Γερμανοβουλγάρων καὶ τῶν κατηγορουμένων. Πρὸς τὸ Ἐπιτελεῖον — ὅπερ ἀπετάλει: ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκαίην τὸ κέντρον τῆς ἀντιανταντικῆς καὶ Γερμανοφίλου πολιτικῆς — ἐστράφησαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τοῦ πολέμου οἱ Γερμανοβουλγαρικοὶ κύκλοι. Ἀφοῦ εἶδον, ὅτι οἱ κατηγορούμενοι ἦσαν διατεθειμένοι πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν των, ἐν πολλῷ μάλιστα προτρέχοντες αὐτῶν, ἤλθον εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν καὶ συνεννόησιν μετ' αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύεται ἱκανῶς ἐκ τε τῶν ἐν τῇ

Λευκῆ Βίβλῳ δημοσιευθέντων ἐγγράφων, ἐκ πολλαπλῶν καταθέσεων μαρτύρων, ἰδίᾳ δ' ὁμῶς ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν διαβιβασθέντων ἐγγράφων περιελθόντων εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο ἐκ δύο πηγῶν, ὅρα κατάθεσιν Ν. Πολίτου ὅστις λέγει: ἄφ' ἑνὸς μὲν ἀντίγραφα τινῶν ἐξ αὐτῶν εὑρέθησαν ἐν τῷ τηλεγραφικῷ, ἄφ' ἑτέρου δὲ ἄλλα ἐξ αὐτῶν ἐλήφθησαν κατὰ τὴν διαβίβασιν τῶν ὑπὸ τῶν Συμμαχικῶν ἀρχῶν, ἢ μετάφρασις δ' αὐτῶν καὶ τῶν μὲν καὶ τῶν δέ, ἐγένετο παρὰ τῆς εἰδικῆς κρυπτογραφικῆς ὑπηρεσίας Συμμαχικῆς τινος Κυβερνήσεως, ἣτις κατώρθωσε νὰ εὑρῇ τὴν σχετικὴν κλειδα καὶ ἣτις εὐηρεστήθη ν' ἀνακοινώσῃ τὴν μετάφρασιν ἐπισήμως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὧν συνεπῶς ἢ ἀποδεικτικὴ ἰσχὺς ἀναμφισβήτητος.

Ἡ ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων—κατὰ κύριον λόγον ὑπὸ τοῦ Β. Δούσανη καὶ Ι. Μεταξᾶ—τεσοῦτον ἐμφανῶς διεξαχθεῖσα Γερμανόφιλος προπαγάνδα καὶ αἱ ἀνωτέρω συνεννοήσεις ἀπέτελεσαν τὴν λόγῳ καὶ ἔργῳ ὑποστήριξιν τῆς εἰσβολῆς ξένων στρατευμάτων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, καθ' ὅσον ὑπῆρξαν ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις, ἀνευ τῶν ὁποίων ἡ εἰσβολὴ δὲν θὰ ἐπεχειρεῖτο.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης οἱ κατηγορούμενοι ἐνεργοῦσιν οὐχὶ ὡς ἡ ὀρισμένα δικαιώματα καὶ καθήκοντα καὶ ὀρισμένον κύκλον δράσεως ἔχουσα κρατικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ—ἀλλ' ὡς τὸ ἐκ τῆς τροχιᾶς του τελείως ἐξελθὼν καὶ συγκεντρώσαν ἐν χερσίν αὐτοῦ ἅπασαν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν Ἐπιτελεῖον. Ἀκριβῶς δ' ἡ ἰδιαιτέρα αὐτῶν θέσις εἰς τὸ πλευρὸν τοῦ τότε Βασιλέως—ἐφ' οἷ ἐγνώριζον νὰ ἐπιδρῶσι καὶ νὰ ἐπιβάλλωνται ὅπου εἶδε:—καθίστα τὰς μετ' αὐτῶν συνεννοήσεις καὶ τὰς διαβεβαιώσεις, ἃς παρείχον, ἐξόχως σημαντικὰς διὰ τοὺς Γερμοὺς οὐκυβάρχους καὶ συντελεστικὰς πρὸς λήψιν τῆς ἀποφάσεως εἰσβολῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος.

2) Ἄπασαι αἱ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ληφθεῖσαι ἀποφάσεις σχετικῶς πρὸς τὴν παράδοσιν τοῦ Ρουβελ καὶ τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας, ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων. Τὸ τοιοῦτον ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς ὅλως ἐξαίρετικῆς θέσεως, ἣν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκτίσαντο ἐν τε τῷ γενικῷ

πολιτειακῷ ὀργανισμῷ καὶ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.

«Ὁ Δούσμανης διεχειρίζετο ἀνευθύνως καὶ ἀνεξελεγκτικῶς τὴν ὑπουργικὴν ἐξουσίαν, χρησιμοποιῶν σφραγίδα μὲ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γούναρη καὶ ἐκδίδων διαταγὰς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ» (πβλ. Λαπαθιώτην). «Καθ' ὅλην τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ 1915 τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ ἐλάμβανε διαταγὰς παρὰ τοῦ Β. Δούσμανη, αἵτινες ἦσαν διαταγαὶ καὶ οὐχὶ πληροφορίες ἢ ὁδηγίαι. Μᾶς ἔκαμνε δ' ἐντύπωσιν, διότι ἦτο παρὰ τὸν ὀργανισμὸν τοῦ Ἐπιτελείου» (ἴδε κατ. Κεφάλου). «Πολλάκις ὁ ἀντιστράτηγος Μοσχόπουλος διεμαρτυρήθη διὰ τὰς μὲ ὑπογραφήν Δούσμανης διαταγὰς, δι' ὧν οὗτος ἐσφετερίζετο τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ὑπουργοῦ» (ἴδε κατῶ. Καλογερά, Παπαζαφειροπούλου, Μοσχοπούλου, Ζυμπρακάκη, Τρικοῦπη). «Μίαν ἡμέραν ἠρώτησα τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν διατὶ παρατείνεται ἡ ἐπιστράτευσις, μοὶ ἀπήντησεν ὅτι δὲν ἀφίνει ὁ Δούσμανης νὰ λυθῇ αὕτη» (κατῶ. Καλογερά).

Ἄλλὰ καὶ εἰδικώτερον περὶ τοῦ τρόπου, καθ' οὗ ἐλαμβάνοντο αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἔχομεν σαφεῖς καταθέσεις.

α') Ὁ τότε Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Ν. Πολίτης καταθέτει: «ἀπὸ τὴν γενικὴν κατάστασιν ἐμφαίνεται, ὅτι αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο κατ' ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ Ἐπιτελείου καὶ υἱοθετοῦντο ἀπὸ τὸν κ. Σκουλούδη».

β') Ὁ τότε Προσωπάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν συνταγματάρχης Παπαζαφειροπούλος καταθέτει: «ἡ διεύθυνσις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν ἀνήκεν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον. Οὕτω μοὶ ἐδόθη παρὰ τοῦ Δούσμανη, ἵνα φέρω τοῦτο εἰς τὸν Ὑπουργὸν Γιαννακίτσαν ὑπόμνημα περιέχον τοὺς λόγους, ἐφ' ὧν ὤφειλεν ὁ τελευταῖος οὗτος νὰ στηριχθῇ ἐν τῇ Βουλῇ καὶ νὰ ἀποκρούσῃ τὰς αἰτιάσεις παρατάσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως. Ἄλλοτε πάλιν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἠθέλησε νὰ μεταβάλλῃ σχέδια διαταγῶν ἀπευθυνομένων εἰς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ στρατεύματα καὶ σχετικῶν πρὸς τὴν ἐπιστράτευσιν. Μὲ ἐκέλευσεν ὁ Δούσμανης εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον καὶ μοὶ εἶπε νὰ μεταβιβάσω εἰς τὸν Γιαννακίτσαν «ὅτι δὲν τὸν ἔχομεν δι' αὐτὸ Ὑπουργόν, τί; αὐτὸς θὰ μεταβάλλῃ τὰ σχέδια».

γ') Ο διατελέσας Υπασιστής του Υπουργού των Στρατιωτικών ήδη συνταγματάρχης Καλογεράς καταθέτει. «Από το Γ' και Δ' Σώματα Στρατού ελαμβάνομεν τηλεγραφήματα περί της επικειμένης εισβολής των Βουλγάρων. Πρώτων περί της στάσεως των. Κατόπιν τούτων εστάλην από τον Υπουργόν των Στρατιωτικών προς τον Δούσμανη. Μετέβην και ο Δούσμανης μου ειπεν ότι θα συνεννοηθῆ με τον Στρατιωτικόν Ἀκόλουθον της Γερμανικῆς Πρεσβείας Φαλκενχάουζεν, θα ἴδῃ και τον Μεγαλειότατον και θ' ἀποφασίσῃ. Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ἔμεινά' κατάπληκτος, ἐτόλμησα νά εἶπω εἰς τόν Υπουργόν πως ἀνέχεται τοιαύτην κατάστασιν. Ὁ Υπουργός ἀνεγνώρισε τήν ὀρθότητα των σκέψεών μου». «Ἐκ τῆς ἐν γένει μου ὑπηρεσίας ἐν τῷ Υπουργείῳ ἐμόρφωσα τήν πεποιθήσιν, ὅτι πραγματικῶς Ὑπουργός και γενικώτερον πραγματικῶς Κυβερνήτης της Ἑλλάδος ἦτο τὸ Ἐπιτελεῖον. Τὴν κυριαρχοῦσαν γνώμην ἐπὶ της κατευθύνσεως της ἐξωτερικῆς πολιτικῆς εἶχε τὸ Ἐπιτελεῖον».

δ') Ὁ Ἐπιτελὴς και ἔμπιστος του Δούσμανη ἤδη ἀντισυνταγματάρχης ἐν διαθέσιμότητι Ρουσὲν καταθέτει «τὸ Ἐπιτελεῖον εἶχε μεγάλην ἰσχύν. Ἀνεμειγνέτο εἰς τὰ διπλωματικά ζητήματα, ἅτινα ἐφρόνει ὅτι ἔδει νά παρακολουθῆ».

ε') Ὁ ἀποθανὼν Διευθυντὴς του Υπουργείου των Ἐξωτερικῶν Καρατζᾶς κατέθεσεν, ὅτι «ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα συνεννοήσεως Ἐπιτελείου και Κυβερνήσεως γνωρίζω ὅτι ὁ συνταγματάρχης του Ἐπιτελείου Ἐξεδάκτυλος συνεργάζετο συχνότατα και διὰ μακρῶν μετὰ του κ. Σκουλούδη, γεγονός, ὅπερ δὲν παρατηρεῖτο εἰς ἄλλας ἐποχάς. Τοιαῦτα συνεργασίαι δὲν ἐγένοντο ἐπὶ Κυβερνήσεως Ζαΐμη, διότι ἐζήτηται μὲν ὁ Ἐξεδάκτυλος νά ἴδῃ τόν κ. Ζαΐμη, ἀλλ' οὗτος τόν παρέπεμψεν εἰς τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν» και «ἀπὸ του Ἐπιτελείου ἐστάλλοντο εἰς τὸ Υπουργεῖον των Ἐξωτερικῶν καθ' ἑκάστην δύο φακελλοί, ὁ εἰς μὲν τούτων εἶχεν ἐπιγραφήν «Υπουργεῖον Ἐξωτερικῶν», ὁ δὲ ἕτερος «Υπουργεῖον Ἐξωτερικῶν προσωπικῶς ἔμπιστευτικῶς». Εἶχον λάθει διαταγὴν νά μὴ ἀποσφραγίζω τούτους».

ς') Σπουδαιότατη εἶνε ἡ κατάθεσις του Υπουργού των Στρατιωτικῶν Γεωργαντίου περὶ του τρόπου, καθ' ὃν ελαμβάνοντο αἱ ἀποφάσεις της τότε Κυβερνήσεως. «Τὸ Ἐπιτελεῖον συνεννο-

εἶτο πρῶτον μετὰ τοῦ Βασιλέως, ἐζητεῖτο ἡ γνώμη καὶ ἡ ἀπόφαισις τούτου, κατόπιν εἰσηγεῖτο τὸ Ἐπιτελεῖον τὰς σχετικὰς διαταγὰς».

ζ') Ἐπίσης ἐξόχως διαφωτιστικὴ τυγχάνει ἡ κατάθεσις τοῦ Γιαννακίτσα περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν κατὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1484 διαταγῆς ἀντεποιήθη τὸ Ἐπιτελεῖον τὴν Ὑπουργικὴν ἐξουσίαν. «Περὶ τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 14 Μαΐου 1916 ἐκλήθη ἐν τῷ τηλέφωνον, διότι εὐρισκόμην ἐν Φαλήρῳ καὶ ἀξιωματικὸς τοῦ Ἐπιτελείου μοὶ ἀνεκοίνωσε τηλεγράφημα πρὸς τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ, δι' ὃ παρηγγέλετο, ὅπως ὁ διοικητὴς τοῦ Ροῦπελ παραλάβῃ ὑλικὸν καὶ ἀποσυρθῇ παραδίδων τὸ ἄχυρόν Ροῦπελ εἰς τοὺς Βουλγάρους. Οἰοεὶ ἐζητεῖτο ἡ γνώμη μου, ἂν ἦτο καλὸν τὸ τηλεγράφημα, ὅπερ εἶχεν ἤδη σταλῆ. Ἀπήντησα «ἀφοῦ ἐστάλη τί μὲ ἐρωτᾶτε;». Προσεπάθησαν δὲ νὰ δικαιολογηθῶσιν προβάλλοντες τὸ ἐπεῖγον».

η') Ὁ τότε Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Πολίτης καταθέτει, ὅτι «κατὰ τὴν πρωϊαν τῆς παραδόσεως τοῦ Ροῦπελ συνήτησα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Πρωθυπουργοῦ Σκουλούδη τοῦ Δούσμανην καὶ Μεταξᾶν, οἵτινες κατεῖχοντο ὑπὸ συγκινήσεως. Ἡ συγκίνησις αὕτη ὤφειλετο εἰς τὸν φόβον μήπως τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς, τὸ ὁποῖον ἐνέπνεε τὸ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Μαυρουδῆν ἀπόσπασμα, ἤθελε παρὰ τὰς δοθείσας διαταγὰς ὠθήσῃ αὐτὸ εἰς ἀποφασιστικὴν ἀντίστασιν κατὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων».

θ') Ὁ συνταγματάρχης Κλάδος τῆς Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας καταθέτει «θεωρῶ ἐκτὸς συζητήσεως, ὅτι εἰς τὰς περὶ παραδόσεως τοῦ Ροῦπελ ἀποφάσεις τῆς Κυβερνήσεως ἐπέδρασε τὸ Ἐπιτελεῖον».

3) Οἱ κατηγορούμενοι τυγχάνουσιν ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἐκδοσιν πασῶν τῶν περὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Ροῦπελ καὶ τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας ἐκδοθεισῶν διαταγῶν. Αἱ ὑπ' ἀριθ. 34, 194, 633, 774, 1228, 1484, 1507 καὶ 1511 διαταγαί, φέρουσαι τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν Γιαννακίτσα, ἔχουσι μονογραφεθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπιτελ. ὑπηρεσίας Β. Δούσμανη καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς Α' Διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων Ι. Μεταξᾶ. Κατὰ τὸ ἄρθρον 24 ἐδάφ. 5 τοῦ κανονισμοῦ τῆς ἐν εἰρήνῃ ὑπηρεσίας τῆς Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας τοῦ στρατοῦ «ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ θεωρεῖ διὰ

μονογραφῆς του τὰς διαταγὰς ταύτας, δι' ἃς εἶναι συνυπεύθυνος» καὶ κατὰ τὸ ἄρθρον 35 τοῦ αὐτοῦ Κανονισμοῦ. «Πᾶσαι αἱ ἐργασίαι τῶν ὑπὸ τοῦς διευθυντὰς τμημάτων, αἱ ὑποβαλλόμεναι εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ δεόν νὰ φέρωσι τὴν μονογραφὴν τῶν, ὄντων ὑπευθύνων ἀπέναντι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ».

Περὶ τῆς εὐθύνης ταύτης τῶν κατηγορουμένων καταθέτουσι τὰ ἀκόλουθα.

α') Ὁ διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ Ἀντιστράτηγος Μοσχόπουλος «πλήρως τὴν εὐθύνην τῶν ἄνω διαταγῶν φέρει τὸ Ἐπιτελεῖον. Τοῦτο συντάσσει τὰς διαταγὰς καὶ εἰσηγείται παρὰ τῷ Ὑπουργῷ τῶν Στρατιωτικῶν, ὁ ὁποῖος εἶναι μὲν ὑπεύθυνος διὰ τὴν ὑπογραφὴν αὐτῶν, ἀλλὰ συνυπεύθυνον εἶναι τὸ Ἐπιτελεῖον, εἰς ὃ ἀνήκει πλὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἡ ἐξασφάλισις αὐτοῦ τοῦ Κράτους. Τὴν εὐθύνην πρωτίστως φέρει ὁ ὁ ἀρχηγός, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ μέλη εἶναι συνυπεύθυνα».

β') Ὁ συνταγματάρχης Πάσχος καταθέτει «εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν περὶ παραδόσεως τοῦ Ροῦπελ διαταγῶν συνετέλεσε τὸ Ἐπιτελεῖον, διότι αὐταὶ προήρχοντο ἐκ τῆς διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας Στρατοῦ, ἣτις προορισμὸν ἔχει νὰ μελετᾷ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ συντάσῃ τὰς σχετικὰς διαταγὰς ὑπὸ τὴν ἐγκρίσιν πάντοτε τοῦ ἐπιτελάρχου, οὔτε ποτὲ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιδοθῶσι τοιαῦται διαταγαὶ ἄνευ ἐγκρίσεως τοῦ Ἐπιτελείου».

γ') Καὶ οἱ μάρτυρες ὑποστράτηγος Ὀρφανίδης, ἀντισυνταγματάρχης Κέφαλος, ταγματάρχης Καλογερογιάννης, ὑποστράτηγος Λελάκης, συμφωνοῦσιν ἅπαντες ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς τε εὐθύνης τοῦ Ἐπιτελείου ὡς καὶ τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἐξεδόθησαν αἱ διαταγαὶ αὐταί, σκοποῦ ἐγκειμένου ἐν τῇ γενικῇ πολιτικῇ τοῦ Ἐπιτελείου τεινούσῃ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν Γερμανοβουλγαρικῶν συμφερόντων διὰ τῆς ὑποβοηθήσεως τῆς καθόδου τῶν Γερμανοβουλγάρων καὶ τῆς ἐκδιώξεως τῶν Ἀγγλογάλλων (ἴδε κατάθ. Καλογερογιάννη).

δ') Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν Γιαννακίτσας καταθέτει τέλος «τὸ Ἐπιτελεῖον μοὶ εἰσηγείτο τὰ σχέδια τῶν διαταγῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων, ἐὰν ἐνόμιζον ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ φέρω παρατηρήσεις, ἔφερον τοιαύτας. Πάντα τὰ σχέδια τῶν διαταγῶν μονογραφούμενα ὑπὸ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου μοὶ εἰση-

γαῦντο ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου τμηματάρχου. Οὐδέποτε ἐγὼ ἔδωκα διαταγὴν, ἵνα συνταχθῶσιν αὐταὶ καὶ εἶτα μοὶ εἰσηγηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου, καθ' ὅσον τὰς ἀναφορὰς τῶν διαφόρων στρατιωτικῶν ἀρχῶν ἐλάμβανε τὸ Ἐπιτελεῖον ἀπ' εὐθείας, ἐγὼ δὲ ἐλάμβανον ἀργότερον γινῶσιν αὐτῶν. Αἱ εἰσηγήσεις τοῦ Ἐπιτελείου ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν παρ' ἐμοῦ, ἐπαθμίζετο ὑπ' ἐμοῦ ὁμοῦ κατὰ πόσον διὰ τῶν διαταγῶν τούτων ἐξυπηρετεῖτο ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως. Οὕτω ὑπέγραφον καλῇ τῇ πίστει διαταγὰς, οἷα ἡ 633, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν παρασκηνίων, νομίζων ὅτι ἐξυπηρετοῦν τὴν πολιτικὴν τῆς οὐδετερότητος». Καὶ ἀλλαγῶ. «Αἱ γινῶμαι τῶν Ἐπιτελείων ὑποχρέων νὰ ἔχωσιν ὑπευθύνους γνώμας προκειμένου περὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ Κράτους, ἀσκοῦσιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ὑπουργοῦ, καθ' ὅσον τὰ Ἐπιτελεῖα παρακολουθοῦσιν ἐκ καθήκοντος τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἶναι ἐνήμερα τῶν στοιχείων, δι' ὧν δικαιολογοῦνται αἱ γινῶμαι. Ἐν ᾧ ὁ Ὑπουργὸς ἀρκοῦμενος μόνον εἰς τὰς εἰσηγήσεις καὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ ὑπεύθυνον τοῦ Ἐπιτελείου, προβαίνει εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν διαταγῶν. Οὕτω καὶ ἐγὼ».

Ἀποτέλεσμα τῆς παραδόσεως εἰς τοὺς Βουλγάρους τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ὑπῆρξεν ἡ καταστροφή καὶ ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς, ἡ ἐξολόθρευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ διὰ τῆς ἀπαγωγῆς του εἰς βάρβαρον αἰχμαλωσίαν, ἡ μεταβολὴ εἰς ἐρείπια τῶν ἀκμαζουσῶν πόλεων αὐτῆς. Οὐδεμίαν ἐκ τῶν δοθεισῶν ἐκ μέρους τῶν Γερμανοβουλγάρων ἐγγυήσεων ἐτηρήθη. Τοῦναντίον ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσβολὴν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ ἐπέδειξαν ἐχθρικὴν διαγωγὴν ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν (πβλ. καταθ. Σκυροῦ καὶ Κυρίμη), κατέσφαξαν Ἑλληνικὰ φυλάκια, ἅτινα παρεδόθησαν αὐτοῖς οἰκαιοθελῶς (πβλ. κατάθ. Καστέλλη), συνέλαβον, ἀφώπλισαν καὶ ἔδειραν Ἑλληνας χωροφύλακας (πβλ. κατάθ. Κλάδου), προέβησαν εἰς δηλώσεις, ἀρπαγὰς περιουσιῶν κακώσεις κατὰ πολιτῶν (πβλ. κατάθ. Καστέλλη).

Τὰς Βουλγαρικὰς ταύτας κακουργίας ἀναφέρει ὁ Ν. Τρουπάκης ἀρχηγὸς τῆς Χωροφυλακῆς Μακεδονίας πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν (ἴδε Α. Β. ἀριθ. 69), ὁ ἐν Βουλγαρίᾳ Πρεσβευτῆς Ἄλ. Νασὺμ πρὸς τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον (ἴδε Α. Β. 70 καὶ 72 καὶ 74, 76), ἀνώτερος δημόσιος ὑπάλληλος

τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας πρὸς τὴν ἐν Βερολίῳ Πρεσβείαν (ἴδε Α. Β. 75). Αὐτὸς οὗτος ὁ Βούλγαρος στρατηγὸς Τάνεφ ὁμολογεῖ πρὸς τὸν Πρεσβευτὴν Ναούμ. Καὶ ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις συναισθάνεται τοῦτο τοποθετοῦσα παρὰ τῇ Βουλγαρικῇ Στρατιωτικῇ Διοικήσει Ἀνατολ. Μακεδονίας γερμανοὺς ἀξιωματικούς, χωρὶς ὅμως παντάπασιν νὰ ἐκδηλώσῃ ἐμπράκτως τὴν θέλησίν της περὶ καλύτερεύσεως τῆς θέσεως τῶν ὑπὸ τοὺς Βουλγάρους Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Ἀντιθέτως ἀνεχομένη τὰς συνολικὰς ἐκτοπίσεις αὐτῶν ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως φαίνεται υἱοθετοῦσα τὸ καταχθόνιον τοῦτο σχέδιον τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Ὁ Νομάρχης Δράμας κατὰ τὴν εἰσβολὴν Ν. Μπακόπουλος παρακολουθήσας τὸν ἀστικὸν πληθυσμὸν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν καταθέτει τὰ ἀκόλουθα. «Ἀπὸ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς εἰσόδου του εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος ὁ Βουλγαρικὸς στρατὸς ἐξεδίωξε τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχὰς πανταχόθεν ὅθεν διῆλθε. Ἐξήτει παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Χωροφυλακῆς τὴν παράδοσιν τῶν ὄπλων μάνλιχερ, δι' ὧν ἦσαν ὀπλισμένοι, διότι δῆθεν ἦσαν Βουλγαρικὰ. Ἐπυροδόγησαν μάλιστα δύο χωροφύλακας ἀρνηθέντας νὰ παραδώσωσι ταῦτα, ἐξ ὧν ὁ εἰς ἀπέθανεν, ὁ δὲ ἕτερος ἐτραυματίσθη. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ εἰς Γερμανίαν οἱ Βούλγαροι προέβησαν ἀμέσως εἰς τὴν σύλληψιν τῶν μᾶλλον προκρίτων, τοὺς ὁποίους ἐφυλάκισαν, ἔδειραν, ἐξώρισαν πολλοὺς εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Τὴν 22 Ἰουνίου 1917 αἱ Βουλγαρικαὶ ἀρχαὶ κατέλαβον τὰ γραφεῖα τῶν Ἑλληνικῶν ἀρχῶν, εἰδοποίησαν πάντας ἡμᾶς, ὅτι συνεπεῖα διαταγῆς τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως δὲν δυνάμεθα νὰ πασαμείνωμεν εἰς Ἀνατολ. Μακεδονίαν, ὅτι τὴν αὐτὴν ἐσπέραν πάντες οἱ Ἕλληνες κάτοικοι θὰ ἀπήγοντο εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Οἱ εἰς Βουλγαρίαν ἀπαχθέντες Ἕλληνες ἀπὸ 16—70 ἐτῶν ὠδηγήθημεν πάντες εἰς τὴν πόλιν Σούμλαν. Ἐκεῖ μᾶς ὠδήγησαν εἰς ξύλινα παραπήγματα, εἰς ἃ πρὸ ἡμερῶν εἶχον σταυλισθῆ οἱ ἵπποι τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ. Μίαν ἐβδομάδα ἀργότερον ἐπιτροπὴ Βουλγάρων ἀξιωματικῶν ἐλθοῦσα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ὁμήρων, προέβη εἰς ἀποστολὴν αὐτῶν εἰς διαφόρους ἐργασίας.

Μία ἀποστολὴ ἐκ 250 ἀνδρῶν, ἐν οἷς καὶ ἐγώ, ἐστάλη εἰς

Καρναμπάτ τῆς Βουλγαρίας, δευτέρα τοιαύτη ἐκ 400 ἀπεστάλη εἰς Ζαΐτσάρ τῆς Σερβίας. Πάντες οἱ οὗτω ἀποστελλόμενοι ἦσαν προωρισμένοι νὰ ἐργασθῶμεν ὡς ἀπλοὶ ἐργάται.

Τὰς πέντε πρώτας ἡμέρας τῆς εἰς Καρναμπάτ ἀφίξεως δὲν ἐδόθη εἰς τοὺς ὁμήρους οὐδεμίαν τροφή. Ἐπὶ ἓνα δὲ μῆνα μετὰ ταῦτα ἐδίδετο μόνον ἄρτος. Ὅταν δὲ κατοπιν ἐδόθη ἄλλη τροφή, αὕτη συνίστατο κατὰ κανόνα ἀπὸ ζυμὸν ἐξ ὕδατος μὲ ὀλίγους κόκκους φασολίων ἢ λαχάνων.

Κατὰ τὴν ἐκ Σούμλας ἀναχώρησίν μας ἐπιτροπὴ βουλγάρων ἀξιωματικῶν ἐζήτησε νὰ τῇ παραδώσωμεν τὰ χρήματά μας, ὅστις δὲ ἀνεκαλύπτετο ὅτι δὲν εἶχε πράξει τοῦτο, ἐδέετο ἀνηλεῶς παρουσίᾳ τῶν ἄλλων.

Συνεπεία τῆς διαίτης ταύτης τῶν ἀτυχῶν αὐτῶν ἀνθρώπων ὑπῆρξεν ἡ βαθμιαία καὶ ἀσφαλῆς σωματικὴ των ἐξάντλησις. Ἡ ἐξάντλησις αὕτη ἐπετείνετο ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς συνεχοῦς καὶ βαρείας ἐργασίας, εἰς ἣν ὑπεβάλλοντο καθ' ἡμέραν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καὶ τῶν ραβδισμῶν, εἰς οὓς ὑπεβάλλοντο ὡσάντις ἐξηνητημένοι πλέον ἐκ τῆς ἐργασίας ἐπεχείρουν ν' ἀναπαυθῶσιν ὀλίγον, ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν καιρικῶν μεταβολῶν ἦσαν ἐκτεθειμένοι, τὴν μὲν ἡμέραν εἰς τὴν ἐργασίαν ἄνευ ἐπαρκῶν ἐνδυμάτων, πολλοὶ δὲ καὶ τελείως γυμνοί, τὴν δὲ νύκτα εἰς τὰς ὑγρὰς καὶ ἀπαισίας καλύβας ἄνευ θερμάνσεως, στρωμνῆς καὶ ἐπαρκῶν σκεπασμάτων.

Ἡ τροφή τῶν ὁμήρων ἐξηκολούθει πάντοτε ἡ αὕτη καὶ χειροτερέουσα μάλιστα. Ὑπῆρξε δ' ἐποχὴ, καθ' ἣν ἐπειδὴ δὲν ἐδίδετο ἄλλη τροφή εἰς αὐτούς, τοῖς εἶπον οἱ Βούλγαροι νὰ συλλέξωσι χόρτα τῶν ἀγρῶν καὶ νὰ τραφῶσι δι' αὐτῶν. Ἡ ὑγειονομικὴ κατάστασις τῶν ὁμήρων ὑπῆρξεν ἀπελπιστικὴ. Οἱ ἀσθενεῖς δὲν ἐτόγγανον ἀδείας νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, ἂν δὲν εἶχον 39° καὶ 40° πυρετόν. Εἰσαγόμενοι δ' εἰς τοῦτο ἐξήρχοντο πρὸ τῆς τελείας θεραπείας, διότι ἀφ' ἧς στιγμῆς κατέπιπεν ὁ πυρετὸς δὲν ἐδικαιολογεῖτο—κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν Βουλγάρων—ἡ παραμονὴ των.

Καὶ ἐβλέπομεν τοὺς κινουμένους τούτους σκελετούς, τοὺς μόνις δυναμένους νὰ κρατηθῶσιν ἐπὶ τῶν ποδῶν των συνεπεία τῆς ἐξάντλησεως λόγῳ τῆς πείνης, τοῦ ψύχους, τῆς ἐργασίας,

τῶν ραβδισμῶν καὶ τῆς ἀσθενείας νὰ ὀδηγῶνται· καὶ πάλιν εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ὅπως ἐργασθῶσιν.

Ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων τούτων ἦτο βεβαίως ὁ θάνατος. Εὐσπλαχνία ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων εἰς τοὺς Ἑλληνας ὁμήρους οὐδεμία ὑπῆρχεν. Μοὶ διηγήθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν δυστυχῶν αὐτῶν, ὅτε ἀκόμη εἶμεθα εἰς τὸ Καρναμπάτ μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι καὶ ἡμέραν τινὰ τοῦ χειμῶνος, καθ' ἣν λόγῳ τοῦ φύχους τὸ ἐδάφος εἶχε παγώσει· εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ὅταν κατέπιπτεν ἡ σκαπάνη ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀπεδίδοντο σπινθῆρες, μετέβη διὰ νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν ἐργασίαν ὁ Βούλγαρος μηχανικὸς Γεώργιεφ, ὅστις διηύθυνε ταύτην. Τότε οἱ δυστυχεῖς ὄμηροι γονυκλινεῖς τὸν παρεκάλεσαν νὰ ἐπιτρέψῃ, ὅπως μὴ ἐργασθῶσι τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τόσον δὲ μᾶλλον, ὅσῳ ἡ ἐργασία δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ. Τότε ὁ Γεώργιεφ τοῖς ἀπήντησεν: «ὄλοι θὰ πεθάνετε ἐπάνω στὴ δουλιὰ». Διέταξε δὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐργοδηγοὺς καὶ στρατιώτας νὰ δεῖρωσι πάντα, ὅστις δὲν ἐργάζεται, διότι δὲν ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ εὐσπλαχνία διὰ τοὺς Ἑλληνας. Ἐπίσης παρὰ πολλῶν ὁμήρων, ἐν οἷς ὡς ἐνθυμούμαι καὶ παρὰ τοῦ μηχανικοῦ Σερρών κ. Κούντουρα, ὅστις ἠργάζετο εἰς τὸ χωρίον Κουρκουτζᾶ, ἔμαθον, ὅτι οἱ Βούλγαροι διὰ νὰ μὴ ἀπασχολῶσιν ἐκ τῆς ἐργασίας τοὺς σχετικῶς ὑγιεῖς ὁμήρους, οἵτινες εἰργάζοντο εἰς τὴν γραμμὴν, ὑπεχρέωναν τοὺς ἐτοιμοθανάτους νὰ σκάπτωσι τοὺς τάφους, οὗτοι δὲ ἐπανερχόμενοι ἐκ τῆς βαρβάρου ταύτης ἐργασίας καὶ ἀναστενάζοντες ἔλεγον εἰς τοὺς λοιπούς: «Αἱ! ἔσκαψα καὶ ἐγὼ σήμερον τὸν τάφον μου», διότι βεβαίως ἠσθάνοντο ὅτι φθίνουσιν, οὐδεμίαν δὲ ἐλπίδα εἶχον διασώσεως, διότι οὔτε τροφήν εἶχο· ἐπαρκῆ, οὔτε κατοικίαν ἀνθρώπινον, οὔτε ἰατρικὴν περίθαλψιν.

Ἐκ τῶν εἰς τὸ Καρναμπάτ συγκεντρωθέντων περίπου ἑξακισχιλίων ὁμήρων ἀπεστάλησαν μετὰ τινα χρόνον δύο χιλιάδες εἰς τὸ Κοτσιθάρ διὰ τὴν κατασκευὴν ὀχυρωματικῶν ἔργων. Καθ' ἧς εἶχομεν πληροφορίας πάντες σχεδὸν ἀπέθανον. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων κατὰ τὴν ἐκ Καρναμπάτ ἀναχώρησίν μου μόνον περὶ τοὺς ὀκτακοσίους πεντήκοντα ἐπέζων ρακένδυτοι καὶ ἐλκεῖνοι τὴν θῆαν».

Γ'

ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ μάρτυς συνταγματάρχης Καλογεράς καταθέτει, ὅτι ἐρωτήσας τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν διατί διατηρεῖται ἡ ἐπιστράτευσις ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ὁ Δούσμανης δὲν ἀφίνει αὐτὴν νὰ λυθῇ. Πράγματι ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ 1915 γενομένη διὰ τοῦς γνωστοὺς λόγους ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Βενιζέλου, διετηρεῖτο ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων μετὰ τὴν πτώσιν τούτου, ἵνα ἐνδεχομένως χρησιμεύτῃ διὰ τὴν μετὰ τῶν Γερμανοβουλγάρων συνεργασίαν κατὰ τε τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ—τῶν Ἀγγλογάλλων—καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ το οὗτου—τῷ Ἐλευθ. Βενιζέλου—ὅταν ὁμως μετὰ τὴν νύκταν τῆς 8 Ἰουνίου 1916 διετάχθῃ ἡ ἀποστράτευσις, ἔπρεπε νὰ εὑρεθῇ ἀντιστάθμισμά τι πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς εἰς χεῖρας τῶν κατηγορουμένων δυνάμεως ταύτης. Ὁ Γερμανὸς στρατιωτικὸς ἀκόλουθος Φαλκενχάουζεν προσφέρει τὰ φῶτά του καὶ οἱ Σύλλογοι τῶν Ἐπιστράτων δημιουργοῦνται.

Ὁ Πρωθυπουργὸς Ἀλ. Ζαΐμης καταθέτει, ὅτι κατὰ τὰς πληροφορίας του οἱ σύλλογοι τῶν Ἐπιστράτων ὀργανώθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Γερμανικῶν Kriegenverein ὑπὸ τῶν Δούσμανη, Γούναρη καὶ Μεταξᾶ. «Γνωρίζω, ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν τῇ ἐμπνεύσει τοῦ Γερμανοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου, τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς ὀργανώσεως τῶν συλλόγων τῶν ἐπιστράτων. Ἡ σχετικὴ μελέτη καὶ αἱ ἐκάστοτε ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο παρὰ τοῦ Δούσμανη καὶ ἐξετελοῦντο παρὰ τῶν ἐμπίστων ὀργάνων αὐτοῦ, ἰδιαιτέρως δὲ παρὰ τοῦ Ἐξαθακτύλου καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Σώματος Ἀσφαλείας», καταθέτει ὁ τότε Διευθυντὴς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Πολίτης. «Βάσιμοι πληροφορίαι μὲ ἔπεισαν ὅτι ὁ κατηγορούμενος Δούσμανης κατανοῶν, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ παρατείνῃ τὴν ἐπιστράτευσιν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ ὀργανώσῃ τοὺς ἐπιστρατικούς συλλόγους εἰς συντεταγμένας ομάδας, ἃς διηύθυνον παρασκευσιακῶς ἐμπιστοὶ τοῦ ἀξιωματικοί», βεβαιοῖ ὁ ἀντιστράτηγος Λαπαθιώτης. «Γνωρίζω καὶ τὴν γνώμην μου ἐσχημάτισα ἐκ τῆς ὑπηρεσίας μου, ὡς προσωπάρχου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν, καὶ ἐξω-

δίκοις, ὅτι οἱ ἐπιστρατικοὶ σύλλογοι ὠργανώθησαν ἅμα τῇ κατ' Ἰούνιον 1916 ἀποστρατεύσει καὶ ὅτι οἱ συλλαβόντες τὴν ἰδέαν ἦσαν ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Πρεσβείας καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἐπιτελείου Δούσμανης, Μεταξῆς καὶ Ἐξαδάκτυλος», καταθέτει ὁ συνταγματάρχης Παπαζαφειρόπουλος. «Γνωρίζω καὶ ὑπηρεσιακῶς καὶ ἐξωδίκως —καταθέτει ὁ τότε Διευθυντῆς τῆς Ἀστυνομίας ὑποστράτηγος Ζυμπρακάκης— ὅτι ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τῆς ἀποστρατεύσεως τοῦ 1916 εἶχον ὠργανωθεὶ σύλλογοι ἐπιστράτων ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου τῆ συμπράξει τῆς Γερμανικῆς προπαγάνδας». «Ἀδιστάκτως πιστεύω, ὅτι τὸ Ἐπιτελεῖον ἐπενόησε καὶ ὠργάνωσε τοὺς ἐπιστρατικοὺς συλλόγους δηλ. ὁ Δούσμανης καὶ ὁ Μεταξῆς πρὸ πάντων», καταθέτει ὁ συνταγματάρχης Καλογεράς (ἴδε καὶ κατάθ. Παοικονόμου, Μαρούδα, Κοτζαμάνη). Ὁ μάρτυς Ζυμπρακάκης καταθέτει, ὅτι ὁ τότε Ὑπουργὸς Ἀργυρόπουλος ἠκούσθη ὑπ' αὐτοῦ λέγων ἐν Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ «Ἀσφαλῶς τὸ Ἐπιτελεῖον τοὺς διευθύνει, τοῦτο τὸ γνωρίζει ὅλος ὁ κόσμος», ὅπερ καὶ ὁ Ἀργυρόπουλος ἐξεταζόμενος δὲν ἀρνεῖται ὅτι πιθανὸν νὰ εἶπε.

Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν διαβεβαιώσεων τούτων πληθὸς μαρτύρων καταθέτουσι γεγονότα, ἐξ ὧν ἀδιστάκτως συνάγεται ἢ ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων ὀργάνωσις καὶ διεύθυνσις τῶν ἐπιστρατικῶν συλλόγων, ὡς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἰδρύσεως αὐτῶν.

«Μετὰ τὴν ἀποστράτευσιν ἤκουσα ἀξιωματικοὺς εἰς τὸ Φρουραρχεῖον συζητοῦντας καὶ λέγοντας ὅτι κατὰ τύπους θὰ γίνῃ ἢ ἀποστράτευσις, πράγματι δὲ θὰ εἴμεθα ἐν ἐπιστρατεύσει κατὰ Γερμανικὸν σύστημα» (κατάθ. Μελιγκούνη).

«Κατὰ τὴν ἀποστράτευσιν ἔλεγεν ὁ Κουρέβελης πρὸς τοὺς ἀπολυομένους ὀπλίτας «θὰ ἰδῆτε πῶς καὶ εἰς τὰ χωρία σας ποῦ θὰ πᾶτε θὰ εἰσθε στρατιῶται μὲ μόνην τὴν διαφορὰν πῶς δὲν θὰ φορῆτε στολήν». Οὗτοι μετὰ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἀποσπασθέντων εἰς τὰ διάφορα σώματα ἀσφαλείας κλπ. ἀπετέλεσαν τοὺς πρώτους πυρήνας τῶν ἐπιστρατικῶν συνδέσμων» (κατάθ. Χούντα). Ἄλλ' ἰδίως :

1) Ὁ μάρτυς Μελιγκούνης βεβαιοῖ, ὅτι πολλάκις μετεβίβατε προσκλήσεις πρὸς διαφόρους προέδρους ἐπιστράτων, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον πρὸς συνάντησιν τῶν ἀξιωματικῶν Δούσμανη, Μεταξῆ καὶ Ἐξαδάκτυλου.

2) Ὁ πρόεδρος ἐπιστράτων Καμαρινὸς ἐξέφρασεν εἰς τὸν μάρτυρα Χαρακτιδὴν τὴν δυσαρέσκειάν του, διότι ὁ Δούσμανης δὲν τὸν περιέβαλε διὰ τῆς εὐνοίας, μεθ' ἧς τοὺς ἄλλους συναδέλφους του.

3) Ὁ συνταγματάρχης Πάσχος καταθέτει, ὅτι ἤκουσε παρὰ τοῦ Κωνσταντινοπούλου, ὅτι διὰ ζητήματα ἐσωτερικῆς ἀντιστάσεως καὶ ὀργανώσεως τῶν ἐπιστράτων συνεννοεῖτο μετὰ τοῦ ἐπιτελοῦς Μεταξᾶ καὶ τοῦ Γούναρη. Παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἤκουσε, ὅτι ἡ συντήρησις των ὤφειλετο εἰς τὴν Γερμανικὴν προπαγάνδαν.

4) Αὐτὸς οὗτος ὁ κατηγορούμενος Μεταξᾶς ἐδήλωσε κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν Νοεμβριανῶν εἰς τὸν μάρτυρα Μαρούδαν παραπονεθέντα αὐτῷ διὰ τὴν ἐπιστρατικὴν θρᾶσιν «τοὺς ἐπιστράτους τοὺς διευθύνω ἐγώ, ὅταν ἰδῆτε καμμίαν ἀνάγκην ἢ κίνδυνον ν' ἀποταθῆτε εἰς ἐμὲ νὰ τὸν προλάβω».

5) «Οἱ ἴδιοι οἱ ἐπίστρατοι ἐκαυχῶντο ὅτι διηυθύνοντο παρὰ τοῦ Δούσμανη» καταθέτει ὁ μάρτυς Χούντας.

6) Ὁ μάρτυς Λογιωτατίδης, διατελέσας πρόεδρος ἐπιστράτων, καταθέτει, «ἐβλεπον τὸν Μεταξᾶν καὶ ἤρχετο εἰς τὸ Φρουραρχεῖον, ὅπουθεν μᾶς ἐδίδοντο ἔπειτα οἱ κατάλογοι τῶν προγραφοῦν τῶν Βενιζελικῶν. Ἄπαξ δὲ εἶδον καὶ τὸν Δούσμανην εἰς τὸν Πανελλήνιον σύνδεσμον ἐπιστράτων».

7) Ὁ διατελέσας πρόεδρος ἐπιστράτων Μιμηκόπουλος βεβαιοῖ, ὅτι «ὁ πρόεδρος τοῦ Πανελληνίου Συνδέσμου ἐπιστράτων Σαγιᾶς ἤρχετο εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ I. Μεταξᾶ καὶ ἐκινῶν τὰ σχετικὰ πρὸς τοὺς ἐπιστράτους ζητήματα. Τὸν ἤκουσα νὰ καυχᾶται. Τὸν εἶδον εἰσερχόμενον εἰς τὸ σπίτι τοῦ Μεταξᾶ. Τὸν συνήντησα εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον». Ἐπίσης «Ἦκουσα τὸν Κουμουνδοῦρον νὰ κακίζῃ τὸν Δούσμανην, διότι ἤρχετο εἰς ἐπικοινωνίαν εἰς ἀπλοῦς πολίτης ὁ Σαγιᾶς, μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖον».

8) Ὁ μάρτυς Κοτζαμάνης καταθέτει, «ἡ ἀνωτέρα ἐπιτροπὴ τῶν ἐπιστράτων Σαγιᾶς, Μάντζαρης, Σαραντόπουλος ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν οὐχὶ ἀπ' εὐθείας μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖον, ἀλλὰ μετὰ τὴν συνταγματάρχην Κοσμόπουλον, ὄντα σύνδεσμον μετὰ τῶν ἐπιστράτων καὶ τοῦ Ἐπιτελείου. Μόνον ὁ Σαγιᾶς ἐξαιρετικῶς ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸν Μεταξᾶν καὶ Δούσμανην (πδλ. κατάθ. Κολιανδρῆ).

9) Τὰ ὀνόματα τῶν προγεγραμμένων Βενιζελικῶν, καθ' ὧν ἔδρασαν οἱ ἐπιστρατιτικοὶ σύλλογοι, εὐρίσκοντο εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ κατὰ τὰ Νοεμβριανὰ ἐκαῖθεν ἐδόθη ὁ κατάλογος (ἴδε κατάθ. Ἄνδρ. Βήχου καὶ Ματθ. Σουβλῆ).

10) «Ταμίης καὶ χορηγὸς τῶν ἐπιστρατιτικῶν συλλόγων ἦτο ὁ συνταγματάρχης Μεταξᾶς. Κέντρον τῶν προέδρων τῶν συλλόγων ὑπῆρξεν ἡ οἰκία του. Ὁ πρόεδρος ἐπιστράτων Πικουλάκης, μοὶ ἐπέδειξεν ἐπισκεπτῆριον τοῦ Μεταξᾶ χρησιμεῖον πρὸς διευκόλυνσίν του», καταθέτει ὁ Κοτζαμάνης.

11) Τὸ πρῶτον χρῆμα τοῦ καταρτισμοῦ τῶν συνδέσμων ἐπιστράτων ἀπὸ Ἀπριλίου 1916 ἐκ δραχμῶν 50 χιλιάδων κατέθεσεν ὁ Μεταξᾶς, λαβὼν τοῦτο ἐκ τοῦ ἀνακτορικοῦ ταμείου (κατάθ. Δρακοπούλου καὶ Μαρούδα). Οἱ σύλλογοι τῶν ἐπιστράτων ἐνισχύοντο οικονομικῶς ἐκ χρημάτων Γερμανικῆς προπαγάνδας, διοχετευομένων εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον διὰ τοῦ Φαλκενχάουζεν (ἴδε κατάθ. Δρακοπούλου, Πάσχου, Κουτούδαλη, Ὀρφανίδη, Μελιγκούνη, Ζυμπρακάκη).

12) Οἱ Σαγιάς καὶ Λιβιεράτος ἐβεβαίωσαν εἰς τὸν μάρτυρα Ζυμπρακάκην, ὅτι οἱ Σύλλογοι ἐπιστράτων ὀργανώθησαν ἀπὸ τὸ Ἐπιτελεῖον, τῇ συμπράξει τῆς Γερμανικῆς προπαγάνδας.

Ἡ ραγδαία ἐμφάνισις τῶν ὀργανώσεων τούτων ἄμα τῇ ἀποστρατεύσει, ἢ ὁμοιόμορφος ὀργανώσις των, ἢ ταυτότης τῶν σκοπῶν τῶν καθ' ἕκαστα τμημάτων παρέχουν τὴν ἀπόδειξιν ὅτι οἱ ἐπιστρατιτικοὶ σύλλογοι εἶχον ἀνωτέραν διεύθυνσιν καὶ ὅτι εἶχε γίνει μεθοδικὴ προπαρασκευὴ ἐν τῷ στρατῷ (ἴδε κατάθ. Παπαζαφειροπούλου). Ἀκριβῶς δ' ὁ τρόπος τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῶν λειτουργίας ἀποδεικνύει, ὅτι ὀργανώθησαν παρ' ἀνωτέρας Στρατιωτικῆς Ἀρχῆς καὶ ὅτι τοιαύτη δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἄλλη πλὴν τοῦ Ἐπιτελείου.

Συγκεκριμένως :

α') Οἱ στρατιῶται οἱ ἀσποκασθέντες εἰς τὰ σώματα Ἀσφαλείας καὶ Φαληρέα ὑπῆρξαν οἱ πυρῆνες διὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν συλλόγων ἐπιστράτων (κατάθ. Φούντα).

β') Οἱ ἐπίστρατοι—ἰδίᾳ οἱ κατὰ τὰ Νοεμβριὰ κακουργήσαντες—ἔφερον στρατιωτικὴν στολὴν, ἦσαν συντεταγμένοι κατὰ στρατιωτικὰς ὁμάδας ὑπὸ ἀξιωματικοῦ καὶ ὑπαξιωματικοῦ κατ' ὀργανικὰ τμήματα (ἴδε κατάθ. Μαρούδα, Κοτζαμάνη, Χαλαλάμπη).

γ') Οἱ ἐπίστρατοι ἦσαν ὀπλισμένοι μὲ ὄπλα τοῦ στρατοῦ (ἴδε κατάθ. Μιμηκοπούλου καὶ Ζυμπρακάκη, Χαραλάμπη καὶ Κοτζαμάνη).

Οὕτω ὁ ἀντιστράτηγος Χαραλάμπης καταθέτει. «Πρὸ τῆς 18 Νοεβρίου 1916 ἐλήφθησαν διαταγαὶ εἰς τὴν I Μεραρχίαν εἴτε παρὰ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐγγράφως εἴτε προφορικῶς δι' ἀξιωματικῶν ἐπὶ τούτῳ πεμπομένων, δι' ὧν διετάσσεται ἡ διανομὴ ὄπλων γκαρὰ εἰς ἐπιστράτους» καὶ ἀλλαχοῦ. «Ὁ λοχαγὸς Ντορλέντης Ἰωάννης εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὀργανῶσιν συλλόγων ἐπιστράτων Λαρίσης καὶ τὴν ὄπλισιν τούτων. Ὁ φρουραρχὸς Λαρίσης συνταγματάρχης Γ. Μεταξᾶς καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ Βουλτσος καὶ Γεωργόπουλος διετέλουν ἐν στενῇ ἐπαφῇ πρὸς τοὺς ἐπιστράτους. Εἰς τὰς ἐνεργείας ταύτας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ προέβαινον οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι, ἂν δὲν ἦσαν ἀρεστοὶ εἰς τοὺς κυβερνήτας καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον». Ὁ δὲ μάρτυς Κοτζαμάνης «τὴν 30 Αὐγούστου 1916 οἱ ὑπολοχαγοὶ τοῦ Φρουραρχείου Μιχ. Βουκάτης, Χρῆστος Πέππας καὶ Χαρ. Κρικεοῦκης τοῦ Φρουραρχείου μετέβησαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα καὶ διένειμαν ὄπλα εἰς τοὺς ἐπιστράτους» καὶ περαιτέρω. «Πολὺ πρὸ τῶν γεγονότων τῆς 18 Νοεμβρίου εἶχον χορηγηθῆ ὄπλα μάλιγγερ ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τοῦ δημοσίου εἰς τοὺς ἐπιστράτους, εἶχε δ' ἀποσπασθῆ εἰς μόνιμος λοχίας ἐφορίας ὑλικῶν πολέμου Μητροφάνης, ὅπως μεριμνᾷ περὶ τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῶν ἐπιστράτων. Καὶ ὁ Κωνσταντινόπουλος διένειμεν ὄπλα εἰς τοὺς ἐπιστράτους Νεαπόλεως ἐκ τῶν ἀποθηκῶν τῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων».

δ') Εἰς τὰς Μεραρχίας ὑπῆρχον ἐμπιστοὶ ὄργανα τοῦ Ἐπιτελείου, τὰ ὁποῖα διηύθυνον τὴν κίνησιν, συγκρότησιν, ἐξοπλισμὸν καὶ διάθεσιν τῶν ἐπιστράτων (κατάθ. Πάσχου).

ε') Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ εἶχον ἐμπιστευτικὰς διαταγὰς ἐκ μέρους τοῦ Ἐπιτελείου πρὸς συνεργασίαν μετὰ τῶν ἐπιστράτων (κατάθ. Μαρούδα), δι' ἃ καὶ ὁ Σαγιᾶς ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 845 ἐγκυκλίῳ του (ὄρα φάκελλον ἐγγρ. II') λέγει: «ὅταν ἀπαιτηθῆ στρατιωτικὴ ἐπεξηγήσις, νὰ ζητήσητε ταύτην παρὰ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς κατὰ τόπους φρουρᾶς».

ς') Ἡ ἐπὶ τῶν ἐπιστράτων ἐξουσία τῆς ἀστυνομίας ἀφηρέθη ἀνατεθεῖσα εἰς τὸν συνταγματάρχην Παυλόπουλον (ἴδε κατάθ. Ζυμπρακάκη).

ζ') Οἱ πρόεδροι ἐπιστράτων ἐνήργουν ἐνόρκως προανακρίσεις,

ας υπέβαλον εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι ἀναγνωρίζουσαι ταύτας προέβαινον εἰς τὰς περαιτέρω κατὰ τὴν στρατ. Ποιν. Νομοθεσίαν ἐνεργείας (ἴδε καταστραφὲν ἀρχεῖον I Μεραρχίας ἀριθ. 949/6-12-16, 963)10-12-16, 964)10-12-16 φάκελ. ἔγγρ. I).

Ἐκ πάντων τούτων προκύπτει, ὅτι, οὐ μόνον ἡ ἀρχικὴ ὀργάνωσις, ἀλλὰ καὶ ἡ διεύθυνσις τῶν ἐπιστρατικῶν συλλόγων ὑπῆρξεν ἔργον τοῦ Ἐπιτελείου.

Ἀρχικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιστρατικῶν συλλόγων ὑπῆρξεν ἡ μεταστροφὴ τοῦ φρονήματος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ κατὰ τῆς μερίδος τῶν Φιλελευθέρων καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτῶν. Ἐναντίον τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν ἐξήρθεζον οἱ κατηγορούμενοι τοὺς ἐπιστράτους διὰ ψευδῶν εἰδήσεων καὶ διαδόσεων, συνεργοῦντος καὶ τοῦ τύπου (ἴδε Κοτζαμάνην). «Σκοπὸς τῶν συνδέσμων τῶν ἐπιστράτων ἦτο ἡ πολιτικὴ ἐξόντωσις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Φιλελευθέρων διὰ τῆς τρομοκρατήσεως τοῦ πολιτικοῦ κόμματος», (ἴδε κατάθ. Λαμπίρη). «Σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῶν συλλόγων τούτων—λέγει ὁ ὑποστράτηγος Ζυμπρακάκης—ἦτο νὰ τρομοκρατηθῇ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διὰ τούτων, νὰ μεταστραφῇ τὸ δημόσιον φρόνημα καὶ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν Γερμανόφιλον πολιτικὴν. Ἡ ἀνάμιξις των εἰς τὰ τῆς δημοσίας τάξεως συνετέλεσε εἰς τὴν διασάλευσιν αὐτῆς». «Ἔργον τῶν ἐπιστράτων ἦτο νὰ προκαλῶσι συζητήσεις καὶ ὅταν εὔρισκον Βενιζελικοὺς τοὺς συναλάμβανον καὶ ἐδημιούργουν κατηγορίας ὑβριστῶν κατὰ τοῦ Βασιλέως, ἀνεμιγνύοντο εἰς τὰ ἀστυνομικὰ ἔργα, ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν ἀστυνομίαν, τὰς περιπόλους καὶ τοὺς διοικητὰς τῶν συνταγμάτων, ἐξήρχοντο καθ' ὀμάδας σχηματίζοντες περιπόλους» (ἴδε κατάθ. Μελιγκούνη).

Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ὀργανώσεως καὶ τοῦ τοιοῦτου σκοποῦ τῶν ἐπιστρατικῶν συλλόγων ὑπῆρξεν, ὅτι ἡ ἐπίδρασις των ἦτο ὀλεθριωτάτη διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν πολιτῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Φιλελευθέρων, διότι ἤρξαντο ἀπὸ τὰς ἐκτοπίσεις τῶν προκρίτων Φιλελευθέρων, κατόπιν ἐξεβίαζον τοὺς πολίτας καὶ ἐλάμβανον χρήματα παρ' αὐτῶν, ἠπέλησαν σφαγὰς καὶ παρεσκύεασαν νύκτα Ἀγ. Βαρθολομαίου ἐπισημαίνοντες τὰς θύρας τῶν Φιλελευθέρων δι' ἐρυθροῦ σταυροῦ (ἴδε κατάθ. Πάσχου).

Τὰ γεγονότα τοῦ Νοεμβρίου 1916 ὑπῆρξαν τὸ κορύφωμα τῶν

ἐγκληματικῶν πράξεων, εἰς οὓς ὄθησαν οἱ κατηγορούμενοι μετὰ τῶν εἰς τούτους δουλευόντων πολιτικῶν παραγόντων καὶ τῆς Αὐλῆς τοὺς ἐπιστρατικούς συλλόγους, ἵνα καταπνίξῃσι πᾶσαν πρὸς τὰς βλέψεις των ἀντίθετον λαϊκὴν φωνὴν (πβλ. καταθ. Ζυμπρακάκη, Δρακοπούλου).

Τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα ὑπῆρξαν προμελετημένα. Ἡ ἀπόφασις αὐτῶν δὲν ἐλήφθη τὴν προηγουμένην αὐτῶν ἡμέραν, ἀλλ' ὑπῆρξε προῖόν μακρᾶς μελέτης. Πολὺ πρὸ τῶν Νοεμβριανῶν καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ συλλαλητηρίου τοῦ Αὐγούστου εἶχον οἱ σύλλογοι τῶν ἐπιστράτων πρόγραμμα νὰ προβῶσιν εἰς βίαια μέτρα κατὰ τῶν Φιλελευθέρων—(Κοτζαμάνης). «Τὸ κέντρον αὐτῶν εἶχεν ἐκδώσει διαταγὴν νὰ προβῶσιν εἰς ἀντίποινα ἐν περιπτώσει διασαλεύσεως δῆθεν τῆς τάξεως ἐκ μέρους τῶν Βενιζελικῶν», καταθέτει ὁ Πρόεδρος συλλόγου ἐπιστράτων Λογικωτατίδης. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οἱ κατηγορούμενοι διὰ τῶν στρατιωτικῶν καὶ ἀστυνομικῶν ἀρχῶν ὄπλισαν τοὺς ἐπιστράτους μὲ ὅπλα τοῦ στρατοῦ πολὺ πρὸ τῶν Νοεμβριανῶν (ἴδε κατάθ. Χαράλαμπος, Μιμηκοπούλου, Ζυμπρακάκη). Ἐπίσης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἶχε δοθῆ εἰς τοὺς ἐπιστράτους ἐκ τοῦ Φρουραρχείου Ἀθηνῶν κατάλογος προγεγραμμένων Βενιζελικῶν ὑπὸ τοῦ ἀποθανόντος ὑπολοχαγοῦ Μαυροβουνιώτου. Εἰς τὸ Φρουραρχεῖον ἐδόθη ὁ κατάλογος οὗτος παρὰ τοῦ Ἐπιτελείου (ἴδε κατάθ. Λογικωτατίδου, Σευβλῆ, Βίχου).

Εἰς τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα οὐδεμίᾳ ἐδόθη ἀφορμὴ ἐκ μέρους τῶν Φιλελευθέρων οὔτε ὑπῆρξε στάσις παρ' αὐτῶν (ἴδε κατάθ. Μαρούδα). Ἡ ἀπόκρουσις τῶν συμμαχικῶν ἀγχημάτων δὲν ἔδωκεν εἰ μὴ τὴν ἀναγκαίαν εὐκαιρίαν, ὅπως τεθῆ εἰς ἐφαρμογὴν ἢ ἀπὸ μακροῦ ἀποφασισθεῖσα ἐσωτερικὴ ἐκκαθάρισις τῶν ἀντιφρονούντων. Ἀκριβῶς δὲ τὸ γεγονὸς τοῦτο τῆς ἀποκρούσεως τῶν ἀγχημάτων καὶ τῆς τελείας ἐπικρατήσεως τοῦ καθεστώτος καταδεικνύει τὸ παράλογον πάσης ὑποθέσεως περὶ κινήσεως στάσεως ἐκ μέρους τῶν φιλελευθέρων, καθ' ἣν στιγμὴν αὕτη ἦτο καταδικασμένη εἰς ἀσφαλῆ ἀποτυχίαν. Ὅτι ἢ ἀποδοθεῖσα εἰς τοὺς Βενιζελικούς στάσις τυγχάνει ἀνυπόστατος ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν παρὰ τῇ Εἰσαγγελίᾳ Ἐφετῶν 311 δικογραφικῶν κατὰ Βενιζελικῶν, ἐξ ὧν μόνον 42 ἠδυνήθησαν νὰ στηριχθῶσι καὶ ἐκ τούτων μόνον εἰς 21 κατατίθεται ὅτι ἐρρίφθησαν ὑπὸ Βενιζελικῶν πυροβολισμοῖ (πβλ. δικογραφίας

Καραμπέτσου, Τσουρουνάκη, Πωλιουδάκη, Λάμπρου Νικολαΐδου, Τσολάκου, Ψαρρού κλπ.).

Τὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν καθ' ἑαυτῶν τῶν Νοεμβριανῶν γεγονότων παρὰ τῶν κατηγορουμένων ἀποδεικνύει καὶ ὁ καθαρὸς στρατιωτικὸς χαρακτῆρ τῆς κατὰ τὴν 19 Νοεμβρίου δῆθεν αὐθορμητοῦ λαϊκῆς ἐξεγέρσεως. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ τουφεκισμὸς τοῦ Εὐόγκη καὶ τοῦ Κρητικοῦ ἐγένοντο ὑπὸ στρατιωτικῶν ἀποσπασμάτων (ἴδε Μαρούδαν καὶ Δρακόπουλον), κέντρον τῆς ἐπιστρατικῆς μανίας ὑπῆρξε τὸ Φρουραρχεῖον, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ὁποῖου περιβληθέντες δικαστικὴν ἐξουσίαν διέτασσον συλλήψεις, φυλακίσεις, κακοποιήσεις καὶ θανατικὰς ἔτι ἐκτελέσεις (ἴδε Κοτζαμάνην). Πολὺν δὲ χρόνον καὶ μετὰ τὰ Νοεμβριανὰ ἐξηκολούθουν αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ἀντικοιούμεναι τὴν εἰσαγγελικὴν καὶ ἀνακριτικὴν ἐξουσίαν κρατοῦσαι παρανόμως ἐν προφυλακίσει φιλελευθέρου πολίτας.

Τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα ἀποτελοῦσιν ἐμφύλιον πόλεμον, διότι μέλη ἐνὸς Κράτους ὠπλίσθησαν κατὰ μελῶν τοῦ αὐτοῦ Κράτους, ἵνα λύσωσι τὴν πρὸς ἄλληλα διαφορὰν—πολιτικὴν ἢ κοινωνικὴν—διὰ τῆς βίας καὶ τῆς ὑποταγῆς τοῦ ἀσθενεστεροῦ εἰς τὴν βούλησιν τοῦ ἰσχυροτέρου. Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει τό τε γεγονὸς τοῦ ὀπλισμοῦ πολιτῶν παρὰ τῶν κατηγορουμένων πρὸς διέγερσιν ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τυγχάνουσιν ἀποδεδειγμένα.

Κατὰ τὰ Νοεμβριανὰ γεγονότα διεπράχθησαν ἀδικήματα κοινοῦ δικαίου, ὧν ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τυγχάνουσιν οἱ κατηγορούμενοι, διότι προστάζοντες, χορηγοῦντες μισθόν, συμβουλευόντες μετ' ἀπάτης, πειθοῦς καὶ προκαλοῦντες τὸ πάθος τοῦ λαοῦ κατὰ τῶν φιλελευθέρων παρεκίνησαν τοὺς φυσικοὺς αὐτῶν αὐτουργοὺς εἰς τὴν διάπραξιν τούτων. Τοιαῦτα κοινὰ ἐγκλήματα ὑπῆρξαν: διαταράξεις οἰκιακῆς καὶ κοινῆς εἰρήνης, ἄδικοι ἐπιθέσεις, παράνομοι κατακρατήσεις, ληστεῖαι, κλοπαί, τραυματισμοὶ καὶ φόνοι, οἷοι οἱ τῶν Μαρσακοπούλου, Πρασίνου, Παπασπύρου, Ἀργύρη, Στρατιτῆ κλπ. (ἴδε καταθέσεις Γαλανοῦ, Τσαντίλη, Φιλιππακοπούλου, Σουβλῆ, Μιμηκοπούλου, Μαρούδα, Ζυμπρακάκη).

Δ'

ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΑΠΟΡΡΗΤΩΝ

Ἐν τῇ συστηματικῶς—ὡς ἐν τῷ Β' κεφαλαίῳ ἐξεθέσαμεν— ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων ἀσκουμένη κατασκοπεία ὑπὲρ τῶν Γερμανοβουλγάρων, τὸ Ἐπιτελεῖον δὲν ἐδίστασε νὰ παραδώσῃ εἰς τούτους ἔγγραφα ἢ ἀπόρρητα τοῦ Κράτους ἀποβλέποντα τὰ ἀπόρρητα διαπραγματεύσεως καὶ πολεμικῆς ἐπιχειρήσεως, ὡς καὶ τὰ σχέδια φρουρίων καὶ ἄλλων ὄχυρωμάτων, λιμένων καὶ ὁρμῶν (Ποιν. Νομ. ἄρθρ. 132 ἐδ. 4).

Αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς συνετελέσθη τὸ ἀδίκημα τοῦτο, εἶναι αἱ ἀκόλουθοι :

1) Τὸ Ἐπιτελεῖον ἐν γνώσει αὐτοῦ ἠνέχθη καὶ ὑπεβοήθησε τὴν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Βίλλυ-Κνὸτ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1915 γενομένην κατασκοπείαν τῶν Ἑλληνικῶν ὄχυρώσεων.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1915 ὁ τηλεγραφητὴς τοῦ Δ' Σώματος στρατοῦ Ἀρώνης, παροχετεύσας ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, κατόρθωσε νὰ ὑποκλέψῃ Βουλγαρικὰ τηλεφωνήματα ἀγγέλλοντα ἐπιχειρήσασαν τὴν εἰς Ἀνατολ. Μακεδονίαν ἀφίξιν τοῦ Βίλλυ-Κνὸτ διὰ σκοποῦς κατασκοπείας τοῦ Βουλγαρικοῦ Ἐπιτελείου. Κατόπιν τούτου ληφθέντων τῶν καταλλήλων μέτρων συνελήφθη οὗτος παρὰ τὸ Ὄξιλαρ ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ ἀφοῦ ἐκρατήθη ἐπὶ δεκαήμερον προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Εἰσαγγελέως Δράμας Γ. Κιουρτσάκη. Ἐκ τῶν ἀνακρίσεων, ἃς διεξήγαγεν ὁ ἀνακριτὴς Ἀγκᾶς, ἀπεδείχθη, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ Γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ ἢ ὑπαλλήλου Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, κατασκοπόου τῶν Ἑλλην. ὄχυρώσεων τῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας. Περὶ τούτου, ὅτι δηλ. κατεσκόπευε τὴν Ἑλλάδα, ὑπῆρξαν σύμφωνοι οἱ τέσσαρες ἐπιτελεῖς τοῦ Δ' Σώματος στρατοῦ, οἵτινες ἐξεταζόμενοι ἐνώπιον τοῦ ἀνακριτοῦ Ἀγκᾶ κατέθηκαν ὅτι λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς διετέλει ἐν πλήρει ἐπιστρατεύσει, ὅτι ὁ τομεὺς ἦτο καθαρῶς Ἑλληνικός, μὴ ὑπαρχόντων Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων καὶ ὅτι ἐξηκολούθει ἡ κατασκευὴ τῶν ὄχυρῶν τῆς Καβάλλας, ἀναμφιβόλως ὁ Βίλλυ-Κνὸτ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ στρατοῦ μας, τῶν ὄχυρωματικῶν ἔργων καὶ

του ὕλικου καὶ παντὸς ἐν γένει ἀφορῶντος τὴν ἀσφάλειαν τοῦ στρατοῦ μας (ἴδε καὶ καταθ. Γεωργιάδου καὶ Κεφάλου).

Ἐκ τῶν αὐτῶν ἀνακρίσεων ἀπεκαλύφθη, ὅτι ὁ Κνὸτ εἶχεν ἤδη περιοδεύσει ἐν Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ ἐλθὼν εἰς ἐπαφὴν καὶ συνεργασίαν μετὰ τῆς Αὐστριακῆς ἐπίσης κατασκόπου καὶ διευθυντρίας τοῦ ἐν Καβάλλᾳ Ξενοδοχείου Κεδιθιάλ Μαρί Κόλ, εἰς ἣν μάλιστα, ὡς ἐκ τοῦ σημειωματαρίου του ἀπεδείχθη, ἀπερχόμενος ἐκ Καβάλλας ἐμέτρησε, πλὴν τοῦ μισθώματος, καὶ 200 δραχμάς. Ἐπίσης ὅτι ὁ πολίτης Μαρούλης ἦτο ἀναμειγμένος εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν κατασκοπείας (ἴδε κατάθ. Κιουρτσάκη).

Ἡ ἐπακολουθήσασα προφυλάκισις τοῦ Βίλλυ-Κνὸτ ἀπεκάλυψε τὴν σχέσιν, ἣτις ὑπῆρχε μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐπιτελείου καὶ τῆς ἐν Ἀνατολ. Μακεδονίᾳ δράσεως τοῦ Γερμανοῦ κατασκόπου. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας Δούσμανης ἐτηλεγράφησε πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Δ' Σώματος στρατοῦ Γεννάδην. «Συνεννοηθῆτε μετὰ εἰσαγγελέως διὰ ν' ἀπολυθῇ ὁ Βίλλυ-Κνὸτ καὶ φυγαδεύσατε αὐτὸν εἰς Βουλγαρίαν. Ἐθνικὴ ἀνάγκη» (ἴδε κατάθ. Κιουρτσάκη καὶ Κεφάλου). Ὁ μάρτυς Ἀγκᾶς καταθέτει, ὅτι ὁ Γεννάδης ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν τῷ εἶπεν ὅτι ὁ Κνὸτ πρέπει ν' ἀποφυλακισθῇ, καθ' ὅσον τοῦτο ἀποτελεῖ ἐθνικὴν ἀνάγκην: εἰς ἀπάντησιν δὲ τούτου, ὅτι δὲν δύναται νὰ προβῇ εἰς ἀποφυλάκισιν ἄνευ διαταγῆς ἀρμοδίας ἀρχῆς, ὁ Γεννάδης τῷ ἐπέδειξε τὸ τηλεγράφημα τοῦ Δούσμανη, εἰπὼν μάλιστα εἰς ἀπορίαν τοῦ ἀνακριτοῦ περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Δούσμανη. «Δὲν γνωρίζετε τὸν Δούσμανη; Αὐτὸς κυβερνᾷ σήμερον τὴν Ἑλλάδα».

Ὁ τε εἰσαγγελεὺς Κιουρτσάκης καὶ ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ Δ' Σώματος Κεφάλος καταθέτουσιν ὁμοφώνως, ὅτι τὸ Ἐπιτελεῖον διαιτέλει ἐν γνώσει τῆς κατασκοπείας καὶ ὅτι ὁ Δούσμανης ἐνήργει ἐν συνειδήσει τοῦ ἔργου τοῦ Κνὸτ. Τοῦτο ἄλλως τε ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ καταστραφέντος ἀρχείου τῆς Δ' Διευθύνσεως τῆς Ἐπιτελ. ὑπηρεσίας (53/7-1-16, 75/12-1-16, 139/19-1-16, 177/25-1-16, ἴδε φάκελλον ἐγγράφων Δ').

2) Ὁ μάρτυς ὑποστράτηγος Ὀρφανίδης βεβαιοῖ, ὅτι ἡμέραν τινὰ ὁ στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς Γερμανικῆς Πρεσβείας Φαλκενχάουζεν συνεχάρη αὐτὸν διὰ τινὰ μελέτην του περὶ τῆς

διαβάσεως τῶν ποταμίων ὁδῶν τῆς Μακεδονίας, ἥτις ὡς συνδεομένη πρὸς τὸ σχέδιον τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο ἀπολύτως ἀπόκρυφος. Ἡ τοιαύτη ἀνακοίνωσις ἀπορρήτων (τοῦ Κράτους ἀποβλεπόντων τὰ ἀπόρρητα πολεμικὰ ἐπιχειρήσεως, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ, περὶ ἧς ὁ λόγος, μελέτη ἦτο κατατεθειμένη εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον, μόνον ἐκ μέρους τῶν κατηγορουμένων ἠδύνατο νὰ προέλθῃ.

3) Καὶ ἀπόρρητα διαπραγματεύσεων τοῦ Κράτους ἀνεκόνουν οἱ κατηγορούμενοι πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις πράκτορας τῆς Γερμανίας, οἵτινες διετέλουν ἐν γνώσει πασῶν τῶν προτάσεων καὶ τῶν διακοινώσεων, αἵτινες ἐγένοντο ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν. Τὸ τοιοῦτον ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν διαφόρων μυστικῶν πληροφοριῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Πρεσβείας πρὸς τὸ ἐν Βερολίνῳ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Οὕτω ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1168 τῆς 1 Ὀκτωβρίου 1915 τηλεγραφήματος ἐμφαίνεται, ὅτι ὁ Ξενοφῶν Στρατηγὸς ἀνεκόνισεν εἰς τὸν Φαλκενχάρυζεν μυστικὰς διαπραγματεύσεις μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας (διπλ. ἐγγρ. VIII). Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 374 τῆς 18 Ἰουνίου 1916, ὅτι ὁ I. Μεταξῆς ἀνεκόνισεν εἰς τὸν αὐτὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον πληροφορίας ἀπολύτως μυστικὰς διαπραγματεύσεων μεταξὺ τῆς Ἀντάντ καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἃς καὶ ὁ Β. Δούσμανης ἐπανάλαβε (ἴδε διπλ. ἐγγρ. XL).

4) Οἱ μάρτυρες Γεωργιάδης καὶ Σκοῦφος καταθέτουσιν, ὅτι ἤρχοντο τὰ Βουλγαρικὰ ἀεροπλάνα ἀνωθεν τῶν ἐγειρομένων ὄχυρῶν τῆς Καβάλλας καὶ κατεσκόπευον. Ἐζητοῦντο διαταγαὶ ἀπὸ τοῦ Ἐπιτελεῖου, ἐὰν ἔπρεπε νὰ βάλῃσι κατ' αὐτῶν ἀφῶ σκόπος τῶν ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐσωτερικῆς δικτάξεως τῶν φρουρῶν. Οὐδεμία ἀπάντησις ἐλήφθη εἰς τὰς ἀναφορὰς ταύτας.

Ε'

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΠΡΟΣ ΚΑΛΥΨΙΝ ΤΗΣ ΕΝΟΧΗΣ

Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1917, συντελεσθείσης τῆς μεταβολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις καθεστώτος, διετάχθη ἡ παράδοσις τῶν ἀρχείων τῆς Ἐπιτελικῆς Ὑπηρεσίας διαρκίσατα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν

Ίουλίου μέχρι τῆς 17 Ίουλίου. Ἡ παράδοσις ἐγένετο, τῆς μὲν Δ' Διευθύνσεως ἐκ μέρους τοῦ συνταγματάρχου Ἐξαδακτύλου καὶ τοῦ Λοχαγοῦ Λιώτη πρὸς τὸν Λοχαγὸν Περιστέρην-Κωνστ., τῶν δὲ λοιπῶν Διευθύνσεων ἐκ μέρους τοῦ Λοχαγοῦ πρωτοκολλητοῦ πρὸς τὸν Ἐπαρχὸν Καράμπελαν Μιχ. (ἶδε κατάθ. Περιστέρη καὶ Καράμπελα).

Ἡ παράδοσις τῆς Δ' Διευθύνσεως ἐκινδύνευσε νὰ λάβῃ χαρακτηριστὴρα διακωμωδίας, οὕτως ὥστε ἐδέησεν ἐν τέλει νὰ ἐπέμβῃ ὁ ὑποστράτηγος ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου Λεοναρδόπουλος καὶ νὰ διατάξῃ νὰ περατωθῇ αὐτὴ ὡς τάχιστα. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ὁ λοχαγὸς Λιώτης παρέμεινε ἐπὶ ἓνα μῆνα κλεισμένος εἰς ἰδιαιτέρον δωμάτιον καὶ δῆθεν τακτοποιῶν τὸ ἀρχειόν. Κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ ἀρχειοῦ αὐτὸς οὗτος ὁ συνταγματάρχης Ἐξαδάκτυλος ἐνώπιον τοῦ λοχαγοῦ Περιστέρη, ἔσχισε τὸ περὶ τοῦ Σβάνιτις ἐκεῖνο τηλεγράφημα, περὶ οὗ ἀλλοχού τῆς γνωματεύσεως ἐγένετο λόγος (ἶδε ἀπὸ 11 Αὐγούστου 1917 ἔγγραφον Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας μετὰ τῶν σχετικῶν ἐν φακέλ. ἐγγρ. Ε'). Ἡ παράδοσις ἔλαβε χώραν κατὰ φακέλους καὶ ὑποθέσεις, οὐχὶ δὲ κατ' ἀριθμοὺς πρωτοκόλλου (ἶδε τὴν ἀπὸ 4 Ἀπριλίου 1918 ἔκθεσιν λοχαγοῦ Περιστέρη ἐν φακέλ. ἐγγρ. ΙΔ').

Τὰ ἀρχειὰ τῆς Α', Β' καὶ Γ' Διευθύνσεως παρεδόθησαν εἰς τὸν Ἐπαρχὸν Καράμπελαν κατ' ἔγγραφα.

Διαταχθέντος μεταγενεστέρως ἐλέγχου τοῦ ἀρχειοῦ τοῦ Ἐπιτελείου προέκυψαν τὰ ἀκόλουθα :

α') Ἐκ τοῦ ἀρχειοῦ πασῶν τῶν Διευθύνσεων ἐξηφανίσθησαν πλῆθος ἐγγράφων, ἰδίᾳ δὲ ἐκ τῶν Διευθύνσεων Α' καὶ Δ'. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα φέρονται πρωτοκολλημένα εἰς τὸ πρωτόκολλον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν (Ἐπιτελ. Ὑπηρεσία) καὶ τῆς Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας, (ἶδε πλήρη κατάλογον τῶν ἐλλειπόντων ἐγγράφων ἐν εἰδικῷ φακέλλῳ τῆς δικογραφίας, ὡς καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐκ τούτων ἐν φακέλλῳ ἐγγράφων ΙΑ').

β') Ἐν τῷ πρωτόκollῳ τοῦ Ἐπιτελείου ὑπάρχουσι πάμπολλοι ἀριθμοί, περὶ ὧν οὐδεμίᾳ περίληψις δίδεται.

γ') Τὸ «ἰδιαιτέρον πρωτόκολλον», οὗτινος ἕκαμον χρῆσιν οἱ κατηγορούμενοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Φεβρουαρίου 1915, ἐποχῆς καθ' ἣν διεφάνη ἡ τάσις τοῦ Ἐπιτελείου πρὸς ἐπιβολὴν ἰδίᾳς πολιτικῆς, δὲν παρεδόθη ἐξαφανισθὲν καὶ τοῦτο (ἶδε ὑπ' ἀριθμ.

295/7-3-18 ἔγγραφον Ἐπιτελ. Ὑπηρεσίας ἐν φακέλ. ἔγγρ. Η')

Τὸ πλῆθος τῶν ἐξαφανισθέντων ἐγγράφων, ἡ χρονολογία αὐτῶν, ἡ ἀλληλουχία καὶ ἡ φύσις των, μᾶς ἄγουν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τυχαίας ἐξαφανίσεως. Πᾶσαι αἱ σημαντικαὶ καὶ αἱ ἀπόρρητοι διαταγαί, δι' ὧν ἀποδεικνύονται καὶ αἱ τέσσαρες ἄνω εἰς τοὺς κατηγορουμένους ἀποδιδόμεναι κατηγορίαι ἔχουσιν ἐξαφανισθῆ. Ἡ ἐξαφάνισις αὕτη ἀσφαλῶς εἶνε ἔργον τῶν συνενδιαφερομένων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἐπιτελείου, οἵτινες κατὰ τὴν ἀναχώρησίν των παρέλαθον πάσας τὰς διαταγάς τὰς ἀφορώσας τὴν Γερμανόφιλον αὐτῶν πολιτικὴν.

Σαφῶς προκύπτει ἡ ἐνοχὴ τοῦ συνταγματάρχου Ἐξαδακτύλου, ἐπ' αὐτοφῶρ συλληφθέντος κατὰ τὴν ἐξαφάνισιν ἐγγράφων καὶ ὑπὸ τὰς διαταγάς τοῦ ὁποίου διατελῶν ὁ λοχαγὸς Λιώτης ἀπομονωθείς ἐντὸς θωματίου ἐξηφάνισε ὅσα ἔγγραφα ὁ προϊστάμενος αὐτοῦ τοῦ ἔδωκεν ἐντολήν. Ἐπίσης σαφῆς εἶνε καὶ ἡ τοῦ τότε ἀρχηγέοντος τοῦ Ἐπιτελείου συνταγματάρχου Ξ. Στρατηγοῦ ἐνοχὴ, καθ' ὅσον οὗτος οὐ μόνον ἠρχήγευε τοῦ Ἐπιτελείου μέχρι τῆς παραδόσεως τοῦ ἀρχείου, ἀλλὰ καὶ τὰς Διευθύνσεις Α' καὶ Β'. διήρθουε ἔχων ὡς βοηθὸν τὸν ἀντισυνταγματάρχην Γθνατῶν. Ἀλλὰ καὶ τῶν δύο ἄλλων κατηγορουμένων ἡ ἐνοχὴ κατὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν ἀρχείων τοῦ Ἐπιτελείου ἀποδεικνύεται, καθόσον τὰ ἐλλείποντα ἔγγραφα δὲν ἐξηφανίσθησαν μόνον κατὰ μῆνα Ἰούνιον 1917, ἀλλὰ καὶ προγενεστέρως, ὡς τοῦτο συνάγεται ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 548 τῆς 28 Αὐγούστου 1916 τηλεγραφήματος τοῦ Μίρμπαχ (ἴδε διπλ. ἔγγρ. VII), καθ' ὃ τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Ἐπιτελεῖον ἔκαυσεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ περὶ τὴν παράδοσιν τοῦ Ρουπέλ—ἀναμφισβητήτως—ἔγγραφα, ὅταν ὁ φόβος τοῦ κινδύνου ἐφάνη ἄμεσος.

Ἐπειδὴ ἐκ τῆς διεξαχθείσης τακτικῆς ἀνακρίσεως, ὡς ἐξετέθη καὶ τῶν προσκομισθέντων ἐγγράφων, σαφῶς προκύπτει ἡ ἐνοχὴ τῶν κατηγορουμένων Β. Δούσμανη, Ι. Μεταξᾶ, Ξ. Στρατηγοῦ καὶ Α. Ἐξαδακτύλου ἐπὶ ταῖς ἀνωτέρω ἀξιοποιήσεις πράξεσιν.

Ἐπειδὴ ἐκ τῶν προσκομισθεισῶν ἀποδείξεων συνάγεται, ὅτι ὁ βαθμὸς τῆς εἰς τὰ ἀδικήματα ταῦτα συμμετοχῆς τῶν κατηγορουμένων δὲν εἶνε ὁ αὐτός. Οὕτω ὁ μάρτυς Ν. Πολίτης κα-

ταθέσει, «γνωρίζω ότι οί Μεταξᾶς, Ἐξαδάκτυλος καὶ Στρατηγὸς συνέπραττον καὶ συνειργάζοντο ἐν ἀπολύτῳ ὁμονοίᾳ καὶ ἀλληλεγγύῃ μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου Δούσμανη» καὶ περαιτέρω. «Ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Κυβερνήσεως ἐπέδρων διάφοροι κύκλοι καὶ ἰδίως τὸ Ἐπιτελεῖον καὶ δὴ οἱ Δούσμανη καὶ Μεταξᾶς». Ὁ μάρτυς Ζυμπρακάκης λέγει. «Τὴν πρωτεύουσαν δρᾶσιν εἶχον οἱ Δούσμανη καὶ Μεταξᾶς, οὐχ ἦττον δὲ δύναμαι νὰ ἀποκλείσω τοὺς Στρατηγὸν καὶ Ἐξαδάκτυλον, εἴτινες ὅμως πάντοτε εἶχον δευτερεύουσαν θέσιν». Ὁ μάρτυς Γεωργιάδης καταθέσει. «Αἱ διαταγαὶ αἱ ἐκδιδόμεναι ὑπὸ τοῦ Δούσμανη περιήρχοντο εἰς γνῶσιν καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Ἐπιτελείου καὶ ἦτο ἀλληλέγγυον διὰ τὰς ἐνεργείας ταύτας ὁλόκληρον». Ὁ μάρτυς Μανέτας λέγει. «Τυπικῶς ἔχει τὴν εὐθύνην τῆς δράσεως αὐτοῦ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, οὐσιαστικῶς ὅμως συνυπεύθυνοι εἶναι οἱ Διευθύνται διαφόρων ὑπηρεσιῶν, εἴτινες βλέποντες συντελουμένην τὴν προδοσίαν ὄφειλον νὰ ἀρνηθῶσιν ὑπηρεσίαν». Ὁ μάρτυς Μοσχόπουλος «τὴν εὐθύνην πρωτίστως ἔχει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ μέλη αὐτοῦ εἶνε συνυπεύθυνα, διότι, ἂν εἶχον ἀντίθετον γνώμην, ὄφειλον νὰ τὸ ἐκδηλώσωσι». Ὁ μάρτυς Χουδάλης λέγει. «Πάντως αἱ ἀποφάσεις αὐταὶ τοῦ Ἐπιτελείου δὲν ἐλαμβάνοντο μονομερῶς ἀπὸ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Ἐπιτελείου ἀλλὰ μετ' ἐμπίστων καὶ τῆς ἐκτιμήσεώς του συναδέλφων του». Ὁ μάρτυς Ὀρφανίδης καταθέσει. «Ὁ Σ. Στρατηγὸς ἦτο ὑπερέτης πιστὸς καὶ τυφλὸς τῶν πρώτων δύο, μὴ ἔχων ἄλλην σκέψιν εἰ μὴ νὰ ἀπολαμβάνῃ τῶν ὀφελειῶν τῶν ὑπηρεσιῶν του πρὸς αὐτούς».

Ἐπειδὴ κατὰ ταῦτα ἐμφαίνεται, ὅτι κύριοι αὐτουργοὶ τῶν εἰρημένων ἀξιοποιῶν πράξεων εἶνε ὁ Β. Δούσμανη καὶ Ἰ. Μεταξᾶς, εἴτινες συναποφασίσαντες ταύτας καὶ συνυποχρεωθέντες πρὸς ἀλλήλους περὶ τούτων ἐπεδίωξαν αὐτοὶ κυρίως τὴν ἀνατροπὴν τοῦ καθεστώτος, ἦλθον εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἀπ' εὐθείας προκαλέσαντες τὴν εἰσβολὴν ξένων στρατευμάτων, ἔσχον τὴν πρώτην ἰδέαν καὶ διοργάνωσαν τοὺς συλλόγους τῶν ἐπιστράτων, δι' ὧν ὤθησαν τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον, παρέδωκαν τέλος εἰς τοὺς Γερμανοβουλγάρους ἀπόρητα τοῦ Κράτους, σχέδια φρουριῶν καὶ πόλεων, μυστικὰς διαπραγματεύσεις.

Ἐπειδὴ οἱ ἕτεροι δύο κατηγορούμενοι Ξ. Στρατηγὸς καὶ Α. Ἐξαδάκτυλος συμμετέσχον μὲν πολλαχῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πράξεων τούτων, ὁ βαθμὸς ὁμῶς τῆς συμμετοχῆς των τυγχάνει ὁ τῆς συνεργείας, καθόσον ἐπίτηδες παρέσχον εἰς τοὺς δύο πρώτους τὴν συνδρομὴν των διατελοῦντες ἐν γνώσει τῶν τελουμένων ἀδικημάτων.

Ἐπειδὴ ἐκ τῆς διεξαγωγείσης ἀνακρίσεως ἀρκοῦσαι προέκυψαν ἐνδείξεις, ὅτι καὶ οἱ τέσσαρες κατηγορούμενοι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τῆς ἐξαφανίσεως τῶν ἰχνῶν τῶν ἀνωτέρω ἀξιοποιῶν πράξεων κινούμενοι ἐκ συστάσεως προέβησαν εἰς τὴν μερικὴν καταστροφὴν τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἐπιτελείου.

Διὰ ταῦτα

Γνωματεύω ἵνα οἱ Δούσμανης Βίκτωρ τοῦ Ἰωάννου ἐτῶν 57 γεννηθεὶς ἐν Κερκίρᾳ καὶ κατοικῶν ἐν Ἀθήναις, ἀπόστρατος ὑποστράτηγος, ἔγγαμος ἄνευ τέκνων, χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ πολίτης Ἕλλην καὶ Μεταξῆς Ἰωάννης τοῦ Παναγιώτου ἐτῶν 48 γεννηθεὶς ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἤδη ἀγνώστου διαμονῆς, ἀπόστρατος Συνταγματάρχης τοῦ Μηχανικοῦ, ἔγγαμος πατὴρ δύο τέκνων, χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ πολίτης Ἕλλην παραπεμφθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Α' Διαρκοῦς Στρατοδικαίου, ἵνα δικασθῶσιν ὡς ὑπαίτιοι, ὅτι ἐν Ἀθήναις καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1915 μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1917 συναπεφάσισαν περὶ πράξεως ἐσχάτης προδοσίας καὶ συνυπεχρεώθησαν μετ' ἀλλήλων πρὸς ταύτην ἤτοι:

Α') Συνώμοσαν θέλοντες νὰ μεταβάλωσι τὸ καθεστῶς πολιτεῦμα ἀπὸ Βασιλευμένης Δημοκρατίας εἰς ἀπόλυτον Μοναρχίαν, καταργοῦντες τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρθρου 21 τοῦ Συντάγματος καθιερωμένην ἀρχὴν τῆς Λαϊκῆς Κυριαρχίας καὶ συγκεντροῦντες ἅπασαν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν παρὰ τῷ τότε βασιλεῖ, πρὸς δὲ νὰ καταργήσωσι τὸ κοινοβουλευτικὸν πολιτεῦμα διὰ τῆς ἐνασχίσεως ἀπάσης τῆς Κυβερνητικῆς ἐξουσίας ὑπὸ Κυβερνήσεων μὴ προερχομένων ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῆς Βουλῆς καὶ ὑπὸ πανισχύρου Ἐπιτελείου, ὅπερ ἐνεκαθίδρυσαν παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ τότε βασιλέως, μετὰ δικαιοδοσίας ἐκφυγεύσεως τῆς νομίμου αὐτοῦ ἐξουσίας διὰ τῆς ὑπεισελεύσεως εἰς ξένα ἀστυνομικά, δικαστικὰ καὶ διοικητικὰ καθήκοντα, ὡς καὶ νὰ ἀνατρέψωσι

τάς ὑπὸ τῶν ἄρθρων 3—14 τοῦ Συντάγματος καθιερουμένης ἀτομικῆς ἐλευθερίας τοῦ συνέρχεσθαι, συνεταίριζεσθαι, ἐκφράζεσθαι δηλ. τοῦ ἀσκεῖν τὰ πολιτικά καὶ δημόσια δίκαια. Ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐχορηγοποίησαν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰς ἐκτὸς τῶν νόμων ἐνεργούσας νομίμους ἀρχὰς τοῦ Κράτους, ἤτοι ἀστυνομικὰς, δικαστικὰς καὶ διοικητικὰς, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰδικὰς μυστικὰς ὑπηρεσίας μὴ προβλεπομένας ὑπὸ τῶν νόμων καὶ τῶν κανονισμῶν. Ὅτι πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ὠργάνωσαν ἐπιστρατικὸς συλλόγους, τοῦτέστι σωματεῖα ἰδιωτικῆς φύσεως, ἅτινα περιέβαλον διὰ παρανόμου δημοσίας ἐξουσίας καὶ μετεχειρίσθησαν ταῦτα διὰ προσταγῆς καὶ χορηγήσεως μισθοῦ, συμβουλῆς μετ' ἀπάτης καὶ πειθοῦς εἰς τὴν διὰ βιαίων μέτρων, ἤτοι ἐπιθέσεων κατὰ τῶν βενιζελικῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν διευθυντῶν αὐτῶν, ὀργανώσεως ἀποπειρῶν δολοφονίας τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς πολιτικῆς μερίδος τῶν Φιλελευθέρων, βιαίας διαλύσεως πολιτικῶν διαλέξεων, πρὸς δὲ φόνων, ἀναίρεσεων, τραυματισμῶν, ληστειῶν, διαταράξεων οἰκιακῆς εἰρήνης κλπ. καὶ τῶν Νοεμβριανῶν ἐν γένει ἐγκλημάτων, ἐπίτευξιν τῆς συνωμοθείσης μεταβολῆς τοῦ καθεστῶτος πολιτεύματος. Καὶ ὅτι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς μεταβολῆς ταύτης συνήργησαν διὰ τῆς συνδρομῆς, ἣν παρέσχον εἰς τὸν τότε βασιλεῖα Κωνσταντῖνον καὶ τὰς Κυβερνήσεις αὐτοῦ ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως παρασχόντες οὕτω βοήθειαν, ἄνευ τῆς ὁποίας οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὴν ὡς ἄνω πράξιν κατὰ τὴν προκειμένην περίπτωσιν.

Β') Κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω τόπον καὶ χρόνον ἐκ προθέσεως καὶ ἐκουσίως λόγῳ καὶ ἔργῳ διὰ τῶν συνεννοήσεων, εἰς ἃς ἤλθον ἀπ' εὐθείας μετὰ τῶν πρακτόρων τῶν Κεντρικῶν Ἀυτοκρατοριῶν καὶ τοῦ Γενικοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιταλείου διὰ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἤσκησαν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ τότε Βασιλέως καὶ διὰ τῆς ὑπευθύνου ἐκδόσεως τῶν διαταγῶν ὑπ' ἀριθ. 194, 633, 1484 καὶ 1511, ὑπεστήριξαν καὶ προὐκάλεσαν τὴν εἰσβολὴν ξένων στρατευμάτων, ἤτοι τῶν Γερμανοβουλγαρικῶν, παραδόντες εἰς ταῦτα τὴν μὲν 13 Μαΐου 1916 τὸ ὄχυρόν τοῦ Ροῦπελ καὶ τὴν στενωπὸν τοῦ Διμίρ-Ἰσσάρ, κατ' Αὐγουστον δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους τὰ ὄχυρά τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ ὀλόκληρον ταύτην μετὰ τῶν πόλεων Δράμας, Καβάλ-

λας καὶ Σερρῶν, πρὸς δὲ ἀποθήκας, πολεμοφόδια, ὄπλα, πυροβόλα καὶ τρόφιμα τοῦ στρατοῦ.

Γ') Ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ τόπον διήγειραν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον τοὺς πολίτας κατ' ἀλλήλων, ἤτοι πρὸ μὲν τοῦ Νοεμβρίου 1916 καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ μηνὸς τούτου ὤπλισαν τοὺς ὑπ' αὐτῶν εἰς ἐπιστρατικοὺς συλλόγους διοργανωθέντας πολίτας τοὺς ἀκολουθούοντας τὴν πολιτικὴν τοῦ τότε καθεστώτος πρὸς διέγερσιν ἐμφυλίου πολέμου κατὰ τῶν ἀντιφρονούντων πολιτῶν, τὰς δὲ 18 μέχρι 21 Νοεμβρίου 1916 διήγειραν τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν πολιτῶν κατ' ἀλλήλων παρακινήσαντες διὰ τῆς διεγέρσεως τοῦ πάθους καὶ τῆς ψυχικῆς ὀρμῆς τοὺς ὀπλισθέντας πολίτας καὶ τὸν στρατὸν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν φιλιλευθέρων καὶ νὰ διαπράξωσι φόνους, οἶον τοὺς τοῦ Πρασίνου, Ματσακοπούλου, Δαμουῶλη κλπ., τραυματισμούς, δηλώσεις, ἀρπαγὰς, διαταράξεις οἰκιακῆς εἰρήνης.

Δ') Ἐν γνώσει καὶ ἐκ προθέσεως παρέδωκαν εἰς τοὺς πράκτορας ἐξωτερικῶν δυνάμεων, ἤτοι Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Βουλγαρίας ἀπόρρητα τοῦ Κράτους ἀφορῶντα τὰ μυστικὰ διαπραγματεύσεων αὐτοῦ μετὰ τῆς Σερβίας καὶ τῶν Δυνάμεων τῆς Συννενοήσεως, ἀπόρρητα πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ σχέδια πολεμικῶν κινήματων, φρουρίων καὶ ἄλλων ὄχυρωμάτων, ἀνακοινοῦντες εἰς τὸν στρατιωτικὸν ἀκόλουθον τῆς Γερμανικῆς Πρεσβείας τὰς διαπραγματεύσεις καὶ τὰ ἀπόρρητα ἐνδεχομένων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνεχόμενοι καὶ ὑποστηρίζοντες τὴν ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῶν Δυνάμεων τούτων ἀσκουμένην ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους κατασκοπείαν.

Καὶ οἱ Στρατηγὸς Ξενοφῶν, ἐτῶν 49, γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ καὶ κατοικῶν ἐν Ἀθήναις, ἀπόστρατος συνταγματάρχης ἐγγαμος, ἄνευ τέκνων, χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ πολίτης Ἑλλην καὶ Ἐξαδάκτυλος Ἀθανάσιος τοῦ Ἀντωνίου, ἐτῶν 50, γεννηθεὶς ἐν Ἄνδρῳ καὶ κατοικῶν ἐν Ἀθήναις, ἀπόστρατος συνταγματάρχης, ἄγαμος, χριστιανὸς ὀρθόδοξος καὶ πολίτης Ἑλλην, παραπεμφθῶσιν ἐνώπιον τοῦ αὐτοῦ Στρατοδικείου, ἵνα δικασθῶσιν ὡς ὑπαίτιοι τοῦ ὅτι ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1915 μέχρι τοῦ Ἰουλίου τοῦ 1917 ἐν Ἀθήναις καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐν γνώσει καὶ ἐπίτηδες πρὸ τῆς ἐκτελέσεως καὶ κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν συνεβοήθησαν τοὺς αὐτουργοὺς Β.

Δούσμανην καὶ Ι. Μεταξῶν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω πράξεων ἐσχάτης προδοσίας.

Καὶ οἱ Δούσμανης Βίκτωρ, Μεταξῶς Ἰωάννης, Στρατηγὸς Ξενοφῶν καὶ Ἐξαδάκτυλος Ἀθανάσιος παραπεμφθῶσιν ἐνώπιον τοῦ αὐτοῦ Στρατοδικείου, ἵνα δικασθῶσιν ὡς ὑπαίτιοι τοῦ ὅτι κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1916 μέχρι τοῦ Ἰουνίου 1917 ἐκ συστάσεως καὶ ἀπὸ κοινοῦ συμφέροντος κινούμενοι συναπεφάσισαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀκολούθου πράξεως καὶ ἕνεκα ταύτης συνωμολόγησαν πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίαν συνδρομήν, ἣτοι ἐκ βολίας προαιρέτως θέλοντες νὰ ἐξαφανίσωσι τὰ ἴχνη τῶν ἄνω ἀξιοποινίων πράξεων, κατέστρεψαν, ἔκαυσαν ἢ ἐσχίσαν οἱ ἴδιοι καὶ διὰ προτροπῆς πρὸς κατωτέρους σχέδια καὶ πρωτότυπα ἐγγράφα τῆς Ἐπιτελικῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.

Γενόμενοι οὕτω ἔνοχοι ἐσχάτης προδοσίας οἱ μὲν Β. Δούσμανης καὶ Ι. Μεταξῶς ἐπὶ παραβάσει τῶν ἄρθρων 123 ἐδ. 2, 123 ἐδ. 8, 124, 125 ἐδ. 2, 132 ἐδ. 4 τοῦ Κοινοῦ Ποινικοῦ Νόμου, οἱ δὲ Ξ. Στρατηγὸς καὶ Α. Ἐξαδάκτυλος ἐπὶ παραβάσει τῶν ἄρθρων 123 ἐδ. 2, 123 ἐδ. 8, 124, 125 ἐδ. 2, 132 ἐδ. 4 καὶ 71 καὶ 72 ἐδ. 3 τοῦ Κοινοῦ Ποινικοῦ Νόμου, ὡς καὶ κατατροφῆς στρατιωτικῶν ἐγγράφων ἐκ συστάσεως ἐπὶ παραβάσει τῶν ἄρθρων 245 τῆς Στρατιωτικῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ 57 τοῦ Κοινοῦ Ποιν. Νόμου, ὡς καὶ ἠθικῆς αὐτουργίας εἰς φόνους, ἀποτείρας φόνων, τραυματισμούς, παρανόμους κατακρατήσεις, ἀδίκους ἐπιθέσεις καὶ διαταράξεις οἰκικῆς καὶ κοινῆς εἰρήνης ἐπὶ παραβάσει τῶν ἄρθρων 288, 288 ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ 49, 307, 308, 309, 322, 207, 193, 201 καὶ 53 τοῦ Κ. Ποιν. Νόμου.

Διαταχθῆ δε ἡ ἰσχὺς τοῦ ὑπ' ἀριθ. 316/11-5-19 κατασχετηρίου ἡμῶν κατὰ τοῦ Μεταξῶ Ἰωάννου τοῦ Παναγιώτου μέχρι τῆς ἐκδικάσεως τῆς ὑποθέσεως, ὡς καὶ ἡ διάρκεια τῆς προφυλακίσεως τῶν Δούσμανη Βίκτωρος, Στρατηγοῦ Ξενοφῶντος καὶ Ἐξαδάκτυλου Ἀθανασίου.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ

Σελ. 4, στιχ. 22 ἀντί πολιτικόν γρ. πολιτειακόν.

Σελ. 4, στιχ. 29 ἀντί πολιτικόν γρ. πολιτειακόν.

Σελ. 85, στιχ. 11 πρόσθεσ· εἶχον ὑπ' ὄψιν τὰ παρὰ τὴν με-
θόριον· καὶ διάγραφον· δυνάμει τῶν ὁποίων κατέλαβον καὶ τό.
